



**Baltic Institute of Social Sciences**

**VISPĀRĒJĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU  
AKREDITĀCIJAS  
PIEREDZES NOVĒRTĒJUMS**

2008.gada jūlijs - septembris

Baltic Institute of Social Sciences  
Elizabetes iela 65-16,  
Rīga, LV-1050, Latvija  
T. 67217553 F. 67217560  
e-pasts: [biss@biss.soc.lv](mailto:biss@biss.soc.lv)

## Saturs

<b>PĒTĪJUMA APRAKSTS .....</b>	<b>3</b>
1. PĒTĪJUMA MĒRĶI UN UZDEVUMI .....	3
2. PIELIETOTĀS DATU VĀKŠANAS METODES UN MĒRĶA GRUPAS .....	3
<b>PĒTĪJUMA REZULTĀTI .....</b>	<b>7</b>
<b>1. IZGLĪTĪBAS POLITIKAS EKSPERTU INTERVIJU REZULTĀTI.....</b>	<b>9</b>
1.1. Izpratne par vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas mērķiem .....	9
1.2. Skolu akreditācijas metodikas novērtējums .....	12
1.3. Vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas procesa administrācija .....	18
1.4. Akreditācijas procesa norise skolās: problēmas un risinājumi .....	26
1.5. Akreditācijas noslēguma ziņojumu kvalitāte un pielietojums .....	31
<b>2. SKOLU DARBĪBAS KVALITĀTES VĒRTĒŠANAS PROCESS AKREDITĀCIJAS EKSPERTU SKATĪJUMĀ.....</b>	<b>35</b>
2.1. Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika.....	35
2.2. Akreditācijas komisija .....	46
2.3. Akreditācijas procesa gatavošanās un norises posmi.....	51
2.4. Akreditācijas komisijas darba rezultāts .....	60
2.5. VIKNVA darbības vērtējums .....	65
<b>3. AKREDITĒTO SKOLU DIREKTORU PIEREDZES ATSPoguĻojums .....</b>	<b>67</b>
3.1. Akreditācijas metodika .....	67
3.2. Akreditācijas process .....	69
3.3. Akreditācijas komisijas darba izvērtējums .....	78
3.4. Akreditācijas rezultāts.....	82
<b>4. AKREDITĀCIJA NEAKREDITĒTO SKOLU PĀRSTĀVJU PRIEKŠSTATOS.....</b>	<b>85</b>
4.1. Akreditācijas metodikas vērtējums .....	85
4.2. Gatavošanās akreditācijai.....	86
4.3. Akreditācijas komisija .....	91
4.4. Akreditācijas rezultāts un ieguvums .....	93
<b>5. SKOLU AKREDITĀCIJAS NORISES VĒRTĒJUMS: AKREDITĒTO SKOLU PEDAGOGU PERSPEKTĪVA .....</b>	<b>95</b>
5.1. Metodikas vērtējums .....	95
5.2. Gatavošanās posms akreditācijai .....	98
5.3. Akreditācijas norise skolā .....	104
5.4. Akreditācijas ekspertu komisijas darba vērtējums.....	109
5.5. Akreditācijas norises noslēgums - rezultāti .....	111
<b>PĒTĪJUMA SECINĀJUMI UN IETEIKUMI .....</b>	<b>114</b>
<b>PIELIKUMI .....</b>	<b>117</b>

## PĒTĪJUMA APRAKSTS

### 1. Pētījuma mērķi un uzdevumi

Pētījuma „Vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas pieredzes novērtējums” mērķis ir iegūt vispārējās izglītības iestāžu akreditācijā iesaistīto mērķa grupu vērtējumu par skolu darbības kvalitātes vērtēšanas pieredzi pēdējos trīs gados (kopš par vispārējās izglītības iestāžu akreditāciju atbildīgā institūcija ir Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūra).

Lai vispusīgi izpētītu skolu akreditācijas īstenošanas pieredzi, identificējot nozīmīgākās problēmas, un uz šīs izpētes bāzes izstrādātu ieteikumus akreditācijas organizācijas pilnveidošanai, bija nepieciešams īstenot šādus uzdevumus:

- iegūt izglītības politikas veidotāju un augstākā līmeņa īstenotāju vērtējumu par akreditācijas procesa organizāciju, tā īstenošanā izmantoto metodiku un skolu darbības kvalitātes vērtēšanas ietekmi uz izglītības politikas veidošanu;
- izpētīt visu skolas darbības kvalitātes vērtēšanā iesaistīto mērķa grupu – akreditācijas ekspertu, skolu administrācijas pārstāvju, skolotāju – viedokļus par akreditācijas procesa organizāciju, norisi un tajā pielietoto metodiku;
- izpētīt skolu praktisko pieredzi par akreditācijas procesu tā visos trijos (sagatavošanās, norises un noslēguma) posmos;
- iegūt zināšanas no vēl neakreditēto skolu priekšstatiem par akreditācijas procesu un tās īstenošanai atbilstoši pašreizējai skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodikai.

### 2. Pielietotās datu vākšanas metodes un mērķa grupas

Pētījums tika veikts, izmantojot kvalitatīvās datu vākšanas, apstrādes un analīzes metodes, kas ir jāņem vērā rezultātu interpretācijā. Iegūtie rezultāti atklāj pētāmās jomas galvenās tendences, iesaistīto mērķa grupu dominējošās attieksmes un viedokļus, kā arī akreditācijas prakšu daudzveidību vispārīgākajās skolās Latvijā, taču iegūtie rezultāti nav kvantificējami, vispārināmi un attiecināmi uz mērķa grupu ģenerālajiem kopumiem.

Pētījumam nepieciešamie dati tika iegūti četrus pētniecisko aktivitāšu ietvaros.

#### 2.1. Izglītības politikas ekspertu intervijas

Izglītības politikas ekspertu viedokļu iegūšanai tika izmantotas daļēji strukturētās padziļinātās intervijas metode. Padziļinātā intervija līdzinās sarunai, kurā speciāli apmācīts intervētājs, balstoties iepriekš izstrādātās jautājumu vadlīnijās, pielāgojas katram respondentam un atrod atbilstošu pieeju, kas ļauj iegūt patiesu un detalizētu informāciju. Padziļināto interviju laikā ir iespējams uzdot vairāk jautājumu katram respondentam, kā arī saņemt vairāk individuālu vērtējumu. Šī metode ir īpaši piemērota šai mērķa grupai, jo politikas eksperti pārstāv dažādas ar izglītības politikas veidošanu un īstenošanu saistītas institūcijas. Līdz ar to katra respondenta attieksmju izpētē ir nepieciešams pielāgot interviju vadlīnijas tieši viņa pārstāvētās institūcijas darbības specifikai un kompetencei.

Kopumā tika veiktas deviņas intervijas ar pārstāvjiem no šādām institūcijām: Izglītības un zinātnes ministrijas Vispārējās izglītības departamenta (2), Latvijas Pašvaldību savienības (1), Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūras (1),

Izglītības pārvaldes (3), Valsts speciālās izglītības centra un Pasaules Bankas Izglītības attīstības projekta (2).

Izglītības politikas ekspertu intervijas tika veiktas laikā no 2008.gada 10.jūlija līdz 2008.gada 8.augustam. Politikas ekspertu interviju vadlīnijas skat. Pielikumā A.

## **2.2. Akreditācijas ekspertu intervijas**

Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas ekspertu viedokļu un pieredzes izpētē tika izmantota daļēji strukturētās padziļinātās intervijas metode, kuras priekšrocības un pielietošana ir raksturota iepriekš (skat. 2.1. sadaļu).

Skolu akreditācijas ekspertu mērķa grupa dalās trīs apakšgrupās: (a) akreditācijas eksperti – skolu direktori, kuru skolas nav akreditētas; (b) akreditācijas eksperti – skolu direktori, kuru skolas ir akreditētas; (c) akreditācijas eksperti – izglītības pārvalžu pārstāvji. Katrai no šīm grupām tika izveidots atsevišķs padziļināto interviju jautājumu vadlīniju plāns (skat. Pielikumus B, C, D).

Kopumā šajā mērķa grupā tika veiktas 10 intervijas: akreditēto skolu direktoru – ekspertu intervijas (4), neakreditēto skolu – ekspertu intervijas (3), izglītības pārvalžu pārstāvju – ekspertu intervijas (3).

Akreditācijas ekspertu intervijas tika veiktas laikā no 2008.gada 10.jūlija līdz 2008.gada 8.augustam.

## **2.3. Akreditēto un neakreditēto skolu direktoru intervijas**

Kopumā šajā mērķa grupā tika veiktas 6 padziļinātās intervijas: 4 intervijas ar akreditēto vispārīzglītojošo skolu direktoriem un 2 intervijas ar neakreditēto vispārīzglītojošo skolu direktoriem. Jāņem vērā, ka papildus datus šīs mērķa grupas viedokļu un pieredzes izpētē sniedza arī akreditācijas ekspertu – akreditēto skolu direktoru un akreditācijas ekspertu – neakreditēto skolu direktoru intervijas.

Akreditēto un neakreditēto vispārīzglītojošo skolu direktoru intervijas tika veiktas laikā no 2008.gada 16. līdz 22.jūlijam. Šīs mērķa grupas interviju vadlīnijas skat. Pielikumos E un F.

## **2.4. Akreditēto skolu skolotāju fokusa grupu diskusijas**

Akreditēto vispārīzglītojošo skolu skolotāju, kuru stundās ir piedalījušies un veikuši novērojumu akreditācijas komisijas eksperti, pieredzes un viedokļu izpētē tika izmantota fokusa grupu diskusijas metode. Pētījuma ietvaros tika veiktas divas grupu diskusijas, kurās kopā piedalījās 17 dalībnieki.

Pirmā fokusa grupas diskusija notika Rīgā, 2008.gada 20.augustā. Tajā piedalījās skolotāji no Rīgas, Rīgas rajona (Ķemeriem, Salaspils, Siguldas, Jūrmalas, Ķeguma, Lielvārdes) un Ogres rajona (Ogres) skolām.

Otrā fokusa grupas diskusija notika Jēkabpilī, 2008.gada 25.augustā. Tajā piedalījās skolotāji no Jēkabpils rajona (Jēkabpils, Dunavas), Daugavpils rajona (Līksnas, Randenes), Aizkraukles rajona (Aizkraukles), Preiļu rajona (Līvāniem, Priekuliem) un Madonas rajona (Cesvaines, Kalsnavas) skolām.

Skolotāju fokusa grupu diskusiju vadlīnijas skat. Pielikumā G.

Aptverot visas raksturotās pētnieciskās aktivitātes, pētījumā kopumā ir iekļautas sekojošas **mērķa grupas**:

- (1) izglītības politikas eksperti – izglītības politikas veidotāji un augstākā līmeņa īstenotāji;
- (2) akreditācijas eksperti – skolu administrāciju un izglītības pārvalžu pārstāvji;
- (3) akreditēto vispārējās izglītības iestāžu direktori;
- (4) neakreditēto<sup>1</sup> vispārējās izglītības iestāžu direktori;
- (5) akreditēto vispārējās izglītības iestāžu pedagogi.

Pētījumā iekļauto mērķa grupu pārstāvju atlasē tika ievērots arī administratīvi teritoriālās pārstāvniecības princips, iekļaujot akreditācijas ekspertus no Rīgas un visiem četriem Latvijas reģioniem – Vidzemes, Kurzemes, Zemgales un Latgales.

Pētījuma darba grupas vadītāja: **Evija Kļave**, (+371) 6721553, [evija.klave@biss.soc.lv](mailto:evija.klave@biss.soc.lv)  
Pētījuma rezultātu atskaiti sagatavoja: Evija Kļave, Iveta Ķešāne, Indra Strautiņa.

---

<sup>1</sup> Skolas, kuras nav izgājušas akreditāciju pēc 2004.gadā izstrādātās metodikas.

## Pētījumā lietoto terminu un jēdzienu skaidrojums

**Akreditācija** – vispārējās izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas process, kurā izšķir trīs posmus: vērtēšanas sagatavošanas posmu, vērtēšanas norises posmu, vērtēšanas noslēguma posmu. Par vispārējās izglītības iestāžu akreditāciju atbildīgā institūcija kopš 2005.gada ir Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūra.

**Akreditācijas eksperti** – skolu darbības kvalitātes vērtēšanas īstenotāji, kas ir apguvuši ekspertu tālākizglītības kursu. Šobrīd lielākā daļa akreditācijas ekspertu ir vispārējo izglītības iestāžu administrācijas un izglītības pārvalžu pārstāvji.

**Akreditācijas komisija** – skolu darbības kvalitātes vērtēšanas ekspertu grupa, kas sastāv no komisijas vadītāja un četriem ekspertiem.

**Akreditācijas metodika** – skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika, kas ir balstīta uz septiņu mācību procesa jomu – mācību saturs, mācīšana un mācīšanās, skolēnu sasniegumi, atbalsts skolēniem, skolas vide, resursi un skolas vadības darbs – kvalitātvu izvērtējumu. Pašreizējā akreditācijas metodika ir izstrādāta 2004.gadā<sup>2</sup>.

**Akreditētās skolas** – vispārējās izglītības iestādes, kurās pēdējo trīs gadu laikā ir notikusi akreditācija atbilstoši pašreizējai skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodikai (izstrādāta 2004.gadā) un kuras saņēmušas sekmīgu vērtējumu, kas vispārējās izglītības iestādei dod tiesības īstenot izglītības procesu turpmākos sešus gadus.

**Neakreditētās skolas** – vispārējās izglītības iestādes, kurās vēl nav notikusi akreditācija atbilstoši pašreizējai skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodikai (izstrādāta 2004.gadā).

**Politikas eksperti** – pētījuma ietvaros politikas ekspertu mērķa grupu veido par izglītības politikas veidošanu un īstenošanu atbildīgo institūciju pārstāvji no Izglītības un zinātnes ministrijas, Valsts speciālās izglītības centra, Latvijas Pašvaldību savienības, Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūras, izglītības pārvaldes.

## Biežāk lietotie saīsinājumi

IP – izglītības pārvalde

IVI – Izglītības valsts inspekcija

IZM – Izglītības un zinātnes ministrija

PB – Pasaules Banka

VIKNVA – Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūra

VSIC – Valsts speciālās izglītības centrs

---

<sup>2</sup> LR Izglītības un Zinātnes Ministrija. *Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika*. Rīga, 2004.

## PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Šobrīd praksē īstenotais skolu akreditācijas mehānisms Latvijā ir ieviests, ievērojot Eiropas Parlamenta un Padomes 2001.gadā pieņemtos ieteikumus par Eiropas sadarbību kvalitātes novērtēšanā skolu izglītībā, kas tapuši ņemot vērā Lisabonas stratēģijā noteiktos ES ilgtermiņa attīstības mērķus. Ieteikumu mērķis ir veicināt ES ekonomisko attīstību, darba produktivitātes izaugsmi un veidot ES kā konkurētspējīgāko un uz zināšanām balstīto reģionu pasaulē. Ieteikumi paredz dalībvalstīm atbalstīt izglītības iestādes, lai uzlabotu to sniegto pakalpojumu kvalitāti, vienlaikus palīdzot attīstīt jaunas iniciatīvas mācību kvalitātes nodrošināšanai. Lai to īstenotu, ir ieteikts „veicināt skolu pašnovērtējumu kā metodi mācību darba un skolu uzlabošanai skolu pašnovērtējuma un ārējā novērtējuma līdzsvarotā sistēmā” un „attīstīt ārējo novērtējumu, lai nodrošinātu metodisku atbalstu skolu pašnovērtējumam un sniegtu ārēju skatījumu par skolu, veicinot nepārtrauktu uzlabošanas procesu, un rūpējoties, lai tas neaprobežotos vienīgi ar administratīvām pārbaudēm”.<sup>3</sup> Kvalitātes novērtēšanas metodes dalībvalstīs tiek ieviestas Eiropas sadarbības un starptautiskās pieredzes apmaiņas rezultātā.

Latvijā vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēma ir izstrādāta ar Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekta atbalstu 2004.gadā, pārņemot Lielbritānijas un tās pavalsts Skotijas praksi skolu akreditācijā. Šī projekta ietvaros tika izstrādāta skolu vērtēšanas un attīstības plānošanas metodika un skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika. Gan skolu pašvērtējuma, gan skolu ārējā vērtējuma jeb akreditācijas mērķis ir vispusīga vispārējo izglītības iestāžu mācību procesa izvērtēšana. Kā iekšējā, tā ārējā vērtējuma metodika balstās uz septiņu mācību procesa jomu – mācību saturs, mācīšana un mācīšanās, skolēnu sasniegumi, atbalsts skolēniem, skolas vide, resursi un skolas vadības darbs – kvalitatīvu izvērtējumu.

No 2005.gada akreditāciju procesa vadību un pārraudzību Latvijā organizē Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūra (VIKNVA). Līdz tam skolu akreditācijas funkciju veica Izglītības valsts inspekcija (IVI), kas pārbaudīja skolas darbības atbilstību valstī noteiktajām normatīvo aktu un izglītības standartu prasībām. Atšķirībā no iepriekšējās metodikas pamatprincipa – administratīvas kontroles un soda – pašreizējās metodikas pamatprincips ir sniegt rekomendācijas skolu kvalitātes izaugsmei un tālākai attīstībai, kā arī īstenot akreditācijā iesaistīto pušu savstarpēju pieredzes apmaiņu.

Saskaņā ar Lielbritānijas izglītības politikas ekspertiem Hārveju (Harvey) un Ņūtonu (Newton) akreditācija ir process, kura rezultāts ir lēmums, kas izglītības institūcijai vai kādai tās programmai ir brīdinājums par ieviešamajiem uzlabojumiem.<sup>4</sup> Šajā gadījumā akreditācijas uzdevums ir veicināt izglītības kvalitāti, kas ietver iesaistīto grupu un institūciju savstarpēju sadarbību, caurskatāmību, un nepārtrauktu uzlabojumu nepieciešamību.<sup>5</sup> Tas ir sasniedzams pie nosacījuma, ja iekšējā un ārējā izglītības institūciju vērtēšana darbojas sistēmiski.

Ar jauno pieeju vispārējās izglītības kvalitātes izvērtēšanā Latvijā ir ieviesta jauna izpratne par *kvalitātes kultūru* izglītībā. Ņūtons, skaidrojot kvalitātes jēdzienu izglītībā,

<sup>3</sup> Eiropas Parlamenta un Padomes Ieteikumi par Eiropas sadarbību kvalitātes novērtēšanā skolu izglītībā. 2001/166/EK

<sup>4</sup> Newton J. What is Quality? In *Embedding Quality Culture in Higher Education. A selection of papers from the 1st European Forum for Quality Assurance*. European University Association, 2007. 15. lpp.

<sup>5</sup> Turpat, 14. lpp.

norāda, ka izglītībā *kvalitāte* attiecas uz izglītības procesu (piemēram, kā skolēni izjūt izglītības procesa kvalitāti), savukārt *standarts* attiecas uz rezultātu un sasniegumiem. Attiecību starp abiem jēdzieniem izsaka sakarība, ka izglītības process (vai kvalitāte) ietekmē to, kā izglītības institūcijas sasniedz valstī definētu izglītības standartu.<sup>6</sup> Tāpat izglītības kvalitātes izvērtējums balstās uz vispusīga mācību procesa izvērtējumu, kā arī vadīšanos no sabiedrības attīstības likumsakarībām un prasībām, nevis tikai administratīvajām pārbaudēm, kā tas bijis līdz šim.

Lai nodrošinātu sekmīgu *kvalitātes kultūras* sistēmas attīstību, tiek norādīts uz vairāku priekšnosacījumu nepieciešamību<sup>7</sup>:

- atvērta un aktīva kvalitātes izpratne visos līmeņos;
- vēlēšanās iesaistīties pašvērtēšanā;
- precīzi definēts regulējošo normatīvo aktu ietvars;
- procedūru skaidrība un konsekvence;
- precīzi formulēts atbildību sadalījums kvalitātes kontrolei un nodrošināšanai;
- atbildes reakcija no iesaistītajām institūcijām un personālijām;
- skaidra apņēmība identificēt un izplatīt labās prakses;
- precīza un argumentēta rīcība, lai pievērstu uzmanību problēmām un piedāvātu to risinājumus.

Lai nodrošinātu skolu darbības kvalitātes vērtēšanas jeb akreditācijas īstenošanu, Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekta ietvaros 2004.gadā tika sagatavoti pirmie 150 akreditācijas eksperti. 2006.gada laikā viņu skaits pieauga līdz 420 sagatavotiem ekspertiem. Šobrīd saskaņā ar VIKNVA sniegto informāciju sadarbībā ar aģentūru strādā 477 akreditācijas eksperti. Pamatā tie ir skolu administrācijas pārstāvji (direktori un direktora vietnieki mācību darbā) un izglītības pārvalžu darbinieki.

Šis pētījums ir veikts, lai apkopotu akreditācijas procesā iesaistīto mērķa grupu pieredzi par pēdējos trīs gados (laikā no 2005. līdz 2008.gadam) īstenoto skolu darbības kvalitātes vērtēšanas procesu. Pētījuma rezultātu struktūru veido piecas galvenās daļas atbilstoši pētījumā iesaistītajām mērķa grupām: (1) izglītības politikas ekspertu interviju rezultāti; (2) skolu darbības kvalitātes vērtēšanas process akreditācijas ekspertu skatījumā; (3) akreditēto skolu direktoru pieredzes atspoguļojums; (4) akreditācija neakreditēto skolu pārstāvju priekšstats; (5) skolu akreditācijas norises vērtējums: akreditēto skolu pedagogu perspektīva. Pētījuma rezultātu noslēgumā ir sniegti secinājumi par vispārējo izglītības iestāžu akreditācijas pieredzes novērtējumu un izstrādāti ieteikumi akreditācijas procesa pilnveidošanai nākotnē.

<sup>6</sup> Newton J. What is Quality? In *Embedding Quality Culture in Higher Education. A selection of papers from the 1st European Forum for Quality Assurance*. European University Association, 2007.

<sup>7</sup> Turpat, 16. lpp.



## 1. Izglītības politikas ekspertu interviju rezultāti

Šajā pētījuma rezultātu sadaļā apkopoti politikas veidotāju (Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) ierēdņu, ministrijas padotības aģentūru pārstāvju), pašvaldību pārstāvju, izglītības pārvalžu speciālistu, kā arī neatkarīgu izglītības politikas ekspertu viedoklis par akreditācijas procesa konceptuālajiem mērķiem, metodiku, īstenošanu praksē un sasniegtajiem rezultātiem.

### 1.1. Izpratne par vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas mērķiem

Politikas veidotāju līmenī nav konceptuālas vienotības par vispārējās izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas konceptuālajiem mērķiem un uzdevumiem. No vienas puses, ir vērojama vēlme skatīt akreditācijas procesu kā viedokļu apmaiņu starp profesionāļiem – tiešajiem izglītības politikas īstenotajiem – ar mērķi caur savstarpēju dialogu uzlabot skolu piedāvātās izglītības kvalitāti.

*- Akreditācijā var izrunāties pēc būtības par visām skolas darbības pozīcijām. Tas bija galvenais, ko mēs gribējām sasniegt. Tāpēc tur nebija tie sodi par tiem gadiem [akreditācijas perioda diferenciāciju – aut.] arī salikti, lai cilvēki [būtu] godīgi. Direktors saka – man ir problēma, komisija, domājiet, kā to risināt, iesakiet. Tad ir īstā jēga. Pretējā gadījumā ir vienkārši novērtēšana, tur var būt inspektors. (IZM pārstāvis)*

No otras puses, no atsevišķu politikas ekspertu viedokļiem izriet vēlme padarīt akreditācijas procesu par administratīvu instrumentu, ar kura palīdzību būtu iespējams veikt ne vien skolu ranžēšanu pēc "labuma" principa, bet arī ieviest noteiktas sankcijas pret "sliktajām" skolām. Virkne ekspertu skolas darbības zemāka vērtējuma gadījumā pieļauj akreditācijas perioda saīsinājumu, bet atsevišķi – pat finansiālu sankciju ieviešanu pret akreditācijas procesā sliktāk novērtētajām skolām. Šādu mehānismu ieviešana visticamāk stimulētu vēl lielāku skolu diferenciāciju, finansiālu instrumentu pielietošanas gadījumā labās skolas padarot vēl labākas, bet sliktās – vēl vairāk gremdējot. Tas saskaņā ar atsevišķu politikas veidotāju atzinumu pilnībā neatbilst sākotnējiem Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekta ietvaros aprobētās un šobrīd praksē izmantotās skolu akreditācijas metodikas pamatprincipiem, jo tāda veida skolu stratifikāciju nepieļauj ievērojamais skaits kritēriju, pēc kuriem skolas darbība ir novērtēta.

*- Stratēģijā vajadzētu vienoties par noteiktiem indikatoriem, pēc kuriem tad var noteikt, kāds ir valsts vidējais stāvoklis. Un katra skola arī var salīdzināt – mēs esam vidēji, mēs esam labāki, mēs esam vāji kaut kādos indikatoros. (IZM pārstāvis)*

*- Atkarībā no akreditācijas rezultātiem arī skolas finansējums varētu mainīties. Tas dotu iespēju atbalstīt tās skolas, kuras patiešām ir labas, un varbūt, ka vienu otru skolu varētu "piegriezt" stingrāk vai pat teikt: ja jūs nestrādājat labāk, tad jūs ir jāslēdz. (IZM pārstāvis)*

*- Šī metodika nedod iespēju saraņžēt skolas nekādā veidā. Tā nedod iespēju salikt skolas pēc labuma. (izglītības politikas eksperts, PB projekts)*

Galvenais iemesls šādi viedokļu dažādībai ir skaidru politikas līmenī definētu skolu akreditācijas stratēģisko mērķu trūkums. No pašvaldību, izglītības pārvalžu un atsevišķu politikas veidotāju un augstākā līmeņa īstenošanu puses tiek sagaidīta daudz aktīvāka nozares ministrijas iesaistīšanās vispārējās izglītības iestāžu darbības

kvalitātes vērtēšanas politikas konceptuālo mērķu definēšanā un politiskā pasūtījuma veidošanā.

Skaidru stratēģisko mērķu trūkums politikas ekspertu skatījumā praksē rezultējas fragmentārā informācijas vākšanā tikai atsevišķos ar izglītības kvalitāti saistītos segmentos, pilnībā nenosedzot visu izglītības kvalitātes vērtēšanas lauku.

*- Ja mēs runājam par politikas līmeni un Izglītības un zinātnes ministrijas līmeni, tad principā man jāteic, ka tādas konceptuālas politikas, tādas stratēģijas izglītības kvalitātes vērtēšanā nav. Ir kaut kāda fragmentāra datu savākšana, kaut kādi fragmentāri ziņojumi par kaut ko, bet tādas kopējas stratēģijas – kādi būtu kritēriji, kādi būtu modeļi, kādā veidā tiek veikta tieši izglītības kvalitātes vērtēšana, izglītības kvalitātes nepārtraukts monitorings, mums nav. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Saskaņā ar politikas ekspertu atzinumu, nereti no Izglītības un zinātnes ministrijas puses ir izvirzīta prasība izvērtēt kādu noteiktu skolu darbības jomu, kuras vērtēšanas kritēriji nav ietverti akreditācijas metodikā. Šādu prasību izpilde praksē ir saistīta ar vairākiem riska faktoriem, kas var radīt tālākas šaubas par iegūto datu drošticamību. Pirmkārt, nav standartizētas procedūras attiecīgo datu vākšanai, kā to citos gadījumos paredz skolu akreditācijas metodika. Otrkārt, jebkuras jaunas procedūras vai datu iegūšanas instrumentu ieviešana vispirms jāiekļauj vienotajā akreditācijas ekspertu apmācībā, lai nodrošinātu to pielietojuma standartizāciju un iegūstamo datu drošticamību.

*- Šajā metodikā ir diezgan skaidri pateikts, kas ir tas, ko mēs pārbaudām, kas ir tas, uz ko mēs skatāmies. Un tad pēkšņi tiek uzdots uzdevums, no ministrijas puses, savākt datus par skolu medmāsām. Metodika to neparedz. (VIKNVA pārstāvis)*

*- Pilnīgi noteikti, viņa [metodika] var attīstīties, un prakses rezultātā tajā var notikt kādas izmaiņas. Bet, ja tas tā notiek, tad atkal ir jāmeklē, kā nodrošināt to procesa standartizāciju, ka visi atkal dara vienādi, ka skolām ir zināmi spēles noteikumi. (izglītības politikas eksperts, PB projekts)*

Visbeidzot – šādu prasību pēc papildus informācijas esamība jau pati par sevi rāda, ka izglītības kvalitātes vērtējuma un monitoringa lauks nav pilnībā noseigts un ir pilnveidojams. Atsevišķu ekspertu skatījumā izglītības iestāžu akreditācija pašreizējā izpildījumā aptver ne vairāk kā trešo daļu no nepieciešamā izglītības kvalitātes vērtējuma lauka.

*- Izglītības iestādes akreditācija tādā izpildījumā, kāda viņa ir šodien, manā skatījumā varētu sastādīt labi ja vienu ceturto, vienu trešo daļu no kopējā izglītības kvalitātes vērtējuma. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Vienlaikus eksperti norāda uz fragmentāru pieeju izglītību nodrošinošo institūciju darbības kvalitātes vērtēšanai. Proti, akreditācijas procesam nav pakļautas paša zemākā līmeņa izglītības iestādes – bērnudārzi. Pilnīgam izglītības kvalitātes vērtējuma nodrošinājumam būtu nepieciešams akreditējamo institūciju loku paplašināt ar pirmsskolas izglītības iestādēm, vērtēšanai pakļaujot piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošanas pamatizglītības apguvei mācību programmas.

- *Mēs nevaram teikt, ka mēs izvērtējam izglītības kvalitāti, ja mēs neņemam vērā veselu posmu. Kaut vai tikai 5 – 6 gadīgie, kas šobrīd ir obligāti. (VIKNVA pārstāvis)*

Viens no izglītības politikas ekspertiem uzsver skolu akreditācijas mehānisma nepietiekamo izmantojumu izglītības politikas attīstībā. Eksperta skatījumā, akreditācijas procesam būtu ne tikai jākoncentrējas uz esošās situācijas novērtējumu, kā tas pamatā notiek šobrīd, bet arī jākalpo kā attīstības dzinulim izglītības inovāciju laukā. Šo uzdevumu skolu akreditācijas mehānisms nerealizē, jo saskaņā ar metodiku tas koncentrējas uz skolā esošo, ne potenciāli skolā ieviešamo kvalitatīvas izglītības parametru vērtēšanu. Šādas konceptuālās līnijas attīstīšana prasa iezīmēt, kādi būs caur akreditācijas procesu sasniedzamie mērķi tuvākā vai tālākā nākotnē.

- *Akreditācija nav tikai vērtēšana. Akreditācijai ir jābūt arī attīstības virzītājam. (..) Ja mums valstī ir politika uz iekļaujošo izglītību, tad nosēžamies pie viena galda un izstrādājam kritērijus, kā mēs no gada uz gadu pastiprinām šīs jomas prasības un vērtējumus tā, lai arī akreditācija būtu kā dzinulis, ka to vajag darīt. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

- *Ministrija varētu daudz precīzāk definēt, ko viņi vēlas ar akreditāciju sasniegt. (..) Principā, ministrijai būtu jāuzstāda kaut kāda vīzija, kādai vajadzētu būt akreditācijai 2015. gadā. Man liekas, ka neko tādu ministrija šobrīd nedomā darīt. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

Nepieciešamību pēc stratēģiski definētiem vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas mērķiem atzīst arī IZM ierēdņi. Viņu skatījumā, stratēģijā būtu stingrāk definējama procesā iesaistīto institūciju savstarpējā atbildība, kā arī precizējami indikatori skolu darbības kvalitātes vērtēšanai.

- *Galvenais akcents [stratēģijā] ir pateikt, kuras institūcijas Latvijā par ko atbild, kā viņas savā starpā sadarbojas, kas ir tie indikatori, pēc kuriem mēs vienojamies, ka tas rāda kaut kādu [izglītības] kvalitātes daļu. (IZM pārstāvis)*

Lai gan darbs pie Vispārējās izglītības kvalitātes vērtēšanas stratēģijas, saskaņā ar respondentu teikto, ir aizsācies jau pirms gada, tās izstrādes aizkavēšanās pamatojumam izmantotie argumenti norāda uz iespējamu politiskās gribas trūkumu šī jautājuma risināšanā. Kā bremzējošs faktors stratēģijas izstrādē ir minēta arī ekonomiskā situācija valstī, kas kavē efektīvu stratēģisko mērķu saskaņošanu ar potenciālajām to īstenošanas iespējām.

- *Tas projekts tika sagatavots, bet dažādu iemeslu dēļ tā darba grupa arī ir izzūkususi. Tad darba grupas vadītāja bija ļoti aizņemta, tad viņa slimoja ilgāku laiku, un tas tā pagaidām kā projekts arī ir palicis. (..) Pirms mēneša atkal it kā bija vēlme sanākt kopā, turpināt to darbu un pabeigt, bet atkal darba grupas vadītāja nevarēja. Tad aizgāja daži cilvēki atvaļinājumā, un atkal tas tā palika pagaidām. (IZM pārstāvis)*

- *Jā, stratēģija top. Bet jebkura stratēģija atkal sastāv no divām daļām. Pirmā daļa – tā ir ideālā izpratne, kā to varētu darīt. Otra daļa ir tā finansiālā sadaļa, ko var atļauties. (..) Mēs esam iesākuši stratēģijas izstrādi, bet skatāmies, ka šī ekonomiskā situācija... šī stratēģija būs nepiemērojama tai ekonomiskajai situācijai. Tātad, pie tās mēs vēl strādājam un mēs to attīstīsim. (IZM pārstāvis)*

Visbeidzot, runājot par skolu akreditācijas procesa konceptuālajiem uzstādījumiem, Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis akcentē nepieciešamību mainīt skolu

akreditācijas filozofiju kopumā. Akreditācijas procesam tā praktiskajā realizācijā šobrīd vēl ir raksturīgas izteiktas uz kontroli virzīta mehānisma iezīmes, kas optimālā variantā būtu transformējamas savstarpējā atbalsta funkcijās. Tā vietā, lai meklētu trūkumus skolas darbībā, lielāks akcents būtu liekams uz atbalstu skolām to problēmsituāciju risināšanai. Taču tad, uzsver eksperts, ir nepieciešams veidot profesionālu akreditācijas ekspertu komandu, kam skolu darbības vērtēšana ir pamata nodarbošanās. Akreditācijas politikas attīstība šādā virzienā gan ir maz ticama ierobežoto finanšu resursu dēļ.

*- Ja VIKNVA par savu vīziju un savu tādu misijas apziņu uzliek ne tikai akreditāciju, bet tā kā palīdzību skolai (..), tad viņiem ir jāmaina gan filozofija, gan tā pieeja šim jautājumam. Un tad viņiem ir jābūt tādiem, ka viņiem par piezvanīt un pateikt: „Man ir problēmas, brauciet, palīdziet!” Bet tad ir jābūt profesionāliem ekspertiem vai vismaz kaut kādai grupai. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

## 1.2. Skolu akreditācijas metodikas novērtējums

Pētījuma ietvaros apkopotie politikas veidotāju viedokļi rāda, ka šajā respondentu grupā valda atšķirīgi viedokļi jautājumā par kritērijiem, pēc kuriem ir nosakāma skolas darbības kvalitāte. Lai gan vispārējās līnijās izglītības politikas eksperti ir vienoti uzskatā, ka skolas darbības kvalitāte ir nosakāma tikai izmantojot kritēriju kopumu, ekspertu viedokļi atšķiras jautājumā par to, kāda tipa kritērijiem būtu piešķirama lielāka nozīme.

Pašvaldību pārstāvjiem tipiskāk ir uzsvērt kvantificējamu datu nozīmi, vairumā gadījumu pie būtiskiem skolas darbības kvalitāti raksturojošiem kritērijiem pieskaitot mācību un eksāmenu rezultātus, augstskolu reflektantu īpatsvaru skolas absolventu vidū, skolēnu nesekmības un atbiruma statistiku. Līdztekus kā būtiski kritēriji ir minēta mācību un mācīšanās procesa kvalitāte un resursu (cilvēkresursu, materiāli tehnisko resursu) pieejamība mācību procesa nodrošināšanai. Pašvaldības līmeņa politikas plānotājiem būtiski šķiet analizēt arī skolēnu ārpusklases nodarbību pieejamību, kā arī sabiedrības un pašu skolēnu viedokli par skolu.

Līdztekus kvantitatīvajiem skolas darbības kvalitātes kritērijiem, valsts līmeņa izglītības politikas plānotājiem diezgan raksturīgi ir akcentēt arī mazāk kvantificējamu datu nozīmi skolas darbības kvalitātes vērtējumā. Tiek uzsvērts, ka vērtējumā būtiski ir aplūkot ne vien datus par cilvēkresursu pieejamību, bet arī to kvalitāti, piemēram, analizēt pedagogu profesionālismu, vēlmi iesaistīties tālākizglītībā. Kā būtiska skolu akreditācijas attīstības līnija ir iezīmēta nepieciešamība skatīties izglītības kvalitāti kā nepārtrauktu pilnveidi un attīstību.

### 1.2.1. Esošās metodikas novērtējums

Izglītības politikas eksperti iezīmē virkni pozitīvu tendenču, kas skolu akreditācijas procesā ir ienākušas līdz ar jaunās, Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekta ietvaros aprobētās, metodikas ieviešanu. Saskaņā ar ekspertu vērtējumu, akreditācijas process ir kļuvis elastīgāks, vairāk vērsts uz pieredzes apmaiņu, nevis kontroli. Kontekstā ar iepriekš Izglītības valsts inspekcijas realizēto skolu akreditācijas mehānismu kā pozitīvās iezīmes izglītības politikas eksperti uzsver virzīšanos uz procesa unificēšanu, kas realizēta caur vienotu metodiku un akreditācijas ekspertu apmācību. Kā vēl viens pozitīvs aspekts ir atzīmēts augstais visu procesā iesaistīto pušu

informētības līmenis gan par metodikas principiem, gan akreditācijas norisi. Viena izglītības politikas eksperta skatījumā, pozitīvi vērtējama arī skolu direktoru atestācijas iekļaušana vispārējās izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas procesā.

- *Tā sistēmas pati galvenā vērtība ir tā, ka, pirmkārt, visās skolās tiek vērtēts pēc vieniem un tiem pašiem kritērijiem, visi eksperti pielieto vienu un to pašu metodiku. (..) Tieši tāpēc bija paredzēta un ļoti svarīga visā valstī vienota šī ekspertu sagatavošana. (..) Būtībā [mērķis bija] unificēt to procesu. (izglītības politikas eksperts, PB projekts)*

- *Nenoliedzami, tur ir nākuši klāt daudz vairāk tie papīri, bet tas ir tāpēc, ka ir izstrādāta metodika. (..) Un eksperti kļuvuši sagatavotāki. (..) Un tas, ka nenotiek atsevišķi šī direktoru atestācija, tas jau arī viss ir gājis uz augšu. (..) Nenoliedzami, tas tagad ir daudz pārskatāmāks. Ir atskaites sistēma un ir informācija, un cilvēki zina jau pusgadu vai gadu uz priekšu, kuras skolas tiks akreditētas. Ir pazudis arī šis personīgais moments. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodiku vairāki respondenti raksturo kā laika gaitā mainīgu un pielāgotu praktiskās dzīves reālījām. Nereti šie saskaņojumi ir vērsti uz metodikas vienkāršošanu, atsevišķu tās elementu izslēgšanu no prakses. Tā, piemēram, netiek realizēta metodikā paredzētā prasība akreditācijas komisijas ekspertiem veidot pirmsvērtēšanas ziņojumu, kurā skolas novērtējums balstīts galvenokārt uz skolas pašvērtējuma ziņojumā ietvertās informācijas un atsevišķu citu dokumentu izvērtējumu. Iepriekšēja skolas darbības kvalitātes izpēte potenciāli ļautu efektīvāk organizēt akreditācijas ekspertu darbu skolā, šobrīd dokumentu analīzei atvēlēto laiku vairāk veltot padziļinātai pārējo akreditācijas metodikā ietverto kritēriju izpētei un analīzei.

- *Mēs mainām lietas, lai nedabūtu atpakaļ saiti no skolām – ko jūs te prasāt lietas, kas dzīvē vairs nenotiek! (..) Metodika paredz veidot pirmsvērtēšanas ziņojumus. (..) Tas ir tas, ko mēs nekad neesam prasījuši saviem ekspertiem. (VIKNVA pārstāvis)*

Dažu politikas veidotāju vērtējumā, pašreizējā formātā ārējā skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika ietver pārāk daudz analizējamo aspektu. Piemēram, viena eksperta skatījumā akreditācijas process būtu sašaurināms, izslēdzot to mācību programmu vērtēšanu, kas bāzēti uz valsts programmu parauga. Viens no iemesliem tendencei ārējā vērtējuma metodikā iekļaut lielu skaitu kritēriju, pēc politikas veidotāju domām, ir meklējams nespējā politikas līmenī definēt stratēģiskos skolu akreditācijas mērķus un secīgi izvēlēties būtiskākos skolu darbības kvalitātes vērtēšanas kritērijus.

- *Mūsu akreditācijas komisija pārbauda visu – direktoru, skolu, izglītības programmas. Tas novērtējums ir ārkārtīgi plašs. Mēs vēl nemākam tā mērķtiecīgi izvēlēties dažus svarīgākos. (IZM pārstāvis)*

- *Vai vispārējā programmā ir jāakreditē katra programma? (..) Izņēmuma gadījums būtu tāds, kad kāda skola grib īstenot programmu, kas nav no valsts programmu parauga. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

### 1.2.2. Galvenās problēmas un to risinājumi

Atsevišķu politikas veidotāju un izglītības pārvalžu pārstāvju skatījumā pašreizējā vispārējās izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika neļauj iegūt

pilnvērtīgu priekšstatu par skolas darbības kvalitāti. Kā viens no galvenajiem argumentiem ir minētas metodikas izteiktā balstīšanās uz dokumentālo pierādījumu (skolas pašvērtējuma ziņojuma, skolas attīstības plāna u.tml.) analīzi, pārāk maz uzmanības pievēršot skolu ikdienas prakšu izvērtējumam.

- *Informāciju gūst no papīriem. Cik lielā mērā tiek analizēti kaut kādi skolas darbības rādītāji – es nezinu, godīgi sakot. (..)Bet, kādas tad īsti ir skolēnu zināšanas un prasmes, es nezinu, pēc kā tad izvērtē. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

- *Samērā lielu lomu vērtējumā ieņem dokumenti. Nevis cilvēki, bet dokumenti. (..) Bet tā dokumentācija īstenībā var būt tikai tur skapī pastāvoša. (IZM pārstāvis)*

Kā secināms no politikas ekspertu izteikumiem, problēmas būtība lielā mērā ir saistīta ar kopējo izpratni par akreditācijas procesa lomu un uzdevumiem. Proti, ievērojama daļa skolu administrācijas akreditācijas procesu tiecas uztvert drīzāk kā kārtējo pārbaudi, no kuras nepieciešams atrastīties, nevis savstarpēji ieinteresētu viedokļu apmaiņu kopīga mērķa – augstākas izglītības kvalitātes – sasniegšanai. Skolu direktoru vidū nereti valda neizpratne par šādu dokumentu izstrādes saturiskajiem mērķiem, no kurienes arī izriet salīdzinoši formāla pieeja to sagatavošanai.

- *Skolas saraksta papīrus. Aizņemtas no kaimiņiem [paraugus] un saraksta uz to momentu papīrus. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

- *Pārsvarā tas tomēr diemžēl ir tāds diezgan liels papīra darbs, ko visi uztver kā ļoti lielu apgrūtinājumu. Tur vēl nav atrasts tāds knifs, ka es priecājos par to, ka man tagad ir tāds ziņojums, ka es tā strādāju. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

Vairāki izglītības politikas eksperti norāda uz nepieciešamību mainīt akcentus skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodoloģijā, lielāku uzmanību akreditācijas procesā veltot mācību procesa rezultātu analīzei. Skolu darbības kvalitātes vērtējuma metodoloģijā, viņuprāt, būtu iekļaujami kritēriji, kas ļauj vispusīgāk novērtēt skolēnu mācību sasniegumus, kā arī tendences skolēnu nesekmības un atbiruma jomā. Viens no intervētajiem politikas ekspertiem uzsvēra, ka ļoti būtiski ir, lai akreditācijas metodika šos rādītājus skatītu „ieguldījumu – rezultātu” perspektīvā, pievēršot uzmanību ne tikai gala rezultātam, bet arī izvērtējot, ar kādiem resursiem rezultāts sasniegts. Akreditācijas procesa administratori norāda, ka darbs pie indikatoru izstrādes šādas informācijas nodrošināšanai jau norisinās.

- *Netiek vērtēti rezultāti, izvērtēts, cik bērni paliek uz otru gadu, cik daudzi nesekmīgo atzīmi saņem. Nepietiekami. Un cik liels ir atbirums no skolas. (..) Akreditācijā tas netiek vērtēts. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

- *Metodika neparedzēja ļoti konsekventi paskatīties uz to, ar kādiem resursiem tiek sasniegts kāds rezultāts. Mēs tagad mēģināsim to ieviest. (..) Ir jau uzražota tāda indikatoru lapa, kas paskatās, kas ir tie resursi, ar kādiem tiek sasniegts šis rezultāts. (VIKNVA pārstāvis)*

Lielāka uzmanība akreditācijas procesa gaitā būtu pievēršama sociālajam kontekstam, kurā akreditējamā skola darbojas. Eksperti uzsver, ka esošie metodoloģiskie kritēriji un vērtēšanas instrumentārijs ļauj vērtēt tikai skolā novērojamos izglītības kvalitāti raksturojošos parametrus. Tajā pat laikā uzmanība netiek pievērsta tām ar izglītības

procesu saistītajām problēmām, kas, iespējams, pastāv konkrētajā sabiedrībā, bet skolas sienās nav risinātas. Viens no šādiem piemēriem ir skolas vecuma bērnu ar īpašām vajadzībām integrācija vispārīzglītojošās skolās. Problemātikas aktualitāte ir īpaši uzsverama kontekstā ar vēlmi skatīt skolu akreditācijas procesu kā instrumentu izglītības politikas attīstības nodrošināšanai un esošās izglītības kvalitātes uzlabošanai.

*- Metodika diezgan labi realizē atsevišķus aspektus, bet tikai tad, ja viņi tur [skolā] ir. Bet vēl jau ir nākamais aspekts – pašvaldībā ir, bet skolā nav. (..) Piemēram, pašvaldībā ir bērni ar īpašām vajadzībām, bet tajā konkrētajā skolā nav neviena. (..) Mēs vērtējam to, kas ir skolā. Tas ir jautājums par kritērijiem. Jautājums, ko mēs vēlamies sasniegt. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

Interviju ietvaros vairāki izglītības pārvalžu pārstāvji ir norādījuši arī uz nepieciešamību precizēt noteiktas skolu darbības vērtēšanas instrumentārija daļas. Viņi akcentē vajadzību pēc dokumentu saraksta, kurus akreditācijas komisijas ekspertiem ir tiesības pieprasīt akreditācijas gaitā. Atsaucoties uz atšķirīgo dokumentu sagatavošanas praksi dažādos Latvijas reģionos, viena no ekspertēm uzsver, ka būtu nepieciešams izstrādāt un vienotā izdevumā apkopot pašu būtiskāko akreditācijas procesā sagatavojamo dokumentu paraugus. Cita eksperta skatījumā, precizējumi nepieciešami arī stundu vērošanas instrumentārijā, katram priekšmetam izstrādājot savu specifisku stundas vērošanas lapu.

*- Katram priekšmetam ir jābūt izstrādātai atsevišķai vērošanas lapai. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Vēl viens no intervijās izskanējušajiem ieteikumiem ir akreditācijas noslēgumā veidot divus saturiski un izvērsuma ziņā atšķirīgus ziņojumus: (a) viens detalizēts, kas būtu pieejams ziņojuma tiešās mērķauditorijas – skolu, pašvaldību un ministrijas – vērtējumam; (b) otrs – pirmā ziņojuma saīsināta versija, kurā sniegta pamatinformācija vispārējai auditorijai: skolēniem, viņu vecākiem un sabiedrībai kopumā tai viegli saprotamā valodā, izslēdzot no ziņojuma teksta konfidenciālu informāciju.

*- Es drīzāk jēgu redzu, ja mēs rakstām detalizētākus ziņojumus. Precīzus ziņojumus par precīzām tēmām. Ka mēs nosakām prioritātes – kopējā daļa plus kaut kāda prioritāšu daļa katru gadu. (IZM pārstāvis)*

*- Ziņojumam, ko saņem vecāki, tam ir jābūt nedaudz savādākam kā tam, ko atstāj skolai. (IZM pārstāvis)*

### 1.2.3. Akreditācijas perioda diferenciacijas iespējas

Ievērojama politikas ekspertu viedokļu dažādība ir jautājumā par akreditācijas perioda diferenciacijas nepieciešamību. Pašreizējā metodika paredz tikai divas iespējas – skolu akreditēt uz sešiem gadiem vai akreditāciju atteikt. Turklāt praksē atteikumi akreditēt skolu parasti ir saistīti ar skolas fiziskās vides drošības aspektiem, nevis zemu mācību iestādes nodrošinātās izglītības kvalitātes novērtējumu.

*- Skolu var neakreditēt pamatā nevis uz to, ka direktors slikti strādā vai kāds skolotājs slikti strādā, bet gan pamatojoties uz speciālo dienestu aktiem, piemēram, ugunsdzēsēju, sanhigiēnisko. Ja tur kāda no telpām ir slēgta, šo iemeslu dēļ nav ekspluatējama, tad mēs neakreditējam skolu, protams. (IZM pārstāvis)*

Akreditācijas procesa administrētāju un arī vairāku politikas ekspertu skatījumā diferenciācija attiecībā uz akreditācijas periodu atkarībā no saņemtajiem vērtējumiem tomēr būtu nepieciešama. Perioda saīsināšana starp akreditācijas reizēm šo ekspertu skatījumā varētu darboties kā sava veida ārējs stimuls skolām ar sliktākiem vērtējumiem aktīvāk nodarboties ar konstatēto trūkumu novēršanu. Pašreiz skolu administrāciju darbībā attiecībā uz akreditācijas rekomendāciju ieviešanu bieži ir vērojams zināms inertums. Mācību iestādes nodrošinātā mācīšanās un mācīšanas procesa kvalitāte nereti ir nobīdīta otrajā plānā situācijās, kad aktuāls kļūst jautājums par skolas turpmāko pastāvēšanu. Šādās reizēs, uzskata eksperti, ir būtiski, lai būtu kāds ārējs mehānisms, kas liek skolai un arī tās dibinātājiem kritiskāk izvērtēt skolas sniegtās izglītības kvalitāti un saskaņā ar akreditācijas ziņojuma rekomendācijām veikt noteiktas darbības tās uzlabošanai.

*- Nevar jau ļaut skolai tālāk dzīvot sešus gadus, ja viņai ir tāda situācija, ka tie vērtējumi ir slikti. Tomēr ir jābūt kādam ārējam mehānismam, kas liktu skolai saņemties. Ne vienmēr dibinātājs būs tas. Ja tas ir lauku pagasts, viņiem ir maza skoliņa, kas kaut kā velk dzīvībiņu, nu viņš jau ir ieinteresēts, lai viņa būtu. Tā kvalitāte – nu, ir tā, kā ir. Viņi samierinās. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Akreditācijas perioda dažādošanas modeļa ieviešanai, pirmkārt, ir nepieciešams veikt izmaiņas akreditācijas procesu regulējošos normatīvajos aktos. Saskaņā ar akreditācijas procesa administrētāju teikto, normatīvajos aktos būtu precizējams, kādos gadījumos akreditācijas periods būtu samazināms, bet kādos – akreditācija tiek atlikta vai atteikta. Tāpat būtu nepieciešams izstrādāt rīcības plānus, kas būtu īstenojami katrā no šiem gadījumiem. Tas ļautu pievērst pastiprinātu uzmanību skolām, kuru nodrošinātā izglītības kvalitāte kādos noteiktos kritērijos ir vērtējama kā nepietiekama. Lai gan jautājums ir bijis pacelts politikas veidotāju diskusiju līmenī, vairākkārtēji VIKNVA ierosinājumi iestrādāt šāda veida sistēmu akreditācijas procesu reglamentējošajos Ministru Kabineta noteikumos līdz šim nav guvuši valdības pārstāvju atbalstu.

*- Pēdējo reizi, ja es nemaldos, tas bija šī gada aprīlī, kad mēs iesniedzām grozījumus [MK noteikumos], bet šoreiz atbilde bija tāda, ka vispirms ir jānotiek Izglītības likuma grozījumiem, un tikai pēc tam var grozīt noteikumus. (...) Tur mēs bijām iestrādājuši to sistēmu, kad mēs akreditējam uz sešiem gadiem. Kas notiek, ja neakreditē vai akreditācija tiek atlikta? Kādi iemesli ir tam, ka akreditāciju atliek? Kas notiek, ja ir atlikta akreditācija? Kas notiek, ja uz diviem vai trim gadiem akreditē? (VIKNVA pārstāvis)*

Optimāla modeļa izstrādei ir nepieciešams izvērst diskusiju izglītības profesionāļu vidū, izvērtējot un precīzi definējot tās situācijas, kādās akreditācijas termiņu nepieciešams samazināt. Šobrīd politikas veidotāju līmenī tiek minēts, ka par pamatu akreditācijas perioda samazināšanai varētu kalpot noteikts procents nepietiekami izpildītu izglītības kvalitātes kritēriju. No respondentu izteikumiem izriet, ka politikas veidotājiem nav īstas skaidrības par to, cik liels procents nepietiekami izpildītu kritēriju būtu priekšnosacījums akreditācijas perioda samazināšanai. Viens no politikas ekspertu ieteikumiem ir spriest par nepietiekamu kritērija izpildi pēc akreditācijas komisijas piešķirtā otrā vērtējuma līmeņa īpatsvara.

*- Tas ir kaut kāds līmeņu procentuālais skaits. Mums ir četri līmeņi šobrīd. Ja tev ir otrais līmenis visu laiku, visos parametros, nu tad tā. Tās ir atkal diezgan nosacītas lietas. (IZM pārstāvis)*



Līdztekus gan atsevišķi izglītības politikas augstākā līmeņa īstenotāji, gan izglītības pārvalžu pārstāvji uzsver nepieciešamību skaidri definēt, kurš ir atbildīgs par akreditācijas komisijas rekomendāciju ieviešanas procesa un rezultātu kontroli. Atkārtotai akreditācijai, šo ekspertu skatījumā, ir nozīme tikai brīdī, kad ir novērsti iepriekšējā akreditācijā pamanītie būtiskie trūkumi.

Divu citu izglītības politikas augstākā līmeņa īstenotāju skatījumā optimālā gadījumā skolai būtu jānodrošina noteikts laiks konstatēto trūkumu novēršanai. Pēc šī termiņa beigām uz skolu vajadzētu doties vienam vai vairākiem akreditācijas komisijas ekspertiem, atkārtoti pievēršot uzmanību tikai tām jomām, kurās iepriekš bija fiksētas būtiskas problēmas.

- *Kamēr viņi nav novērsuši iepriekšējās problēmas, tur vispār nevajadzētu iet un vērtēt. Bet atkal, to tāpat ir kādam jāskatās, vai viņi to ir novērsuši. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

- *Ja es pareizi atceros, tad metodika paredzēja, ka, ja bija konstatēti pārkāpumi, tad gada laikā pēc tam, kad šī komisija bija skolā, tur ierodas atkārtoti viens eksperts vai divi eksperti, kas skatās, kā šis te jautājums ir risināts. (..) Bet viņi skatās uz to vienu kritēriju, kurā ir zems vērtējums. (izglītības politikas eksperts, PB projekts)*

Vienlaikus virkne politikas veidotāju drīzāk sliecas noraidīt ideju par akreditācijas perioda diferenciāciju atkarībā no akreditācijas komisijas piešķirtajiem vērtējumiem. Galvenie izvirzītie pretargumenti ir saistīti ar bažām, ka šāda mehānisma esamība veicinās skolu formālu stratifikāciju „labajās” un „sliktajās” skolās, bet salīdzinoši biežākās pārbaudes radīs papildus stresa situācijas skolās, kuras jau šobrīd ir pakļautas ievērojamam pārbaužu skaitam. Vairāku ekspertu skatījumā tas drīzāk pasliktinās, nevis uzlabos skolas darbības un izglītības kvalitāti.

- *To pārbaužu ir pārāk daudz. Mums viena speciālā skola pat teica, ka viena pusgada laikā ir bijušās kādas sešas dažādas pārbaudes. Viņiem vairs nav laika domāt par darbu, viņi tikai gatavojas pārbaudēm. (IZM pārstāvis)*

Politikas veidotāju skatījumā akreditācijas perioda diferenciācija ievērojami sarežģītu akreditācijas procesa administrācijas procedūru, kas var radīt tālākas sekas izglītības procesa īstenošanā. Viens no ekspertiem norāda uz diferenciācijas rezultātā pieaugošo procesa birokratizāciju, kas savukārt var palielināt risku, ka akreditējamās skolas skolēni nesaņemtu valsts akceptētus izglītību apliecinājošos dokumentus. Samazināts akreditācijas periods radītu arī papildus izdevumus pašvaldībām, kuras jau esošās akreditācijas izmaksas nereti uztver kā apgrūtinājumu.

- *Iepriekšējā pieredzē bija dalījums pa gadiem. Divi, trīs, četri, pieci gadi. Bet tas noveda pie milzīgi sarežģītas birokrātijas. Bija problemātiski ievērot termiņus, izsniegt skolniekiem viņu apliecības. Visas pielaišanas pie eksāmeniem, eksāmenu kārtošanas un visas pārējās lietas – tas bija sarežģīti. (IZM pārstāvis)*

Apsverot akreditācijas perioda diferenciācijas iespējas, īpaši rūpīgi izvērtējama akreditācijas ekspertu kapacitāte, jo, samazinoties akreditācijas termiņam, visticamāk palielināsies vidējais gada laikā akreditējamo skolu skaits. Savukārt pieaugošs akreditējamo skolu daudzums pie esošās akreditācijas ekspertu noslodzes atsevišķu politikas ekspertu skatījumā var novest pie zemākas akreditācijas īstenošanas kvalitātes. Turklāt jāņem vērā arī tas, ka pret biežu savu direktoru prombūtni saistībā ar skolu akreditāciju jau šobrīd iebilst pašvaldību pārstāvji, norādot, ka tas negatīvi ietekmē šo

ekspertu darba kvalitāti uz vietas skolā. Vienlaikus jaunu akreditācijas ekspertu sagatavošana prasa gan laiku, gan papildus finansiālos resursus. Līdz ar to modeļa lietderība ir rūpīgi izvērtējama ieguldījumu – ieguvumu perspektīvā.

*- Ja 30% skolu gadā novērtēs ar mazāku punktu skaitu akreditācijā, tad jāsaprot, ka vidējais akreditējamo skolu skaits arī augs par 30%. Tad jāskatās uz kapacitāti, vai to tad arī varēs izdarīt kvalitatīvi. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

*- Pašvaldību vadītāji iebilst pret to, ka viņu skolu direktori tik ilgi nav, jo tās komisijas pārsvarā vada direktori. No tā jau atkal cieš [mācību] process. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

### **1.3. Vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas procesa administrācija**

#### **1.3.1. VIKNVA darbības vērtējums**

Vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas kontekstā visi izglītības politikas eksperti viennozīmīgi pozitīvi vērtē VIKNVA izveidi un akreditācijas procesa pārraudzības un organizācijas funkciju nodošanu tās kompetencē. Atsevišķu ekspertu skatījumā, aģentūras izveide notikusi novēloti, kā rezultātā ir radies pārrāvums skolu akreditācijas procesā.

Viens no intervētajiem ekspertiem piesardzīgi attiecas pret VIKNVA iesaistīšanos pedagogu tālākizglītības nodrošināšanā. Viņaprāt, atteikšanās no šīm papildus funkcijām ļautu aģentūrai efektīvāk izmantot savus finanšu un cilvēkresursus, novirzot tos savas sākotnējās pamatfunkcijas – skolu akreditācijas nodrošināšanai un tādējādi potenciāli uzlabojot procesa kvalitāti.

*- Mēs varam runāt par to, bet tas ir mans privātais viedoklis, vai VIKNVA ir jānodarbojas ar skolotāju tālākizglītību. Es domāju, ka nē. Jo resursu ir maz. Naudas ir maz, cilvēku ir maz, un būtu labi, ja šis te kantoris nodarbotos ar to, kam tas tika izveidots. (izglītības politikas eksperts, PB projekts)*

Lielāku aģentūras aktivitāti aptaujātie politikas veidotāju pārstāvji sagaida akreditācijas komisiju ekspertu darbības kontroles jomā. Izglītības pārvaldes pārstāvja skatījumā VIKNVA daudz rūpīgāk būtu jāiepazīstas arī ar akreditācijas ziņojumu saturu, novērtējot to izpildes kvalitāti un analizējot to izveidē pieļautās kļūdas, kā arī meklējot risinājumus ziņojumu kvalitātes uzlabošanai.

*- Apmācīti eksperti tiek, bet, cik lielā mērā šī sadarbība ir efektīva, es nezinu. Varbūt tagad beidzot VIKNVA lasa savu ekspertu ziņojumus. Jo nevarētu būt tā, ka viņi vienkārši pieņem ziņojumus un vērtējumus saliek tabuliņā, un viss. Es ceru, ka viņi lasa. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

#### **1.3.2. Starpinstitucionālā sadarbība**

Problēmas izglītības politikas augstākā līmeņa īstenotāju skatījumā ir vērojamas funkciju dalījumā un sadarbībā starp vairākām ar izglītības un skolu darbības kvalitātes novērtēšanas procesa administrāciju saistītām institūcijām. Vairāki no šiem ekspertiem par neefektīvu uzskata pašreizējo funkciju dalījumu starp VIKNVA un Izglītības un zinātnes ministriju. Esošais mehānisms tiek novērtēts kā ļoti smagnējs un tāds, kas

neļauj operatīvi pieņemt lēmumus dažādās problēmsituācijās, kas izveidojas akreditācijas procesa gaitā.

*- Ja atsaka kādai skolai akreditāciju vai ja tiešām ir problēmas akreditācijas procesā, tur ir jāreaģē ļoti ātri. Tur nevar gaidīt lēmumu lēmumus. Tur ir jāskatās uz situāciju. Tur nevar visu palaist līdz galam un galā ministrs vai valsts sekretārs pasaka – nē, es neakreditēju šo skolu. (VIKNVA pārstāvis)*

Saskaņā ar ministrijas pārstāvju teikto, ministrijas paspārnē izveidotās akreditācijas komisijas iesaistīšanās akreditācijas procesā ir formāla, bet pēc būtības lēmuma saturā neko nemaina. Pamatojumu nepieciešamībai paturēt ministrijas kontrolē kaut daļu no akreditācijas procesa realizācijas funkcijām ministrijas ierēdņi rod vēlmē kontrolēt pārraugāmās aģentūras darba kvalitāti.

*- Mēs te kā ministrijas komisija tikai saņemam jau sagatavotus lēmumus un to skolu un skolu vadītāju sarakstu, kuri ir akreditēti. Mēs izskatām. Tur parasti viss ir kārtībā. Pieņemam lēmumu akreditēt. (IZM pārstāvis)*

*- Mēs piedalāmies lēmumu pieņemšanā, tādejādi vairāk vai mazāk kontrolējot to darbu, ko viņi dara. (IZM pārstāvis)*

Viens no ekspertiem, atsaucoties uz piemēru, kad ārstu sertifikācijas jautājumi tika pilnībā nodoti profesionālo organizāciju pārraudzībā, uzsver, ka līdzīgs modelis būtu īstenojams arī izglītības sistēmā. Tikai šajā gadījumā visu ar skolu akreditāciju saistīto funkciju realizācija būtu nododama VIKNVA pārraudzībā.

*- Salīdzinājumam, mēs varam paskatīties uz medicīnu. Ļoti daudzi ārstu sertifikācijas jautājumi ir atdoti profesionālām organizācijām. Nekas netraucētu visu akreditācijas pusi atdot VIKNVA. Tikai tad ministrijai būtu daudz precīzāk jānodefinē tie politiskie rezultāti, ko viņa gribētu, lai sasniedz akreditācija. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

Būtiskākais priekšnosacījums šāda mehānisma veiksmīgai realizācijai atsevišķu izglītības politikas ekspertu skatījumā ir precīzi definēti politiskie rezultāti, kas akreditācijai ir jāsasniedz. Potenciālie juridiskie šķēršļi, kas varētu rasties, nododot ministrijas funkcijas VIKNVA, pēc viņu domām, ir atrisināmi, izmantojot atsevišķus juridiskus instrumentus.

*- Ministrs vai ministra deleģēta amatpersona paraksta akreditācijas apliecības. Tas ir juridiskā spēka jautājums, jā. (..) Atteikuma gadījumā tas ir administratīvais akts, ko aģentūra neizdod. Bet varētu pamēģināt šo atrisināt ar deleģējuma līgumu. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

Jāpiemin, ka līdzīga satura diskusija par nepieciešamību deleģēt VIKNVA akreditācijas funkciju nodrošināšanu pilnā apmērā ir norisinājusies arī politikas veidotāju līmenī, 2008. gada pirmajā pusē izstrādājot attiecīga satura grozījumus arī Izglītības likumā. Grozījumi paredzēja izslēgt no likuma punktu, kas noteica izglītības programmu un izglītības iestāžu akreditācijas veikšanu kā IZM kompetencē ietilpstošu funkciju. Vienlaikus grozījumi paredzēja arī tiesības valsts un pašvaldību institūcijām deleģēt atsevišķu izglītības pārvaldes un atbalsta funkciju nodrošināšanas funkciju veikšanu (tostarp izglītības programmu un izglītības iestāžu akreditācijas organizēšanu) privātpersonai vai citai publiskai personai, slēdzot deleģēšanas līgumu, kas var ietvert arī tiesības izdot administratīvos aktus vai līdzdarbības līgumu. Neviens no minētajiem grozījumiem neguva Ministru Kabineta komitejas atbalstu. Izglītības likumam

saglabājoties pašreizējā redakcijā, akreditācijas funkciju pilnīga nodošana VIKNVA nav iespējama.

Atsevišķas problēmas izglītības politikas veidotāji un augstākā līmeņa administrētāji iezīmē arī VIKNVA sadarbībā ar citām izglītības sfērā strādājošām institūcijām. Viena no minētajām problēmām ir funkciju dublēšanās starp VIKNVA un Izglītības valsts inspekciju. Pēc viena izglītības politikas eksperta domām, abas institūcijas veic noteiktas kontroles funkcijas pozīcijās, kuras bieži vien pārklājas. Nesaskaņotība nereti ir novērojama arī attiecībā uz abu institūciju administrēto skolu apmeklējumu grafiku.

- [Izglītības valsts] *inspekcija arī it kā veic daļu akreditācijas uzdevumu. Viņa arī kontrolē, novērtē, pārbauda vai iepazīstas ar konkrēta kontrolējamā jautājuma īstenošanu izglītības iestādē, kas bieži vien ir tie paši jautājumi, kas ir akreditācijas kritērijos. Vai tas ir divas reize jāpārbauda – nu nezinu.* (VSIC pārstāvis, PB projekts)

- *Aģentūra mēģina it kā saskaņot ar Izglītības valsts inspekciju tos grafikus, bet inspekcijai ir savs plāns, kuru viņi arī ne vienmēr var tā mainīt. Un gadījumos, kad akreditācija sakrīt ar inspekcijas pārbaudi, iznāk diezgan muļķīgi.* (IZM pārstāvis)

Sadarbība starp VIKNVA un izglītības pārvaldēm skolu akreditācijas kontekstā ir raksturojama kā savstarpēja informācijas apmaiņa par akreditācijas procesa aktualitātēm. Ciešāka sadarbība atsevišķu personāliju līmenī VIKNVA ir ar tām izglītības pārvaldēm, kuru pārstāvji akreditācijas komisiju ekspertu statusā tieši piedalās skolu akreditācijas procesā. Gan VIKNVA, gan izglītības pārvalžu pārstāvji līdzšinējo sadarbību raksturo kā veiksmīgu, savstarpēji ieinteresētu un apjoma ziņā pietiekamu.

### 1.3.3. Akreditācijas ekspertu komandas veidošana

Šobrīd praksē skolu darbības kvalitātes vērtēšana lielā mērā balstās tieši uz akreditācijas ekspertu sniegto ārējo novērtējumu, tādēļ jo īpaša nozīme ir viņu darbības kvalitātei. Ekspertu komandas veidošanas principu novērtējums šajā sadaļā koncentrēts uz trīs galveno aspektu analīzi: (a) akreditācijas ekspertu atlases mehānisms; (b) ekspertu apmācība un tālākizglītības iespējas; (c) ekspertu darbības kvalitātes kontrole. Jautājumi, kas skar akreditācijas komisijas komplektēšanas principus un tās praktisko darbību skolā, sīkāk aplūkoti 1.4.4. sadaļā.

(a) Ekspertu vidū nav konceptuālas vienprātības par akreditācijas komisijas ekspertu atlases pamatprincipiem. Pašreizējā prakse rāda, ka akreditācijas ekspertu pamatmasu veido skolu administrāciju pārstāvji, papildus darbam komisijās piesaistot arī izglītības pārvalžu darbiniekus.

Akreditācijas procesa administrētāji un vairākums citu politikas veidotāju uzsver akreditācijas ekspertu tiešu saistību ar darbu skolā kā būtisku priekšnosacījumu viņu iekļaušanai akreditācijas ekspertu komandā. Praktiska saistība ar izglītības procesu skolās, viņuprāt, ir sava veida garants profesionālam skolas darbības izvērtējumam. Darba pamešana skolā var kalpot par iemeslu eksperta statusa zaudēšanai.

- *Ir bijuši vairāki gadījumi, kad direktori zaudē savu amatu, bet viņš paliek mūsu eksperts vēl kādu laiku. Parasti tas nenotiek vairāk par gadu vai diviem. Ja vien šis cilvēks neatgriežas skolā vai nepaliek izglītības lauciņā.* (VIKNVA pārstāvis)

*- Parasti jau cilvēkiem liekas, ka cilvēki no malas tik īsā laikā tik labi nevar iepazīt [skolas darbu], bet, ja tie ir profesionāļi, tad es domāju, ka var. (VIKNVA pārstāvis)*

Tikmēr esošās prakses oponenti akreditācijas ekspertu komandas veidošanas principos saskata ievērojamus apdraudējumu akreditācijas procesa objektivitātei. Eksperti norāda uz korporatīvajām saitēm starp direktoriem, kā arī direktoru savstarpējo ieinteresētību saņemt augstu savas skolas novērtējumu akreditācijas procesā kā tiem iemesliem, kas būtiski ietekmē viņu izteiktos vērtējumus par skolas darbības kvalitāti. Šādu savstarpējās ieinteresētības esamību ekspertu skatījumā pierāda neproporcionāli augstais pozitīvo, bet zems – vidējo un negatīvo akreditācijas komisiju sniegto vērtējumu skaits. Tas akreditāciju potenciāli padara par formālu procesu, kas nenodrošina saturiski pamatotu un objektīvu informāciju par skolu darbības kvalitāti. Secīgi tas nevar pilnvērtīgi kalpot kā informatīvs pamats esošās izglītības kvalitātes uzlabošanai.

*- Tāpat kā direktoru atestācijas process piedzīvoja zināmu krahu tieši atestācijas organizēšanas dēļ, kad viens direktors gāja pie sava kaimiņa – otra direktora – viņu vērtēt, un mums izveidojās situācija, kad aptuveni 90% bija augstākajā, 9,9% - vidējā un 0,1% bija pamatkategorijā. Līdzīgi mums tagad veidojas arī ar akreditāciju, kad varbūt tie procenti sadalās citādāk, bet tā piramīda veidojas apgāzti. ( IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Risinājums šo izglītības politikas ekspertu skatījumā ir meklējams neatkarīga ekspertu korpusa izveidē, izvirzot ļoti augstus kritērijus attiecībā uz pretendentu iepriekšējo pieredzi un darbības kvalitāti izglītības jomā. Atsaucoties uz citu Eiropas valstu pieredzi, politikas veidotāji norāda, ka akreditācijas komisijas eksperta statuss būtu piešķirams tikai personām, kas iepriekš veiksmīgi darbojušās izglītības jomā, ir bijušas ilgstoši un cieši saistītas ar izglītības iestādes darba vadīšanu, bet pretendēšanas brīdī skolā vairs nestrādā. Tādējādi skolu akreditācijas eksperta statuss arī iegūtu daudz augstāku prestižu, jo kļūtu par augstāko punktu izglītības darbinieku karjerā. Viedokļa oponenti šādu modeli gan atzīst par utopisku ierobežotā finansējuma un salīdzinoši nelielā akreditējamo skolu skaita dēļ.

*- Lielākajā daļā valstu tie rezultāti ir pozitīvi tajā ziņā, ka skolas akreditē neatkarīgie eksperti. Lielbritānijā, piemēram, ir tā, skolas direktors desmit gadus strādā par direktoru un pēc tam kļūst par šo te novērtētāju. (..) Un nevar pieteikties mācību pārzinis, kas gadu ir bijis mācību pārzinis vai direktors, kuram pašam ir švaka skoliņa, bet tur ir noteikti kritēriji, Kā lai pasaka, zināmā mērā tas ir karjeras augstākais punkts. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

*- Mēs nevarēsim uzveidot situāciju, ka mums būs kādā institūcijā nodarbināti 100 cilvēki – profesionāli vērtētāji. Mums tas apjoms ir par mazu. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

Stingrāku pretendentu atlases kritēriju nepieciešamību atzīst arī vairāki tie izglītības politikas eksperti, kas konceptuāli iestājas par esošās ekspertu atlases prakses saglabāšanu, ekspertu korpusu veidojot galvenokārt no skolu administrāciju pārstāvjiem. Tiek kritizēta praksē ieviesusies kārtība, kad par ekspertu ir iespēja kļūt praktiski ikvienam, kas formāli atbilst atlases kritērijiem un vēlas eksperta posteni ieņemt. Pretendentu atlases procesā būtu nepieciešams daudz striktāk izvērtēt potenciālo ekspertu līdzšinējās darbības kvalitāti izglītības jomā. Viena no ekspertēm,

atsaucoties uz praksē novērotām saskarsmes problēmām starp akreditācijas komisijas un skolu pārstāvjiem, iesaka daudz stingrāk izvērtēt arī konkrētā pretendenta psiholoģisko piemērotību akreditācijas eksperta amatam.

- *Ekspertu izvēle bieži vien ir ekspertu pašu vēlēšanās – es gribu un es eju. Bet mēs šeit uz vietas rajonā redzam, ka tajās skolās, kur mums eksperti bieži braukā riņķī un mēģina ekspertēt citas skolas, pašiem bieži vien ir diezgan lielas nekārtības. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

- *Tas būtu ideāli, ja mēs varētu ekspertu vērtēt, psiholoģiski testēt, vai viņš var iet tur baudīt, vai tikai raksīt papīrus. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

(b) Politikas veidotājiem, kas nav tieši saistīti ar skolu darbības kvalitātes vērtēšanas administrēšanu, lielākoties ir visai virspusējs priekšstats un zināšanas par akreditācijas ekspertu apmācību, kas, vadoties no esošajām zināšanām, ir novērtēti pozitīvi. Tomēr ar apmācības procesu ciešāk saistīto ekspertu izteikumi kā problemātiskas liek iezīmēt vairākas ar ekspertu izglītošanas praksi saistītas tendences.

Pirmkārt, izglītības politikas ekspertu izteikumi atklāj atšķirības kursu saturā. Proti, atšķirības pastāv kursu saturā, pēc kuriem daļa akreditācijas ekspertu bija sagatavoti Pasaules Bankas projekta ietvaros, un to kursu saturā, saskaņā ar kuru šobrīd tiek sagatavoti jaunie akreditācijas komisiju locekļi. Lai gan kursu satura modifikācijas ir pamatotas ar nepieciešamību izvairīties no sākotnēji pieļautām kļūdām apmācības procesā, apmācības satura atšķirības praksē var radīt tālākas negatīvas sekas jautājumos, kas saistīti ar vienotas ekspertu izpratnes veidošanos par akreditācijas metodiku un tās pielietojumu. Skolu akreditācijas praksē tas var izpausties atšķirīgā akreditācijas metodikas interpretācijā un atšķirīgās ekspertu prasībās attiecībā uz vienu un to pašu kritēriju izpildi, kas, kā ļauj spriest politikas ekspertu komentāri, jau šobrīd ir viena no lielākajām problēmām, ar ko skolas saskaras akreditācijas procesa gaitā.

- *Ar jaunajiem strādājam citādāk nekā ar esošajiem, kuri mums gan nāca mantojumā no Pasaules Bankas projekta, kuri bija pirmie, kurus pēc tam iesaistījām. Jaunajiem cenšamies izvairīties no tām lietām, kur tiešām esam kļūdījušies. (VIKNVA pārstāvis)*

Otrkārt, kā problemātisks var tikt skatīts akreditācijas ekspertu izglītošanas procesa apmaksas mehānisms. Kā norāda politikas veidotāji, finansējuma trūkuma dēļ kursu apmaksā jāuzņemas pašiem tā dalībniekiem. Prakse, kad apmācības izdevumi ir jāsedz pašiem pretendentiem, var radīt nevienlīdzīgas konkurences situāciju, ārpus konkurences atstājot maksāt mazākspējīgos pretendentes.

- *Sagatavojot jaunus ekspertus, mums tie bija maksas kursi. Nebija iespējams no valsts budžeta līdzekļiem, no mūsu pašu budžeta līdzekļiem to izdarīt. (VIKNVA pārstāvis)*

Esošo akreditācijas ekspertu profesionālās kapacitātes celšanai VIKNVA vismaz divas reizes gadā organizē kopējas sanāksmes, kurās eksperti ar aģentūras pārstāvjiem apspriež būtiskākās problēmas, ar ko ekspertiem ir nācies saskarties savā darbā iepriekšējā pusgada laikā. Reaģējot uz informāciju par saskarsmes problēmām starp ekspertiem un skolu administrāciju, aizvien biežāk šajās sanāksmēs akcents ir likts uz savstarpējās saskarsmes jautājumiem.

- *Vismaz divas reizes gadā mēs sanākam visi kopā. Parasti dalāmies darba grupās un izrunājam kaut kādas darba lietas. Bet tas, uz ko mēs tiešām liekam*

*šo te uzvaru pēdējos 2-3 semināros, vienmēr ir saskarsmes lietas. (VIKNVA pārstāvis)*

Akreditācijas ekspertu tikšanās un aktualitāšu apspriešana divas reizes gadā politikas veidotāju skatījumā ir pietiekami veiksmīgs risinājums. Taču viņi uzsver, ka šo tikšanos fonā jābūt nepārtrauktam akreditācijas komisiju ekspertu darba kvalitātes uzraudzības procesam. No satura viedokļa esošo akreditācijas ekspertu profesionālās kapacitātes paaugstināšanai ir svarīgi regulāri analizēt problemātiskākos un pretrunīgākos gadījumus, ar kādiem ekspertiem savā praksē ir nācies saskarties. Ideālā gadījumā uz šādu piemēru bāzes būtu veidojami akreditācijas ekspertu tālākizglītības kursi. Tas ļautu unificēt ekspertu skatījumu un ļautu izvairīties no atšķirīgas izpratnes par vienu un to pašu jautājumu.

*- Tam uzraudzības procesam ir jābūt nepārtrauktam, bet ir viens mirklis, kurā mēs apkopojam. (..) Labās lietas, sliktās lietas, kā mēs rīkosimies uz priekšu. Jo tā sistēma var pastāvēt tikai tad, ja notiek nepārtraukta iekšēja savas kvalifikācijas uzturēšana. (izglītības politikas eksperts, PB projekts)*

*- Vairāk praktisko gadījumu [vajadzētu analizēt]. Tas ir, tur, kur ekspertu vērtējumi stipri atšķiras. Tad ir kaut kāda sabiedriskā padome ar ekspertiem, kuri nāk, skatās, un pēc tam uz to piemēru bāzes veido kādus tālākizglītības kursus. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

Akreditācijas ekspertu vērtēšanas kompetenču paaugstināšanai nākotnē ir plānots attīstīt starptautisku sadarbību ar Lietuvas kolēģiem, dodot iespēju Latvijā strādājošajiem ekspertiem iesaistīties kaimiņvalsts skolu darbības vērtēšanas procesā, bet Lietuvas ekspertiem – vērtēt Latvijas skolas.

*- Aģentūras direktore ir uzsākusi diskusiju ar Lietuvas kolēģiem par to, ka mēs varētu laika gaitā apmainīties ar ekspertiem, dot viņiem iespēju aizbraukt uz Lietuvas skolu ekspertēt. (VIKNVA pārstāvis)*

(c) Akreditācijas komisiju ekspertu darbības kvalitātes kontroles jautājumiem no VIKNVA puses līdz šim ir bijusi pievērsta salīdzinoši neliela uzmanība. Tā vietā atsevišķu politikas ekspertu skatījumā aģentūras darbība pirmajos tās pastāvēšanas gados vairāk koncentrējusies uz jaunu ekspertu sagatavošanas jautājumu risināšanu.

*- Es pieļauju, ka bija laiks, kad gāja šis sagatavošanas process – vairāk un vairāk ekspertu. Bet tagad tam posmam ir jābeidzas, un jāsākas posmam, kur šo ekspertu darbs tiek izvērtēts, kontrolēts, un iets uz kvalitāti. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Saskaņā ar izglītības politikas ekspertu teikto, VIKNVA akreditācijas ekspertu darbības kvalitātes kontrolei izmantojusi akreditējamo skolu direktoru aizpildītu anketu, kurā skolu administrācijas pārstāvji ir lūgti novērtēt ekspertu darbu viņu skolā. Tomēr šis instruments nav vērtējams kā pilnībā efektīvs vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, atgriezeniskās saiknes veidošanā iesaistījusies tikai daļa akreditēto skolu. Otrkārt, lai gan anketa tiek aizpildīta jau pēc akreditācijas procesa beigām, ir vērojama būtiskas daļas skolu pārstāvju izvairīšanās sniegt kritisku vērtējumu komisijas darbam. Skolu direktoru piesardzīgo attieksmi pret akreditācijas ekspertu darba vērtēšanu neliela daļa respondentu saista ar pašu direktoru atrašanos akreditācijas eksperta statusā un no tā izrietošajām bažām, ka šodien kritiku izteikušais direktors nākotnē var tikt nosūtīts kā eksperts akreditēt skolu, kuras direktors ir bijis viņa skolas akreditācijas komisijā. Daļa direktoru, pieļauj respondenti, baidās līdzīgi kritiskus vērtējumus saņemt arī par savu akreditācijas eksperta darbu, tādēļ nereti tiek izdarīta izvēle noklusēt skolu akreditācijas

prakses problemātiskos jautājumus. Tikmēr akreditācijas procesa administrētāju skatījumā anketas aizpildītāja duālā direktora – akreditācijas eksperta profesionālā pozīcija tieši veicina kritiska viedokļa paušanu, jo abas procesā iesaistītās puses ir informētas par akreditācijas procesa niansēm un var labāk novērtēt tā norises kvalitāti.

- *Ja 2005.gadā, kad mēs lūdzām sūtīt tās anketas, mēs dabūjām 95 – 98% pozitīvus vērtējumus. (..) Šogad apmēram puse no 200 skolām bija atsūtījušas, un tur parādījās, ka iestādes vadītāji uzdrošinās kritizēt. (VIKNVA pārstāvis)*

- *Ir jārada situācija, ka viņi godīgi aizpilda tās skolas vērtēšanas anketas. Un tad, lai tās anketas nebūtu [aizpildītas pēc principa], ka man būs jāiet citur, arī mani vērtēs – liksim visur labi. Bet, lai tas būtu objektīvi un cilvēkiem nebūtu bail aizpildīt šīs anketas. (izglītības politikas eksperts, PB projekts)*

- *Eksperts var aizbraukt arī pie otra eksperta uz skolu. Ja viņi abi zina, kā ir jābūt, un, ja tā viena puse nedara tā, kā ir jābūt, tad, protams, ka otrai pusei rodas rūgtums. Es domāju, ka tas ir labi, ja šī kritika nāk uz āru. (VIKNVA pārstāvis)*

Šajā gadā instrumentārijs ir papildināts ar akreditācijas ekspertu pašvērtējuma anketām, kuras aizpilda komisijas vadītājs, raksturojot savu sadarbību ar pārējiem komandas ekspertiem. Tomēr ekspertu darbības kvalitātes novērtējuma mehānisms būtu vēl pilnveidojams, paredzot precīzus kritērijus ekspertu darbības kvalitātes izvērtēšanai, kā arī rīcības modeļus neapmierinošas eksperta darbības gadījumā.

#### 1.3.4. Finansējuma mehānismi

Pašreiz spēkā esošā kārtība paredz, ka pašvaldības sedz ievērojamu skolu akreditācijas procesa izmaksu daļu, tostarp akreditācijas ekspertu atalgojumu, komandējuma un uzturēšanās izdevumus. Intervijās paustie viedokļi par šāda mehānisma efektivitāti ir krasi atšķirīgi.

VIKNVA pārstāvji un pašvaldībām pietuvinātie eksperti finansēšanas mehānismu raksturo kā principiāli nepareizu, atsaucoties uz to, ka valsts ir akreditācijas procesa pasūtītājs un tai būtu jāuzņemas vismaz daļēja atbildība par izmaksu segšanu. Akreditācijas izmaksas no šo respondentu puses tiek raksturotas kā salīdzinoši augstas, kuru segšana pašvaldībām sagādā problēmas. Vienlaikus izskanēja atzinums, ka savlaicīga akreditācijas procesa plānošana un informācijas pieejamība ļauj pašvaldībām laikus ieplānot šos izdevumus, kā rezultātā nav pašvaldību, kas nebūtu spējušas par šiem pakalpojumiem norēķināties.

- *Mēs uzskatām, ja valsts izdomāja, ka ir jāveic šis lielais akreditācijas process un šīs dārgās izmaksas, tad valstij jāpiedalās vismaz daļēji. Jo iznāk šobrīd tā, ka mēs maksājam ekspertiem par to, ka viņi nāk un mūs pārbauda. Vērtētājam tomēr jābūt neatkarīgam. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

Finansēšanas modeļa maiņas aizstāvju skatījumā valstij būtu pilnībā jāuzņemas akreditācijas ekspertu darba samaksas nodrošināšana. Pamatojot savu nostāju, izglītības pārvalžu pārstāvji apelē pie nepieciešamības nodrošināt pilnīgu akreditācijas ekspertu komisijas pārstāvju neatkarību, kas savukārt ir garants iespējami objektīvākiem spriedumiem par skolu darbības kvalitāti. Atsevišķi no viņiem izsaka bažas, ka, izmantojot finansēšanas sviras, mazāk godīgām pašvaldībām pastāv iespēja ietekmēt akreditācijas komisijas pieņemtos lēmumus sev labvēlīgā virzienā. Kā papildus arguments ir izvirzīta arī komisijas darba kvalitāte, norādot, ka nereti pašvaldībai nākas



maksāt par nekvalitatīvi sniegtu pakalpojumu – pavirši sastādītu akreditācijas ziņojumu, kas pašvaldības tālākajā darbā, plānojot skolas tālāko attīstību, nav izmantojams.

- *Mēs apmaksājam ekspertu darbu, un tad no otras puses varam pieļaut, ka zināmā situācijā arī varam tam ekspertam darīt zināmu, ko mēs gribam, lai viņš mums pasaka.* (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)

- *Naudas ir lielas. No vienas puses, mūs varētu interesēt šī procesa kvalitāte, bet par tādu, kāds viņš ir tagad – viņš ir nevajadzīgs.* (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)

Tikmēr izglītības politikas veidotāji un atsevišķi augstākā līmeņa izglītības politikas administratori uzskata, ka vienīgā alternatīva pašreizējam skolu darbības kvalitātes vērtēšanas mehānismam ir neatkarīgs audits, kas izmaksu ziņā pašvaldībām būtu finansiāli vēl neizdevīgāks. Šo respondentu skatījumā valsts jau ir uzņēmusies daļēju finansiālu atbildību par akreditācijas procesu, sedzot ar akreditācijas metodikas izstrādi un pilnveidi saistītos izdevumus. Līdztekus tiek norādīts, ka līdz ar pozitīvu akreditācijas ziņojumu pašvaldība saņem valsts garantiju, ka tās pakļautībā esošā skola sniedz pietiekami kvalitatīvu izglītību, un tas lielā mērā ir garants skolēnu piesaistei skolai.

- *Valsts var pateikt: „Pašvaldība, jums ir reizi piecos gados jāveic audits!” Nopirkt auditu ir stipri dārgāk.* (IZM pārstāvis)

- *Garantijas arī maksā. Un akreditācija pēc likuma ir valsts garantija par noteiktu kvalitātes līmeni vai kvalitātes intervālu.* (VSIC pārstāvis, PB projekts)

Akreditācijas procesa izmaksu samazināšanas kontekstā izglītības politikas eksperti norāda uz vairākām iespējām veikt izmaiņas akreditācijas metodikā un procesa organizācijā, kas ļautu ietaupīt līdzekļus akreditācijas komisijas darba apmaksas pozīcijā. Kā viena no iespējamajām alternatīvām ir minēta iespēja par piecdesmit procentiem samazināt komisijā iekļaujamo ekspertu skaitu gadījumos, kad akreditācija norisinās skolā ar nelielu skolēnu skaitu. Diskusija par šādas iniciatīvas nepieciešamību saskaņā ar intervijās izskanējušo informāciju jau ir ievadīta politikas lēmumu pieņemēju līmenī. Otra alternatīva paredz atteikties no skolu īstenoto programmu akreditācijas gadījumos, ja tās ir bāzētas valsts programmu paraugos.

- *Ja tas ir neliels pagasts ar nelielu skoliņu, tad, protams, puse no ekspertiem būtu uz pusi lētāk. (..) Mēs tagad arī mēģinām dabūt cauri grozījumus, ka uz mazu skolu pietiek ar trīs ekspertiem.* (IZM pārstāvis)

- *Ja viņi īsteno valsts programmu paraugu, tad pietiktu ar skolas akreditāciju. Viens no veidiem, kur var naudu ietaupīt, ir tieši šī vieta.* (VSIC pārstāvis, PB projekts)

Tomēr pret abiem šiem risinājumiem ir jāizturas ar zināmu piesardzību. Plašāks komisijas sastāvs potenciāli ir lielāks garants komisijas objektivitātei. Savukārt izglītības programmu formālā saskaņotība ar valsts programmu paraugu nav garants tās kvalitatīvai realizācijai praksē.

Visbeidzot izglītības politikas eksperti rekomendē paplašināt informācijas tehnoloģiju izmantošanu skolu akreditācijas procesā, tādējādi ietaupot tos finanšu resursus, kas tiek tērēti procesam nepieciešamās dokumentācijas sagatavošanai papīra formātā.

- *Ļoti lielas izmaksas ir arī tiem papīriem. (..) Ja mēs ejam uz tik daudzām elektroniskām lietām, varbūt daudzas lietas būtu jāsāk skatīties arī ekspertiem elektroniski. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

#### 1.4. Akreditācijas procesa norise skolās: problēmas un risinājumi

##### 1.4.1. Pašvērtējuma ziņojuma loma

Atsevišķu respondentu skatījumā, īstenojot skolu akreditāciju praksē, ir notikusi novirzīšanās no būtiskiem metodikas pamata uzstādījumiem. Lai gan metodika akcentē skolas pašvērtējumu kā galveno elementu skolas darbības kvalitātes vērtēšanas procesā, bet ekspertu komisijas vērtējumu tikai kā papildus kontrolējošu elementu, praksē šis spēku samērs ir mainīts. Kā uzsver viens no politikas veidotājiem, praksē akreditācijas procesa lielākais akcents ir likts uz komisijas sniegto ārējo vērtējumu.

- *Šobrīd man liekas, ka tas akcents ir vairāk uz to ārējo vērtējumu – ierodas eksperti (un tas jau it kā nav sevišķi patīkami nekad, kad tevi no ārienes novērtē) un novērtē, ne jau pamatā meklējot, ko tu dari labu, bet galvenokārt meklējot, kur tev ir kādi trūkumi. (IZM pārstāvis)*

Tikmēr procesa administrētāji norāda, ka skolām bieži pietrūkst prasmju un kompetences savas darbības objektīva izvērtējuma sniegšanai, tādējādi netieši akcentējot ārējā vērtējuma nozīmīgo lomu akreditācijas procesā. Turklāt skolas kolektīvs akreditācijas procesā ne vienmēr ir pietiekami iesaistīts, kā tam vajadzētu būt. Lielā daļā prakses gadījumu akreditācijas procesa sagatavošanas un norises posmā piedalās tikai skolas administrācija un tie pedagogi, kuru stundas ir iekļautas vērojamo stundu sarakstā. Skolas kolektīva kopējā atbildība par akreditācijas veiksmīgu norisi būtu paaugstināma, uzsver izglītības politikas eksperts. Skolas pedagogi būtu aktīvāk iesaistāmi skolas pašvērtējuma ziņojuma un skolas attīstības plāna sagatavošanā.

- *Reti kurš prot savas skolas darbību izvērtēt tā no malas, tā paškritiski pieiet. Ir mums bijuši gadījumi, ka ekspertu komisija skolu novērtējusi labāk, nekā viņi paši. (VIKNVA pārstāvis)*

- *Ja mēs, ieejot skolā, vērtējam piecus priekšmetus, tad pārējo priekšmetu skolotāji var nemaz nepamanīt, ka tā akreditācija ir bijusi, kas, manuprāt, arī nav labi, jo skolai būtu jādarbojas kā vienam mehānismam. Arī tad, ja manu priekšmetu nevērtē, skolas direktors prasa kaut kādas lietas šim attīstības plānam vai skolas pašvērtējumam. (VIKNVA pārstāvis)*

Skolotāju pieredze par skolas kolektīva iesaistīšanos akreditācijas sagatavošanās un norises posmos ir atspoguļota pētījuma rezultātu 5.2. un 5.3. sadaļās.

##### 1.4.2. Institucionālā sadarbība

Saskaņā ar ekspertu teikto, atšķirīgas prakses ir novērojamas attiecībā uz dažādu citu akreditācijas rezultātos tieši vai netieši ieinteresēto pušu (piemēram, pašvaldību, izglītības pārvalžu) līdzdalību akreditācijas procesa sagatavošanā un norisē.

Visu pētījumā iekļauto respondentu – izglītības pārvalžu pārstāvju - teiktais ļauj spriest par salīdzinoši aktīvu šo institūciju speciālistu iesaistīšanos akreditācijas sagatavošanas posmā. Lielākoties izglītības pārvalžu speciālisti sniedz konsultācijas skolām par atsevišķu akreditācijai nepieciešamo dokumentu sagatavošanu. Izglītības pārvaldes

pārstāvis norādīja, ka izglītības pārvalde sniedz organizatorisku palīdzību informatīvu semināru organizēšanā skolu administrāciju pārstāvjiem, kuros rajonā esošie akreditācijas eksperti informē savus kolēģus par akreditācijas procesa prasībām.

*- Vienu brīdi bija tā, ka tie eksperti, kas man bija pa skolām, viņi saaicināja kopā sākumskolu direktorus un izrunāja tās būtiskākās lietas. Viņi paši to organizēja, mums tikai bija jāiedod tā telpa, vai arī citreiz mēs palīdzējām izziņot caur e-pastu. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Tālākā akreditācijas procesa gaitā izglītības pārvalžu speciālistu iesaistīšanās līmenis būtiski atšķiras. No politikas ekspertu sacītā izriet, ka izglītības pārvalžu dažādās līdzdalības stratēģijas akreditācijas procesa sagatavošanā un norisē lielā mērā ir skaidrojamas ar atšķirīgajām šo institūciju saiknēm ar skolas dibinātāju – pašvaldību. Lielajās pilsētās izglītības pārvaldēm nereti ir deleģēta liela daļa pašvaldību funkciju attiecībā ar skolu, kā rezultātā šo pārvalžu pārstāvji ievērojami aktīvāk iesaistās pašā akreditācijas procesā, tostarp kā skolas dibinātāju pārstāvji tiek ar akreditācijas komisijas ekspertiem. Šīm izglītības pārvaldēm ir raksturīga arī daudz lielāka ieinteresētība akreditācijas gala rezultātā un izteiktāka iesaistīšanās skolas darbības kontrolē kontekstā ar akreditācijas ekspertu sniegto rekomendāciju ieviešanu praksē. Tikmēr rajona izglītības pārvaldes pārstāvis uzsver, ka izglītības pārvalde ar akreditācijas ziņojumiem parasti netiek iepazīstināta un konkrētajā gadījumā arī neizjūt šādu vajadzību, bet par skolas akreditācijas rezultātiem uzzina pastarpināti – no sarunām ar akreditēto skolu direktoriem.

*- Katrā priekšpilsētā mums ir skolu nodaļas speciālists, kurš strādā ar noteiktu skaitu skolu, un viens no tiem darbiem ir tāds, ka, pirmkārt, apzināt, kurām skolām akreditācija pienākas, palīdzēt sagatavoties. Pēc tam, protams, ir darbs ar komisiju. Pēc tam savukārt teorētiski vajadzētu būt darbam ar akreditācijas komisijas priekšlikumu ieviešanu. Bet, tā kā tie akreditācijas komisijas priekšlikumi bieži vien ir tik 'šķidri' un tik vienādi visiem, tad īstenībā mēs paši skatāmies, kas tad tajā akreditācijas procesā varbūt ir aktualizējams. Pēc tam ar skolas administrāciju mēs par to runājam. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

*- Mēs īsti netiekam pie šiem dokumentiem. Viņus nesūta. Viņi iet pa tiešo uz skolu un pašvaldībai kā dibinātājam. (..) Bet, es domāju, ka arī nevajag. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Vienlaikus ir vērojama tendence, ka abu grupu izglītības pārvalžu pārstāvji uztver skolu akreditāciju kā procesu ar salīdzinoši zemu informatīvo līmeni. Proti, izglītības pārvalžu pārstāvjiem ir diezgan tipiski uzsvērt, ka viņi par notiekošo skolā zina vairāk, nekā to spēj atklāt akreditācijas komisiju eksperti. Šāds viedoklis var kalpot par iemeslu zemākai izglītības pārvalžu ieinteresētībai akreditācijas rezultātos un līdzdalībai ekspertu ieteikumu ieviešanā.

*- Kaut kur es arī zinu, kas tai skolai ir vājā vieta un kas – stiprā. Un varbūt vienu otru vājo vietu skola veiksmīgi māk noslēpt, to neuzķer nemaz, bet es tāpat to zinu. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Pašvaldību pārstāvju iesaistīšanās akreditācijas procesā atsevišķu politikas ekspertu skatījumā šobrīd lielā mērā ir atkarīga no konkrētiem personālijām. Proti, ja pašvaldības vadītājs būs personīgi ieinteresēts tajā, kas notiek ar viņa pašvaldībā esošo skolu, viņš sekos līdzī akreditācijas procesam. Vienlaikus ir arī tādi pašvaldību vadītāji, kas uzskata, ka skolu akreditācija ir tikai pašas skolas un tās vadības kompetences

jautājums. Pašvaldības kompetence un atbildība skolu darbības kvalitātes vērtēšanas kontekstā lielākoties tiek saistīta ar skolas darbībai nepieciešamo materiālo resursu nodrošināšanu.

*- Ja pašvaldības vadītājs uzskata, ka tā ir tikai direktora lieta, un viņam tikai jāparaksta papīri, tad viņš nav informēts. Ir pašvaldības vadītāji, kas ļoti interesējas, kad būs akreditācija, kā tas būs. Nenoliedzami, šī sadarbība visvairāk izpaužas tādā materiāli tehniskā sadarbībā. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

### 1.4.3. Dokumentācijas sagatavošana

Līdzīgi kā raksturojot nepilnības skolu darbības kvalitātes novērtēšanas metodikā, arī runājot par akreditācijas procesa praktisko norisi, eksperti kā vienu no izteiktākajām problēmām atzīmē akreditācijai nepieciešamo dokumentu sagatavošanu. Saskaņā ar izglītības pārvalžu un akreditācijas procesa administrētāju teikto, skolu administrāciju pārstāvjiem bieži nav izpratnes par akreditācijai nepieciešamo dokumentu nozīmi. Skolām problēmas sagādā to sagatavošana, jo nevienā normatīvajā dokumentā nav skaidri definētu principu, kādiem šiem dokumentiem ir jāatbilst. Turklāt izglītības pārvalžu pārstāvji min prakses piemērus, kas liecina, ka vienotas izpratnes par šo dokumentu veidošanas principiem nav arī izglītības procesu vērtējošo institūciju ierēdņiem.

Rezultātā skolās veidojas atšķirīgas dokumentu veidošanas prakses. Tikpat dažādas kā dokumentu rakstīšanas prakses ir arī akreditācijas ekspertu prasības pret šo dokumentu formu un kvalitāti. Akreditācijas prasību atšķirīgās interpretācijas nereti ir cēlonis nesaskaņām starp akreditācijas komisiju pārstāvjiem un akreditējamo skolu administrāciju.

*- Viena problēma ir tā, ka nekur nav noteikts, kādā formā ir jābūt šim skolas attīstības plānam. Otra problēma. Nesen mēs bijām vienā rajonā, kur mums eksperti teica: „Pie mums atbrauc cita rajona eksperti kā speciālisti un saka – nē, šitādu plānu jūs nevarat mums iesniegt, plānam ir jābūt tādām un tādām.” (VIKNVA pārstāvis)*

*- Mums ar to nolikumu bija jautājumi. Bet nekas. Divas, trīs dienas skaidroju, kā ir pareizāk. Skaidroju arī ar [Izglītības valsts] inspekciju. Inspekcijā arī ir dažādi viedokļi. Vēlāk juristi palīdzēja [nonākt] pie vienota slēdziena, piemēram, par to, kas paraksta nolikumu. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Situācijas risinājumam atsevišķi izglītības politikas eksperti iesaka veidot akreditācijas mērķiem nepieciešamo dokumentu paraugus, tādējādi veicinot vienotu izpratni par šajos dokumentos ietveramo informāciju. Līdztekus būtu veidojams arī to dokumentu saraksts, ko ekspertiem ir tiesības pieprasīt akreditācijas gaitā. Tas radītu vairākus pozitīvus efektus: (a) mazinātu spriedzi sagatavošanās procesā un akreditācijas norises laikā skolā; (b) ļautu izvairīties no lieku dokumentu sagatavošanas no skolas puses laikā pirms akreditācijas; (c) mazinātu priekšstatu par akreditāciju kā „dokumentu plūdiem”; (d) ļautu saskaņot skolu pārstāvju un akreditācijas ekspertu skatījumu uz dokumentu saturu.

*- Ir svarīgi būt vienotiem par normatīvajiem dokumentiem, lai nebūtu tā, ka viens domā vienu, bet otrs – citu. Varbūt izveidot tādu mapīti, kādi ir paraugi un*

*normatīvie dokumenti, un nolikumi. (..) Progresīvas attīstības programmas, lai eksperts redzētu kādas vienotas prasības. Un lai skolā redzētu. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

*- VIKNVA teica, ka ir jau izstrādājusi un pilnveido laikiem kaut kādu papīru kopuma pārskaitījumu, kurus eksperti drīkst prasīt. Pieļauju, ka tas šo situāciju varētu uzlabot. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

#### 1.4.4. Ekspertu komisijas sastāvs un darbības kvalitāte

Pētījuma ietvaros ir izvirzīta virkne priekšlikumu sadarbības veicināšanai starp ekspertiem un akreditējamo skolu, kā arī uzlabojumiem akreditācijas komisijas komplektēšanā. Virkne izglītības politikas ekspertu saskata nepieciešamību pārvērtēt esošos akreditācijas ekspertu komisijas veidošanas principus. Vairāki izglītības pārvalžu pārstāvji norāda, ka maināma būtu akreditācijas procesa administrācijas prakse sūtit uz skolām ekspertus no tuvākajiem rajoniem. Kā būtiska problēma iezīmējas akreditācijas ekspertu subjektīvais skatījums uz akreditācijas kritērijiem un no tā izrietošās subjektīvās prasības pret skolām.

Virkne respondentu atzīmē, ka akreditācijas procesa veiksmīgai norisei skolās bieži vien traucē akreditācijas komisijas locekļu personīgo viedokļu pārsvars pār metodiskajiem principiem. Piemēram, vairāki intervētie izglītības pārvalžu pārstāvji min piemērus, kad eksperti noraidījuši skolas administrācijas izstrādātus dokumentus kā nederīgus, pamatojot savu viedokli ar to, ka pats eksperts savā skolā konkrēto dokumentu ir veidojis, vadoties pēc citiem principiem. Līdzīgi ekspertu subjektīvie viedokļi ir novēroti arī attiecībā uz skolas vidi, resursiem, kas nepieciešami mācību procesa nodrošināšanai, un citiem akreditācijas procesā vērtētajiem kritērijiem.

*- VIKNVA noteikti ir problēmas ar ekspertu personīgajiem viedokļiem. Ja es esmu datortehnikas fans, es gribu redzēt visās klasēs datortehniku. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

Subjektivitātes mazināšanai akreditācijas procesā ir nepieciešams veikt virkni pasākumu, kas ietver: (a) ekspertu izglītošanu; (b) metodikā ietvertā vērtēšanas instrumentārija precizēšanu; (c) principu maiņu ekspertu komandas komplektēšanā un akreditācijas procesa administrācijā; (d) stingrāku ekspertu darbības kontroli, nepieciešamības gadījumā mainot gan ekspertu komisiju sastāvus, gan atsakoties no nekvalitatīvi strādājošo ekspertu pakalpojumiem.

Politikas veidotāju vērtējumā lietderīgi būtu izvērtēt iespējas uz skolu nosūtīt ekspertus no attālākiem rajoniem, tādējādi mazinot iespēju, kad draugs dodas vērtēt draugu. Tas ievērojami mazinātu iespēju ekspertiem veidot savu vērtējumu uz savu iepriekšējo zināšanu bāzes par konkrētās skolas darbību, bet liktu no pašiem pamatiem izvērtēt katru kritēriju.

*- Man tas ļoti patika, ka brauc cilvēki, kas nepārzina, kā strādā konkrētā skola, ko dara, bet vienkārši skatās skolas darbu. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Vēl viens mehānisms akreditācijas ekspertu vērtējumu subjektivitātes mazināšanai respondentu skatījumā ir izsvērtāka pieeja akreditācijas ekspertu komisijas sastāva veidošanai. Kamēr visradikālākais viedoklis uzsver neatkarīga ekspertu komandas nepieciešamību, virkne citu ekspertu uzlabojuma iespējas saskata arī esošajā praksē. Viņuprāt, ir svarīgi, lai akreditācijas komisijās nebūtu pārstāvēti tikai viena

profesionālā statusa eksperti (piemēram, skolu direktori), bet arī direktoru vietnieki skolas mācību darbā u.c. Visi izglītības politikas eksperti uzskata, ka ir akceptējama izglītības pārvalžu pārstāvju līdzdalība skolu akreditācijas procesā. Krietni piesardzīgāka ir izglītības politikas ekspertu attieksme pret augstskolu pārstāvju līdzdalību procesā, norādot uz viņu zemo informētības līmeni par mācību procesu skolās. Tikai divi no respondentiem augstskolu pārstāvju līdzdalību atzīst par potenciāli lietderīgu. No politikas veidotāju sniegtās informācijas gan izriet, ka variācijas iespējas, par pamatu ņemot ekspertu profesionālo statusu, ir salīdzinoši ierobežotas, jo 85% no ekspertu korpusa veido skolu direktori.

- *Es iedomājos ideālā variantā šādu modeli, ka eksperti ir tikai VIKNVA strādājoši cilvēki. Bijušie skolu direktori, mācību pārzini, bet kuriem VIKNVA ir pietiekoši labs atalgojums, lai viņi strādātu tur un akreditētu skolas. Protams, ka Latvija ir tik maza, ka kāds kādu vienmēr pazīs. Bet viņš būs tikai eksperts, nevis arī direktors, pie kura atnāks cits eksperts – direktors. (..) Un tas nozīmē kaut vai to, ka es varu neatkarīgāk vērtēt. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

- *Es domāju, ka tas drīzāk sarežģītu to lietu. Jo augstskolām ir sava specifika. Un, ja tāds augstskolas docētājs ierodas skolā un sāk tagad brīnīties, kas, kāpēc un kā notiek... (IZM pārstāvis)*

- *Ja viņi ietu kā eksperti, kā palīgi, tad tas jau nebūtu nekas slikts, arī augstskolu pārstāvji. (..) Viņu skats ir mazliet savādāks no tās malas. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

Viens no politikas ekspertiem uzsver, ka, sastādot akreditācijas komisiju, noteikti vērā būtu ņemama akreditējamās skolas specifika. Piemēram, komisijā, kas dodas vērtēt speciālās izglītības mācību iestādi, būtu iekļaujams eksperts, kas ir profesionālis speciālās izglītības jautājumos. Mazu laiku skolu akreditācijas komisijās noteikti būtu iekļaujami arī pārstāvji no līdzīga lieluma un teritoriāli administratīvā izvietojuma skolām.

No akreditācijas procesa administrācijas viedokļa viens no politikas ekspertiem kā nepietiekamu novērtē iespēju akreditācijas komisijas ekspertiem tikai vienu reizi viesoties skolā. Atsaucoties uz akreditācijas ekspertu pieredzi, respondents norāda, ka, ievērojot pašreizējo kārtību, akreditācijas vērtējumi nereti ir sasteigti, bet ekspertu darbs – virspusējs. Tas savukārt var ietekmēt akreditācijas rezultātu kvalitāti.

- *Direktors sacīja par to, ka iepriekš, kad ir bijusi iespēja vairākas reizes aizbraukt uz skolu un iepazīties ar dokumentiem tā pamatīgāk, tad varēja vairāk iedziļināties tajā darbā. (..) Tad tas darbs ir bijis tāds pamatīgāks, un pašiem tāda labāka sajūta ir pēc tam. Bet naudas taupīšanas nolūkos ir tikai tā viena braukšana un tā viena reize. (..) Un tad tajās pāris dienās nevar, diezgan tāds sasteigts tas vērtējums varbūt iznāk. (Latvijas Pašvaldību savienības Izglītības un kultūras komitejas pārstāvis)*

Visbeidzot, vērtējot akreditācijas ekspertu darbu skolā, politikas veidotāji kā būtisku problēmu iezīmē nepietiekamās ekspertu saskarsmes prasmes. Problēmas ir fiksējamas gan ekspertu savstarpējā saskarsmē, gan komunikācijā starp ekspertu un akreditējamās skolas administrāciju, skolotājiem un vecākiem. Abos gadījumos tas var atstāt ietekmi uz vērtējuma kvalitāti.

- *Pašiem [ekspertiem] ir kaut kādas personiskas grūtības atrast ātri kontaktu. (..) Skola var no tā arī zaudēt, nokļūstot starp diviem dzirnakmeņiem,*

*piemēram, starp diviem ekspertiem, kas nespēj rast kopēju valodu. (VIKNVA pārstāvis)*

Problēmas risinājums, pēc respondentu domām, ir rodams, aktualizējot saskarsmes jautājumus akreditācijas ekspertu apmācības ietvaros. Rūpīgi būtu izvērtējamas arī tās profesionālās grupas, kuru pārstāvjiem ir dota iespēja kļūt par akreditācijas ekspertiem. Šajā kontekstā īpaši kritiska ir respondentu attieksme pret bijušo izglītības inspektoru iesaistīšanu akreditācijas komisiju darbā.

*- Ja tas ir valsts inspektors, tad viņš ir pieradis inspicēt, viņš ir pieradis pārbaudīt, un pieradis, ka viņam ir šīs administratīvās sodīšanas iespējas. (..) Tiem, kas bija inspektori, bet vairs tādi nav savā nākamajā darba dzīvē, tas virziens ir pārāk spēcīgs. Viņiem gribas kontrolēt un sodīt. Viņiem gribas mazliet to varas apziņu. (VIKNVA pārstāvis)*

## 1.5. Akreditācijas gala ziņojumu kvalitāte un pielietojums

### 1.5.1. Akreditācijas ziņojumu kvalitāte un pieejamība

Politikas veidotāju attieksme pret akreditācijas noslēguma ziņojumu kvalitāti ir izteikti kritiska. Ziņojumi kopumā ir novērtēti kā virspusēji un reālo situāciju neatspoguļojoši, bet rekomendācijas – kā pārāk nekonkrētas, lai būtu praktiski izmantojamas izglītības politikas plānošanā vai praktiskā skolas darbības kvalitātes uzlabošanā. Respondentu skatījumā akreditācijas ekspertu ziņojuma secinājumi bieži vien aprobežojas ar problēmas konstatāciju, neiedziļinoties tās cēloņos. Līdztekus atsevišķi izglītības pārvalžu pārstāvji norāda uz gadījumiem, kad eksperts jaunā ziņojuma veidošanā ir izmantojis kāda cita ziņojuma teksta fragmentus, pārceļot tos uz jauno ziņojumu nemainītā veidā, kas nav pieļaujama prakse.

*- Tie ir standarta teikumi, un īstenībā, lasot es pat neatpazīstu savu skolu. Jo tajā ziņojumā principā nav atspoguļots nekas no tām problēmām, kas tur ir. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

*- Man atnes šo akreditācijas ziņojumu, un es vienalga nesaprotu, kāpēc man astotajā klasē puse no bērniem ir nesekmīgi. Ja skolotājiem ir augstākās izglītības, viss ir sakārtots, pēc papīriem viss ir ideāli, un tur nav kur piesieties. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

*- Es varu rādīt četrus un piecus ziņojumus, kur ir attiecīgas sadaļas aizpildītas ar „copy – paste”. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Respondenti norāda, ka rekomendācijas bieži balstās uz *jābūtības* principu, nerēķinoties ar praktiskās dzīves realitāti. Tā, piemēram, kādas izglītības pārvaldes pārstāvis norāda uz uzstājīgu vairākkārtēju ekspertu ieteikumu celt skolai sporta zāli, nerēķinoties ar pašvaldības finansiālajām iespējām šādas rekomendācijas izpildīt. Šādās situācijās ekspertu uzdevums būtu piedāvāt alternatīvos risinājumus.

*- Pagaidām šie rezultāti ir atrauti no dzīves. Eksperti raksta, ka vajag uzcelt sporta zāli tāpēc, ka skola ir liela. Bet no kurienes pašvaldība, valsts paņems pēkšņi divus miljonus? (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Respondentu skatījumā kritiski ir vērtējami pašreizējie ierobežojumi skolu akreditācijas noslēguma ziņojumu publiskai pieejamībai. Šobrīd akreditācijas ekspertu ziņojumi ir grūti sasniedzami izglītības politikas galvenajai mērķauditorijai – skolēniem un viņu vecākiem. Arī pašvērtējuma ziņojumus interneta vidē ir publiskojušas tikai atsevišķas

skolas. Izglītības politikas ekspertu skatījumā šī prakse būtu maināma, un visiem akreditācijas ziņojumiem būtu jābūt elektroniski pieejamiem visiem interesentiem.

Vienlaikus izglītības politikas veidotāji uzsver, ka ziņojumu publiskošanas gadījumā ir nepieciešams būtiski uzlabot tā saturisko kvalitāti. Pašreizējie ziņojumi tiek raksturoti kā pārāk gari un uzrakstīti pārāk sarežģītā valodā, lai būtu piemēroti un saprotami vienkāršam lasītājam. Viens no ekspertiem aizstāv ideju par atsevišķu ziņojumu veidošanu profesionālu un sabiedrības informatīvajām vajadzībām (skat. sadaļu 1.2.2.). Ziņojumu publiska pieejamība celtu sabiedrības kopējo zināšanu līmeni par situāciju skolās un potenciāli veicinātu arī informētu pieprasījumu pēc noteiktiem uzlabojumiem izglītības kvalitātē.

*- Zināms trūkums manā uztverē ir arī tas, ka tie akreditācijas ziņojumi netiek publicēti. (..) Ja tas ir nopublicēts, tad vecāki var arī apskatīties, kā tad šī skola ir novērtēta. (..) Bet tāds, kāds tas ziņojums ir tagad būvēts, tādu nav nozīmes publicēt. Viņš ir garš, sarežģīts, un vecāks, to izlasījis, tā kā tā nesapratīs, kas tad tur īsti notiek tajā skolā. (IZM pārstāvis)*

### 1.5.2. Rekomendāciju ieviešana praksē

No attieksmes pret akreditācijas ziņojumu saturisko kvalitāti lielā mērā izriet arī tajā ietverta rekomendāciju ieviešanas prakses. Proti, respondentu vērtējumā skolas kūtri iesaistās rekomendāciju ieviešanā. Nepietiekami ieinteresētas akreditāciju gala rezultātos respondentu vērtējumā ir arī pašvaldības.

*- Manuprāt, pašvaldības ne pārāk dziļi iepazīstas ar vērtēšanas aprakstu. Varbūt, ka to vajadzētu darīt daudz vairāk. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

Raugoties no izglītības kvalitātes uzlabošanas viedokļa, atsevišķu izglītības politikas ekspertu skatījumā, būtiski ir attīstīt institucionālo mehānismu akreditācijas procesā ieviesto rekomendāciju ieviešanas kontrolei. Šobrīd akreditācijas procesam ir raksturīgas nepabeigtības iezīmes, jo nereti rekomendācijas tā arī paliek tikai uz papīra, jo nav nodrošināta to ieviešanas kontrole.

*- Ir jābūt kādai institūcijai, kas pārbaudīs, vai visi priekšlikumi ir izmantoti. (..) Es uzskatu, ka tas paaugstinātu izglītības kvalitāti. (IP pārstāvis, nav akreditācijas komisijas eksperts)*

Pēc respondentu domām, izglītības kvalitātes uzlabošanai skolās būtu nepieciešams noteikt arī institucionālo atbildību par rekomendāciju ieviešanu. Šobrīd praksē nav vienota mehānisma rekomendāciju ieviešanai – dažviet procesa pārraudzība ir pašvaldības kompetencē, citviet funkcijas ir deleģētas izglītības pārvaldēm. Iesaistīšanās akreditācijas beigu posmā ir raksturīgāka lielo pilsētu izglītības pārvaldēm.

Lai gan izglītības pārvalžu iesaistīšanās rekomendāciju ieviešanas procesa uzraudzībā tiek atzīta par optimālu un vēlamu risinājumu, nākotnē šo funkciju īstenošana ir apdraudēta līdz ar neskaidro izglītības pārvalžu statusu reģionālās reformas kontekstā. Respondenti norāda arī uz izglītības pārvalžu administratīvo kapacitāti kā potenciālu problēmu pārvalžu kvalitatīvai līdzdalībai rekomendāciju ieviešanas procesā jau šodien. Līdz ar to ir nepieciešams attīstīt alternatīvus risinājumus.

Ierēdņu skatījumā paaugstināma būtu pašvaldību kā skolu dibinātāju atbildība šajā jautājumā. Pirmais solis šajā virzienā jau ir sperts, rosinot grozījumus Izglītības likumā,



kas paredz pašvaldības atbildību par akreditācijas komisijas izstrādāto rekomendāciju ieviešanu praksē.

- *Viņi [IP] ir pārvērsti par kurjeriem, kas vadā papīrus un informāciju. Manuprāt, viņiem reizēm pietrūkst laika iedziļināties skolas problēmās kā tādās, kaut kā palīdzēt skolai profesionāli pilnveidoties. Tas, manuprāt, būtu tāds viņu virziens. Mēs esam akreditējuši skolu, ir sešus gadus ilgs posms, kurā skola ir saņēmusi rekomendācijas, kas viņiem būtu jādara. Arī izglītības pārvaldei tur būtu [jāiesaistās]. (..) Bet, man liekas, ka ir tā, ka daļa to dara un daļa nedara. (VIKNVA pārstāvis)*

- *Mēs arī tagad grozījumos Izglītības likumā iekļāvām punktu, ka pašvaldībām tomēr ir jāņem vērā šie te ieteikumi un jāpalīdz savai skolai trūkumus novērst. (IZM pārstāvis)*

Līdztekus viena izglītības politikas eksperta vērtējumā skolu aktivitātes veicināšanai rekomendāciju ieviešanas jomā būtu pieļaujama finansiālo sviru izmantošana. Proti, pašvaldības varētu veidot mehānismu, kas paredz mainīt skolai piešķiramo papildus dotāciju apjomu atkarībā no panāktajām sekmēm akreditācijas ziņojumā ietvertu rekomendāciju ieviešanā.

- *Nav noslēpums, ka liela daļa pašvaldību papildus finansē skolu direktorus. (..) Ja skolas darbībā ir kādi trūkumi, pašvaldībām šinī brīdī vajadzētu pieprasīt konkrētu plānu, kā novērst. Pēc kāda laika paskatāmies. Ja nav, tad tev nav tā piemaksa 20%, bet ir 10%. (VSIC pārstāvis, PB projekts)*

### 1.5.3. Akreditācijas rezultātu pielietojums politikas veidošanā

Lai gan konceptuāli akreditācijas ziņojumam politikas veidotāju skatījumā būtu jākalpo par izglītības politikas veidošanas informatīvo bāzi kā valsts, tā pašvaldību līmenī, tomēr praksē to pielietojums ir ļoti ierobežots. Pamatojot šo praksi, respondenti atsaucas uz ziņojumu zemo informatīvo līmeni. Vienlīdz skeptiska attieksme pret ziņojumu pielietojamību ir kā politikas veidotājiem, tā pašvaldību pārstāvjiem. Ne viena, ne otra līmeņa eksperti lielākoties nevar nosaukt konkrētus gadījumus, kad akreditācijas ziņojumos ietvertās rekomendācijas būtu izmantotas konkrētu izglītības politikas uzlabojumu veidošanai.

- *Ja kāds viņu grib izmantot kaut kādu attīstības plānu rakstīšanai, projektu rakstīšanai, tur var pasmelties idejas. (Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvis)*

- *Līdz šim tie rezultāti tieši nav izmantojami. Mēs tikai zinām, ka 200 – 300 skolās šogad ir veikta akreditācija. (IZM pārstāvis)*

Tikmēr respondenti, kas ir bijuši iesaistīti akreditācijas metodikas aprobācijas procesā Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekta ietvaros, politikas veidotājiem līdzīgi kā pašvaldību gadījumā pārmet neiedziļināšanos akreditācijas noslēguma ziņojumu saturā. Arī akreditācijas procesa administrētāji norāda, ka no politikas veidotāju puses lielākoties ir pieprasīta kvantificējama informācija, kamēr liels apjoms saturiski kvalitatīvas padziļinātas analīzes par skolu darbības kvalitāti ir atstāts bez ievērības. Vēlme strādāt tikai ar kvantitatīviem skolu darbības kvalitātes rādītājiem, uzsver respondenti, lielā mērā arī nosaka politikas veidotāju attieksmi pret akreditācijas ziņojumiem kā politikas plānošanā neizmantojamiem dokumentiem. Līdz ar to akreditācijas noslēguma ziņojumu izmantojums izglītības politikas plānošanā un veidošanā šobrīd ir nepietiekams.

- *Valsts līmenī, man šķiet, ka kaut kādā mērā tā vīzija netiek saskatīta, ko no šī ziņojuma vai 200 skolu ziņojumiem var secināt. Man ir radies iespaids, ka politikas veidotājiem nav laika tajā iedziļināties vai ielasīties. Tas, kas mums tiek prasīts, ir par kaut kādām konkrētām skolām izvilkumi no gala ziņojumiem. Bet nekad nav visaptverošs akreditācijas vērtējums. (..) Šobrīd vairāk ir kaut kādas statistikas lietas, bet tūri tāda saturiska analīze nenotiek. (VIKNVA pārstāvis)*

## 2. Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas process akreditācijas ekspertu skatījumā

Šajā pētījuma rezultātu ziņojuma sadaļā ir apkopoti akreditācijas ekspertu – gan skolu administrācijas, gan izglītības pārvalžu pārstāvju - viedokļi par akreditācijas metodiku, akreditācijas procesu un tās rezultātu. Intervēto ekspertu vidū ir gan tie, kuri ir sagatavoti Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekta ietvaros, gan tie, kuri par akreditācijas ekspertiem ir kļuvuši, apgūstot VIKNVA īstenoto apmācību.

### 2.1. Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika

#### 2.1.1. Metodikas konceptuālais vērtējums

Visi pētījuma ietvaros intervētie akreditācijas eksperti akreditācijas metodiku vērtē kā atbilstošu instrumentu skolu mācību darba izvērtēšanai, jo tā vispusīgi analizē skolas īstenoto mācību procesu, nevis balstās tikai uz administratīvo trūkumu fiksēšanu skolas darbībā. Vērtējot jauno akreditācijas metodiku, eksperti to salīdzina ar iepriekšējo akreditācijas mehānismu, par kura darbību atbildēja Izglītības valsts inspekcija. Kā jau vairākkārt minēts, atšķirībā no iepriekšējās metodikas kontrolējošā rakstura, pašreizējās metodikas pamatprincips balstās uz rekomendāciju izstrādi skolu kvalitātes izaugsmei un tālākai attīstībai. Atsevišķu akreditācijas ekspertu skatījumā dažas abu institūciju – VIKNVA un Izglītības valsts inspekcijas - funkcijas skolu darbības izvērtēšanas jomā joprojām pārklājas.

- (...) *jautājums ir par sistēmu. Es domāju, ka pozitīvi, jo inspekcija skatījās drusciņ no cita skatu punkta – teiksim to likuma burtu, ir vai nav. Aģentūra tomēr vairāk skatās uz to, kas nav uzlikts uz tā papīra. Vairāk to cilvēcisko faktoru. Katrs tomēr ierauga kaut ko, kas nav no likuma burta pamanāms.* (eksperts, skola nav akreditēta)

- (...) *šajā metodikā patīkami ir tas, ka sāk ar to, ka nevis meklē, kas jums te nav kārtībā, bet sāk ar to, kas jums te ir labs, kādi ir skolas īpaši piedāvājumi, kādas ir skolas stiprās puses un tad viss pārējais nāk, rekomendācijas, ko varbūt vēl vajadzētu darīt citādāk. Tā pieeja ir pamatos cita, un tā ir patīkama, ja to tā ievēro.* (eksperts, skola nav akreditēta)

Akreditācijas eksperti, kuri vienlaikus ir arī skolu administrāciju pārstāvji, vērtējot pašreizējo metodiku, vairāk uzsver tās pozitīvos aspektus. Īpaši tika uzsvērti divi no tiem. Pirmkārt, eksperti atzinīgi vērtē to, ka metodika vērš uzmanību uz skolas labo praksi. Otrkārt, ka akreditāciju skolās veic eksperti - praktiķi, kas ir paši cieši saistīti ar skolu ikdienas darbu. Tajā pašā laikā eksperti, galvenokārt izglītības pārvalžu pārstāvji, saskata arī virkni problemātisku momentu. Lielākie iebildumi par metodikas pielietojuma vienotu izpratni un objektivitātes ievērošanas iespējām (metodikas pielietojuma jautājums ir iztirzāts nākamajā rezultātu ziņojuma sadaļā „Metodikas pielietošana praksē: problēmas un risinājumi”).

- *Es uzskatu, ka metodika ir izstrādāta laba un vajag ļoti strikti pie tās metodikas pieturēties.* (eksperti, IP pārstāvis)

- (...) tad es teikšu vēlreiz, ka savējie pārbauda savējos, un tas ir drošāk, tas ir profesionālāk, tas ir praktiskāk, jo praktiķi iet skolās un analizē visu no teorijas un prakses viedokļa. (eksperts, skola ir akreditēta)
- Es esmu šīs metodikas piekritējs. (...) ar dažām niansēm. Un, ja akreditācijas procesā akreditācijas komisijā būtu kaut vai 90% vienotība par šīs metodikas pielietojamību, metodika, protams, strādātu. (eksperts, IP pārstāvis)
- Es domāju, ka neviena metodika nebūs ideāla. Otrkārt, tas, kas varētu būt galvenais klupšanas akmens, ir cilvēciskais faktors. Pēc vienas un tās pašas metodikas viens vērtē tā un otrs vērtē tā. Metodikai pašai nav nekādas vainas. Es domāju, ka ideja ir ļoti laba, ļoti aptveroša, jo visas jomas ir iekļautas. (eksperts, skola nav akreditēta)

Pozitīvi akreditācijas eksperti raugās arī uz akreditācijā iesaistīto pušu – skolu un akreditācijas ekspertu – augsto informētības līmeni par metodiku. Gan akreditācijas komisijai, gan akreditējamai skolai lielākajā daļā gadījumu ir iespēja iepazīties ar kritērijiem, pēc kuriem notiks skolas mācību procesa vērtēšana. Skolu administrācijai ir pieejama „Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodikas” rokasgrāmatas, tādējādi radot priekšnoteikumus sekmīgam skolas sagatavošanās procesam pirms akreditācijas. Jāpiebilst, ka iniciatīva par iespēju iepazīties ar metodikas rokasgrāmatu ir jāuzņemas pašai skolai. Akreditēto skolu direktoru pieredze rāda, ka akreditācijas process norit daudz sekmīgāk, ja skolas vadība ir iepazinusies ar vērtēšanas kritērijiem, skaidri pārziņa akreditācijas norises gaitu, ir informēta par novērojamo mācību priekšmetu atlasu un citiem ar akreditāciju saistītajiem aspektiem, kas ir atspoguļoti metodikas rokasgrāmatā. Tāpēc turpmākajā akreditācijas organizācijā vēlams sekmēt informācijas izplatīšanu par metodikas pieejamību, mudinot skolu direktorus iepazīties ar to pirms akreditācijas procesa uzsākšanas. Arī akreditācijas ekspertu vērtējumā šāda skolas vadības informatīvā sagatavotība būtiski samazina skolu gatavošanās akreditācijai negatīvo stresu, kā arī pozitīvi ietekmē akreditācijas komisijas darbu skolā, ekspertu un skolas pārstāvju sadarbību.

- Pirmkārt ir konkrētība. Skola zina, eksperti zina. Praktiski jau ir iespējams pēc šīs te metodikas gatavoties – tā tad laicīgi gatavoties, tas ir viens. Otrs šis te pozitīvais moments, ka brauc tieši ar pozitīvo. Meklēt pozitīvo. Nevis meklēt negatīvo, kā iepriekš bija [Izglītības Valsts inspekcijas pieeja]. (eksperts, IP pārstāvis)

Atzinīgi akreditācijas eksperti vērtē arī akreditācijas norises posma ilgumu skolā. Viņi vairākkārt uzsver, ka pašreizējā situācija, kad darbs skolā rit divas līdz trīs dienas, ir labāka, salīdzinot ar Izglītības valsts inspekcijas organizēto skolu darbības vērtēšanas norisi, kuras ietvaros komisijas darbs skolās ilga līdz pat divām nedēļām, radot ilgstošu spriedzi gan skolas kolektīvām, gan pārējām akreditācijā iesaistītajām pusēm. Tomēr šeit jāpiebilst, ka pētījumā uzklautie viedokļi par akreditācijas komisijas darba ilgumu skolās dažādās mērķa grupās atšķiras (skat. atbilstošās pētījuma rezultātu ziņojuma sadaļas – 3.2.2., 5.3.2.)

- Tālāk ir tas, ka šīs ir divas vai trīs dienas, nevis kā iepriekšējā, ka mēs Preiļos esam un izglītības pārvalde tepat, un mēs bijām divas nedēļas stresā; vai tu esi divas trīs dienas sakoncentrējies vai tu esi divas nedēļas stresā. (eksperts, IP pārstāvis)
- Es savā laikā esmu piedzīvojis, kad brauca no skolu valdes izglītības inspekcija, viņi tur braukāja uz skolu nedēļas divas vai trīs. Laiks bija, bet

*nekad nebija konkrēti, kad tieši viņi atbrauks. Tagad vismaz ir konkrēti – atbrauc uz divām, trijām dienām un viss kārtībā, ar to ir beidzies. Tas jau ir tas pluss. Otrs tas pluss, ka direktors tomēr direktoru labāk saprot.”* (eksperts, skola ir akreditēta)

Atsevišķi akreditācijas eksperti, komentējot pašreizējo metodiku, uzsver faktoros, kas ļauj ievērot lielāku objektivitāti, izvērtējot skolas darbības kvalitāti. Tā kā eksperti akreditējamā skolā ierodas pirmo reizi, tad komisijas vērtēšanas objektivitāti tikpat kā neietekmē iepriekš izveidojušies priekšstati par skolu. Savā argumentācijā intervētie eksperti atsauca uz iepriekšējo akreditācijas organizācijas mehānismu, atbilstoši kuram katrā rajonā skolu darbības kvalitātes vērtēšanai tika norīkots inspektors, kas vienmēr pārbaudīja tikai viņam deleģētās skolas. Kā otrs lielāku objektivitāti veicinošs faktors tiek minēta akreditācijas ekspertu praktiskā saistība ar izglītības procesu skolā, jo lielākā daļa VIKNVA sagatavoto akreditācijas ekspertu ir skolu administrācijas pārstāvji – skolu direktori vai direktora vietnieki mācību darbā.

*- Pirmā atšķirība jau ir tāda, ka iepriekšējā akreditācijā katram rajonam bija piesaistīts inspektors. Inspektors pazina visas savas skolas. Viņam bija kaut kāds priekšstats par konkrēto skolu. (..) mācību priekšmetus nāca pārbaudīt metodisko komisiju vadītāji, arī viņiem bija katram savs subjektīvais priekšstats par konkrēto skolu. Gribot negribot, tur pastāvēja lielāks subjektīvisms. Tagad, kad skola uzzina savus ekspertus, viņiem šie uzvārdi ir pirmo reizi zināmi (..). Pastāv lielāka objektivitāte!* (eksperts, skola ir akreditēta)

*- (..) man labāk patīk, kā pārbauda šī te direktoru komanda vai šī ekspertu komanda, kur ir direktori, vietnieki un skolu pārvaldes nekā, ka, piemēram, pārbaudītu tā, kā agrāk bija. Pārbaudīja inspekcija vai skolu pārvaldes tikai, jo šie cilvēki, kas pārbauda, ir no skolām, tuvāki dzīvei, (..) man tas patīk.* (eksperts, skola ir akreditēta)

Tomēr vairāki akreditācijas eksperti min, ka atsevišķās skolu darbības izvērtēšanas jomās jaunā akreditācija pārklājas ar Izglītības valsts inspekcijas darbu. Metodiskā noteiktā 7.3. jomas izvērtēšana, īpaši skolas darba reglamentējošās dokumentācijas atbilstība likumu un citu normatīvo aktu prasībām vērtēšana, pārklājas ar šī brīža Izglītības valsts inspekcijas funkciju - kontrolēt izglītības procesa atbilstību Izglītības likumam, citiem izglītības politikas normatīvajiem aktiem. Tas veido situāciju, kad divas institūcijas ir atbildīgas par skolas darbības reglamentējošās dokumentācijas izvērtēšanu. Atsevišķi eksperti norāda, ka šāda situācija ir neērta gan skolai, gan akreditācijas komisijai gadījumos, kad akreditācija un Izglītības valsts inspekcijas pārbaude notiek laika ziņā tuvu viena otrai.

*- Inspekcijai varbūt tā specifika ir cita. Piemēram, 7.3. jomas pētīšana, kur ir par tiem dokumentiem. Ja inspekcija ir skolā bijusi un atzinusi, ka tur viss ir kārtībā, varbūt, ka to tad varētu nepētīt akreditācijas komisija. Tas mums ir vienīgais, bet tas tiešām ir ļoti dziļi un ļoti specifiski. (..) ne vienmēr tie eksperti ir tik dziļi, ka ir gatavi pētīt un pateikt, vai tas ir labi, ļoti labi vai viduvēji. Tas varbūt būtu inspekcijas jautājums, bet inspekcija jau faktiski to dara.* (eksperts, skola nav akreditēta)

*- (..) reizēm gadās tā, ka skolā beigusies akreditācija, un tad nāk inspekcija un tad pārbauda šos iekšējos normatīvos dokumentus, un konstatē, ka tur nav kaut kas kārtībā un saka: „Kā tad tā, tikko bija akreditācija?!” Patiesībā tā nevajadzētu būt, nevajadzētu tam pārklāties. (..) inspekcijai ir inspekcijas*

*funkcijas, un akreditācijai ir akreditācijas [funkcijas]. (eksperts, skola nav akreditēta)*

### 2.1.2. Metodikas pielietošana praksē: problēmas un risinājumi

Kaut arī konceptuāli akreditācijas eksperti metodiku vērtē pozitīvi, tomēr, izvērtējot savu līdzšinējo pieredzi, eksperti norāda vairākas skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodikas pielietošanas grūtības, kuras būtu jānovērš, lai nodrošinātu akreditācijas procesa efektivitāti un rezultātu kvalitāti. Galvenās problēmas metodikas pielietošanas kontekstā ir akreditācijas ekspertu dažādās skolas darbības kvalitātes vērtēšanas kritēriju izpratnes un konceptuāli atšķirīgs skatījums par skolu darbības kvalitātes rādītājiem. Vienlaikus akreditācijas eksperti sniedz priekšlikumus par nepieciešamajiem uzlabojumiem akreditācijas metodikā.

Tālākā analīze par problēmām akreditācijas metodikas pielietošanā balstās uz četrus aspektus izpēti: (a) skolu darbības kvalitātes rādītāju izpratne; (b) skolas darbības kvalitātes rādītāju vērtēšanas kritēriju izpratne; (c) risinājumi vienotas izpratnes veidošanai; (d) akreditācijas ekspertu ieteikumi metodikas pilnveidošanai.

(a) Skolu darbības kvalitātes rādītāju izpratne. Pētījuma ietvaros akreditācijas eksperti tika aicināti paust savu viedokli par skolu darbības kvalitātes rādītājiem. Ekspertu sniegtās atbildes atklāj, ka kvalitātes un tās rādītāju izpratne ir tikpat neviennozīmīga kā šo rādītāju vērtēšanas kritēriju izpratne. Daļa akreditācijas ekspertu kvalitāti tiecas saistīt ar rezultātu, norādot, ka skolas darbības kvalitātes rādītājs ir skolēnu olimpiāžu rezultāti un skolēnu valsts pārbaudes darbu rezultāti, nereti akcentējot arī skolas dokumentācijas sakārtotību, kas atspoguļo skolas darbības rezultātus.

*- Viens punkts ir „sasniegumi”. It kā mēs to pārrunājam, bet to nevērtē ne ar „labi” vai „apmierinoši”. Tas katrā skolā ir savādāk – šogad man nav neviena, bet nākamgad varbūt man būs tajās olimpiādēs rezultāti. Jebkurā gadījumā tas parāda skolotāju darbu. (eksperts, skola ir akreditēta)*

*- (...) lai jau arī ir tā birokrātija, bet praktiski, un, pirmkārt, tā ir dokumentu kārtība. (...) tam ir jābūt! Reizē arī, protams, kas ir pats svarīgākais, tā ir tā joma „mācīšana” un „mācīšanās”. (...) Manuprāt, ir svarīgāk tos vājos bērnus dabūt līdz tam vidējam līmenim. Ja skola to spēj un ja ir šis te rādītājs, ka bērns attīstās un skola to spēj, un tiek sagatavots un normāli nokārto eksāmens, es uzskatu, ka tas ir ļoti labs rādītājs. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Daļa savukārt norāda, ka būtiskākie kvalitātes rādītāji ir skolēnu izaugsmes dinamikas rādītāji, mācību darba īstenošanas process un skolēnu līdzdalības pakāpe tajā, tādējādi piešķirot prioritāru nozīmi izglītības iegūšanas procesam, nevis rezultātam.

*- Es esmu no tiem cilvēkiem, kas uzskata, ka vērtīgāks skolā ir process, nevis rezultāts. (...) Vārdu sakot, cik skolēni ir aizrautīgi iesaistīti, ar kādu attieksmi, ar kādu entuziasmu. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Bez minētajiem skolas darbības nozīmīgākajiem kvalitātes rādītājiem intervijās tika minēti vēl sekojoši: skolā valdošā gaisotne, skolēnu un skolotāju saskarsmes modeļi, skolas vide, interešu izglītības iespējas skolēniem, skolotāju profesionalitāte, skolēna izaugsmes iespējas pēc pamatskolas vai vidusskolas beigšanas, kā arī skolas saimnieciskā un administratīvā darba kārtība.

- *Man liekas – vispār rādītājs ir tas, kas tālāk notiek ar šo te skolēnu pēc 9. un pēc attiecīgi 12. klases. Ja tur visi aiziet un viss ir kārtībā, tad tur it kā neviens nevarētu teikt, ka kvalitāte ir slikta. Ne vecāki, ne skolēni – nekas. (..) Jo izglītības kvalitāte jau būtībā ir, kā tur katrs pēc savām spējām un nopelniem ir tālāk izdarījis. (eksperts, IP pārstāvis)*

- *Manai skolai ir mērķis sagatavot tālākizglītībai un darba tirgum derīgu cilvēku. (eksperts, skola ir akreditēta)*

- *(..) arī atmosfēra skolā ir svarīga, ja šī te saskarsme - skolēns un skolotājs, tālāk skolotājs – vecāki, vadība - skolotājs, vadība - skolēni, vadība - pašvaldība, vadība - sabiedrība vai visa skola - sabiedrība, skolas tēls. (eksperts, skola ir akreditēta)*

- *Otrs, kas raksturo labu skolu, ir saimnieciskie jautājumi. Pirmkārt, ieejot skolā vizuāli tu jūti – ir saimnieks vai nav. (..) Bērnam jābūt vienai vietai, kur viņš redz, kā vajag. Viņš savā mājā un daudzās vietās to neredzēs, bet, kā vajag, tam ir jābūt skolā. (..) tu redzi, staigā un neapzināti iegūsti priekšstatu par skolu, kāda viņa ir vizuāli, saimnieciski. Nav jau jābūt bagātai, jābūt tīrai, sakoptai, estētiski labi noformētai, skolotājs kādu knifiņu pielicis, vecāki ir iesaistīti. (eksperts, IP pārstāvis)*

(b) Skolas darbības kvalitātes rādītāju vērtēšanas kritēriju izpratne. Virkne akreditācijas ekspertu paši atzīst, ka, neraugoties uz visiem ekspertiem pieejamo metodikas rokasgrāmatu „Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika”, viņiem nav vienota izpratne par skolas darbības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem. Viskritiskāk noskaņoti šajā ziņā ir akreditācijas eksperti - IP pārstāvji, jo izglītības pārvaldes darbā viņiem ir bijusi iespēja iepazīties ar akreditācijas ziņojumiem, kas saņemti no vairākām to pārraudzībā esošajām skolām, un ievērot, ka ziņojumiem ir atšķirīga kvalitāte. Akreditācijas eksperti - skolu administrācijas pārstāvji savukārt daudz mazāk uzsver ekspertu subjektīvās izpratnes problemātiku, skaidrojot, ka savā praksē nav saskārušies ar skolu darbības vērtēšanas kritēriju izpratnes dažādību. Vienotas izpratnes cēlonis un reizē sekas ir ekspertu subjektīvais kritēriju interpretācijā un pielietošanā vērtējuma sniegšanai.

- *(..) manos pienākumos arī ietilpst lasīt šos ekspertu ziņojumus, kuri nonāk par Rīgas skolām. Nu, tie arī parāda, ka šīs izpratnes nav pietiekamā līmenī. Šī izpratne būtu steidzami jāveido. (eksperts, IP pārstāvis)*

- *Ir grāmata sarakstīta un teikumi priekšā uzrakstīti, ko un kas, bet tās vienotās izpratnes kaut vai pēdējā sanāksmē, kur mēs bijām un kur mums iedeva izvērtētus atsevišķus aspektus. Un tad bija jautājumi, ar kādu tad mēs vērtēsim – „labi”, „ļoti labi”, „viduvēji” vai ko?! Un, cik mēs tā grupiņa bijām liela, jau tur mums tik dažādi tas viss likās. (eksperts, IP pārstāvis)*

- *(..) galvenais klupšanas akmens ir cilvēciskais faktors. Pēc vienas un tās pašas metodikas viens vērtē tā un otrs vērtē tā. Metodikai pašai nav nekādas vainas.(..) bet mana pieredze ir tikai pozitīva šajā laukā, ka var sarunāt, ka var vienoties, kad nāk visa komisija un atkal sēž kopā un domā, ko un kā. (eksperts, skola nav akreditēta)*

- *Godīgi?! Nē [nepastāv vienota izpratne]. Kāds tam ir iemesls? Dažkārt tās ir cilvēka personīgās rakstura iezīmes. Es te atnācu, man to liek, un es to izdaru. Ir cilvēki, kuri pieiet ļoti godprātīgi un visu grib apskatīties. Ir arī tādi, par kuriem saka, ka tie ir atnākuši, lai meklētu utis. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Akreditācijas eksperti norāda uz vairākiem iemesliem, kas kavē vienotas izpratnes veidošanu starp ekspertiem. Akreditācijas ekspertu – IP pārstāvju novērojums rāda, ka ekspertiem, kuri strādā skolu administrācijā, ir grūtības distancēties no savas ikdienas pieredzes skolā. Izvērtējot citu skolu prakses, atsevišķi eksperti kā atskaites punktu vērtēšanai izmanto savas skolas praksi, kas ir pretrunā ar metodikas pielietošanas nosacījumiem.

- (...) metodika ir uzrakstīta labi, katrs jautājums ir labi aprakstīts, izskaidrots, bet pedagogam ir tā lieta, ka viņš nevar atzīt, ka nav kaut ko sapratis vai nezina, un kursos, kad tu sēdi un mācies, kursu vadītājam ir jāuzdod jautājumi. (...) Te [kursos] ir tāda sajūta, ka varbūt vesela rinda jautājumu nav saprasti. Nekādi nevar izslēgt no grupas to teikumu „bet pie manis ir tā”! (eksperts, IP pārstāvis)

- Ir arī atšķirības atsevišķu kritēriju izpratnē. Tas pastāv un to vajag labot. Ir jāiemācās, ka es nesalīdzinu ar savu skolu. Tas, ja man ir, piemēram, administrācijas sēžu protokols, nenozīmē, ka lauku skoliņā tam arī jābūt. (eksperts, IP pārstāvis)

Otrs vērtēšanas kritēriju dažādās izpratnes iemesls ir lielais ekspertu kopskaits un atšķirīgas ekspertu apmācības prakses (par dažādajām ekspertu apmācības praksēm skatīt sadaļā „Akreditācijas komisija”). Komentējot šo cēloni, akreditācijas eksperti atsaucas uz Skotijas un Lielbritānijas pieredzi, kur eksperti var attīstīt augstāku profesionalitātes līmeni, jo strādā tikai akreditācijas jomā.

- Bieži vien ir situācijas, kad jaunās ģenerācijas ekspertiem un tiem, kas bijuši no pirmsākumiem, ir dažādi uzskati, priekšstati par to, kā tām lietām ir jānotiek. Man liekas, ka jābūt tā, bet vēlākā laikā sagatavotiem liekas, ka jābūt savādāk. Kaut gan pamats jau ir, - tā ir tā rokasgrāmata, kas ir izveidota. Bet tomēr niansēs tas parādās. (eksperts, IP pārstāvis)

- Nu, subjektīvisms, viņš nāks līdz, un cilvēki šeit ir no 400 līdz 500. Viņš obligāti nāks līdz. (...)tas bija variants, kur mēs skatījāmies, mācoties no Skotijas un Anglijas pieredzes. Tur bija tiešām eksperti, kas strādā tikai uz ekspertēšanu, tad viņi to var. (...) kaut gan visi cenšas, lai tas objektīvi viss būtu.” (eksperts, IP pārstāvis)

Būtiska loma vienotas izpratnes veidošanā ir ekspertu komisijas sastāvam un viņu prasmei nonākt pie vienotas izpratnes un pieejas konkrētās skolas darbības vērtēšanas darbā. Ja akreditācijas komisija nav spējīga rast kopsaucēju par skolas mācību procesa kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, rodas pamatotas grūtības metodikas efektīvam pielietojumam.

- Komisija nevar iet skolā, kamēr viņi nav vienojušies par pamata, galvenajiem principiem un galvenajām vērtībām, kā viņi vispār vērtē. Viņiem ir jābūt vienotam viedoklim, un tad jau tik un tā atšķirsies komisija no komisijas, jo mēs jau visi esam tikai cilvēki, un katram ir sava pieredze. (...)bet, ja komisijas locekļiem nav vienotas izpratnes, tad vispār nevar skolā iet iekšā. (eksperts, IP pārstāvis)

(c) Risinājumi vienotas izpratnes veidošanai. Apzinoties situāciju, ka nepastāv vienota izpratne par skolas darbības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, akreditācijas eksperti piedāvā vairākus mehānismus, kā to novērst. IP pārstāvji uzskata, ka vienotā izpratne par skolu darbības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem būtu jāveido metodikas apmācības līmenī, precizējot skolu darbības kvalitātes vērtēšanas kritēriju izvērtēšanas



nosacījumus „Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodikas” rokasgrāmatā un atkārtoti iztirzājot akreditācijas metodikas pielietošanas nosacījumus akreditācijas ekspertu tālākizglītībā.

*- Manuprāt, tā ekspertu rokasgrāmata, kas šobrīd ir. Manuprāt, tā pilnā mērā tās visas lietas, kuras ekspertam būtu jāinterpretē nosacīti vienādi, tur neataino. Līdz ar to – manursos teica, ka jādara tā, bet rokasgrāmatā par to vispār nav teikts. Līdz ar to katrosursos to pavērs kaut kā savādāk jeb individuāli. Bet, protams, nevar arī gaidīt, ka katru darbību aprakstīs līdz pēdējam komatam. Bet ir lietas, kuras, manuprāt, tomēr būtu jāapraksta. (eksperts, IP pārstāvis)*

Savukārt akreditācijas eksperti – skolu administrācijas pārstāvji uzskata, ka šajā situācijā nozīme ir tam, kā notiek ekspertu komisijas locekļu sadarbība un kā viņi spēj nonākt pie vienas vērtēšanas kritēriju izpratnes. Viens no risinājumiem būtu iekļaut akreditācijas komisijas vadītāja pienākumos pirms akreditācijas komisijas darba uzsākšanas apspriest un vienoties par skolas darbības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem un to pielietojumu praksē.

*- Es domāju, ka tas ir katras ekspertu komisijas vispār pirmais uzdevums – pašā sākumā vienoties un saprast, iepazīt vienam otru un saprast, kā mēs uz šīm lietām raugāties, vienoties par vienu, un tad jau tomēr vajadzētu būt tā, ka ir komisijai tomēr viedoklis. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Izskanēja arī viedoklis, ka akreditācijas ekspertiem, kuri nāk no skolēnu skaita ziņā mazām skolām, būtu jāvērtē līdzvērtīgu skolu mācību darbs, izvairoties no šādu ekspertu nosūtīšanas uz skolām ar lielu skolēnu skaitu. Tomēr, kā atzīst paši eksperti, šāds nosacījums neatbilstu akreditācijas ekspertu profesionalitātes nosacījumam, jo ekspertam ir jābūt kompetentam vērtēt dažādas skolas neatkarīgi no skolas lieluma, administratīvi teritoriālā izvietojuma, juridiskā statusa u.c. skolas tipu noteicošajiem rādītājiem.

(d) Akreditācijas ekspertu ieteikumi metodikas pilnveidošanai. Akreditācijas eksperti, izvērtējot savu līdzšinējo pieredzi, norādīja vairākus metodikas kritērijus un jomas, kuras būtu nepieciešams uzlabot.

Pēc ekspertu domām, ir nepieciešamas izmaiņas kritērijos, kas attiecas uz atbalsta skolēniem ar īpašām vajadzībām vērtēšanu, jo esošie vērtēšanas kritēriji nav pilnībā piemērojami šī atbalsta izvērtējumam.

*- (...) ir arī jomas, kuras vajadzētu metodikā mainīt. It sevišķi iet runa par bērniem ar īpašām vajadzībām, kas tiek integrēti. Šinī vietā tur galīgi nekas nepasē. Tur ir būtībā jāpārstrādā. (eksperts, IP pārstāvis)*

*- (...) par speciālajām vajadzībām, par īpašajām vajadzībām, jo tur arī nav valstī skaidrs, kas tad vispār ir tās īpašās vajadzības. Vai tā ir tā mājas apmācība, vai tas ir tikai tas, ka bērns sēž ratiņos. Tie ir tie kritiskākie jautājumi. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Skolēnu mācību darba vērtēšana ir atsevišķs skolas darbības kvalitātes rādītājs, kas skata vērtēšanu kā mācību procesa sastāvdaļu. Vienlaikus, veicot skolotāju vadīto mācību stundu novērojumus, viens no vērojamiem parametriem arī ir skolotāja izmantotās vērtēšanas metodes, kas iekļauts skolas darbības kvalitātes vērtējuma pamatjomā „Mācīšana un mācīšanās”. Pēc ekspertu domām šāds dubults vērtējums ir lieks, jo skolotāji, apzinoties, ka akreditācijas eksperti, vērojot stundu, pievērš

uzmanību skolēnu vērtēšanai, nereti to konstruē mākslīgi un atbilstoši vērotāju gaidām un prasībām. Turklāt ne katrā mācību stundā skolotāji vērtē skolēnus.

- *Es, piemēram, no priekšmetiem vērtēšanu ņemtu nost. (...) Skolotāja zina, ka vērtēšana ir jāvērtē, un tad viņa spiež ārā no sevis to vērtēšanu. Kāpēc tas vajadzīgs? Ir, piemēram, vidusskolas klase un nav tur tā vērtēšana šodien un nekas, viss kārtībā. (...) Pie priekšmetiem nevajadzētu vērtēšanu un pie mācīšanas un mācīšanās, jo vērtēšana ir atsevišķs punkts. (eksperts, IP pārstāvis)*

Vairāki akreditācijas eksperti norāda uz nepieciešamību uzlabot skolu darbības kvalitātes vērtēšanā izmantotās aptaujas anketas, jo to šobrīd esošā struktūra pilnībā neļauj atklāt skolu ikdienas prakses problemātiku. Turklāt respondenti uzsver, ka sākumskolas klašu grupām ir grūtības aizpildīt šīs anketas, jo to piedāvātā atbilžu variantu skala ir sākumskolas skolēnam grūti izprotama.

- *(...) ir laiks domāt par šīm anketām, un varbūt kaut ko pārstrādāt. Tie ļoti tādi trafareti, un ne vienmēr pēc tām arī var strādāt, bet kaut kādas tendences noteikti var redzēt. (eksperts, skola nav akreditēta)*

- *(...) man nepatīk šīs anketas, piemēram, maziem bērniem 2.-3.klasē – „noteikti nepiekrītu”, „vairāk nepiekrītu nekā piekrītu”, „vairāk piekrītu nekā nepiekrītu”, „vairāk piekrītu”, tas ir diezgan muļķīgi. (...)viņi [sākumskolas skolēni] cenšas, bet, es domāju, ka nav pareizi, ka tas ir kaut kur no Skotijas atnācis, ka varētu būt citādāk. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Atsevišķiem akreditācijas ekspertiem ir iebildums, ka skolas darba stiprās puses un ieteikumus turpmāk akreditācijas komisijas noslēguma ziņojumā būs nepieciešams norādīt pa jomām. Viņuprāt, tas rada problēmu situācijā, kad viens ieteikums attiecas uz vairākām jomām integrēti, jo nav skaidrības par to, vai šādos gadījumos ieteikums jāmin atkārtoti katrā jomā, uz kuru tas attiecas, vai tomēr tikai vienā no jomām. Tāpēc, ieviešot jebkādas izmaiņas metodikā, ir ļoti svarīgi ar jaunajām prasībām iepazīstināt visus ekspertus, sniedzot skaidrus (standartizētus) norādījumus par to izpildes formu.

- *(...) nepiekrītu tam, ka skolas darba stiprās puses un ieteikumus liks pa jomām. Tur, piemēram, jānorāda joma skolas darba stiprajām pusēm. Piemēram, labs „skolotāju mikroklimats” vai „lieliska sadarbība ar vecākiem”, tā nav tikai ceturtā joma, „lieliska sadarbība ar vecākiem” ir arī otrā joma „mācīšana”, „mācīšanās”, tā ir arī pie piektās joma par saimnieciskajiem līdzekļiem. (eksperts, IP pārstāvis)*

### 2.1.3. Skolas darbības kvalitātes rādītāju vērtēšanas praksi daudzveidība

Analizējot metodikas pielietošanu praksē, eksperti iezīmē vairākas problēmas, kas saistītas ar metodikā iekļauto skolu darbības pamatjomu un tām atbilstošo kvalitātes rādītāju vērtēšanu: (a) skolas dokumentācijas nozīme skolas darbības kvalitātes vērtēšanā; (b) mācību priekšmetu programmu izvērtēšana; (c) materiāli tehniskā nodrošinājuma vērtēšana; (d) skolēnu mācību rezultātu vērtēšana; (e) metodikā piedāvātie kritēriju vērtēšanas paraugi kā ierobežojoši; (f) akreditācijas ekspertu izvairīšanās kritiski vērtēt skolu darbības kvalitātes kritērijus; (g) akreditācija kā parauglaiks.

(a) Skolas dokumentācijas nozīme skolas darbības kvalitātes vērtēšanā. Vislielākās bažas par dažādām vērtēšanas praksēm starp akreditācijas ekspertiem saistītas ar

akreditācijas ekspertu dažādo izpratni par skolas dokumentācijas nozīmi skolas darbības kvalitātes vērtēšanā. Īpaši to uzsver eksperti - IP pārstāvji, kas atzīst, ka ir gadījumi, kad akreditācijas eksperti akreditējamai skolai mēdz pieprasīt dokumentus, kas skolas ikdienas praksē pēc būtības nav nepieciešami un netiek izmantoti. Šādās situācijās atšķiras arī ekspertu prasības pret šo dokumentu formu un saturu. Tomēr akreditācijas ekspertu viedokļi nesniedz viennozīmīgu skaidrojumu šādu situāciju izveidošanās cēloņiem.

*- Ir skolas, kurās nav tik daudz to dokumentu, un viss notiek. Un ir skolas, kur komisijas locekļi uzskata, ka ir jābūt tam un tam, un ar tādām prasībām viņi iet skolā. Tas attaisnojas uz tiem dokumentiem, kuri ir obligāti un noteikti normatīvajos dokumentos. (..) Visbiežāk grūtības ir, ka paprasa kaut ko tādu, kas skolas dokumentu aprisē vispār nav un arī nav nepieciešams. (..) Kad mēs esam noskaidrojuši kādi dokumenti skolā cirkulē, tad tikai tos mēs varam jautāt. Problēmas jau sākas tad, kad pajautā kaut ko tādu, kas skolā nav bijis. (eksperts, IP pārstāvis)*

Intervijās izskanēja sekojoši šo situāciju iespējamie cēloņi: (i) ekspertu grūtības, izvērtējot citu skolu mācību procesu, distancēties no savas skolas pieredzes; (ii) skolotāji un skolu administrācija ir izgājuši dažādus kursus, kur dokumentu noformēšanas kārtība mācīta atšķirīgi, līdz ar to veidojas dažādas izpratnes par dokumentu formu; (iii) iepriekšējās akreditācijas mehānisma, kas paredzēja pārbaudīt skolas darbības atbilstību valstī noteiktajām normatīvo aktu prasībām, ietekme; (iiii) akreditācijas komisijas bažas, ka sekojošajā Izglītības valsts inspekcijas pārbaudē tiks konstatētas akreditācijas ekspertu komisijas darba nepilnības dokumentācijas kontrolē. Tāpat interviju rezultāti parāda, kas atsevišķi akreditācijas eksperti akreditāciju lielā mērā saprot kā dokumentu pārbaudi savā darbā kā galveno skolas darbības kvalitātes vērtēšanas instrumentu izvirza skolas dokumentu pārbaudi.

*- Skolai jau vairāk ir tie papīra darbi. Eksperti bauda tos papīrus. Lielais darbs ir to papīru sagatavošana. It kā jau ikdienā mēs visi viņus rakstām un taisām, bet tur kaut kādi kniņi paliek un varbūt nav kaut kas riktīgi. Lielākais jautājums ir uz papīriem.(..) Man arī ir bijusi akreditācija. Tā kā es tiešām tur sēdēju mēnešus iepriekš, visu pārskatīju. (eksperts, skola ir akreditēta)*

*- Tur ir viens tāds punkts septītajā jomā, ka skolas dokumentiem ir jābūt izstrādātiem atbilstoši normatīvo aktu prasībām, bet skolotāji un skolu administrācija ir gājuši dažādos kursus, dažādu smalku institūciju, un, teiksim, to pašu iesniegumu noformēšana, - katrā māca savādāk! (eksperts, skola nav akreditēta)*

*- Tā vienkārši ir tāda inerce. Inspekcija var pārbaudīt tikai tās lietas, kas ir normatīvajos aktos. Akreditācijā mēs jau skatāmies uz skolu daudz plašāk. Un tas, ka mēs skatāmies plašāk, nenozīmē, ka par katru to lietu, kas nav saskaņā ar normatīvajos aktos uzrādīto, obligāti jābūt dokumentam. (eksperts, IP pārstāvis)*

Kaut arī pašreizējā metodika paredz skolas dokumentāciju izmantot vairāk kā skolas darbības kvalitātes vērtēšanas instrumentu, nevis mērķi, intervijās izskanējušie ekspertu viedokļi atklāj, ka joprojām daļai akreditētāju nav skaidra izpratne par dokumentācijas un tajā atspoguļotās prakses vērtēšanas līdzsvaru. Jautājums ir par to, kam ir prioritāra nozīme vērtējumā: dokumentācijai vai reālajai praksei? Viens no respondentiem intervijā arī daļēji atbild uz šo jautājumu, norādot, ka vērtējuma noteikšanā ir jāņem

vērā gan prakse, gan dokumentācija, kas to atspoguļo. Taču dokumentācijas saturam vajadzētu balstīties reālajā praksē, nevis skolas vīzijā par vēlamu praksi vai skolas vēlmē atbilst izvirzītajām prasībām vienā vai otrā jomā.

- (...) tagad ir jautājums, cik lielā mērā skolas vadības darbam pasakot „ļoti labi”, „labi” un „viduvēji”, būtu jāskatās, cik skolās dzied, dejo, ir pulciņi un viss notiek, bet, skatoties dokumentus atklājas, ka nav tas un tas. (...) ja es gribu saņemt šo te „ļoti labi”, tad patiešām faktiski ir jābūt „ļoti labi” gan vienā pusē [ikdienas prakse], gan otrā pusē [skolas dokumentu kārtība]. (eksperts, IP pārstāvis)

**(b) Mācību priekšmetu programmu izvērtēšana.** Viens akreditācijas eksperts norāda, ka nav viennozīmīgi skaidrs, kā vērtēt mācību priekšmetu programmas, un tāpēc būtu nepieciešams šos kritērijus noteikt.

- (...) nav vienotības mācību priekšmetu programmu izvērtēšanā. Kad tur paskatās uz to metodiku un kad to izlasa, ir ļoti pagrūti spriest. Mēs redzam, ka ir eksperti, kas mācību priekšmetus ļoti pamatīgi vērtē, un ir tādi, kas paskatās, ka ir programma, ir licenzēta, un papildinājumi un kas tur – grozījumi izdarīti. (eksperts, IP pārstāvis)

**(c) Materiāli tehniskā nodrošinājuma vērtēšana.** Vairāki eksperti piemin grūtības, ar kurām jāskaras, vērtējot skolas materiāli tehnisko nodrošinājumu. Skolas materiāli tehniskais nodrošinājums ir atkarīgs no budžeta, ko tai ir piešķīris skolas dibinātājs. Līdz ar to akreditācijas komisijai būtu uzdevums vērtēt, cik efektīvi skola ir spējusi sakārto savu materiāli tehnisko bāzi, izmantojot tās rīcībā esošos resursus. Tomēr respondentu pieredzē ir gadījumi, kad akreditācijas eksperti skolām rekomendē veikt tādus materiāli tehniskos uzlabojumus, kurus skolas ar savā rīcībā esošo budžetu nevar izpildīt.

- Es saku, es esmu redzējusi ļoti daudz un dažādas skolas. Tiklīdz mēs aizejam pie šī jautājuma, ir smagi. Grūti ir pateikt, vai nabadzību var vērtēt. Lai gan resursi nav tikai šis te materiālais nodrošinājums. (eksperts, skola ir akreditēta)

**(d) Skolēnu mācību rezultātu vērtēšana.** Tā kā valstī nav vienota sistēma skolēnu mācību sasniegumu vērtēšanai, atsevišķi akreditācijas eksperti norāda, ka tas apgrūtina skolēnu mācību sasniegumu izvērtēšanu akreditācijas ietvaros. Tomēr saskaņā ar metodiku skolēnu sasniegumu vērtēšana ir viens no skolas darbības kvalitātes kritērijiem, kas netiek vērtēts ar līmeni, bet tiek tikai aprakstīts, jo metodikas konceptuālais uzstādījums neparedz vērtēt skolas darbības kvalitāti, ņemot vērā skolēnu sasniegumus. Metodika ir vairāk vērsta tieši uz izglītības procesa, nevis rezultātu izvērtējumu. Konceptuāli svarīgāk metodikas ietvaros ir aprakstīt, cik lielā mērā skola spēj efektīvi strādāt ar skolēniem, kuru mācību sasniegumi nav tik augsti, un kā šī skola nonāk pie kaut minimālas sasniegumu izaugsmes.

- Un es pateikšu, kur ir vislielākā problēma, runāt kaut vai par tiem pašiem mācību sasniegumiem. It kā mēs dodam izglītības kvalitāti, runājam par izglītību, nu un, protams, visprimitīvākais veids būtu, ka mēs pētām mācību sasniegumus. Tas ir tas, ko mēs esam runājuši jau vairāk ar saviem kolēģiem par to, ka praktiski valstī nav vienotas sistēmas vērtēšanai. (...) Valsī nav vienota sistēma, kā tad ierakstīt, ka nav vērtējums. (eksperts, skola ir akreditēta)

**(e) Metodikas piedāvātie vērtēšanas paraugu radītie ierobežojumi.** Vairāki akreditācijas komisiju vadītāji uzskata, ka skolas darbības kvalitātes rādītāju novērtējuma līmeņu paraugi, kas doti metodikā, atsevišķos gadījumos kavē akreditācijas ekspertus skolas

darbības kvalitātes rādītāju novērtējumā izmantot un iztīrīt savus tiešos novērojumus un ieteikumus. Akreditācijas eksperti, analizējot kādu skolu darbības kvalitātes rādītāju, mēdz pārrakstīt metodikā doto vērtēšanas paraugu, līdz ar to netiek atspoguļota konkrētās skolas specifika, un pastāv bažas, ka tādējādi atsevišķas lietas, kas raksturotu akreditējamās skolas kvalitāti, netiek aprakstītas. Tāpat ir novērots, ka akreditācijas eksperti noslēguma ziņojuma sagatavošanai izmanto informāciju no akreditējamās skolas pašvērtējuma ziņojuma, to tiešā veidā pārrakstot.

- *Un kā kurš cilvēks komisijā, viens atļaujas uzrakstīt par savu jomu pietiekoši plaši ar procentiem un pamatojumu par tikšanos, cits uzraksta gandrīz to, kas ir metodikā, pārraksta to pelēko laukumu un ieliek divus teikumus no sevis. (eksperts, IP pārstāvis)*

- *(..) ir ļoti labi, ka ir šī te grāmata ekspertiem, kur ir tie līmeņi, kur ir dotas tās standarta frāzes, bet tad, ja mēs arī runājam par skolu novērtēšanu, bieži parādās, ka tur arī šīs standarta frāzes ir. (..) metodikai ir jābūt, lūk, šeit ir ceturtais un otrs, bet reizēm arī gadās, ka šie eksperti turas pie šīm frāzēm un it kā neko vairs no sevis nepasaka. (eksperts, skola nav akreditēta)*

(f) Akreditācijas ekspertu izvairīšanās kritiski vērtēt skolu darbības kvalitātes kritērijus. Vairāki akreditācijas eksperti kritiski vērtē atsevišķu kolēģu izvairīšanos vērtēt skolas kvalitātes kritērijus ar zemāku līmeni. Šāda vērtēšanas prakse, viņuprāt, neveicina kritisku pieeju skolu darbības kvalitātes vērtēšanā un tādējādi mazina skolu iespējas uzlabot savas darbības kvalitāti.

- *(..) bet, nu, nav mums noteikti arī visas skolas trešajā un ceturtajā kvalitātes līmenī, būtu tomēr kaut kā ļoti normāli jāuztver, ka arī šis vieninieks reizēm ir jāpieņem. (eksperts, skola nav akreditēta)*

- *Zināt, kā ir, - tad, kad skatās, piemēram, tos novērtējuma līmeņus, es nezinu, vai pietiek tikai ar šiem četriem novērtējuma līmeņiem. Jo reizēm ir un iznāk, ja pēc šīs metodikas mēs skatāmies un meklējam tikai ļoti labo, tomēr vajadzētu pierast pie visas tās amplitūdas. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Ieteikumu veidā akreditācijas eksperti min, ka šādu situāciju varētu labot plašākas kvalitātes kritēriju vērtēšanas skalas ieviešana. Netieši eksperti izsakās, ka šādas prakses iemesls nereti ir akreditācijas eksperta un akreditējamās skolas direktora savstarpējā ieinteresētība. Akreditācijas eksperts apzinās, ka akreditējamās skolas direktors kādu dienu var būt akreditācijas eksperts viņa skolā, un tāpēc tiecas akreditējamo skolu vērtēt pēc iespējas pozitīvāk. Šāds viedoklis ir raksturīgs akreditācijas ekspertiem – IP pārstāvjiem. Akreditācijas eksperti, kuri pārstāv arī skolu administrāciju, šo aspektu intervijās neuzsver. Citi akreditācijas eksperti savukārt pauda pārliecību, ka lēmums skolas darbības pamatjumu rādītājus vērtēt ar augstāku līmeni ir balstīts apsvērumā, ka pozitīvāks vērtējums dod stimulu skolas darbības izaugsmei.

- *(..) valda tāds jēdziens kā „mīļā miera labad”, es esmu atbraukusi pie jums un „mīļā miera labad” es varu daudz ko neredzēt un nedzirdēt. (eksperts, IP pārstāvis)*

- *Kad mēs rakstām un kad es par kādu līmeni kaut ko šaubos, tad tomēr labāk es ieliktu to augstāko vērtējumu. Komisijas nāk un iet, bet cilvēkiem nevar nosist dzīves un darba prieku. (..) Es tur aiziešu un būšu pateikusi kaut ko nelāgu par tēmu, ka viņi vispār vairs negribēs ne dzīvot, ne strādāt. (eksperts, skola nav akreditēta)*

(g) Akreditācija kā parauglaiks. Akreditācijas laiks dažu ekspertu skatījumā ir skolu darbības parauglaiks, kad skola akreditācijas komisijai cenšas parādīt savu labāko ikdienas praksi. Turklāt gan skolas administrācija, gan skolotāji zina, kad un kā viņu darbs tiks vērtēts, un attiecīgi var tam sagatavoties. Vairāki eksperti atzīst, ka tā ir viena no vērtēšanas grūtībām, jo atsevišķos gadījumos kavē ieraudzīt akreditējamās skolas patieso ikdienas praksi. Šajā kontekstā vēlams izvērtēt akreditācijas norises skolā ilgumu. Ja pašreizējais laiks ir divas līdz trīs dienas, iespējams, būtu lietderīgi ievērot metodikā noteikto laiku – trīs līdz septiņas dienas, kas netiek ievērots ierobežoto cilvēkresursu un finanšu resursu dēļ. Tomēr pētījumā iegūto datu analīzes gaitā šis aspekts vairākkārt ir parādījies kā viens no identificēto problēmu cēloņiem.

- *Vērtēšanas grūtības. Tad sāksim atkal no otras puses, es domāju, ka grūtība varētu būt tā, ka šis akreditācijas laiks ir mazlietīn kā parauglaiks, ja! Ka parāda sevi no labākās puses, piekūst un pēc tam tā kā atslābst.* (eksperts, skola ir akreditēta)

- *(..) varētu būt, ka tīri cilvēciskās grūtības, ka kādam varbūt negribas sev nodarīt pāri anketā un arī varbūt negribas pateikt par blakus biedru vai par komisiju, vai par savu vadību varbūt, vai arī gribas pateikt tieši stingri, līdz ar to ne vienmēr ir tieši tāds precīzais vērtējums.* (eksperts, skola ir akreditēta)

## 2.2. Akreditācijas komisija

### 2.2.1. Akreditācijas ekspertu atlase un apmācība

Akreditācijas ekspertu komisija ir skolas darbības kvalitātes ārējais vērtētājs. Skolu mācību procesa izvērtējuma kvalitāte un objektivitāte ir cieši saistīta ar akreditācijas ekspertu profesionalitāti. Intervijas ar ekspertiem parāda, ka šobrīd ekspertu profesionalitātes līmenis ir ļoti dažāds. Tam ir vairāki iemesli – atšķirīgi akreditācijas ekspertu atlases mehānismi, atšķirīgas akreditācijas ekspertu apmācības prakses, kā arī tālākizglītības, kas vērsta uz atkārtotu akreditācijas metodikas izskatīšanu, trūkums.

- *(..) no tā, ko es redzu kā IP vadītāja, un es, protams, braucu uz visām skolām, kur man ienāk komisija un akreditē, (..) es redzu to procesu no otras puses, es redzu, ka ļoti atšķirīgi ir eksperti, kas ienāk izglītības iestādēs, kaut gan viņi ir sagatavoti pēc vienas metodikas, visiem ir viena rokasgrāmata, vieni priekšraksti, - vajadzētu būt vienveidīgai tai procedūrai, bet tās ir ļoti atšķirīgas!* (eksperts, IP pārstāvis)

(a) Atšķirīgi akreditācijas ekspertu atlases mehānismi. Kā viens no iemesliem, kāpēc šobrīd esošajiem akreditācijas ekspertiem ir tik atšķirīgs sagatavotības un profesionalitātes līmenis, tiek minēta kārtība, kādā akreditācijas eksperti ir tikuši atlasīti. Sākotnēji, 2004.gadā, Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekta ietvaros tika rīkots apmācības kurss akreditācijas ekspertiem, kuri tika aicināti piedalīties tajos atlases kārtībā. Savukārt 2005.gadā, kad darbu uzsāka VIKNVA, tika izsludināts atklāts konkurss, uz kuru nākamie akreditācijas eksperti varēja pieteikties brīvprātīgi. Atsevišķi akreditācijas eksperti – IP pārstāvji kritiski norāda, ka atklāta konkursa gadījumā par akreditācijas ekspertiem ir kļuvuši skolu administrācijas pārstāvji, kurus izglītības pārvaldes nav iepazinušas kā augsta līmeņa profesionāļus. Šajā kontekstā kā labā prakse tiek norādīta Skotijas un Lielbritānijas pieredze, kur par akreditācijas ekspertiem strādā skolu administrācijas pārstāvji, kas ir izvēlēti šim darbam kā augsta ranga vispārējās izglītības iestāžu vadības profesionāļi.

- (...) viena lieta bija tie pirmie eksperti. (...) Bet tad vajadzība pēc ekspertiem bija liela, un aģentūra izsludināja pieteikšanos. Un šī pieteikšanās manā skatījumā nebija tas labākais variants. (...) Daudzi jau pieteicās ar domu, ka viņi varētu priekš sevis pamācīties. Un man arī šķiet, ka pieteicās ne tie paši labākie direktori, kurus rajonā es neliktu citiem par piemēru, bet viņš, lūk, jau tagad ir eksperts. (...) Viņš ir aktīvs, jauns un enerģisks, bet viņš nebūt nav piemērs, kuru nostādīt priekšā. Es domāju, ka tādi ir pietiekoši daudz šajā brīdī. (eksperts, IP pārstāvis)

Par atsevišķu akreditācijas ekspertu nepietiekamo profesionalitāti liecina arī akreditācijas komisijas vadītāju sūdzība, ka no akreditācijas ekspertiem tiek saņemti ziņojumi, kuros ir ļoti daudz latviešu valodas gramatikas kļūdu. Tas līdz ar to rada papildu darba slodzi akreditācijas komisiju vadītājiem, kuriem šīs kļūdas ir jālabo. Jāpiebilst, ka daļā šo gadījumu eksperta dzimtā valoda nav latviešu valoda.

- Man ir bijušas grūtības, kad komisijā ir iekļauts kāds no akreditētajiem, kuram ir sliktas latviešu valodas zināšanas. Tas varbūt ir labi attiecībā pret krievu skolu, bet pret komisijas darbu tas ir slikti, un komisijas vadītājam ir ļoti grūti salikt ziņojumu kopā, ja komisijas cilvēki strādā nekritiski. Piemēram, viņš uzraksta ziņojumu, un viņam ir vienalga par kļūdām. (eksperts, IP pārstāvis)

- Tad man nepatīk, ka tad, kad atsūta ekspertu komisijas vadītājam savu ziņojuma daļu, ir ļoti daudz gramatisku kļūdu, un brīžiem man ir sajūta – šis cilvēks uzskata, ka viņš ir savu darbu atsūtījis, viņš ir to izdarījis, tad lai viņi [ekspertu komisijas vadītāji] tiek galā. Tad, saliekot to visu kopā, tas man ir liels darbs, es esmu matemātiķe. Man tas prasa pietiekoši daudz darba, lai izlabotu un saliktu komatus. (eksperts, skola ir akreditēta)

(b) Atšķirīgas akreditācijas ekspertu apmācības prakses. Akreditācijas eksperti, kas sagatavoti pēc VIKNVA dibināšanas, ir apguvuši mazāka apjoma akreditācijas ekspertu apmācības kursu, nekā pirmie 150 akreditācijas eksperti, kuri tika apmācīti Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekta ietvaros un kurus apmācīja akreditācijas profesionāļi no Skotijas un Lielbritānijas. Tomēr akreditācijas eksperti arī atzīst, ka VIKNVA nav iespēju organizēt tāda līmeņa akreditācijas ekspertu apmācību, kāda tika nodrošināta Pasaules Bankas projekta ietvaros, jo aģentūras rīcībā nav tik lielu finanšu resursu. Rezultātā vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas jomā kopā strādā dažāda sagatavotības līmeņa akreditācijas eksperti. Pētījumā intervēto ekspertu viedokļu izpēte rāda, ka tas ir viens no iemesliem, kāpēc starp ekspertiem pastāv atšķirīga izpratne par izglītības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem. Vienlaikus jāatzīst, ka šīs atšķirības kā problemātiskas vērtē akreditācijas eksperti – IP pārstāvji, kuriem ir bijusi iespēja piedalīties pirmajā akreditācijas ekspertu apmācībā un tāpēc salīdzināt abas pieejas. Akreditācijas eksperti, kas sagatavoti VIKNVA darbības laikā, neuzsver šo atšķirību lielo ietekmi uz akreditācijas procesa īstenošanu.

- Tas, ka mums tā Pasaules Banka bija – tas bija diezgan garš process. Tad mēs vienreiz braucām un otrreiz braucām un tad vēl un vēl. (...) tagad, cik es saprotu, ir tie kursi - tā ātrāk tas viss! (eksperts, IP pārstāvis)

- Tajos laikos [Pasaules Bankas kurss] tā sagatavošana bija līmenī, kas bija augstāks. Bet tas arī izskaidrojams ar to, ka projekta ietvaros [Pasaules Bankas Izglītības sistēmas attīstības projekts] notika ļoti daudz lietas un tika apmaksātas. Kad runa ir par jaunām grupām šobrīd, es tā mazliet šaubos par to kvalitāti, bet tas ir cieši saistīts ar finansējumu. (eksperts, IP pārstāvis)

Turklāt akreditācijas ekspertu sniegtā informācija atklāj, ka arī VIKNVA darbības laikā akreditācijas ekspertu sagatavošana ir notikusi divējādi. Viena daļa ekspertu vispirms ir apguvuši ekspertu apmācības kursu un izgājuši nepieciešamo praksi, savukārt otra daļa ir sākusi ar praksi, kam sekojuši apmācības kursi. Šāda situācija ir izveidojusies tāpēc, ka VIKNVA darbības sākumposmā nebija pietiekošs skaits akreditācijas ekspertu, lai nodrošinātu efektīvu skolu akreditāciju norisi, un tāpēc bija jāmeklē risinājumi, kā to nodrošināt.

- *Vispār, ja runā par mani, tad šī te pirmā akreditācija man bija bez kursiem. Līdz ar to man bija tur kolēģi, kas ir pieredzējuši, un tā bija tāda iespēja uzreiz mācīties praktiski. Protams, es jau pati šo to iepriekš pastudēju – visas tās grāmatas, jo datorā bija iespēja to visu atrast un papētīt.(..)Tas, ka man jau bija neliela pieredze, tīri praktiskā, un, kad vēl arī teorija klājās virsū, tad līdz ar to man tas izvērtēšanas process bija ar plusu. (eksperts, skola nav akreditēta)*

- *Tie kursi laikam tikai vienu dienu bija. Bet tas reālais sākums bija tad, kad pirmo reizi iemeta tajā skolā kopā ar tiem pieredzējušiem. Tas jau vairāk to visu salika pa plauktiņiem. Viens ir kursos izstāstīt, bet reālā dzīves situācija ir pilnīgi cita. (eksperts, skola ir akreditēta)*

- *(..)sākumā bija tā mazliet tā kā nedroši, jo ekspertu trūka, un tad mēs gandrīz sākām ar nelielu teoriju un praksi vairāk, bet mums vienmēr bija blakus šie mūsu ekspertu komisijas vadītāji, kuri mūs tieši praksē mācīja, kā strādāt.(..) Ļoti atbildīgi to VIKNVA dara, mēs arī Rīgā tiekam saukti, mēs arī mācāmies viens no otra, tīri arī veicot šo ekspertu komisijas darbu skolā, mēs arī individuāli paši pamācāmies, palasām. (eksperts, skola ir akreditēta)*

(c) Akreditācijas ekspertu tālākizglītības nepieciešamība. Šobrīd VIKVNA organizē vienas dienas seminārus ekspertiem par dažādiem ar izglītības kvalitāti saistītiem jautājumiem, kas atsevišķu ekspertu skatījumā ir ļoti vispārīgi. Lai arī akreditācijas eksperti augstu vērtē šajos semināros iegūtās zināšanas un informāciju, tajā pašā laikā viņi arī norāda, ka, lai pilnveidotu savu kvalifikāciju, būtu nepieciešama regulāra tālākizglītība, kas būtu vērsta tieši uz metodikas un tās pielietojuma analīzi, balstoties uz konkrētiem gadījumiem praksē.

- *Bet te parādās arī tā lieta, ka ekspertu katru gadu ir jāpārbauda un katru gadu ir jārunā. Ne tik daudz par tādām teorētiskām lietām, bet katru gadu jārunā arī par to, kā šo metodiku pielietot. Vispār tas ir atslēgas vārds – ekspertu tālāk sagatavošana! (eksperts, IP pārstāvis)*

- *Būtu vajadzīgs ik pa laikam tos cilvēkus, kas iet akreditēt, sasaukt kopā un pārrunāt, pamācīt, bet nevis tādos lielos semināros, kādus VIKNVA organizē. Viņi tiešām ļoti labus un kvalitatīvus seminārus organizē, un tur pieaicināti arī augsta līmeņa lektori, bet tas ir tā ļoti vispārīgi. (eksperts, IP pārstāvis)*

Tāpat eksperti norāda, ka metodikas atkārtošana palīdzētu veicināt vienotas izpratnes par skolas darbības kvalitātes kritērijiem veidošanos. Daļa akreditācijas ekspertu vēlētos, lai semināri notiek mazākām auditorijām, nevis vienlaicīgi visiem akreditācijas ekspertiem, jo tas dod lielāku iespēju analizēt praktiskas situācijas, ar kurām akreditācijas eksperti ir saskārušies savā darbā, un īstenot pieredzes apmaiņu. Šobrīd esošā apmācība, kad akreditācijas ekspertus apmāca 400 cilvēku lielās grupās, respondentu vērtējumā nav efektīva, jo ierobežotā laikā katram semināra dalībniekam nav iespējas izteikties un uzdot sevi interesējošo jautājumu.



- *Es domāju, ka aģentūra no savas puses ļoti cenšas, bet, manuprāt, tā šobrīd vienalga ir vājā vieta, jo lielākā daļa tiek atstāta ekspertu pašu ziņā, cik viņi papildus mācās un cik viņi daudz gūst. (..) Es izgāju tos kursus vienu reizi, taču man visu laiku vajag kaut ko atsvaidzināt – no kursiem līdz pirmajai skolai pagāja pāris mēneši, no vienas akreditācijas līdz otrai atkal paiet kaut kāds laiks. Un es saprotu, ka es pa to laiku faktiski esmu zaudējusi zināšanas. (eksperts, skola nav akreditēta)*
- *Ekspertiem pāris reizes gadā ir divas līdz trīs kopējas konferences. Bet tā, ka es varētu mācīties un uzdot sev interesējošos jautājumus mazās grupās – tādas iespējas nav. Būtu labi, ja būtu biežāk. Tas būtu nepieciešams, lai visu laiku uzturētu to līmeni. (eksperts, skola nav akreditēta)*
- *Varbūt mēs varētu ar kaut kādu pieredzi apmainīties. Tas tā kā tagad, ja man jāsaka, ka varbūt tā nav bijusi, varbūt ir teorija un tā, varbūt tieši, kā klājas, kaut kādas niansītes.(..) Mēs varētu apstāties un tādu konferenci sarīkot, pieredzes apmaiņu un arī paskatīties, kurš solis ir labs, kurš ir sliktāks, tā kā Jūs tagad mani apjautāji. (eksperts, skola ir akreditēta)*

### 2.2.2. Akreditācijas ekspertu komisijas sastāvs

Šobrīd lielākā daļa akreditācijas ekspertu ir izglītības pārvalžu un skolu administrācijas pārstāvji – direktori un direktoru vietnieki mācību darbā. Kopumā pētījuma rezultāti rāda, ka šāda institūciju pārstāvniecība akreditācijas komisijā tiek vērtēta pozitīvi, jo šie cilvēki ir vistiešāk savā ikdienas darbā saistīti ar vispārējās izglītības iestādēm. Tomēr akreditācijas komisiju sastāvā var būt dažādas akreditācijas ekspertu kombinācijas. Padziļinātās intervijas ar akreditācijas ekspertiem atklāja dažādus uzskatus par to, kādu institūciju un amatu pārstāvjiem ir vēlams būt akreditācijas komisijā.

Viens no uzskatiem ir, ka katrā komisijā ir jābūt pārstāvētiem dažāda līmeņa skolu administrācijas pārstāvjiem – gan direktora vietniekiem mācību darbā, gan direktoriem, jo direktoru vietnieki mācību darbā ir kompetentāki tieši par mācību procesa norisi, savukārt direktori - par skolu administrācijas jautājumiem. Eksperti izteica ieteikumu VIKNVA šo aspektu ņemt vērā, veidojot akreditācijas ekspertu komisijas.

- *Sagadās tā, ka ir komisija, kas sastāv no vieniem direktoriem. Teiksim, es esmu pārvaldes vadītāja, bet tad man komisijā ir vieni skolu direktori. Bet jautājumi vērtēšanai ir ļoti dažādi. Tur ir gan runa par mācību darbu, gan zināšanu kvalitāti. Direktors nav tik dziļi iedziļinājies šajos jautājumos. Tie ir direktora vietnieka mācību darbā jautājumi. Ja būtu iespējams, vajadzētu sakombinēt, ka katrā komisijā būtu viens direktora vietnieks. (..) jo tur ir tā sadaļa „mācīšana” un „mācīšanās”. Tas ir tīrais vietnieka lauks, jo direktoriem tomēr ir saimnieciskā puse, budžets un tādas lietas, kā arī plānošana. (eksperts, IP pārstāvis)*
- *(..) ir labi, ka tur ir skolu direktori un direktoru vietnieki. Tikai vajadzētu paskatīties, lai nav tā, ka ir četri direktori un tikai viens direktoru vietnieks. Manuprāt, akreditācijas komisijā vajadzētu būt vismaz diviem direktoru vietniekiem, jo tie ir cilvēki, kuri jūt to skolu un tās problēmas daudz savādāk. Augstskolai ir pilnīgi citas problēmas. Un pilnīgi cits sakārtojums. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Kā svarīgs nosacījums akreditācijas komisijas sastāvam tiek izvirzīts tas, kādu izglītības jomu mācību priekšmetu speciālisti ir akreditācijas komisijā. Atsevišķi eksperti norāda, ka, vērojot akreditējamās skolas skolotāju vadītās mācību stundas, akreditācijas ekspertu sniegtā vērtējuma ticamība ir lielāka tām novērotajām mācību stundām, kur mācību stundu ir vērojis tās pašas jomas speciālists.

- *Es arī esmu skatījusi dažādus priekšmetus, bet tomēr, ja gribās valstī salīdzināt kādu priekšmetu pēc kvalitātes, pēc rādītājiem, tad vislabāk to var izskatīt speciālists .(..) Un viņiem [novērotajiem skolotājiem] uzreiz ir cits aspekts, ja viņiem pretī ir otrs matemātiķis vai otrs latviešu valodas speciālists, un tā ir pavisam cita saruna un pavisam cita līmeņa dialogs. (eksperts, IP pārstāvis)*

Tomēr pastāv arī pretējs viedoklis, saskaņā ar kuru konkrētas mācību jomas speciālists, vērtējot savas jomas mācību priekšmetus, nevarēs būt pilnīgi objektīvs tā iemesla dēļ, ka nespēs distancēties no savas pieredzes. Tāpēc šī viedokļa aizstāvji pozitīvāk vērtē pieeju, kad skolotāju stundas vērtē eksperts, kurš ir cita mācību priekšmeta skolotājs.

- *(..) man dažreiz ir gadījies tā, kad komplektējās akreditācijas komisija, ka gadās, ka no šiem pieciem ekspertiem trīs ir latviešu valodas skolotāji. Es saprotu, ka to varbūt nav viegli realizēt, bet tas būtu ļoti svarīgi, lai, ja mēs, piemēram, pārbaudām kā obligātu matemātiku un latviešu valodu, un vēl skatāmies, kādus priekšmetus izvēlas skola, kaut kā tomēr mēģināt pēc iespējas maksimāli, lai tie skolotāji arī ir attiecīgā priekšmeta speciālisti. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Akreditācijas eksperts – IP pārstāvis pauda pārliecību, ka akreditācijas ekspertiem ir jābūt profesionāļiem savā jomā, tāpēc komisijas sastāvam, raugoties no tajā pārstāvēto institūciju un akreditācijas ekspertu ikdienas darba profesionālās specifikas perspektīvas, ir mazsvarīga nozīme.

- *Ideālā gadījumā tam nebūtu vispār nekādas nozīmes! Ja es pārvaldu metodiku un esmu bijis izglītības darbinieks, esmu bijis direktors pirms desmit gadiem, vai skolotājs pirms trīsdesmit gadiem, tad it kā tam nozīme nebūtu. (eksperts, IP pārstāvis)*

Augstskolu pārstāvju izvirzīšanu akreditācijas ekspertu amatam eksperti vērtē neviennozīmīgi. Vairums ekspertu uzskata, ka augstskolu pārstāvji savā ikdienas darbā saskaras ar atšķirīgu izglītības procesa specifiku un līdz ar to nevar objektīvi izvērtēt skolas darbības kvalitāti.

- *(..) ja runā par augstskolu, es varētu pieļaut viņus komisijās, kas iet uz valsts ģimnāzijām, bet parastajās izglītības iestādēs nē. Es uzskatu, ka augstskolu pasniedzēji ir atrauti no tā, kas patiešām ir vispārīzglītojošā skola. Līdz ar to, es uzskatu, ka viņi nebūtu lietderīgi. (eksperts, skola nav akreditēta)*

- *Ja ieliek tos augstskolu pārstāvjus, kas tiešām skolā nestrādā, tad lai tas tiek sabalansēts ar pārējo, kad viņi dod ieguldījumu jeb devumu akadēmisko, kaut kādu akadēmisko lekciju lasīšanu skolām u.t.t. Lai tā saikne būtu. Nevar vērtēt, ja nezina, kas skolā notiek. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Līdzās šim viedoklim pastāv arī nostāja, ka akreditācijas eksperti, kas nāk no augstskolām, būtu jāiekļauj akreditācijas komisijās, lai nodrošinātu citu skatījumu par akreditējamās skolas attīstību un vērtētu skolas darbības kvalitātes sasniegumus plašākā - izglītības sistēmas Latvijā - kontekstā.

- *Es to vērtēju ļoti pozitīvi, ka piedalās plašāks iestāžu spektrs. Katram ir savs redzesloks. Ja būtu tikai skolu pārstāvji, tad skatītos tādā horizontālā plaknē un tad neredzētu augstākā līmenī – no kurienes tā skola nāk un uz kuriem tā skola virzās. Bet tieši tas, ka dažādas iestādes, tas ir ļoti labi.* (eksperts, skola nav akreditēta)

### 2.3. Akreditācijas procesa gatavošanās un norises posmi

#### 2.3.1. Ekspertu komisijas gatavošanās akreditācijai

Šajā sadaļā tiks pievērsta uzmanība problēmām, kas saistītas ar akreditācijas ekspertu darba organizāciju, gatavojoties akreditācijai.

(a) Akreditācijas komisijas locekļu tikšanos nepietiekams skaits. Saskaņā ar metodiku ceturtajā līdz trešajā nedēļā pirms akreditācijas norises uzsākšanas skolā ekspertu komisijas vadītājs organizē komisijas informatīvu sanākumi, kurā vadītājs iepazīstina pārējos akreditācijas ekspertus ar informatīvo materiālu, kas ir saņemts no akreditējamās skolas.<sup>8</sup> Akreditācijas ekspertu sniegtā informācija atklāj, ka šobrīd sanākumi klātienē mēdz aizstāt ar komunikāciju pa e-pastu vai tālruni. Starp ekspertiem pastāv divējāda attieksme pret to. Vieni uzskata, ka elektroniskā saziņa ir ērta gadījumos, kad akreditācijas komisijas eksperti dzīvo tālu viens no otra, nereti pat atšķirīgos rajonos, turklāt tādējādi tiek ietaupīti laika resursi. Otri, savukārt, neklātienēs saskarsmi gatavošanās posmā vērtē kā būtisku trūkumu akreditācijas procesā, jo tas var negatīvi ietekmēt sekmīgu sagatavošanos skolas akreditācijai.

- *(..) mēs tagad sanāksmēs esam secinājuši, ka ir jātiekas, bet dzīvē diemžēl sanāk tā, ka ne tikai man, bet arī citiem saziņa ir pa telefonu.* (eksperts, IP pārstāvis)

- *Ir bijis tā, ka mēs esam satikušies pirms, bet ir bijušas reizes, kad mēs pat nesatiekamies ar pārējiem komisijas cilvēkiem, pa e-pastu mēs izrunājamies, vienojamies, kuru jomu, kurš skata, jo līdz tam, kad es viņiem aizsūtu dokumentus, ir labi, ka viņi zina, kuru jomu, kurš skata.* (eksperts, IP pārstāvis)

- *Labi, ka tagad interneta komunikācija notiek, pirmajās reizēs vēl nebija. Tātad bija jābraukā uz tikšanās reizēm, bet tagad ļoti laba ir sazināšanās pa internetu.* (eksperts, skola nav akreditēta)

Skaidrojot ekspertu komisijas locekļu sanāksmju organizācijas brīvās formas iemeslus, respondenti kā vienu no faktoriem min atsevišķu metodikā paredzēto darbību atrunāšanas trūkumu ārējos normatīvajos aktos. Proti, MK noteikumi paredz, ka ekspertu komisijas vadītājam pirms akreditācijas norises skolā ir jāinformē pārējie eksperti par akreditējamo izglītības iestādi un tās sniegto informāciju, kā arī jāirko apspriešana par to. Tomēr nav norādīta vēlamā vai obligātā šīs informācijas nodošanas forma – tikšanās klātienē, elektroniskā saziņa vai cits veids.<sup>9</sup> Tāpat MK noteikumi

<sup>8</sup> LR Izglītības un Zinātnes Ministrija. *Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika*. Rīga, 2004. 11. lpp.

<sup>9</sup> *Vispārējo izglītības programmu un izglītības iestāžu akreditācijas, kā arī valsts un pašvaldību dibināto vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestāžu vadītāju atestācijas ekspertu komisijas nolikums*. Apstiprināts IZM 2006. gada 15. decembrī. Izdots saskaņā ar MK noteikumi Nr. 612. Kārtība, kādā akreditē vispārējās izglītības programmas un izglītības iestādes, kā arī atestē valsts un pašvaldību dibināto vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestāžu vadītājus.

neparedz, ka ekspertiem ir jātiekas klātienē akreditācijas noslēguma posmā, gatavojot noslēguma ziņojumu.<sup>10</sup>

- *Šeit ir tā pretruna [ar metodiku], kura veidojas tad, kad mēģināja šo akreditācijas metodiku ietērt Ministru kabineta noteikumos. Un tā ietērpšana faktiski nozīmēja to, ka daudzas no tām lietām, kas ir metodikā paredzētas, tajā skaitā sagatavošanās posmā, viņas netiek atbalsētas no normatīvo aktu viedokļa. (eksperts, IP pārstāvis)*

Otrs faktors, kāpēc eksperti tiek retāk, nekā norādīts metodikā, ir tāds, ka ekspertiem tiek atmaksāts mazāks kopējo sanāksmju skaits, nekā tas ir minēts metodikā. Ja metodika paredz divas akreditācijas ekspertu sanāksmes skolas darbības kvalitātes vērtēšanas sagatavošanās posmā un divas sanāksmes – vērtēšanas noslēguma posmā,<sup>11</sup> tad šobrīd, kā rāda intervijās sniegtā informācija, ekspertiem apmaksā vienu tikšanās reizi pēc akreditācijas norises skolā, kad ir jāgatavo ziņojums. Tajā pašā laikā akreditācijas eksperti atzīst, ka šāda situācija ir piespiedu risinājums VIKNVA ierobežotā finansējuma dēļ.

- *(..) lai eksperti sagatavotos darbam skolā, pirms došanās uz skolu ekspertiem būtu vismaz vienu reizi kaut kur jāsavācas. Šobrīd ekspertu komisijas locekļiem, kuri, iespējams, brauc arī no tālienes, apmaksā nokļūšanu līdz skolai, atrašanos skolā un nokļūšanu mājā. Un pēc tam vēl vienu reizi, kad ir jāgatavo ziņojums. Pārējās reizēs, ja viņiem ir jānododas uz šīm sanāksmēm, viņiem ir jāmaksā no savas kabatas. Tas, protams, nenotiek. Līdz ar to liela loma ir tam, kādā veidā tas elektroniski notiek. (eksperts, IP pārstāvis)*

(b) Ekspertu komisiju gatavošanās prakses akreditācijas norisei skolā. Padziļinātās intervijas ļauj secināt, ka pastāv dažādi veidi, kā ekspertu komisijas vadītājs organizē komisijas sagatavošanos akreditācijai skolā. Ir novērojami divi akreditācijas komisiju vadītāju vadīšanas stili. Viena vadītāju grupa ir tie, kas ļoti seko līdzi, lai eksperti būtu pilnībā iepazinušies ar iepriekš saņemto informāciju no skolas, un lūdz akreditācijas ekspertiem sagatavot pirmos problēmu jautājumus par akreditējamo skolu jau pirms došanās uz skolu.

- *Mēs [akreditācijas ekspertu komisija] vienojamies, ka katrs ir izstrādājis jautājumus, kas viņiem ir svarīgi un vajadzīgi, un tad, kad notiek akreditācija, mēs satiekamies mazākais pusstundu iepriekš, lai satiktos, sasveicinātos un vēlreiz izrunātu visus jautājumus. (eksperts, IP pārstāvis)*

Otra vadītāju grupa ir tie, kas uzticas akreditācijas ekspertiem, ka viņi iepazīsies ar skolas sagatavoto pašvērtējuma ziņojumu, un pastiprināti nepievērš uzmanību ekspertu gatavības pakāpei skolas darbības vērtēšanai konkrētajā skolā. Ņemot vērā dažādus akreditācijas ekspertu sagatavotības līmeņus un to, ka starp viņiem var būt dažādas izpratnes par skolu darbības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, pēdējais no akreditācijas komisijas vadītāju vadības stiliem atsevišķos gadījumos var mazināt akreditācijas norises efektivitāti.

- *Tā ir lielā mērā viņu pašu sirdsapziņa, cik viņi ir sagatavojušies. (..) Tā ir pašu atbildība, vai viņi mājās jau ir izstudējuši šo pašvērtējuma ziņojumu, vai viņi to dara, kad ir aizbraukuši uz skolu. (eksperts, IP pārstāvis)*

<sup>10</sup> Turpat.

<sup>11</sup> LR Izglītības un Zinātnes Ministrija. *Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika*. Rīga, 2004. 10. – 18. lpp.

- *Tas ir uz katra eksperta sirdsapziņas, es to nevienam nejautāju. Katrā ziņā, ja tas dokuments nav izstudēts līdz tam brīdim, kad jānododas uz akreditāciju, tad ekspertam nekas cits neatliek, viņam tajā dienā jāskatās sava sadaļa.* (eksperts, skola nav akreditēta)

Atsevišķu ekspertu komisijas vadītāju sniegtā informācija atklāj, ka, sadalot darba pienākumus akreditācijas komisijā, viņi seko, lai neveidotos situācijas, kad akreditācijas eksperts regulāri vērtē tikai vienu skolas darbības jomu. Tādējādi vadītāji cenšas novērst risku akreditācijas noslēguma ziņojumos par pamatu izmantot materiālus no iepriekšējo skolu akreditāciju rezultātiem.

- *Tad, kad es uzzinu savus komisijas locekļus, es parasti viņiem piezvanu un pajautāju, cik akreditācijās viņi ir piedalījušies, amatu, mācību priekšmetu. Tad pēc šīs te iegūtās informācijas es salieku pati kādas jomas akreditācijas eksperti vērtēs un aizsūtu un pajautāju, vai ir iebildumi? Iebildumi parasti nav. Ir daži, kas saka, ka viņi piemēram grib ceturto jomu, tad es saprotu. Viņš ir pieradis pie šīs te ceturtais jomas, viņam jau mājās ir sagataves – „copy-paste”. Tad, ja viņam nojauc šo te sistēmu, tad viņš ir ieinteresēts šajā procesā vairāk.* (eksperts, skola ir akreditēta)

### 2.3.2. Skolas gatavošanās akreditācijai

Pētījuma ietvaros akreditācijas eksperti, balstoties uz savu līdzšinējo pieredzi, vērtēja akreditējamo skolu gatavošanos akreditācijai. Galvenie problēmu aspekti, par ko ļauj spriest uzklāstie viedokļi, ir skolu izpratnes trūkums par akreditāciju un skolu tendence uztvert akreditāciju kā kontroli un dokumentācijas pārbaudi. Atsevišķos gadījumos, lai saņemtu papildu informāciju par akreditāciju, skolas lielu atbalstu saņem no izglītības pārvaldēm.

(a) Skolas dokumentācijas sakārtošana pirms akreditācijas skolā. Vairums ekspertu norāda, ka skolas, gatavojoties akreditācijai, sagatavo nepamatoti daudz dokumentu. Viens no iemesliem ir skolu priekšstats par akreditāciju kā par skolas dokumentācijas pārbaudi, kas, iespējams, izriet no skolu administrācijas pieredzes par skolās veiktajām pārbaudēm, kas vērstas tieši uz dokumentu kontroli.

- *No eksperta skatījuma pilnīgi viennozīmīgi ir, ka skolai reizēm ir tā, ka mēs aizbraucam uz skolu un tur ir nevēgā ļoti daudz dokumentu, papīru. Mēs it kā esam paklausīgi audzināti un pieraduši, ka nepieciešams daudz papīru, un reizēm liekas, jo vairāk papīru, jo labāk, bet tā nav. (..) eksperti nav inspekcija, mēs nevaram trīs dienu laikā pārbaudīt pilnīgi visu.* (eksperts, skola nav akreditēta)

- *(..) viens no tiem iemesliem, kāpēc tas tā veidojas, ir tāpēc, ka ir ļoti daudz institūcijas, kuras nāk un pārbauda tikai papīrus skolā. (..) ļoti, ļoti bieži mūsu darbu pārbauda tikai pēc papīriem, mēs nododam atskaites.* (eksperts, skola nav akreditēta)

Tāpat akreditācijas ekspertu novērojumi rāda, ka skolām pirms akreditācijas ir raksturīgi iztaujāt jau akreditētās skolas par komisijas pieprasītajiem dokumentiem, lai sagatavotu identisku dokumentu kopumu, neizvērtējot to nepieciešamību skolas darba organizācijai un akreditācijai. Tā rezultātā veidojas situācija, kad skolas, baidoties no akreditācijas, sagatavo nepamatoti daudz dokumentu, nostiprinot stereotipu par akreditāciju kā „dokumentu plūdiem”.

- *Vēl ir sajūta, ka ir bail, ka kaut kas pietrūks un tad sāk paši [skolas administrācija] ražot. Citā skolā akreditācijas komisija to paprasīja, es arī uzražoju tādu pašu papīru.* (eksperts, skola ir akreditēta)

Vairāki akreditācijas eksperti skaidro, ka šādas situācijas raksturīgākas skolām, kas skolas darbību un izglītības procesu reglamentējošo un atspoguļojošo dokumentāciju sāk sakārtot īsi pirms akreditācijas. Ja skolas dokumentācija tiek gatavota regulāri, šādas situācijas veidojas ievērojami retāk vai nemaz. Vēl viens no šāda priekšstata veidošanās iemesliem ir tas, ka skolu administrāciju pārstāvji, komentējot akreditācijas nolūkos sagatavojamās dokumentācijas apjomu, attiecina to uz vispārējām prasībām skolām par obligāto izglītības iestādes dokumentāciju.

- *Es domāju, ja tas ir ikdienā darīts un regulāri darīts, tad tie vairs nebūs plūdi. (..) Es arī to pašu teiktu, ka būtībā dokumentu ir ļoti daudz, bet tie nav dokumenti akreditācijas dēļ. Tagad jau akreditācijai ir tik ļoti nopamatots un uzskaitīts, kādi ir tie dokumenti....”* (eksperts, IP pārstāvis)

- *Šos te dokumentus, kas ir nepieciešami akreditācijai, ir jāpilda savlaicīgi. Tāpat arī sekot attīstības plānam, vienmēr to papildināt, tas nekas, ka tas ir pieciem līdz sešiem gadiem sastādīts, jāskatās no reālās situācijas, vai nevajag kaut ko izmainīt uzlabot.* (eksperts, skola ir akreditēta)

(b) Skolas pašvērtējuma ziņojuma un attīstības plāna sagatavošana. Skolas darbības kvalitātes vērtēšanas svarīga komponente ir skolas pašvērtējuma ziņojuma sagatavošana jeb skolas mācību procesa iekšējais izvērtējums. Tas ir atskaites punkts ārējā vērtētāja jeb akreditācijas ekspertu komisijas darbam. Akreditācijas ekspertu komisija vērtēšanas procesu plāno, balstoties uz skolas veikto pašvērtējumu un attīstības plānu. Akreditācijas ekspertu – IP pārstāvju skatījumā akreditācijai vislielākā efektivitāte ir tad, ja ārējā vērtēšana tiek integrēta ar iekšējo vērtēšanu. Šobrīd no normatīvo aktu viedokļa obligāta ir tikai ārējā vērtēšana. Līdz ar to skolas pašvērtējuma ziņojuma sagatavošana formāli skolām saistoša kļūst tikai pirms akreditācijas komisijas ierašanās skolā. Tas nozīmē, ka skolas darba pašvērtējums nav pieprasīts kā regulāra prakse, kas nodrošina pastāvīgu skolas darbības kvalitātes kontroles īstenošanas instrumentu.<sup>12</sup>

- *Kad tu iebruc izglītības iestādē, tu redzi, vai tas pašvērtējuma ziņojums ir tapis kā ziņojums man [ekspertam]. Ja ziņojums ir man, tad pašvērtējums nav kā process. Tam pašvērtējumam visu laiku ir jābūt, jādarbojas, un tad tu redzi, ka ziņojums ir tapis no visa iepriekšējā pašvērtējuma procesa, bet nevis tikai ziņojuma akreditācijai sagatavošanai.* (eksperts, IP pārstāvis)

Eksperti ir novērojuši, ka gan skolas pašvērtējuma ziņojums, gan skolas attīstības plāns tiek gatavoti formāli, bieži vien par pamatu izmantojot citu skolu attiecīgos dokumentus. Atsevišķi akreditācijas eksperti uzsver, ka akreditācijas komisija skata tikai to skolas ikdienas prakses kārtību un attiecīgi tās dokumentāciju, kas tiek atspoguļota skolas pašvērtējuma ziņojumā. Ja ziņojuma saturs pēc būtības neatbilst konkrētās skolas darbībai, tad arī skolas rīcībā parasti nav šo darbību atspoguļojošas

<sup>12</sup> *Vispārējo izglītības programmu un izglītības iestāžu akreditācijas, kā arī valsts un pašvaldību dibināto vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestāžu vadītāju atestācijas ekspertu komisijas nolikums.* Apstiprināts IZM 2006. gada 15. decembrī. Izdots saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 612 (16.08.2005.). „Kārtība, kādā akreditē vispārējās izglītības programmas un izglītības iestādes, kā arī atestē valsts un pašvaldību dibināto vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iestāžu vadītājus.”

dokumentācijas. Rezultātā veidojas situācijas, kad akreditācijas eksperti, paļaujoties uz informāciju, kas atrodama skolas pašvērtējuma ziņojumā, prasa skolas vadībai dokumentāciju, kas skolā neeksistē, bet administrācija pēcāk izsaka iebildumus par komisijas nepamatoti izvirzītajām prasībām skolas dokumentācijas uzrādīšanai.

- (...) ja jūs savā pašvērtējumā sarakstāt, ka jums ir tāda kārtība, ka mums ir tāda metodika izstrādāta, tad loģiski, lasot jūsu pašvērtējuma ziņojumu, es no jums to visu prasīšu. Ja ir uzrakstīts, ka ir tāda kārtība, tad man ir jāredz, kāda tā ir. Tad iznāk, ka mēs prasām liekus dokumentus. Kad es jautāju, kur tad ir šī sistēma, tad beigās atzīstas, ka bija „copy-paste”. (eksperts, skola akreditēta)

- Šad tad šie pašvērtējumi nav bijuši pietiekoši konkrēti. Šad tad ir bijis, ka mēģina šos te pašvērtējumu nokopēt no kādas kaimiņu skolas. Vienreiz bija tā, ka bija aizmirsuši pat iepriekšējās skolas nosaukumu pa vidu. Tad bija sanācis arī tā, ka eksperts lasīja savu [savas skolas] pašvērtējumu. (...) pie tā pašvērtējuma ir rūpīgi jāstrādā. Ar pašvērtējumu problēmas rodas tad, kad to raksta skolas direktors, vai skolas mācību daļa. (...) Nu, tam ir jābūt kolektīvam pašvērtējumam. (eksperts, skola nav akreditēta)

Šāda skolu prakse ir vērtējama ļoti kritiski. Pirmkārt, tas mazina šo dokumentu kvalitāti. Otrkārt, akreditācijas komisija, izvērtējot skolas mācību procesa īstenošanu ikdienā un veidojot savus pirmo priekšstatu par skolu, balstās tieši uz pašvērtējuma ziņojumu un attīstības plānu. Tas nozīmē, ka šajos gadījumos dokumentētā skolas ikdienas prakse ir mākslīgi konstruēta un neatspoguļo reālo ainu. Treškārt, tas negatīvi ietekmē arī tālāko akreditācijas komisijas darba rezultātu – noslēguma ziņojumu, jo komisija skolas mācību procesa izvērtēšanā no paša sākuma balstās uz nepatiesu informāciju.

Ja eksperts nav pietiekami profesionāls un neatklāj pašvērtējuma ziņojuma neatbilstību konkrētās skolas ikdienas praksei, pastāv risks, ka komisija nevar sniegt realitātei atbilstošu skolas izvērtējumu. Šāda skolu rīcība atklāj to pārstāvju vājo izpratni par akreditācijas nozīmi un mērķiem. IP pārstāvju pieredze rāda, ka īpaši zems akreditācijas mērķu izpratnes līmenis ir skolotājiem, kas ļauj secināt, ka skolu vadība ne vienmēr pietiekami pārrunā ar skolas kolektīvu tās darbības vērtēšanas mērķus, sagatavošanās un norises gaitu.

- Nē, domāju, ka [skolas] neizprot. Administrācija izprot, jo ar administrācijām daudz strādā Izglītības pārvaldes, bet IP nevar strādāt ar visiem skolotājiem. (eksperts, IP pārstāvis)

- Ļoti labi būtu, ja skolas tiešām saprastu, ka būtiski ir šis pašvērtējuma ziņojums, un tad, man liekas, ka izkristalizētos arī tas, ka tie papīri nemaz tik daudz nav vajadzīgi. (eksperts, skola ir akreditēta)

- Formālo nozīmi viņi saprot, tā vienkārši ir uz sešiem gadiem piešķirta akreditācija. Tādā līmenī visi saprot, ka akreditācija ir nepieciešama. Saturiski tas ir saistīts ar to, kādas ir skolas darba vērtēšanas tradīcijas. Sauksim to par pašvērtēšanu vai kā savādāk. Ja skola savu dzīvi izvērtē, tad skolai arī ir ļoti svarīgs ārējo vērtētāju skats uz skolas dzīvi. (eksperts, IP pārstāvis)

- Daudziem joprojām ir: „Kam tas ir vajadzīgs, atkal lieki un nevajadzīgi papīri!” Varbūt arī šis ir tas iemesls, kāpēc diezgan daudzi pašvērtējuma ziņojumi aiziet ar „copy-paste”. (eksperts, skola ir akreditēta)

Skaidrojot skolu attīstību plānu formālo saturu iemeslus, eksperti izsaka pieņēmumu, ka attīstības plāna sagatavošanas nosacījumi skolām ir pārāk sarežģīti, tāpēc tie netiek izstrādāti skolas ikdienas darba vajadzībām, bet tiek gatavoti galvenokārt akreditācijas un normatīvo prasību izpildes nolūkos.

*- Grūtības ir ar attīstības plānu, jo viņi ir to paņēmuši pamatā pēc metodikas, kas ir šinī rokasgrāmatā, kas bija skolām iedota. Un es uzskatu, ka šis attīstības plāns izglītības iestādes ir par sarežģītu un to gan viņi raksta akreditācijas komisijai, nevis sev darbam. (eksperts, IP pārstāvis)*

Kā viens no risinājumiem, ko eksperti piedāvā, lai uzlabotu pašvērtējuma ziņojumu kvalitāti, ir nepieciešamība reglamentēt pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanu skolās kā ikgadēju un obligātu skolu praksi. Otrs akreditācijas ekspertu ieteikums paredz, ka skolas pašvērtējuma ziņojuma gatavošanā ir jāiesaista visi skolu darbinieki, nevis tikai skolas administrācija. Šāda integrēta sadarbība veicinātu skolas mācību procesa objektīvāku un ikdienas realitātei pietuvinātāku skatījumu. Visas skolas iesaistīšana pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanā veicinātu arī skolu darbinieku izpratnes veidošanu par iekšējā un ārējā mācību procesa izvērtēšanas nozīmi skolas tālākajā izaugsmē.

*- Ja tā pašvērtējuma ziņojuma sagatavošana būtu obligāta, teiksim noteikta no augšas, arī mums [IP] būtu nepieciešamība ar skolām šajā jomā strādāt. (..) Šobrīd tā ir pašplūsma!! (eksperts, IP pārstāvis)*

*- Ir valstis, kurās ir pateikts, ka ir obligāta pašvērtēšana katru gadu. Un šiem pašvērtējuma ziņojumiem ir noteikts dokumentu statuss. Ir obligāta attīstības plānošana. Tādā kombinācijā šī ārējā vērtēšana dod vislielāko efektu šobrīd. (..) Galvenais, lai šis pašvērtējums notiktu valstī pēc vienas metodikas. Ārējais pašvērtētājs nāk skatīties uz lietām, uz kurām skola pati jau ir paskatījusies. Šobrīd skola var skatīties un var neskatīties. (eksperts, IP pārstāvis)*

*- Un es domāju, ka tās lietas ir saistītas, ka atkarībā no tā, cik skolas kolektīvs ir iesaistīts visu laiku tajā plānošanas procesā. Mēs, piemēram, skolā darām tā jau diezgan sen, kad, gadu izvērtējot, mēs cenšamies, ka skolotāji vērtē visas šīs prioritātes, kādas skolai ir, un mēs it kā kopīgi arī plānojam to tālāko. Ja tas tā ir, tad arī skolotājiem kaut ko izsaka šis pašvērtējums, šis noslēguma ziņojums (..). (eksperts, skola nav akreditēta)*

Galvenais iemesls visām šajās pētījuma rezultātu sadaļās raksturotajām problēmām ir skolu pārstāvju izpratne par pašreizējās akreditācijas mērķiem un tās īstenošanā pielietotās metodikas pamatprincipiem, prioritāru nozīmi piešķirot skolas īstenotā mācību procesa praksei, nevis teorijai (dokumentācijai). Saskaņā ar akreditācijas ekspertu viedokli, vairumā gadījumu skolu priekšstati un gaidas par akreditāciju balstās uz viņu līdzšinējo pieredzi, kas veidojusies Izglītības valsts inspekcijas veikto pārbažu rezultātā. Tā kā šīs pārbaudes bija vērstas uz administratīvo sodu funkcijas izpildi, tas izskaidro vēl joprojām pastāvošās skolu pārstāvju nepamatotās bailes un satraukumu par gaidāmo akreditāciju, kā arī apstiprina pētījuma gaitā vairākkārt iegūto atziņu par skolu vadītāju un, jo īpaši skolotāju, pašreizējās akreditācijas metodikas koncepcijas un mērķu vājo izpratni.

*- Tur, kur ir gājusi pāri inspekcija, tur ieiet pēc tam akreditācijā ir ļoti grūti. Man gadījās būt vienā skolā, kurā pirms tam bija bijusi Izglītības valsts inspekcija, un tā man bija ļoti grūta skola. (eksperts, IP pārstāvis)*

*- To komisijas locekli uztver par iebrucēju, kurš tagad mani apdraud. Nevis uztver normāli, kā kaimiņa teikto, bet uztver kā apdraudējumu. Skolotājs vai*



*administrācija iet uz skolotāju istabu un visiem stāsta – ko, nu, man atkal paprasīja. (eksperts, skola nav akreditēta)*

(c) Izglītības pārvalžu iesaistīšana skolu sagatavošanā akreditācijai. Izvērtējot akreditācijas ekspertu – IP pārstāvju skatījumu uz izglītības pārvalžu lomu akreditācijas procesā, intervijās ir uzsvērtas divi aspekti. Pirmkārt, skolu informēšana par akreditācijas procesu, otrkārt, atbalsts skolām pašvērtējuma ziņojuma un skolas attīstības plāna izstrādē.

Tā kā izglītības pārvaldēm nav deleģēta funkcija palīdzēt skolām gatavoties akreditācijai, tās šādu praksi īsteno pēc savas iniciatīvas. Intervēto IP pārstāvju pieredze atklāja atšķirīgas prakses, kā IP darbinieki iesaistās savā pārraudzībā esošo skolu sagatavošanā akreditācijai. Daļā gadījumu notiek aktīva un regulāra skolas un IP sadarbība. IP cilvēki dodas uz skolu un pārrunā akreditācijas procesa gaitu, metodikā iekļautās jomas un to darbības rādītāju vērtēšanas kritērijus, sniedzot ieteikumus, kā skola var sekmīgi sagatavoties tās darbības vērtēšanai. Šāda IP palīdzība vērtējama kā vēlamā un pozitīvā prakse.

*- Mēs būtībā palīdzam skolām sagatavoties akreditācijas procesam. Tas, ko skola, teiksim, dara pa šīm te jomām, kā viņi paši strādā, - mācīšana, mācīšanās, atbalsts skolēniem. (...) Mēs metodiski palīdzam, par izglītības programmām varam palīdzēt. Pašvērtējuma ziņojumu mēs varam palīdzēt sagatavot un pateikt, kur varbūt ir sīkāk jāraksta, jo tīri arī no tās pieredzes, kur varbūt vairāk vajadzētu un kur vispārīgāk. Līdzīgi ir ar nolikumiem – mēs braucam uz skolām, kurām būs akreditācija, lai apskatītu viņu dokumentāciju, kas ir un kas ir jāpapildina. (eksperts, IP pārstāvis)*

*- (...) ir tāda prakse, ka pirms akreditācijas izglītības pārvalde brauc uz skolu, un tad ir tikšanās ar visiem skolotājiem, un mēs stāstam par akreditācijas procesu, kāds viņš ir, kādus jautājumus skatās, uz ko jābūt gatavam ikdienas skolotājam, kas no viņa tiek prasīts. Uzsveram arī to, ka akreditācijas komisija neprasis tos dokumentu kalnus. (eksperts, IP pārstāvis)*

Citos gadījumos IP palīdzība izpaužas atsevišķu konsultāciju formā pēc skolas lūguma. Vēl daļā gadījumu izglītības pārvaldes lūdz skolām katru gadu iesniegt pārvaldei pašvērtējuma ziņojumu, tādējādi radinot skolas pieņemt to kā nepieciešamu skolas darbības kvalitātes priekšnosacījumu.

*- Piemēram, mums rajonā katru gadu, viņi [IP pārraudzībā esošās skolas] raksta pašvērtējuma ziņojumus. Pirmajā gadā viņi tikai trenējās, bet tagad katru gadu raksta, un tādu vispārīgu vērtējumu viņi iedod mums uz izglītības pārvaldi. (eksperts, IP pārstāvis)*

*- (...) ja ir nepieciešams, sniedzam konsultācijas. Es pats personīgi skatu visus skolas attīstības plānus, kas šeit [uz IP] nāk. Tas ir kā pašvērtējuma vainagojums. Pie tiem nākas diezgan daudz strādāt. (eksperts, IP pārstāvis)*

### 2.3.3. Akreditācijas norise skolā

(a) Akreditācijas norises ilgums skolā. Saskaņā ar skolu darbības kvalitātes metodiku akreditācijas komisijai akreditējamā skolā ir jāpavada trīs līdz septiņas dienas. Praksē komisija skolās strādā vidēji divas līdz trīs dienas. Akreditācijas eksperti, vērtējot optimālo laika ilgumu, kas būtu jāpavada skolā akreditācijas norises posmā, dalās divās grupās. Vieni uzskata, ka divas līdz trīs dienas ir pietiekoši skolas darbības

izvērtējumam. Kā izņēmums tiek minētas lielo pilsētu skolas - šajā gadījumā optimālais skolā pavadāmais laiks ir četras dienas. Šī viedokļa paudēji pamatā ir akreditācijas eksperti – skolu administrācijas pārstāvji.

- *Ziniet, ka tomēr pietiek. Jo vismaz šinīs septiņās [akreditējamās skolās], kad es biju, mēs tiešām cītīgi un godīgi strādājām.* (eksperts, skola nav akreditēta)

- *Es domāju, ka pietiek un ka nav ko traumēt arī to skolu. Jo neko vairāk jau arī tajās piecās dienās nevar izdarīt. To, kas ir, to tajās divās līdz trīs dienās var ļoti labi parādīt un ieraudzīt būtiskākās lietas. Niansītes varbūt nē, bet tas arī neko nemaina.* (eksperts, skola nav akreditēta)

Otri, galvenokārt akreditācijas eksperti – IP pārstāvji, norāda, ka divas līdz trīs dienas ir nepietiekams laiks, lai pilnvērtīgi novērotu un izvērtētu skolas darbības kvalitāti. Izsakot priekšlikumus, kāds būtu optimālais laiks, kas akreditācijas ekspertiem būtu jāpavada skolā, īpašu uzmanību respondenti pievērš skolotāju stundu vērojumu skaitam. Skolēna skaita ziņā lielās skolās trīs dienas ir nepietiekams laiks, lai novērotu viena skolotāja stundas vairāk kā vienu reizi.

- *Ir labi vērot divas līdz trīs stundas vienam skolotājam, jo citi pat vienu stundu tikai skatās. Viena stunda ir par maz, bet tur, kur ir daudz programmu, nevar paspēt vairāk. Metodika saka, ka pie katra skolotāja, kas māca matemātiku, ir jāieiet.* (eksperts, IP pārstāvis)

Taču vienlaikus vairāki šīs grupas eksperti skaidro, kāpēc šobrīd nav iespējams darbam skolā veltīt ilgāku laiku, kaut arī nenoliedz, ka papildus dienas darbam skolā uzlabotu akreditācijas mērķu sasniegšanas efektivitāti. Pašreizējais darbam skolā atvēlētais īsais laiks ir saistīts gan ar nepietiekamajiem finanšu resursiem ilgstošāka darba apmaksai, gan ar to, ka nav pieļaujama ilgstošāka ekspertu prombūtne no savām pastāvīgajām darba vietām – skolām. Tas arī izskaidro, kāpēc skolu administrāciju pārstāvji vairāk ir pirmā viedokļa piekritēji.

- *(..) tas darba apjoms ir ļoti liels, un laika brīdis ir ļoti īss, un komisija strādā ļoti tādā nežēlīgi smagā režīmā, kā no rīta sāk, tā līdz vēlam vakaram un vēl visas anketas apkopo. Bet, protams, ka tā ir, tā skaitās pēc metodikas, ka varētu strādāt trīs līdz piecas dienas.(..) Mēs pagaidām pārsvarā strādājam tomēr trīs dienas, un tas jau arī jautājums par to, cik ilgi tu vari kā kādas skolas direktors atstāt savu skolu?! Manuprāt, tā ļoti personīgi runājot, ka tā mierīgāk būtu, ja tiešām būtu tās četras dienas, kad tā vieglāk varbūt visiem būtu.* (eksperts, skola nav akreditēta)

- *Nepietiek, bet nav citas izejas, jo to ekspertu skaits, kas šobrīd ir un ilgstošāka viņu nodarbināšana skolā praktiski nav iespējama arī tīri no finansiālā viedokļa.* (eksperts, IP pārstāvis)

**(b) Skolotāju piedalīšanās gala vērojumu paziņošanā noslēguma posmā.** Akreditācijas komisijai, noslēdzot savu darbu skolā, skolas administrācijai ir jāpaziņo par akreditācijas norises gala vērojumiem. Šobrīd kā obligāta gala vērojumu paziņošanā ir noteikta tikai skolu administrācijas pārstāvju klātbūtne, bet par skolotāju piedalīšanos lemj skolas vadība. Praksē, balstoties uz pētījumā iegūtajiem datiem, gala vērojumu paziņošanā ir aicināti piedalīties visi skolas darbinieki.

Vairākums intervēto akreditācijas ekspertu uzskata, ka skolotājiem būtu jāpiedalās akreditācijas gala vērojumu paziņošanā, jo tas padara skolas vadības darba pozitīvās un negatīvās puses visam skolas kolektīvam atklātas un diskutējamas, kā arī palīdz

izvairīties no necaurskatāmības skolas pārvaldē. Turklāt skolotāji, kuru stundas ir vērotas, saņem zināmu atgriezenisko saiti par sava darba vērtējumu jau šajā posmā.

- *Pirmkārt, tiem skolotājiem [ piedaloties gala vērojuma paziņošanā ], kas ir rādījuši stundas, būtu kaut kāds morāls gandarījums, otrkārt, skolotājiem būtu sajūta, ka ir izdarīts darbs. Ir novērstas liekas, nevajadzīgas aprunāšanas vai vēl visādas sarunas, visi dzird gala rezultātu, viss ir izrunāts, var uzdot jautājumus. (eksperts, IP pārstāvis)*

- *Es domāju, ka jā [ka skolotājiem ir jāpiedalās]. Citādi mēs visu gribam uzvelt uz direktora pleciem. Runā par pozitīvo, negatīvo, par skolotāju stundām – tad kāpēc ne? (eksperts, skola ir akreditēta)*

Daļa ekspertu, savukārt, norāda, ka komisijas gala vērojumu paziņošana šajā akreditācijas posmā vēl nav galīgais ekspertu slēdziens, tāpēc var radīt lieku satraukumu starp skolas darbiniekiem vai pat nevajadzīgus konfliktus komisijas un skolas starpā. Šie eksperti uzskata, ka skolas vadībai būtu jāiepazīstina skolotāji ar pirmo gala ziņojuma versiju, kuru direktors saņem no akreditācijas ekspertu komisijas, jo tad visiem skolas darbiniekiem ir iespēja iesaistīties kritiskā diskusijā ar ekspertu komisiju par tajā paustajiem atzinumiem un rekomendācijām un argumentēti papildināt akreditācijas noslēguma ziņojuma par skolas darbības kvalitāti galīgo versiju.

- *(..) noslēguma sarunā, manuprāt, ir jāatrod laiks, pēc iespējas visam skolotāju kolektīvam ir jābūt klāt un arī tāpat varbūt vecāku pārstāvjiem, skolēnu pārstāvjiem, jo tad mēs vairs nekādu „vešu nemazgājam”, mēs to nepatīkamo esam jau zem četrām acīm pateikuši, bet arī, ja tās ir labas lietas, kolektīvam ir svarīgi to dzirdēt, šo labo, jo, lai nav tā, ka direktors pēc tam savam kolektīvam atstāsta. (..) Tas tomēr ir pavisam citādāk dzirdēt to vērtējumu un tad tālāk arī domāt kopīgi, un paši var palikt un runāt, kā mēs tagad strādāsim. (eksperts, skola nav akreditēta)*

- *(..) es domāju, ka ir pietiekoši, ja vadība to [akreditācijas komisija gala vērojuma paziņošanu] noklausās. Tāpēc arī aizsūta to gala ziņojumu, gan tad visa skola sasauc skolotājus, tur viņi izrunā un lasa. (..) katrs var izteikties. Katrs akreditācijas eksperts pie savas izvērtējuma jomas ir piestrādājis, un katrs skolas darbinieks var bilst un iebilst. Jo noslēguma sanāksmē jau vēl nepasaka vērtējumus! Tā ir tāda parunāšana un paldies pateikšana. Bet, ja skola grib, es nekad neesmu atteikusi, lai skolotāji sēž. (eksperts, IP pārstāvis)*

- *Tas, ko akreditācijas komisija var pateikt tad, kad viņi pēdējo dienu ir skolā, līdz ko viņi pasaka kaut kādu vērtējumu un pēc tam tas atšķiras rakstītā veidā, uzreiz ir konflikts! Es personīgi ļoti izvairo no noslēguma sapulcēm, kur vien var, bet ja uzstāj, protams, nav problēma. Labāk to ir vadības līmenī izrunāt un neaicināt skolotājus, jo tas nav galējais vērtējums. (eksperts, IP pārstāvis)*

(c) Akreditācijas noslēguma ziņojumu iesniegšana izglītības pārvaldēm. Šobrīd spēkā esošie normatīvie akti neparedz nodot izglītības pārvaldēm to pārraudzībā esošo skolu akreditācijas noslēguma ziņojumu. Taču visi intervētie akreditācijas eksperti – IP pārstāvji to vērtē kritiski. Viņi atzīst, ka ir gatavi iesaistīties un savu resursu robežās palīdzēt to pārraudzībā esošajām skolām ieviest akreditācijas noslēguma ziņojumā ietvertās rekomendācijas. Šobrīd izglītības pārvaldes to dara nesistemātiski, jo lūgumu iesniegt skolu akreditācijas noslēguma ziņojumu eksemplāru izsaka tikai daļa pārvalžu, tādējādi nodrošinot iespēju sekot līdzi rekomendāciju ieviešanas gaitai.

- Es uzskatu, ka izglītības pārvaldēm noteikti vajadzētu dot vienu ziņojuma eksemplāru par katru rajona skolu, jo es taču uz katru šo akreditāciju braucu, tiekos ar komisiju, pēc tam izrunājos ar direktoru. (...)Tas būtu ļoti labi, ja izglītības pārvaldēm būtu pilna informācija par to, kā tas ir noritējis un kāds ir rezultāts, un tad es varu palīdzēt šo problēmu atrisināt. (eksperts, IP pārstāvis)

- Izmantojam, lasām [akreditācijas gala ziņojumus]. Lai gan jāsaprot, ka mums neviens viņus neiesniedz. Kaut gan mēs [akreditācijas komisija] iesniedzam piecus eksemplārus, izglītības pārvaldei nekas nepienākas. No skolām mēs prasām, un tad mēs dabūjam to pirmo variantu, kas skolai ir atnācis. Tas ir arī tad rekomendāciju pirmais variants. (eksperts, IP pārstāvis)

Šāda prakse būtiski ietekmē akreditācijas rezultātā izvirzīto rekomendāciju ieviešanu, jo neviena no esošajām institūcijām nenodrošina novēršamo trūkumu pārraudzību skolās. Tas savukārt mazina akreditācijas efektivitāti kopumā, jo, lai sekmētu skolu darbības kvalitāti, ir nepieciešams ne vien noteikt esošās problēmas un ieteikt to risinājumus, bet arī tos īstenot praksē. Tā kā daļa izglītības pārvalžu pašiniciatīvas vadītas šo funkciju veic jau šobrīd, būtu lietderīgi izvērtēt iespējas uzlikt par pienākumu izglītības pārvaldēm sekot līdz skolā darbības pilnveidošanas aktivitātēm pēc akreditācijas periodā.

#### 2.4. Akreditācijas komisijas darba rezultāts

Akreditācijas rezultāta virsuzdevums ir katras skolas darbības kvalitātes izvērtējums, kas tiek atklāts akreditācijas komisijas noslēguma ziņojumā. Akreditācijas noslēguma ziņojumam ir jāsniedz vispusīgs priekšstats par skolas sniegumu visās tās darbības pamatjomās, jāizvērtē mācību procesa kvalitāte kopumā, jānovērtē mācību procesa kvalitāte dažādos priekšmetos, jākonstatē skolas darba stiprās puses un trūkumi, jānoskaidro to cēloņi, jāsniedz skolas attīstības plānošanai un darba uzlabošanai noderīgus konkrētus ieteikumus un jāiegūst objektīvs priekšstats par skolu darbības kvalitāti valstī, un jāizstrādā priekšlikumi izglītības politikas veidošanai.<sup>13</sup>

Analizējot ekspertu viedokļus par skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodiku un akreditācijas procesa īstenošanu, iezīmējās vairāki kritiski aspekti, kas negatīvi ietekmē akreditācijas rezultātu kvalitāti. Būtiskākie no tiem ir akreditācijas ekspertu dažādā izpratne par skolas darbības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, n atsevišķu akreditācijas ekspertu tendence skolas darbības kvalitātes rādītāju vērtēšanā izmantot jau metodikā dotos vērtēšanas paraugus, kā arī no citu gala ziņojumu materiālus.

Akreditācijas rezultātu kontekstā kritiski ir jāraugās arī uz skolu nepilnīgo izpratni par akreditācijas nozīmi un lietderību skolas tālākajā darbībā. Formāli sagatavoti skolu pašvērtējuma ziņojumi bieži neatpoguļo skolu patieso ikdienas praksi. Savukārt akreditācijas eksperti, pieņemot pašvērtējuma ziņojumu par skolu ikdienas prakses dokumentāciju un izmantojot to par skolu mācību procesa kvalitātes izvērtējuma atskaites punktu, zaudē iespēju savā analizē pietuvināties un ieraudzīt reālo skolu ikdienas praksi.

##### 2.4.1. Akreditācijas rezultātu kvalitāte un to pielietojamība

Vairāki intervētie akreditācijas eksperti uzskata, ka skolas darbības kvalitātes vērtēšanas gala rezultāti neatpoguļo reālo situāciju skolās. Īpaši par to runā

<sup>13</sup> LR Izglītības un Zinātnes Ministrija. *Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika*. Rīga, 2004. 8. lpp.

akreditācijas eksperti – IP pārstāvji, jo viņiem ir iespēja salīdzināt akreditācijas gala ziņojumu ar izglītības pārvalžu izvērtējumu par to pārraudzībā esošajām skolām. Kāds akreditācijas eksperts norāda, ka vienā no akreditācijas gala ziņojumiem nav spējis atpazīt savas izglītības pārvaldes pārraudzībā esošu skolu. Tāpat akreditācijas eksperti – IP pārstāvji daudz kritiskāk raugās uz skolu akreditācijas rezultātu ļoti pozitīvu vērtējumu, kas, viņuprāt, objektīvi neatbilst izglītības kvalitātei valstī kopumā. Pretējā gadījumā veidojas pretrunīga aina. No vienas puses, katras atsevišķās skolas darbības kvalitāte ir augstu novērtēta (to rāda akreditāciju gala ziņojumi), no otras puses, Izglītības un zinātnes ministrija norāda, ka pēdējo trīs gadu laikā ir palielinājies nesekmīgo skolēnu skaits un plāno vairākus pasākumus nesekmīgo skolēnu skaita samazināšanai.<sup>14</sup>

- *Kaut vai man rajonā skolu, kur man būtu ļoti daudz ko piebilst, kur es pati uz vietas varbūt daudz kritiskāk skatītos, viņa ir novērtēta „ļoti labi”. Un skola pat reizēm var izglītības pārvaldei pateikt: „Nu, lūk, jūs mums piekasāties, bet atbrauc vērtēšanas komisija, un mūs tik labi novērtē!”* (eksperts, IP pārstāvis)

- *Man žēl, es augstu vērtēju šo skolu akreditāciju. Es tiešām uzskatu, ka tur ir labas izstrādātas jomas, kas aptver visu skolas dzīvi, ir labi izstrādāta metodika, ir labi aprakstīti līmeņi, viss tā kā būtu. Bet kas notiek? Tas pats, kas ar direktoru atestāciju. Tad, kad sākās, viss bija diezgan labi, bet pēc tam mēs ieraudzījām, ka visa Latvija sastāv gandrīz tikai no augstākās kvalitātes direktoriem.(..) Un man ir tagad bail par to, ka arī tā akreditācija aizies tādā rutīnas, vienveidības līmenī, atkal visu cenšamies novērtēt „ļoti labi” un, ja kaut kur parādās „labi”, tad skola gandrīz sāk dusmoties.* (eksperts, IP pārstāvis)

- *Mēs [IP] būtu gatavi piešķirt lielu nozīmi tam, ko akreditācijas komisijas pasaka par mūsu skolām. Ja vien mums nebūtu tā iespēja nolikt blakus desmit ziņojumus un konstatēt, ka šo ziņojumu kvalitāte būtiski atšķiras.* (eksperts, IP pārstāvis)

Par kopumā pozitīvu skolu izglītības kvalitātes novērtējumu liecina arī līdzšinējā VIKNVA statistika par 2006.gadu, jo pamatā akreditācijas procesā iegūtie skolu vērtējumi ir – „labi” un „ļoti labi”.<sup>15</sup>

Akreditācijas eksperti – IP pārstāvji vairāk nekā eksperti – skolu administrācijas pārstāvji norāda arī uz akreditācijas gala ziņojumu nekvalitatīvo raksturu. Intervijas atklāja gadījumus, kad atsevišķu akreditācijas komisiju gala ziņojumu sadaļas tiek izstrādātas, izmantojot citu skolu akreditācijas ziņojumus.

Vērtējot akreditācijas rezultātu izmantošanas iespējas skolās, akreditācijas ekspertu viedokļi dalās. Vieni norāda, ka gala ziņojumu rezultāti precīzi atspoguļo skolās esošo situāciju un dod stimulu skolas tālākai izaugsmei.

- *Akreditācija tomēr parāda, kur skola ir un kur tā ies nākotnē, kādi ceļi ejami. Es domāju, ja izdarīts skolas vadības komandai viss, kā tas pēc metodikas prasās, es saskatu akreditācijā, ka skola ir novērtēta un iet kaut kādā tādā*

<sup>14</sup> LETA, 25.05.2008. „Pēdējo trīs gadu laikā palielinājies nesekmīgo skolēnu skaits” (pieejams: <http://www.delfi.lv/archive/article.php?id=21035364>); LETA, 27.05.2008. „Plāno vairākus pasākumus nesekmīgo skolēnu skaita samazināšanai”

<sup>15</sup> VIKVA. *Pārskats par Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūras darbu 2006. gadā*. Rīga, 2007. 7.lpp.

*mīnusu labošanas virzienā un tas virziens ir parādīts skaidrs. Es uzskatu, ka šī ir lielāka jēga nekā agrāk. (eksperte, skola akreditēta)*

Otra daļa ekspertu uzskata, ka skolām akreditācijas rezultātu nozīme ir formāla un ka skolas tos savā tālākajā darbībā praktiski neizmanto. Šādu situāciju eksperti lielā mērā skaidro ar skolu izpratni par akreditācijas formālo nozīmi skolas darbībā.

*- Procents, kuriem akreditācija kaut ko nozīmē tālākai darbībai, lai cik tas nebūtu skarbi, man liekas, ka ir mazs, paklausās, ko runā direktors ar direktoru, ko runā direktora vietnieks un skolotāji.(..) Bet VIKNVA, cik es saprotu, gatavojas šo jautājumu risināt. Pēc trim gadiem vajadzēs VIKNVA iesūtīt, kas tad no šīm rekomendācijām ir paveikts. (eksperts, skola akreditēta)*

Izglītības pārvalžu pārstāvji kritiski vērtē arī akreditācijas ekspertu tendenci izteikt rekomendācijas, kas nav samērojamas ar skolas rīcībā esošo atbildību un pieejamiem resursiem. Atsevišķos gadījumos rekomendācijas atspoguļo problēmas valsts izglītības politikas, nevis skolas darbības līmenī, tāpēc, lai arī šādas rekomendācijas pastāv, skolai nav iespējas tās īstenot. Tas raisa bažas par akreditācijas ekspertu iedziļināšanās pakāpi akreditējamās skolas darbības izvērtējumā un rekomendāciju izstrādes pamatotībā.

*- Prasās pēc šī procesa noslēguma augstākas kvalitātes. Mēs nevaram skolai argumentēt ar bērnišķīgiem argumentiem, kas ir ieraugāms ziņojumos. (eksperts, IP pārstāvis)*

*- Ir lietas, ko var un ko nevar ieviest. Piemēram, nodrošināt priekšmetus ar atbilstošiem kadriem, skolas to vien dara, kā liek sludinājumus un meklē, bet viņi to nevar izdarīt. (eksperts, IP pārstāvis)*

VIKNVA apkopotā informācija no skolām, kurās notikusi akreditācija, liecina, ka atsevišķos akreditācijas gadījumos sniegtajām rekomendācijām ir ļoti vispārīgs raksturs, kas apgrūtina to ieviešanu skolās.

*- Acīmredzot raksta vispārīgus formulējumus, tāpēc, ka ar vispārīgo var pateikt daudz ko tādu, ko, pasakot konkrēti, būtu sāpīgi, ja tā pateiks. (..) Ir arī tādas lietas konkrētas, bet viņas ir tik sīkas. Jo tās konkrētās lietas ir arī tādas nelielas – sīkas. Varbūt komisijai liekas, ka tas ir izdarāms darbs un ka tas nav sešu gadu laikā darāms. (eksperts, IP pārstāvis)*

Eksperti, to komentējot, puda nostāju, ka starp akreditācijas ekspertiem nepastāv viennozīmīga izpratne par atbilstošākajiem rekomendāciju formulēšanas nosacījumiem. Viņi arī uzsvēra, ka akreditācijas eksperti ir saņēmuši atšķirīgu apmācību un informāciju, kā pareizi sagatavot rekomendācijas. Daļa akreditācijas ekspertu uzskata, ka rekomendāciju nianses tiek pārrunātas ar akreditējamo skolu vadību, tāpēc gala ziņojumā parādās tikai to vispārīgs apraksts. Taču skolu prakse rāda, ka tas ne vienmēr tā notiek. Citi akreditācijas eksperti savukārt norāda, ka rekomendāciju galvenais uzdevums ir stimulēt skolas attīstību kopumā, nevis uzsvērt īsā laikā veicamus uzlabojumus.

*- Tad ir situācija, ka, ja tiek ielikts vērtējums – „labi”, tad noteikti ir vajadzīga kaut kāda rekomendācija. Lai gan principā tas vērtējums – „labi”, skola jau zina, kāpēc tas ir „labi”. Nav nekā šausmīgi būtiska, ir mazi sīkumiņi, mazas niansītes, kas nepieļauj situāciju, ka tas ir „ļoti labi”. (..) šādā niansē nevajadzētu nekādu rekomendāciju. Ja saliek šos sīkumiņus kopā, tad aiziet šie*

*te teksti „pilnveidot” un tas arī ietver to sīkumu kopumiņu. (eksperts, skola ir akreditēta)*

*- Būtībā šīs rekomendācijas, vienkāršās un nepaplašinātās, ir šis strīdus objekts. Vai kā rekomendāciju rakstīt, ka garderobē vajag pietiekamu pakaramo skaitu, vai rakstīt, ka metodiskā darba sistēma absolūti neveicina mācību satura pilnveides jautājumus, kas izklausās ļoti vispārīgi, bet tajā pašā laikā pasaka būtību. Ja skola prot izprast rekomendāciju saistībā ar esošo situāciju skolā, tad tā ir viena lieta. Ir skolas, kuras to neprot izdarīt. Bet ir arī rekomendācijas, kas ir uzrakstītas rekomendāciju pēc. (..) Rekomendācijās ir jāraksta lietas, kas dotu skolai kaut kādu impulsu attīstībai, nevis kaut kādai eksistēšanai rutīnas līmenī. (eksperts, IP pārstāvis)*

*- Rekomendācijām jābūt tiešām ļoti konkrētām, bet ne sīkumainām, jo ja mēs skatāmies, ka ir sešu gadu tā robeža, tad jāskatās kaut kā mazliet tā, nevis par galda kājām jārunā. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Atsevišķi akreditācijas eksperti min interesantu praksi, kuras ietvaros akreditācijas rezultāti un rekomendācijas tiek izmantoti kā līdzeklis, lai ietekmētu pašvaldības lemt par lielāku finanšu resursu piešķiršanu to dibinātajām skolām.

*- Tā, kā daudzos rajonos šos ziņojumus pašvaldība nopietni lasa, skolas lūdz, lai ierakstām par sētām, par šķūnīšiem. Nu tad mēs arī ierosinām, sadarbojoties ar pašvaldību, nojaukt šķūnīti vai uzcelt šķūnīti. Jo ir reizes, kad skolas palūdz, īpaši par resursiem. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Akreditācijas rezultātu pielietojamībā liela nozīme ir tam, cik profesionāli un kvalitatīvi ir strādājusi akreditācijas komisija. Ja skolas darbības kvalitātes vērtēšana ir veikta atbilstoši metodikai, tad tās rezultāti ir jēgpilni un var sniegt reālu ieguldījumu skolas un tās nodrošinātā izglītības procesa izaugsmē. Ja vērtēšana ir notikusi drīzāk formāli, neiedziļinoties skolas praksē, pastāv reāls risks, ka arī rezultāti un no tiem izrietošās rekomendācijas ir virspusējas.

*- Ja akreditācijas rezultāti ir objektīvi un kvalitatīvi, atbilst realitātei, tad viņi daudz ko var dod. Bet, ja tikai ir akreditēts un drīkst izdod valsts obligāto dokumentu, tad neko īpašu viņi nedod. (eksperts, IP pārstāvis)*

Viens no pētījuma ieteikumiem, lai izstrādātās rekomendācijas būtu lietderīgas, īstenojamas un vienlaikus aptvertu visus skolas darbībā pilnveidojamus vai maināmos aspektus, ir atsevišķi nodalīt īstermiņa un ilgtermiņa ieteikumus, kā arī vispārīgu rekomendāciju gadījumā norādīt konkrētus rīcības virzienus šo rekomendāciju ieviešanai. Šāda pieeja atvieglotu arī rekomendāciju ieviešanas pārraudzību. Tikpat svarīgi ir pārrunāt komisijas ieteikumus ar skolas vadību vai citiem par attiecīgo rekomendāciju ieviešanu atbildīgajiem skolas darbiniekiem, lai precizētu to mērķi un nepieļautu rekomendāciju daudzveidīgu interpretāciju, tādējādi radot iespēju izvairīties no konkrētās nepilnības novēršanas.

#### 2.4.2. Akreditācijas perioda diferenciacija

Lai arī šobrīd metodika paredz divas iespējas – izsniegt akreditāciju uz sešiem gadiem vai akreditāciju atteikt, lielākā daļa akreditācijas ekspertu norāda, ka akreditācijas periodu vajadzētu diferencēt. Tas motivētu ātrāku akreditācijas komisijas sniegto rekomendāciju ieviešanu skolās. Īpaši šis apgalvojums tiek attiecināts uz skolām, kurās skolas darbības kvalitāte ir novērtēta ar zemāku līmeni.

- Jā, es domāju, ka tas būtu noteikti jādiferencē, jo, ja skolai ir, piemēram, kaut kādas būtiskas problēmas, kas jārisina, kaut kādi būtiski trūkumi, tad tie seši gadi tomēr ir ļoti ilgs laiks, tad tomēr vajag skatīties ātrāk, vai tie ir divi gadi vai vairāk. Šie gadi būtu jāskatās atbilstoši līmenim. (eksperts, skola nav akreditēta)

- Jā, noteikti vajadzētu diferencēt. Ir viena otra skola, kur varētu uz tiem desmit gadiem – tāpat kā bija iepriekš, bet vajadzētu arī uz tiem diviem vai trim. Tas būtu pilnīgi noteikti. (eksperts, skola nav akreditēta)

Daži eksperti nav pārliecināti, vai akreditācijas perioda diferenciacija būtu nepieciešama, jo tā var radīt jaunas problēmas. Pastāv arī viedoklis, ka akreditācijas perioda diferenciacija nemotivēs skolas analizēt savu ikdienas praksi pēc būtības. Tā vietā skolas centīsies panākt labākus vērtējumus, lai saņemtu akreditāciju uz pilno periodu.

- No vienas puses, varbūt tas būtu lietderīgi to laiku mainīt. Bet, no otras puses, tad tur būs vairāk problēmu, ja mēs sāksim tos līmeņus skaitīt un ja tas laiks būs atkarīgs. Tad atkal būs lielāka ņemšanās ar papīriem, ka tik man uz to lielāko laiku. (..) [Tagad] ja es izeju, tad es zinu, ka man tie seši gadi būs. Es varu domāt, kā pēc sešiem gadiem uzlabot to vērtējumu. Bet nav tas stress - atkal man pēc diviem gadiem brauks un skatīsies! Varbūt, ja švaks tas vērtējums, tad varbūt to laiku var drusku īsāku, bet vai tas ir atrisinājums -nezinu!? (eksperts, skola ir akreditēta)

#### 2.4.3. Akreditācijas rezultātu pielietojamība izglītības politikā

Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas rezultāti kopumā ir pozitīvi, tāpēc vairākiem akreditācijas ekspertiem ir šaubas par to atbilstību izglītības kvalitātei valstī kopumā. Skolas pārlietu pozitīvs vērtējums atsevišķu intervēto ekspertu skatījumā ir pamats bažām par nekritisku skolas izvērtējumu, un šādas skolas būtu atkārtoti jāpārbauda.

- Nevar būt gads un divi, bet tām skolām, kurām ir zems vērtējums, varētu būt pēc trim gadiem akreditācija. Un vairāk vajadzētu skaidrot to, ka nevar būt skola, kurā visi vērtējumi ir „ļoti labi”, cilvēka tāda pasaulē nav. Tādas skolas es arī akreditētu pēc trim gadiem principa pēc, jo kā tas ir - „viss ļoti labi”? Bērni stundas nekavē? Kavē. Es skolām, kurās visi rādītāji ir „ļoti labi”, pievērstu pastiprinātu uzmanību, vai kaut kas ar komisiju nav bijis kārtībā vai ar skolu kaut kas nav kārtībā? Kāpēc tad Latvijā ar izglītības sistēmu ir problēmas, ja viss ir ļoti labi? Es ļoti akcentētu uzmanību uz šo „ļoti labi”. (eksperts, IP pārstāvis)

Ja akreditēto skolu vērtējumi ir augsti, tas netieši norāda, ka izglītības sistēma funkcionē efektīvi, taču reālā situācija to neapstiprina, jo pieaug gan nesekmīgo skolēnu, gan pamatizglītības posmā atbīrušo skolēnu skaits<sup>16</sup>. Tādējādi, sniedzot praksei neatbilstoši augstus skolu darbības kvalitātes vērtējumus, ir kavēta pilnīga akreditācijas mērķu sasniegšana, ņemot vērā, ka viens no tiem ir sniegt izglītības politikas veidotājiem derīgus datus politikas veidošanai. Taču šo datu zemās pielietojamības cēloņi nav tikai akreditāciju pārāk pozitīvie vērtējumi. Intervijās izskanēja vēl citi būtiski iemesli.

<sup>16</sup> IZM sniegtā informācija 2008. gada 25. maijā; *Skolēnu atbīršana pamatskolās. Problēmas risinājumi.*, zin. red. Zepa, B., Baltic Institute of Social Sciences, Rīga, 2007.



- *Par politiku. (..) varētu izmantot jebkurus datus, ministrija var izmantot jebkurus datus, bet tur nav cilvēku, kas vēlētos viņus izmantot. Un nākošais – ja akreditācijas rezultāti visi būs „ļoti labi”, nebūs ko izmantot, nebūs objektīvu datu, nebūs realitātes, un tas ir skumji.(..) Grūti izmantot šos datus, viņi nav objektīvi. Viņi ir priekš akreditētās iestādes saudzējoši, pašapziņu ceļoši, bet viņi nav salīdzināmi, un tas ir slikti.* (eksperts, IP pārstāvis)

Kā redzams augstāk lasāmajā intervijas fragmentā, viens no akreditācijas datu zemās pielietojamības cēloņiem plašākā mērogā ir tas, ka izglītības politikas veidotāji līdz šim nav izrādījuši tiešu iniciatīvu pētīt akreditācijas rezultātus un to izmantošanas iespējas izglītības politikas veidošanas mērķiem. Daļa akreditācijas ekspertu norāda, ka viņiem nav informācijas par to, vai Izglītības un zinātnes ministrija pēta un analizē skolu akreditāciju rezultātus un kā šie rezultāti varētu ietekmēt izglītības politiku Latvijā.

- *No ziņojumiem ir skaidri redzami klupšanas akmeņi skolā. Tas, manuprāt, būtu tik elementāri izdarāms, bet kas tad tur to izdarīs. Viņi jau nav pajautājuši, uz ko cilvēki klūp? (..) Vai kāds ministrijā ir pētījis šīs rekomendācijas? Visiem būs par šo dokumentāciju? Ja viņi būtu palīdzējuši skolām, nebūtu šo problēmu. Tad ir jājautā, ko grib? Neakreditēt skolas, samazināt skolas.* (eksperts, skola ir akreditēta)

Atsevišķi akreditācijas eksperti uzskata, ka skolu akreditāciju rezultātus ir grūti izmantot vispārējās izglītības politikas veidošanā tāpēc, ka ir problēma šos datus kvantificēt. Tomēr šis arguments nav pamatots, jo metodikas pamatprincips nepieļauj skolu akreditācijas rezultātu kvantificēšanu. Gluži otrādi, tas paredz iegūt kvalitatīva rakstura informāciju par skolu darbības kvalitāti valstī un tādējādi sniegt priekšlikumus izglītības politikas veidošanai.

- *Šeit ir tā problēma, ka akreditācijas rezultātu statistiska apstrāde (..) ir ļoti grūta. Jo, teiksim, šie akreditācijas rezultāti nav kā indikatori izmantojami, lai tur vēlāk kaut ko skaitītu, atņemtu, rēķinātu procentus. (..) Piemēram, atbalsts skolēniem.* (eksperts, IP pārstāvis)

## 2.5. VIKNVA darbības vērtējums

Visi eksperti viennozīmīgi pozitīvi vērtē VIKNVA izveidi, akreditācijas funkciju izpildi un akreditācijas procesa pārraudzību. Sadarbības ar akreditācijas ekspertiem kontekstā eksperti pozitīvi atsaucas uz VIKNVA informācijas aprites organizāciju. Skolu darbības kvalitātes vērtētājiem ir savlaicīgi pieejama informācija par akreditāciju grafikiem skolās, kā arī cita informācija, kas attiecas uz akreditācijas ekspertu darbu un apmācību. Ekspertu vērtējumā aģentūra efektīvi izmanto elektroniskos saziņas līdzekļus, ievietojot visu nepieciešamo informāciju savā interneta vietnē, tādējādi padarot to pieejamu visiem ekspertiem vienlīdz savlaicīgi un operatīvi.

- *Eksperti ir nodrošināti. Es neesmu dzirdējusi, ka kaut kur ziņo, ka viņi [VIKNVA] nepilda savas funkcijas. Manuprāt, viņi savas funkcijas pilda. Kas ar mani ir saistībā, tas viss ir paveikts.* (eksperti, skola akreditēta)

- *(..) pirmkārt, jau ir ļoti laba tā e-lapa internetā. Informācija uzreiz parādās. No aģentūras uzreiz tiek saņemts, kad tiek veidoti projekti nākošajam pusgadam, tā tad jau laicīgi tiek saņemti gan piedāvājumi, gan laiki.* (eksperts, skola nav akreditēta)

Tāpat pozitīvi tiek vērtēta VIKNVA regulāri organizētie akreditācijas ekspertu apmācības semināri, vienlaikus gan norādot, ka akreditācijas eksperti labprāt saņemtu papildus apmācību par akreditācijas metodiku savas profesionalitātes celšanai.

- *Es vispār esmu priecīga, ka man ir iespēja darboties VIKNVA, jo man patīk, ka viņi ir enerģiski. (..) es saņemu informāciju pilnīgi par visām norisēm. Par tiem tālākāpmācības kursiem, ko es minēju, tur varētu būt biežāk, bet principā es tiešām saņemu informāciju. (eksperts, skola nav akreditēta)*
- *Pirmkārt, pozitīvais ir tas, ka ik pa laikam šie eksperti tiek aicināti uz sanāksmēm, tiek pārrunāti rezultāti, paanalizēta situācija, pieaicināti ļoti labi lektori, tāda vispārēja kvalifikācijas celšana. (..) Pirms tam tas nenotika, tāda analīze, pieredzes apmaiņa, kvalifikācijas celšana ar laba līmeņa lektoriem [nebija]. (eksperts, IP pārstāvis)*

Kaut arī virkne akreditācijas ekspertu norāda, ka viņiem nav pietiekošas informācijas, lai izvērtētu, kā VIKNVA vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēma kopumā iekļaujas Eiropas Savienības izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēmā, atsevišķi akreditācijas eksperti pozitīvi vērtē VIKNVA progresīvo darbību arī šajā jomā.

- *Es domāju, ka mūsu aģentūra ir ļoti progresīva. Šodien bija tā rokasgrāmatas prezentācija, un tas bija tāds process divu gadu garumā par skolotāju tālākizglītību, bet tur arī ļoti daudz citas lietas tika sakārtotas un izstrādātas. Visu laiku tiek pieaicināti eksperti no ārzemēm, tiek prasīts viņu viedoklis. Arī tas labi, ka tas paliek ne tikai aģentūras sienās, bet informē pēc iespējas lielāku cilvēku skaitu. Mums visiem ir iespēja piedalīties tajā. (eksperts, skola nav akreditēta)*

Atsevišķi akreditācijas eksperti netieši norāda uz nepietiekamo VIKNVA finansējumu, kas atsevišķos gadījumos ierobežo VIKNVA darbības efektivitāti. Intervijās izskanēja vēlme pēc lielākas akreditācijas ekspertu kontroles, tomēr vienlaikus respondenti atzīst, ka nepietiekamais finansējums nevar pilnā apmērā nodrošināt esošo akreditācijas ekspertu darbības kvalitātes vērtēšanu.

- *Es pieļauju, ka VIKNVA kā aģentūrai, lai šo procesu [akreditācijas procesu] menedžētu, faktiski resursi ir par maz. Teiksim tā, ja ekspertu skaits, kas nav VIKNVA darbinieki, ir 400, tad katrs no šiem ekspertiem gadā piedalās vismaz vienā akreditācijā, tas nozīmē, ka viņu darbs arī ir jāvērtē. (eksperts, IP pārstāvis)*

### 3. Akreditēto skolu direktoru pieredzes atspoguļojums

#### 3.1. Akreditācijas metodika

##### 3.1.1. Metodikas vērtējums

Akreditēto skolu direktori skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodiku vērtē pozitīvi. Pēc šo direktoru domām, pašreizējā metodika ir pārdomāta un dažādas skolas darbības jomas aptveroša. Salīdzinot pašreizējo akreditācijas metodiku ar iepriekšējo, kuru vadīja Izglītības valsts inspekcija, direktori norāda uz daudz plašāku un izvērtēšanas kritērijos niansētāku jaunās metodikas pieeju skolu darbības kvalitātes vērtēšanā. Pozitīvi tiek uzsvērts tas, ka jaunā akreditācijas metodika paredz daudz vairāk vērtēt tieši mācīšanas procesu, ne tik daudz dokumentu atbilstību normatīvajiem aktiem un ka mācību stundu vērošana un vērtēšana tagad notiek daudz plašākā apjomā nekā iepriekš. Vairāki direktori atzinīgi vērtē to, ka akreditācijas ekspertu izvērtējums par skolas mācību darba kvalitāti balstās uz pašas skolas sagatavoto vērtējumu jeb skolas viedokli par tās darbības stiprajiem un vājajiem aspektiem.

- *Metodikā viss ir kārtībā – it kā [vērtēšanas kritēriji] ir izstrādāti pietiekami plaši. Varbūt pat šaurāk varēja būt mazliet. Tā ir pietiekami pārdomāta. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Atšķirība ir viena. Viņi pārbaudīja papīrus tikai, negāja stundās. (..) Šeit ir vairāk tās mācīšanas jomas, kas ir galvenais skolā. Tur bija vairāk tā – papīri kārtībā, nolikums kārtībā. Tādā veidā to pārbaudīja. Bet negāja stundās tajā laikā. Vismaz mūsu skolā, kad bija tā pēdējā pārbaude, ko es atceros, pirms 2002. gada, stundās negāja. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Šeit [metodika] ir daudz plašāka. Aptver plašāk visas jomas, niansētāk. Iepriekšējie bija tie anketu varianti. Izsūta anketas, mēs rakstījām „jā/nē”, „jā/nē”. Šeit šis pašvērtējuma ziņojums parādās. Tur mēs tik savilkām pāris krustiņus un teikumiņus pielikām klāt. Varbūt tai bija vienkāršāk sagatavoties, bet (..) šeit ir niansētāk un vairāk balstās uz pašu skolas viedokli. Tur bija formālāks tas viedoklis. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Domāju, ka nav slikta metodika. Galvenais ir tas, ja maina metodiku, tad nesarežģīt vēl vairāk. Tagad mēs esam iestrādājušies, visas skolas jau ir izgājušas. (..) Mani baida straujas izmaiņas. Ja ir metodika, tad viņa ir jāiepazīst, lai cilvēki saprot, kā tas būs. Lai nav no viena grāvja otrā un atkal kūlenis un atkal grāvī. (direktors, skola ir akreditēta)*

Atzīstot skolu darbības vērtēšanas metodikas sistēmisku integritāti ar skolu vērtēšanas un attīstības plānošanas metodiku, direktori skaidro, ka skolu vērtēšanas un attīstības plānošanas rokasgrāmata atvieglo gatavošanos akreditācijai. Tā rada izpratni par vērtēšanas kritērijiem, kuri tiek ņemti vērā akreditācijas procesā, izvērtējot skolas darbības kvalitāti. Vienlaikus direktori atzīst, ka šī rokasgrāmata palīdz viņiem organizēt skolas darbu ikdienā un tās turpmākās attīstības plānošanu.

- *Rokasgrāmata ļoti atvieglo. Tur ir doti skaidri kritēriji un būtībā jau jebkurā organizatoriskā lietā, jebkurā pasākumā, kas ir vajadzīgs – mērķis, uzdevumi un kritēriji. Ja tie ir, tad ir ļoti viegli strādāt. (..) Viņa ir pietiekami labi un pārskatāmi izstrādāta. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Šī pelēkā grāmata [skolu vērtēšanas un attīstības plānošanas rokasgrāmata] ir skaidra. Tur daudz kas ir uzrakstīts, pēc kā var spriest – tam jābūt, tam jābūt, tam jābūt, plānojot darbu. Es viņu ļoti izmantoju to grāmatu, no rokām ārā nelaižu. (direktors, skola ir akreditēta)*
- *Katrā jomā rakstot to pašvērtējumu, tas kaut kādā mērā palīdzēja [sagatavoties akreditācijai skolā]. (eksperts, skola akreditēta)*

### 3.1.2. Metodikas pielietošana praksē

Vērtējot akreditācijas metodiku, daļa direktoru līdztekus pozitīvam vērtējumam izsaka arī savas bažas par tās pielietošanu praksē. Neskatoties uz to, ka skolu vērtēšanas kritēriji direktoru vidū tiek atzīti kā visaptveroši un pārdomāti, viņuprāt, to pielietošana akreditācijas procesā nav pilnīga. Direktoriem ir radies priekšstats, ka skolas darbības kvalitāte tiek novērtēta, balstoties uz skolu administrācijas sagatavoto dokumentu pārbaudi un skolēnu vidējo rādītāju analīzi, nepievēršot pietiekamu uzmanību reālajai skolas ikdienas praksei. Netieši kā viens no iemesliem tam tiek norādīts īsais akreditācijas norises laiks skolā. Būtiski, ka šāds skolu direktoru novērojums signalizē par akreditācijas ekspertu pieļautām nepilnībām akreditācijas metodikas pielietošanā, jo metodika paredz, ka akreditācijas norises posmā skolā daudz plašāk notiek tieši mācību procesa ikdienas prakses izvērtēšanu.

- *Pret metodiku pašu man principā nebūtu iebildumu. Tas veikšanas process varētu būt savādāks. (..) Analīze notiek principā uz dokumentiem. Ne vienmēr tas dokuments parāda, ka tā notiek dzīvē. Ja komisija rūpīgi iedziļinās, tad viss ir kārtībā. Ir iekšējās kārtības noteikumi, viņi tiek pildīti vai nē. Bet principā ir kārtības noteikumi vai nav kārtības noteikumi. Tas ir atkarīgs no komisijas darba, vai viņi runā ar skolēniem, viņus izvērtē. Ja to nedara un tam dokumentam nepieliek klāt to reālo, tad tas paliek ļoti lielā mērā uz papīra. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Tā ir jauna tipa akreditācija, un tas virziens ir pareizs. Kopumā metodika iet uz labo pusi. Bet ir ļoti grūti tā novērtēt – divās vai trijās dienās ieiet iekšā klasē un novērtēt zināšanu kvalitāti. Tur neglābjami nonāk pie vidējā vērtējuma. Vidējie vērtējumi un hospitēšana vienā stundā neko būtisku neatklāj. (..) Ir jāpaskatās ar kādiem vērtējumiem viņš ir atnācis pie mums un kādas ir viņa spējas, vai viņš tuvojas savam spēju līmenim. Tā ir pamatīga izpēte, tas jau nav tik vienkārši, kā saskaitīt vidējās atzīmes. (direktors, skola ir akreditēta)*

Savukārt kāds akreditētas skolas direktors atzīst, ka vēlētos, lai skolas darbības kvalitātes novērtēšanā tiek vērtēti arī skolēnu sasniegumi. Tomēr saskaņā ar metodiku skolēnu sasniegumu vērtēšana ir viens no skolas darbības kvalitātes kritērijiem, kas netiek vērtēts ar līmeni, bet tiek tikai aprakstīts, jo metodikas konceptuālais uzstādījums neparedz vērtēt skolas darbības kvalitāti, ņemot vērā skolēnu sasniegumus. Metodika ir vairāk vērsta tieši uz izglītības procesa, nevis rezultātu izvērtējumu. Konceptuāli svarīgāk metodikas ietvaros ir aprakstīt, cik lielā mērā skola spēj efektīvi strādāt ar skolēniem, kuru mācību sasniegumi nav tik augsti, un kā šī skola nonāk pie kaut minimālas sasniegumu izaugsmes.

- *Man personīgi ne pārāk patīk, ka netiek vērtēti sasniegumi. Gala rezultāti visiem ir, bet to nevar tā viennozīmīgi – paskatās eksāmena atzīmi un novērtē visu. Izaugsmes vērtējumi – skolā jau to var redzēt un paskatīties – vai ir dalība*

dažādās organizācijas un konkursos. Uz to varētu skatīties. (direktors, skola ir akreditēta)

### 3.2. Akreditācijas process

#### 3.2.1. Gatavošanās akreditācijai

Kopumā direktoru stāstītais ļauj apgalvot, ka akreditāciju viņi uztver kā gatavošanos pārbaudei, kurā tiks caurlūkots un vērtēts skolā padarītais, kā arī norādīts vēl darāmais. Tas ir arī laiks, kad skola precizē un sakārto savu darba kārtību. Direktoru vidū pastāv arī nostāja, ka akreditācijai īpaši sagatavoties nav iespējams, jo īsā laika posmā nav iespējams radīt ilglaicīga un sistemātiska darba rezultātu.

- *Pārbaude ir pārbaude, bet tā ir liela starpība, vai atnāk atrast ko sliktu vai atrast ko labu. (..) Bērnus rājot, vispirms jāsaka tas labais – tu esi malacis, bet, ja tu vēl izdarītu to, tad būtu labāk. Mums arī skolotājiem tas pats ir. Mums tāpat patīk, ka saka – tas ir labi izdarīts, bet ...* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Tas ir tāds kārtīgs precizēšanās un sakārtošanās darbs, kad uzzina par akreditāciju. Bet tas ir tā ar jebkuru pārbaudi. Tāpat māju rūpīgāk iztīra, kad nāk ciemiņi.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Akreditācijai nevar īpaši sagatavoties, jo, kas skolā ir, tas skolā ir – neko uz ātru roku uzkonstruēt nevar.* (direktors, skola ir akreditēta)

Turpinājumā par intervijās apspriestajiem jautājumiem un problēmu aspektiem, kas saistīti ar skolas gatavošanos akreditācijai.

(a) Gatavošanās akreditācijai kā ilglaicīgs process. Pamatā skolu direktori gatavošanos akreditācijai raksturo kā ilglaicīgu un darbietilpīgu procesu. Neatkarīgi no plānotā akreditācijas norises laika gatavošanās tai nereti norit visu mācību gadu un pat ilgāk. Norādot uz akreditāciju kā visu skolas darbinieku atbildību, virkne direktoru arī praksē iesaista šajā procesā visu skolas kolektīvu. Skolu administrāciju pārstāvji gatavojas, apmeklējot VIKNVA piedāvāto semināru par akreditāciju, kā arī izvērtējot skolas darbības aspektus, pārskatot un papildinot nepieciešamo dokumentāciju. Respondentu atbildes atklāj, ka gatavošanās akreditācijai daudzkārt ir saistīta ar papildu negatīvo stresu – spriedzi, satraukumu.

- *Tā lēnām gatavojāmies visu to mācību gadu, jo maijā bija akreditācija, bet mēs principā jau sākām ar 1. septembri.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Tika pārskatīts 2006. gada attīstības plāns. Taisījām auditu. Sataisījām ļoti daudz anketu, aptaujājām vecākus, skolēnus, skolotājus, tehniskos darbiniekus. Mācību pārziņi izgāja semināru. Izgājām gan par dažādām vērtēšanām, gan par attīstības plānu, vārdu sakot, visu nepieciešamo.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Es domāju, ka mēs tur visi kopā strādājām. Nebija tā, ka tikai administrācijas strādāja. Ja kaut ko vajadzēja, tad tomēr skolotāji palīdzēja. Visi bija lietas kursā, gatavojās un nervozēja.* (eksperts, skola ir akreditēta)

- *Īstenībā mums viss kolektīvs strādāja. Mēs jau zinājām, ka mums akreditācija 2008.gada februārī. Mēs jau principā iepriekšējā mācību gadā gatavojāmies.* (direktors, skola ir akreditēta)

(b) Skolas dokumentācijas sakārtošana. Direktori atzīst, ka skolas gatavošanās akreditācijai ir arī skolas dokumentu sakārtošanas laiks, un tas rada papildu slogu līdzās skolas mācību darbam. Tomēr šo direktoru viedoklis pastiprināti nevēsta par to, ka gatavošanās akreditācijai nozīmētu „dokumentu plūdus”, kā tas nereti ir ticis atspoguļots VIKNVA no akreditētajām skolām saņemtajās atsauksmēs vai izskanējis skolotāju grupu diskusijās šī pētījuma ietvaros (sk. 5.sadaļu). Vienlaikus skolu pārstāvji norāda, ka ar dokumentu sagatavošanas grūtībām saskaras ikdienas darbā un tās nav tieši saistītas ar akreditācijas norisi skolā. Tiek skaidrots, kas vislielākās problēmas tas rada gadījumos, kad sistēmā notiek izmaiņas, piemēram, izglītības standartos vai prasībās pedagogiem.

- *Tomēr dokumentu ir daudz, visas šīs te izmaiņas ņemot vērā, ka tagad, it sevišķi vidusskolā, īsti tie standarti nav. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Tie dokumentu plūdi ir jau pirms akreditācijas. Akreditācijas komisija jau neko atsevišķi neprasa. Viņi prasa visus tos dokumentus, kas mums ir vajadzīgi, pēc visiem Ministru kabineta noteikumiem. Tur ir plūdi – jā! Bet tas neattiecas uz akreditāciju, akreditācija prasa tikai to, ko ir noteikusi ministrija. (direktors, skola ir akreditēta)*

Atsevišķi direktori norāda, ka „dokumentu plūdi” rodas gadījumos, kad visus nepieciešamos dokumentus skolu administrācija steidz sagatavot brīdi pirms akreditācijas. Ja skolas dokumentācijas sakārtošana un papildināšana ir veikta pastāvīgi un regulāri, tad, pēc direktoru domām, skolu vadībai nevajadzētu būt pārslogotai dokumentu sagatavošanas dēļ. Respondentu pieredze apstiprina, ka dokumentu sagatavošana akreditācijas nolūkiem bijusi esošo dokumentu apkopošana. Izplatīta prakse skolu direktoru vidū ir dokumentācijas sagatavošanā balstīties uz citu skolu pieredzi, kurās akreditācija jau notikusi. Šādās situācijās dokumenti nereti tiek gatavoti, ne tik daudz izvērtējot šo dokumentu nozīmi konkrētās skolas darbā, bet tāpēc, ka akreditācijas komisija tos varētu vēlēt apskatīt. Lai novērstu šādas situācijas, vēlams, pirmkārt, izveidot nepieciešamo dokumentu sarakstu un tajā iekļauto dokumentu paraugdokumentus, otrkārt, nodrošināt atbilstošu informācijas apriti par akreditācijas norisi, t.sk. par skolas darbības vērtēšanas mērķiem vajadzīgajiem dokumentiem. Tādējādi tiktu novērsta arī nepilnīgas, nepamatotas un maldīgas informācijas izplatīšanās skolu vidū, par ko īpaši neapmierināti ir skolotāji, atsaucoties uz vairākkārtīgiem vadības lūgumiem izveidot dažādus papildus dokumentus (skat. skolotāju diskusiju rezultātus).

- *(..)ir arī tā, ka mēs kaut ko neesam uzrakstījuši un tad varbūt ir tas plūds vienā ziņā, kad mēs neesam bijuši paspējuši. (..) Principā, it kā tam visam jābūt, bet to nevar paspēt viens otrs cilvēks tieši lielās noslogotības skolā dēļ, un tad, protams, kad nāk ciemiņi, tad viss tiek darīts, viss sagatavots, kas nav iespēts. (eksperts, skola ir akreditēta)*

- *Tie plūdi arī rodas, ja dokumentus taisa pirms akreditācija. Ja ikdienā strādā, tad nav problēmu, jo daļa dokumentu ir ikdienas prasība. Akreditācija prasa tikai tos dokumentus, kas ir prasīti pēc visiem nolikumiem. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Praktiski tur lieku papīru nav. Ir tikai jautājums par to, vai skola tos lietderīgi prot izmantot darbā. Ja skola šos papīrus ražo tikai akreditācijai, tad ir ļoti bēdīgi. Bet, ja skola to dara, lai sakārtotu savu darbu, tad tas papīrs ir*

vajadzīgs. Tikai ir jādara tas, kas pašam vajadzīgs, nevis tas, ko prasa akreditācijas komisija. (direktors, skola ir akreditēta)

- Nu, un pārējā visa dokumentācija ir tā, kā tas plānojas, vai nu ir akreditācija vai nav. Visām šīm instrukcijām un darba plāniem ir skola jābūt. Akcentu mēs likām uz šo pašvērtējumu ziņojumu veidošanu. (eksperts, skola ir akreditēta)

- Mums vairāk darbs bija apkopot. (direktors, skola ir akreditēta)

- (...) varbūt puse veidojusies tādā veidā, ka kaut kas nav paspēts laikā un otra puse veidojas tā, ka vienkārši zina, ka prasīs to visu, ka kaimiņu skolā prasīja. (eksperts, skola ir akreditēta)

Intervijās uzklusītā pieredze atklāj, ka direktori izmanto gan kolēģu, gan akreditācijas ekspertu padomus, sagatavojot arī skolas pašvērtējuma ziņojumu.

- Es domāju, ka pilnībā, jo, mēs, pašvērtējuma ziņojumu rakstot, strādājām katrs, strādāja vadība, strādāja metodiskās komisijas, mums bija arī konsultanti, mēs arī konsultējāmies ar skolām, direktoriem, un vadībām, kur šī akreditācija jau bijusi pa jaunam. Mēs arī ar dažiem direktoriem ekspertiem, tie, kuri bija pirmie izgājuši šajā grupā, mēs konsultējāmies. (eksperts, skola ir akreditēta)

(c) Skolas pašvērtējuma ziņojums un attīstības plāns. Direktoru stāstījums parāda, ka, gatavojoties akreditācijai, galvenais akcents ir likts uz skolas pašvērtējuma ziņojuma un attīstības plāna sagatavošanu. Vienlaikus tiek uzsvērts, ka šo dokumentu izstrādes procesā tika iesaistīti visi skolas darbinieki – gan skolotāji, gan arī skolas tehniskie darbinieki, ko apstiprina arī skolotāju grupu diskusijās uzklusītā pieredze. Šāda visu skolas darbinieku iesaistīšana akreditācijas gatavošanās procesā atspoguļo skolu darbības kvalitātes pašvērtēšanas labo praksi.

- Tātad pašu galveno akcentu mēs likām uz pašvērtējumu, ko veidojam kopā ar visiem direktoru vietniekiem, metodisko komisiju vadītājiem, kā arī pirms tam mēs bijām veikuši anketēšanu. (eksperts, skola ir akreditēta)

- Ir akreditācijas nolikums, un tātad, ejot cauri visiem punktiem, iesaistīti tika pilnīgi visi. Gan skolotājiem tur bija šis tas ko piepucēt, gan arī pārējiem. Piedalījās pilnīgi visi darbinieki. (direktors, skola ir akreditēta)

- Gatavošanās procesā, protams, bija iesaistīti visi skolotāji – gan pašvērtējuma ziņojuma rakstīšanai, gan metodiskās komisijās, gan individuāli izvērtējot savu darbu. (direktors, skola ir akreditēta)

- Sākumā katrs strādāja ar savu papīru [izvērtējumu], bet tad, kad mēs rakstījām to pašvērtējumu, tad mēs salikām visu kopā, un mēs redzējām tos savus trūkumus, kas mums varbūt nav. (eksperts, skola ir akreditēta)

Turklāt kāds skolas direktors norāda, ka, jau gatavojot pašvērtējuma ziņojumu, tikušas ievērotas skolas darba kārtības nepilnības, kuras skolas administrācijas ir mēģinājusi labot jau pirms akreditācijas norises.

- (...)strādājot pie šī pašvērtējuma, mēs konstatējām to situāciju, un mēs gribējām būt labāki, līdz ar to mēs daudz ko skolā izmainījām, precizējām, jo mums gribējās, lai tas, ko mēs rakstam pašvērtējuma ziņojumā, arī eksperti apmēram tā konstatētu vai labāk, nevis sliktāk. (eksperts, skola ir akreditēta)

Daļa direktoru atzīst, ka pašvērtējuma ziņojuma un attīstības plāna sagatavošana gatavošanos akreditācijai neapgrūtināja, īpaši šāds viedoklis raksturīgs skolu vadītājiem, kurās pašvērtējuma ziņojuma sagatavošana ir kļuvusi ierasta prakse, katru gadu veicot nepieciešamos papildinājumus. Pašvērtējuma metode atsevišķu direktoru vērtējumā ļauj rezumēt iepriekšējos mācību gadā paveikto un tādējādi efektīvi saplānot nākamo mācību gadu. Tomēr direktori arī atzīst, ka skolas pašvērtējuma ziņojuma un attīstības plāna veidošana rada papildu slodzi, jo ikdienas skolas darbības prakses atrakstīšana ir ļoti laikietilpīga.

- *Tur nebija problēmu. Kā mēs strādājām, to mēs arī pasniedzām. Visa mūsu darbība atbilst visiem likuma pantiem, līdz ar to nekādas lielās grūtības nebija.* (direktors, skola ir akreditēta)
- *Domāju, ka neapgrūtināja, (..) mums skolotāji raksta katru gadu pašvērtējumu.* (direktors, skola ir akreditēta)
- *Bez pašvērtējuma jau vispār skola nevar strādāt. (..) Bez tā nevar pabeigt gadu un nevar iesākt nākošo.* (direktors, skola ir akreditēta)
- *No otras puses, tas diezgan liels tāds zināmā mērā papīru darbs. Daudz ko mēs zinām un par daudz ko mēs runājam, varbūt to nesaliekot tādā sistēmā. Jo it kā jau neko jaunu mēs neatklājam. Izvērtējam un paskatāmies uz sevi no malas.* (direktors, skola ir akreditēta)

Atsevišķi direktori vērš uzmanību uz pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanas detaļām, kas, viņuprāt, nav nepieciešamas. Viens direktors norāda, ka pašvērtējumā nevajadzētu prasīt skolai „atrakstīt” pašsaprotamas lietas, kas ir atrunātas citos dokumentos, piemēram, to, ka skolas telpas ir tīras un sakārtotas vai ka skolēni ievēro iekšējās kārtības noteikumus.

- *Citi tur raksta daudz tādas lietas, kuras mēs pat neuzskatījām, ka tas ir kaut kāds sasniegums. Mēs tur uzrakstām vienu teikumu. Citi tur raksta plaši un pēc tam noslēguma ziņojumos tas parādās skolām kā pluss. (..) Tās ir daudzas lietas, kas ir skolā iestrādātas un ir pietiekami labā līmenī. Tās uzskatām par normu, un pašvērtējuma ziņojumā viņas nemaz neparādās, jo, mūsaprāt, tam tā ir jābūt.* (direktors, skola ir akreditēta)

Komentējot savu viedokli par skolas attīstības plāna izstrādi, izskanēja kritiskas atziņas par šo plānu nereti formālo raksturu. Tā, piemēram, viens no respondentiem atzina, ka, tā kā skolas tālāko attīstību lielā mērā nosaka skolas dibinātāja finansiālās iespējas un gaidāmā administratīvi teritoriālā reforma, tad skolas attīstības plānu var sastādīt kā vēlamo vīziju un izpildīt tikai formāli, nevis balstoties uz reālo skolas situāciju. Savukārt izstrādājot šo plānu atbilstoši reālajiem apstākļiem un resursiem, tas neatbildīs vispārpieņemtajiem šī dokumenta satura kanoniem un neatspoguļos patiesās skolas vajadzības, vēlmes un priekšstatus par to, kādai skolai būtu jābūt.

- *Par attīstības plānu man principā ir iebildumi. Uzskatu, ka tas attīstības plāns ir vairāk birokrātisks jēdziens. Respektīvi, tas plāns ir atkarīgs no pagasta padomes, tieši materiālā ziņā. Tā kā mums tas pagastiņš ir maziņš, tad rocība ir maza, cik var, tik dod. (..) Tūliņ būs [administratīvi teritoriālā] reforma. Pagasta padomei, kā arī valstij nav priekšstats, kas notiks. Ko es tajā attīstības plānā varu likt? Es nezinu, vai man tā skola vispār pastāvēs. Tas ir vienkārši papīrs, kur es varu uzrakstīt, ko man it kā vajag. Bet tas viss ir miglā tīts.* (direktors, skola ir akreditēta)



(d) Skolu sadarbības ar VIKNVU vērtējums akreditācijas gatavošanās posmā. Raksturojot skolas sadarbību ar VIKNVA gatavošanās akreditācijai periodā, intervētie direktori galvenokārt atsaucas uz semināru par akreditāciju apmeklēšanu un informācijas apmaiņu ar kolēģiem, ekspertiem, citiem iesaistītajiem partneriem, piemēram, IP pārstāvjiem. Neraugoties uz to, ka lielākajai daļai respondentu līdzšinējā sadarbība ar VIKNVA ir bijusi minimāla, direktoru sniegtās atbildes neliecina, ka viņi vēlētos, lai akreditācijas kontekstā šī sadarbība tiktu paplašināta.

- *Domāju, ka VIKNVA neko nesarežģīja. Tieši skaidrāk viss bija, jo pirms tam mēs bijām visi sasaukti Cēsīs. Mums iedeva izdruku, kur ir parādīts, kas tieši vajadzīgs. Tam visam izgāja cauri, tā kā nekas neskaidrs nebija.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Būtībā nekāda īpašā sadarbība nenotika. Viņi atsūtīja paziņojumu, ka akreditācija notiks. Viņi paziņoja, kas ir tie akreditācijas cilvēki. Viņi atsūtīja tos esošos papīrus, noslēdza līgumu, un nekas īpaši cits vairāk arī nenotika.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Bija šie VIKNVA organizētie sagatavošanās semināri skolu direktoriem pirms akreditācijas. It kā jau pozitīvi. Ja ir vajadzība kaut ko pajautāt, vienmēr ir atbilde sniegta.* (direktors, skola ir akreditēta)

VIKNVA organizēto semināru par akreditāciju skolu direktoriem kontekstā kāda akreditācijas eksperte, kuras skola ir akreditēta, kritiski norāda, ka direktoriem, kuriem pirms tam nav bijusi tieša saskare ar jauno akreditācijas metodiku un nav pamatinformācija par to, šie semināri ir par sarežģītu. Šīs ekspertes skatījumā tas ir būtisks iemesls, kāpēc skolu direktoriem neizveidojas pilnīga izpratne par akreditācijas mērķiem un nozīmi skolas darbā.

- *Ja es dzirdu, ko mani kursa biedri saka, tad nē [kursi nesniedz visu vajadzīgo informāciju, lai sagatavotos akreditācijai]. (..) bija ļoti daudz tādi cilvēki, kas vispār nav ar to [akreditāciju] saistīti, un viņiem bija ļoti grūti saprast, kā tad īsti sākt, un, kāpēc tas viss vispār ir vajadzīgs?! Ja viņiem paskaidrotu mazliet vienkāršāk, tuvāk, - ka Jūs izvērtējiet paši un tas ir Jūsu vērtējums skolai, un tad pēc tam cilvēki nāk no malas un skatās, un šis vērtējums tiek salīdzināts. Manuprāt, vismaz tajā komandā, kurā es biju, radās tā sajūta, ka viņi tā īsti neizprata. Jo daudziem joprojām bija „priekš kam tas ir vajadzīgs, atkal lieki un nevajadzīgi papīri.” Varbūt arī šis ir tas iemesls, kāpēc diezgan daudzi pašvērtējuma ziņojumi aiziet ar „copy-paste”. (eksperts, skola ir akreditēta)*

(e) Skolu sadarbība ar izglītības pārvaldēm un pilsētas pašvaldības Izglītības komisiju akreditācijas gatavošanās posmā. Direktoru sniegtā informācija atklāj, ka, gatavojoties akreditācijai, informatīvu atbalstu par akreditāciju skolām sniedz izglītības pārvaldes un pilsētu pašvaldību Izglītības komisijas. Direktoru sadarbības pieredze rāda, ka izglītības pārvalžu darbinieki ir atsaucīgi un rīkotajos semināros iekļāvuši atskatu uz akreditācijas norisi citās skolās. Nereti direktori uzrunā IP atbildīgos darbiniekus un aicina atbraukt uz skolu, lai pārrunātu ar viņiem akreditācijas līdzšinējo pieredzi citās izglītības pārvaldes pārraudzībā esošajās skolās, uzklausītu šo pieredzi un saņemtu nepieciešamos paskaidrojumus.

- *Mēs jau ar izglītības pārvaldi sadarbojamies tāpat visu laiku, jo viņa ir tāda atsaucīga. Tā speciāli kaut ko īpaši varbūt tur arī nebija īsti vajadzības. Protams, mums jau izglītības pārvaldē direktoru semināros notika sarunas par*

akreditāciju citās skolās, to viņi organizēja un dalījās pieredzē, arī skolotājiem sapulcēs. (direktors, skola ir akreditēta)

- Izglītības pārvalde mums bija ļoti pretimnākoša, viņi paši atbrauca pāris reizes. Viņi pateica no savas puses. Pārvaldes vadītāja arī ir komisijās, tā kā viņai ir pieredze. Viņa norādīja, ko mums vēl ir nepieciešams piepūcēt, lai būtu viss tā, kā vajag. (direktors, skola ir akreditēta)

- Mums ir pilsētas pašvaldības Izglītības komisija. Mums vairāk ar viņiem bija sadarbība. Rajona skolu pārvaldei tikai tādos globālos jautājumos pajautājām. Bet mēs sadarbojāmies ar pašvaldības komisiju. (..) Tā kā viņiem daudz kas bija skaidrs. Mēs pārskatījām visus tos direktora dokumentus, kas bija nepieciešami. (direktors, skola ir akreditēta)

Mazāku izglītības pārvalžu lomu skolas gatavošanās akreditācijai posmā min eksperti, kuru skolas ir izgājušas akreditāciju, jo kā akreditācijas ekspertiem viņiem ir vajadzīgas zināšanas par akreditācijas procesu, tāpēc papildus konsultācijas viņiem nav nepieciešamas.

### 3.2.2. Akreditācijas norise

Skolu direktoru stāstījumā neiezīmējas būtisku problēmu spektrs, kas saistītas ar akreditācijas norisi skolā. Izvērtējot savu akreditācijas pieredzi, skolu direktori raksturoja atsevišķas un katrai skolai specifiskas problēmu situācijas. Līdz ar to tās nav vispārināmas, bet vērtējamas kā skolu individuālās pieredzes gadījumi, kas var norādīt uz iespējamajiem problēmu riskiem un savlaicīgi modelēt iespējamus risinājumus.

(a) Akreditācijas norises skolā ietekme uz skolas ikdienas darbu. Skolu direktori vērs uzmanību uz to, ka akreditācijas norise skolā rada saspringtu gaisotni, kuru nosaka akreditācijas procesa raksturs - vērot un vērtēt skolas darbības norisi. Skolotāju stundu vērošanas situācijā saspringto gaisotni pastiprinot skolotāja lomas maiņa – nevis skolotājs novēro un vērtē, bet viņa paša darbs tiek novērots un izvērtēts. Turklāt respondentu izteikumi spilgti ilustrē dominējošo skolu pārstāvju akreditācijas procesa uztveri – neraugoties uz to, ka akreditācijas rezultātā neseko nekādas soda sankcija, tā tomēr ir pārbaude un kontrole, kas rada emocionālas bailes un spriedzi.

- Mums tā bija trīs dienas un no rīta astoņiem līdz sešiem vakarā. Principā tās trīs dienas bija ļoti saspringtas, pat ļoti. (direktors, skola ir akreditēta)

- Es domāju, ka ietekmēja jebkurā gadījumā. Skolā ir ciemiņi, un viņi skatās. It kā jau tam nevajadzētu ietekmēt. Nemaina jau stundas, lai tur kaut ko speciāli komisijai rādītu. It kā jau viss rit to ierasto darba gaitu. Bet jebkurā gadījumā ciemiņi ir ciemiņi. (..) Pārbaude ir pārbaude, un visi to saprot. (eksperts, skola ir akreditēta)

- Protams, ka ir satraukums. Iepriekšējo nedēļu un arī tajā nedēļā, kamēr notiek akreditācija, cilvēki ir uztraukušies un, viņiem ir stress. Un, ja kāds saka, ka gaida akreditācijas komisiju kā ciemiņus, es tikai priecājos. Katrs pārbaudītājs, katrs cilvēks, kas atnāk no malas, tiek uzņemts ar zināma piesardzību. (..) Un otra lieta, ka mēs, skolotāji, esam tie, kas vērtējam citus, un, tiklīdz viņus sāk vērtēt, protams, ka rodas diskomforta sajūta. Lomas mainās. (eksperts, skola ir akreditēta)

Taču nevar viennozīmīgi apgalvot, ka akreditācija skolas dzīvē ienes negatīvo stresu tās norises laikā. Kā atklāj akreditēto skolu pārstāvju – direktoru un skolotāju – pieredze, lielā mērā gaisotni skolā šajās dienās nosaka akreditācijas komisijas profesionalitāte, prasme veidot koleģiālu saskarsmi un sadarboties ar skolas vadību un skolotājiem, kā arī psiholoģiski emocionālais noskaņojums. Vairākkārt pētījuma gaitā tika uzklautāta atziņa, ka akreditācijas komisijas klātbūtne nav radījusi īpašas izmaiņas skolas darba atmosfērā. Papildus slodzi ir izjutusi vienīgi skolas vadība.

- *Manuprāt, administrācijas darbu ietekmēja, tomēr sveši cilvēki skolā, skola liela, bija grūti sakoordinēt. Tas bija tāds saspringts periods būtībā. (..) Varbūt daudzi skolotāji pat akreditāciju neizjuta. Tādā ziņā komisija tiešām bija strādājusi. Tur jāsaka cepuri nost. Ekspertu komisija tiešām bija pieskaņojusies šim te skolas darbam.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Mēs tam bijām gatavi, tā kā domāju, ka tas nekādi neietekmēja skolas darbu. Bet visi jau pēc tam bija laicīgi gatavojušies.* (direktors, skola ir akreditēta)

#### (b) Akreditācijas norises ilgums skolā.

Izvērtējot akreditācijas norises ilguma optimālo laiku skolā, iezīmējas divi direktoru viedokļi. Vieni uzskata, ka esošais akreditācijas norises ilgums skolā ir pietiekošs un nekas nav maināms.

- *Es domāju, ka mūsu mazajai skoliņai tas ir pilnīgi pietiekoši. Lielajām skolām, kur ir tūkstoš skolnieki, tas ir citādāk.* (direktors, skola akreditēta)

Otra daļa intervēto direktoru savukārt norāda, ka šis laiks ir nepietiekošs. Respondentu pieredzē balstītie argumenti ir sekojoši:

- akreditācijas norise skolā bijusi ļoti saspringta un ir radījusi iespaidu, ka viss notiek ļoti ātri jeb „skriešus”;

- *Principā, nē. Viņš varētu būt ne tik saspringts, jo trīs dienas no astoņiem rītā līdz vakaram, kā pie mums bija. Pašvaldībai bija jāziņo darba inspekcijai, ka netiek ievēroti nekādi noteikumi. Viņš ir tāds saspringts. Varētu būt varbūt nedēļu. Kāpēc varbūt tik saspringti? Tiešām no astoņiem līdz sešiem. Normāli tās skolas dzīvē pabūt piecas dienas, nenaspringstot tik drausmīgi. Tā pati komisija, ja no vienas stundas ir jāskrien skriešus uz otru, tad ir, kā ir.* (direktors, skola ir akreditēta)

- atsaucoties uz izglītības kvalitātes jēdzienu, pamatots viedoklis, ka trīs dienās nav iespējams izvērtēt mācību procesu skolā, skolotāju prasmi veidot saskarsmi ar skolēniem, skolēnu mācību rezultātu izaugsmes īstenošanas mehānismus;

- *Ir [kvalitātei] svarīgi, kā skolotāji spēj nodibināt saskarsmi ar skolēniem, taču tad ir jautājums, kā eksperti var to novērtēt. Un cik tad akreditācijai būtu ilgi jāiet, vai trīs dienas vai nedēļu?* (direktore, skola ir akreditēta)

- akreditācijas komisijas darba laika skolā neatbilstība skolas administrācijas darba laikam, proti, skolas vadība ir spiesta uzturēties skolā tik ilgi, kamēr tajā strādā eksperti, un mēdz būt situācijas, kad komisijas darba laiks pārsniedz skolas vadītāja darba laiku.

- *Es domāju, ka kaut kā vajadzētu īsākas stundas, tomēr tā, lai netraucē skolas darbu, lai, piemēram, notiek no pusdeviņiem līdz kaut kādiem pieciem. Es gribētu, lai nesēž neviena komisija skolā ilgāk un skolas vadībai nav, piemēram, sešos [vakarā] jārunā ar ekspertu komisiju, lai to plānojumu ieliek tomēr darba*

*dienas ietvarā, lai tomēr tas skolotājs vai direktors, vai vietnieks varētu mājās nomazgāties, atpūsties, palasīt grāmatu, nevis viņam ir virsstundas. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Direktoru vērtējumā šādu situāciju cēlonis ir ierobežotais akreditācijas komisijai atvēlētais darba dienu skaits skolā (2-3 dienas), kas nosaka virsstundu nepieciešamību gan komisijai, gan skolas darbiniekiem. Saskaņā ar respondentu nostāju, optimālajam akreditācijas norisei ilgumam skolās vajadzētu būt ilgākam (līdz septiņām dienām), ko, iespējams, varētu diferencēt atkarībā no skolas lieluma.

(c) Skolu direktoru līdzdalības akreditācijas norisē skolā. Akreditēto skolu direktoru pieredze rāda, ka skolu administrāciju pārstāvjiem nav pietiekamas izpratnes par viņu pienākumiem, tiesībām un līdzdalību tajā akreditācijas posmā, kad skolā notiek komisijas darbs. Tā, piemēram, kāda privātskolas direktore intervijā akcentēja neērto situāciju, kas radusies, neizprotot savas tiesības akreditācijas norisei laikā skolā. Direktore nav vēlējusies ietekmēt vai traucēt akreditācijas komisijas darbu, tādēļ akreditācijas komisijas darbā ir iesaistījusies salīdzinoši maz, tajā pašā laikā ir saņēmusi pārmetumu, ka viņa akreditācijas ekspertiem nav veltījusi pietiekoši lielu uzmanību.

*- Man īsti nebija skaidrs, kādas bija manas tiesības visā akreditācijas laikā. Teica [akreditācijas eksperti], ka sadarbosimies un runāsim. Bet beigās teica, ka es pie viņiem esmu maz rādījusies tajā telpā, kur notika [akreditācijas komisijas ekspertu darbs]. Tā kā par maz paskaidrojumu sniegti. Domāju, ko tad es viņus tur traucēju. Domās, ka es gribu kaut kā ietekmēt. (..) Kad diena beidzās, mūs ar mācību darba vadītāju aicināja, un tad viņi stāstīja to, ko viņi dienā ir redzējuši, un mums lika izteikties. Bet man tur pietrūka tādas skaidrības – nevarēja īsti saprast, par ko ir jāizsakās, vai par viņu darbu, vai dziļāk paskaidrot skolas darbu. (direktors, skola ir akreditēta)*

Šī respondente arī atklāja, ka būtu vēlējusies saņemt precīzākas norādes par to, kāda informācija skolai ir jāsniedz akreditācijas komisijai skolas prezentācijā akreditācijas norisei posmā skolā pirmajā dienā.

*- Bet kas tad man īsti par to skolu ir jāstāsta un ko viņi grib dzirdēt? Varbūt, ka es galīgi ne to stāstīju; varbūt, ka viņiem interesē kaut kas viens, bet es stāstu kaut ko citu. Es būtu ar mieru, ja mums būtu tāds plāns, uzdevumi un kritēriji. (direktore, skola ir akreditēta)*

Neraugoties uz to, ka skolu administrāciju pārstāvjiem ir pieejama „Skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodikas” rokasgrāmata, kurā ir atspoguļoti gan skolas darbības vērtēšanas kritēriji, gan akreditācijas process pa posmiem – sagatavošanās, norise un noslēgums, kā redzams piemēros, daudzkārt direktori savos argumentos atsaucas tieši uz informācijas neskaidrību par akreditācijas metodiku, kas radot šķēršļus sekmīgai akreditācijai. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams pilnveidot informācijas apriti un kanālus, padarot metodikas materiālu vēl pieejamāku un mudinot skolu pārstāvjus iepazīties ar to pirms akreditācijas uzsākšanas. Vēl viens no iespējamajiem risinājumiem, ir aicināt akreditācijas ekspertu komisijas vadītāju pirms akreditācijas pārrunās ar skolas vadību sniegt standartizētu informāciju gan par nepieciešamo dokumentāciju, gan par skolas prezentācijas saturu, gan citiem akreditācijas īstenošanas aspektiem.

(d) Skolu direktoru neapmierinātība ar novēroto stundu izvēli. Izvērtējot akreditācijas norisi savā skolā, vienā no intervijām tika pausta neapmierinātība par priekšmetu izvēli skolas mācību procesa vērtēšanai. Šajā konkrētajā gadījumā katrā no priekšmetiem ir bijis tikai viens priekšmeta skolotājs, līdz ar to šīs skolas mācību procesa izvērtējums

balstījies tikai uz dažu skolotāju darba izvērtējumu, kas respondenta vērtējumā ir jaunās metodikas trūkums, salīdzinot ar iepriekšējo metodiku.

- *Tas nepatika šinī akreditācijā, ka ir šis priekšmetu loks, kurus izvēlās, un, ja ir tā, ka vienā ir viens skolotājs un otrā tikai viens skolotājs. Lielāko daļu skolotāju neredz un neskatās. Vecā sistēma tomēr bija tāda, ka iegāja pie katra skolotāja vienā stundā.* (direktors, skola ir akreditēta)

(e) Skolotāju atsauksmes par akreditācijas norisi skolā. Direktoru atskats uz skolotāju atsauksmēm par akreditācijas procesu skolā iezīmē divu veidu situācijas. Vienā daļā gadījumu skolotāji ir bijuši apmierināti ar akreditācijas norisi skolā un stundu vērošanu, jo akreditācijas komisijas eksperti skolotājiem ir snieguši atgriezenisko saiti, pārrunājuši novēroto stundu un devuši viņu darba novērtējumu.

- *Skolotāji visi bija apmierināti, jo gan katras dienas rītā mēs visi sagājām kopā, izrunājām dienas kārtību. Mācību dienas beigās arī sanācām kopā, tika izvērtētas stundas.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Tie skolotāji bija priecīgi, pie kuriem uz stundām aizgāja, jo par stundām pateica labu un tad viņiem likās, ka viņi ir to akreditācijas smagumu iznesuši. (..) Ja skolotājs normāli gatavojas un normāli strādā, viņam ir patīkami dzirdēt, kad kāds atnāk no malas un pasaka kādu labu vārdu.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *(..) daudzi no skolotājiem pilnīgi bija laimīgi, un varbūt tie, kurus nepārbaudīja, viņi beigās saprata, cik jauki, ka atbrauc kāds profesionāls cilvēks.* (eksperts, skola ir akreditēta)

Otrā daļā gadījumu direktori stāsta, ka saņēmuši no skolotājiem kritiskas piezīmes par komisijas darbu. Piemēram, privātskolas skolotāji ir sūdzējušies, ka viņiem uzdoti nekorekti jautājumi par darba samaksu. Citviet akreditācijas komisijas eksperti novērojuši atsevišķu skolotāju vadītās stundas visas dienas garumā, neraugoties uz to, ka pēc satura tās ir līdzīgas, jo pasniegtas paralēlklasēm, tādējādi izraisot skolotājam ilgstošu psiholoģisku sasprindzinājumu un stresu. Par līdzīgu gadījumu stāstīja arī viena no skolotāju grupu diskusijas dalībniecēm.

- *Stundas visas ļoti labi novērtēja un nekādu savstarpēju nesaprašanos nebija. Tikai tie aplinkus jautājumi, tie bija tie, par kuriem skolotāji pēc tam runāja – kāpēc jūs strādājat tik daudz pēc stundām? Cik daudz jums par to maksāja? Vai jums par to maksā? Tie maksas jautājumi īpaši visus tik ļoti interesē.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Nepatīk, kā izvēlas šos priekšmetus, mums matemātika un vēsture bija plusā, arī mūziku. Mūziku mums māca viena skolotāja un pie viņas nosēdēja vienā dienā piecās stundās. Manuprāt, tas nav normāli. Tieši tāpat vēsturē – vienā dienā bija četras stundas, otrā dienā bija divas stundas. Tas nepatika šinī akreditācijā. (..) Tiem skolotājiem tas ir psiholoģiski smagi.* (direktors, skola ir akreditēta)

(f) Skolotāju piedalīšanās akreditācijas norises gala novērojuma paziņošanā skolā. Lielākā daļa pētījumā iekļauto skolu direktori norādīja, ka viņu skolā skolotāji ir piedalījušies akreditācijas norises gala vērojuma paziņošanā, neraugoties uz to, ka tā nav formāli noteikta prasība. Šāda prakse tiek īstenota, lai nodrošinātu skolas pārvaldes atklātību un demokrātiskuma principu skolā - visu skolas darbinieku iespēju izteikt savu viedokli.

- *Pie mums piedalījās visi skolotāji. Visam tika iziets cauri, un viss tika izrunāts. (direktors, skola ir akreditēta)*
- *Skolotāji arī piedalījās, varbūt ne gluži visi, jo tas bija plkst. 15:00, jo vēl stundas bija. Jā, es uzskatu, kāpēc nē?! Vadības darbs tur arī tiek vērtēts. Galu galā mēs jau strādājam atklāti, tas ir atkarīgs arī no skolas sistēmas, bet es uzskatu, ka jā. (direktors, skola ir akreditēta)*
- *Domāju, ka tai informācijai ir jābūt katram skolotājam. Katram ir jāzina, un jāzina arī tā mugursoma, kas viņam jāved. (direktors, skola ir akreditēta)*
- *Jā. Mēs visi kopā strādājam un gatavojamies, kāpēc lai viņi nedzird? Lai dzird to pozitīvo un to, pie kā ir jāstrādā. Kopā visiem mums arī ir jāstrādā. Protams, ja neko būtisku nemaina tajā jomā. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Viena skolas direktore savukārt norāda, ka viņas skolā skolotāji netika aicināti piedalīties akreditācijas gala vērojuma paziņošanā, jo, viņasprāt, visu skolas darbinieku līdzdalība mazinātu akreditācijas ekspertu atklātību.

- *Tur mēs bijām vienojušies, jo metodika to pieļauj, ka tas notiks kopā tikai ar administrāciju. Tātad šāda iespēja mums tika piedāvāta, un mēs šādu iespēju arī izvēlējamies, jo sarunas, atklātums mainās no tā, kādā lokā izskata šo jautājumu. (eksperts, skola ir akreditēta)*

### 3.3. Akreditācijas komisijas darba izvērtējums

#### 3.3.1. Sadarbība ar akreditācijas ekspertiem skolas gatavošanās un norises posmā.

Raksturojot sadarbību ar akreditācijas ekspertu komisiju akreditācijas gatavošanās posmā un norises laikā skolā, direktori to kopumā vērtē atzinīgi. Sadarbība tiek raksturota kā precīza, savlaicīga un profesionāla. Direktori atklāja, ka akreditācijas komisijas lielākoties strādā patstāvīgi, īpaši neiesaistot savā darbā skolas darbiniekus.

- *Mums bija tāda ļoti punktuāla komisija, ļoti laicīgi viss tika paziņots, tieši kā metodikā paredzēts. (direktors, skola ir akreditēta)*
- *Sadarbība bija ļoti augstvērtīga. Priekšsēdētāja laicīgi jau man zvanīja, atbrauca te, iedeva anketas vecākiem, bērniem. Uzskatu, ka, salīdzinot ar iepriekšējām akreditācijām, šī ir pati demokrātiskākā, jo te strādāja profesionāļi, kas ir lietas kursā un paši strādājuši. (direktors, skola ir akreditēta)*
- *Ja godīgi, mēs gaidījām stingrāk – nu, tagad tik būs. Bet viss notika tik mierīgi, tādā labā atmosfērā. (..) Nevienā momentā nebija smaguma sajūta vai sarūgtinājums. Mēs domājam, ka būs briesmas – visi saka, akreditācija, tagad tik jūs redzēsiet. Bet tā nebija. Mums teica, ka tā ir sadarbība, ka mēs nenākam mācīt, kā jādara, bet mēs nākam skatīties, kā jūs to darāt. (direktors, skola ir akreditēta)*
- *Es vērtēju ekspertu komisijas vadītāju ļoti pozitīvi. Viņa izdarīja visu, kas bija jāizdara pēc metodikas, viss bija pareizi, viss bija ļoti laicīgi un paziņots, un arī akreditācijas laikā komisijas priekšsēdētāja bija ļoti taktiska. Bija arī lietas, kuras mēs personīgi aci pret aci izrunājām un kur viņa man ļoti labu ieteikumu iedeva. Tas bija par papīriem. Kā komisijas priekšsēdētāja viņa veica visu ļoti labi. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Atsaucoties uz privātskolas direktores atklāto gadījumu par viņas nepietiekamo līdzdalību akreditācijas norises laikā skolā, skolas vadības un komisijas ekspertu sadarbības kvalitāti, varētu paaugstināt savstarpējo vienošanos un izpratne par vēlamo iesaistīšanās pakāpi un tās organizāciju, proti, kurā brīdī vadība vai citi skolas darbinieki sniedz nepieciešamos paskaidrojumus komisijai utt. Šāda negatīvā pieredze ļauj spriest, ka, uzsākot skolas darbības vērtēšanu skolā, sadarbības mehānismi ne vienmēr tiek pietiekami pārrunāti, kas rada šķēršļus veiksmīgas saskarsmes veidošanai un psiholoģiski pozitīvas gaisotnes radīšanai skolā. Augstāk citētie interviju fragmenti, kas atklāja pozitīvās pieredzes gadījumus, apstiprina atziņu par sekmīgas sadarbības veidošanas nozīmi akreditācijas norises posmā skolā.

### 3.3.2. Akreditācijas komisijas sastāvs

Izvirzot priekšlikumus par akreditācijas ekspertu komisijas optimālo sastāvu, akreditēto skolu direktori atsaucas galvenokārt uz savu pieredzi un kā paraugu izmanto akreditācijas komisiju, kas izvērtēja viņu skolu. Dažu direktoru skatījumā ekspertu komisiju vajadzētu veidot tikai skolu administrācijas pārstāvjiem, savukārt citi domā, ka arī izglītības pārvalžu pārstāvji var veikt eksperta pienākumus.

Pēc direktoru domām, eksperta darbā būtiska ir viņa profesionālā pieredze, kas iegūta, strādājot skolā. Ja eksperta pamatdarbs ir vai ir bijis saistīts ar skolas vadību, tad viņš var profesionālāk salīdzināt un izvērtēt skolu darbu pēc būtības. Tieši tamdēļ intervētie direktori skeptiski izsakās par to izglītības nozares pārstāvju dalību akreditācijas procesā, kas nekad nav strādājuši skolā vai kas ar skolu darbu ir saistīti pastarpināti (piemēram, augstskolu pārstāvji).

*- Man te bija direktori, kā arī izglītības pārvaldes vadītāji. Tieši tie cilvēki, kas reāli dienu dienā ar šiem jautājumiem strādā. Ja ieliks augstskolas pārstāvi, viņam ir cits skatījums, viņš jau nevar nolaisties vairs tik zemu. Ja viņi strādā līdzīgā skolā, tad viņi arī redz, kas ir man. Tas ir salīdzinošs princips. (direktors, skola ir akreditēta)*

*- Es domāju, ka komisijā jābūt skolas cilvēkam. Atnāk izglītības pārvaldes cilvēks, un, ja viņš nav strādājis skolā vai nestrādā skolā, viņam ir pilnīgi cits iespaids. Bet šie cilvēki, kas visu mūžu ir nostrādājuši, zina, kas ir jāprasa un kas ir būtiski. (..) Viņš zina, kādam ir jābūt saturam. (direktors, skola ir akreditēta)*

Kā norāda akreditēto skolu direktori, akreditācijas komisijas ekspertam svarīga ir ne tikai pieredze skolas darbā vispār, vērā ņemams rādītājs ir arī skolas tips, kurā eksperts strādājis (skolas lielums, skolas administratīvi teritoriālais izvietojums u.tml.). Piemēram, ja eksperts pats vada lielu skolu, tad viņam saprotamāka ir lielas skolas darbība. Tāpat tiek norādīts, ka akreditācijas eksperts spēs objektīvāk izvērtēt to skolu, kuras juridiskais statuss neatšķirsies no viņa skolas statusa. Tomēr jāatzīst, ka šāds skatījums ir pretrunā ar ekspertu profesionalitātes principu, kas paredz eksperta līdzvērtīgu spēju izvērtēt dažādas vispārējās vidējās izglītības iestādes.

*- Teiksim valsts ģimnāzijām varētu būt viena komisija. Ja aizbrauc Juglas direktore teiksim uz kādu mazu skoliņu vai ļoti lielas Rīgas centra skolas [pārstāvis] atbrauc uz vidusskolu. Tad tā ir, kā ir, tad savādāk uz to skatās. Tas mazlietīn tā kā varētu būt diferencētāks – mazām lauku skolām vai kaut kā pa rajoniem. (direktors, skola ir akreditēta)*

- Vienam ekspertam jābūt no privātskolas, jo privātskolai ir sava specifika. Specifika tādā ziņā, ka lielās skolas vairāk strādā uz klasi, bet te strādā uz to bērnu. (direktors, skola ir akreditēta)

### 3.3.3 Skolu darbības kvalitātes izvērtējuma objektivitāte

Kopumā intervētie skolu direktori uzskata, ka viņu skolu darbības kvalitātes izvērtēšana ir notikusi objektīvi.

Direktoru viedoklis par to, vai skolas izvērtēšanas procesā ir iespējams izvairīties no subjektivitātes, atšķiras. Direktori, kuru skolas vēl nav akreditētas, uzskata, ka akreditācijas norise lielā mērā ir atkarīga no katra akreditācijas komisijas eksperta darba, ko ietekmē gan viņa rakstura iezīmes, gan arī viņa attieksme (skat. sadaļu 4.3.). Savukārt akreditēto skolu direktori norāda, ka ekspertu individuālās īpatnības neiespaido akreditācijas rezultātu kopumā, ja akreditācijas komisiju vada kompetenti un savā jomā profesionāli speciālisti.

- Akreditācija ir lielā mērā atkarīga no individuālajiem ekspertiem. (direktors, skola nav akreditēta)
- Nez vai no [subjektivitātes] varēs izvairīties. Ja ir tests un to vada datorā iekšā, tad programma izdara, bet šeit tomēr var patikt vai arī nepatikt šī „glezniņa”. (direktors, skola nav akreditēta)
- Katrs cilvēks ir cilvēks. Katram cilvēkam ir savas īpatnības. Tas ir pilnīgi tāds subjektīvs moments, kas to visu kopainu neiespaido. Kopējais, es uzskatu, ka ir ļoti normāli. (direktors, skola ir akreditēta)
- Ja ekspertu komisijas vadītājs ir ļoti zinošs, gudrs un labs cilvēks, tad es domāju, ka viņš vada to komandu. (direktors, skola ir akreditēta)

Kāds no intervētajiem direktoriem uzskata, ka objektīvu skolas darbības kvalitātes izvērtējumu var nodrošināt tikai neatkarīga komisija, kura galvenokārt veidota no akreditācijas ekspertiem, kas nestrādā skolā, bet kas ļoti labi pārzina akreditācijas metodiku. Tas gan ir pretrunā ar lielākās daļas respondentu nostāju, ka par akreditācijas komisijas ekspertiem var būt tikai „skolas cilvēki”.

- Varētu būt tāda viena komisija, kas nemainās. Viņi nav praktiķi, nav no skolas, bet viņiem ir metodika izstrādāta, viņi zina, ko skatās. Varētu būt arī viens pieaicināts skolas pārstāvis, pedagogs. Bet tā ir tāda neatkarīga komisija. (direktors, skola ir akreditēta)

Respondenti ir komentējuši, viņuprāt, ekspertam nepieciešamās personības īpašības un profesionālās prasmes, lai pēc iespējas objektīvāk izvērtētu skolu darbības kvalitātes kritērijus. Proti, akreditācijas komisijas ekspertam ir jābūt tolerantam un atvērtam, viņam ir jāspēj ne vien pieņemt citas skolas darbs, bet arī jāiedziļinās skolas ikdienas prakses specifikā, jāspēj vērtēt, izvairoties kādas skolas darbu uzskatīt par paraugu pārējām, kā arī jāņem vērā skolas materiāli tehniskās iespējas un resursi, izvērtējot skolas vadības darbu finanšu plūsmas organizācijā un skolas vides sakārtošanā.

- Gatavojot ekspertus, ir ārkārtīgi daudz jārūnā par toleranci. (..) Tā ir viena no eksperta būtiskākajām pazīmēm – tolerance, spēja pieņemt citu viedokli un spēja ieskatīties citā darbībā, vērtēt un nemēģināt visu pārtaisīt pēc savas līdzības. Vispār ekspertiem būtu jābūt pietiekoši lieliem psihologiem. (direktors, skola ir akreditēta)



- *Jābūt tolerancei un sapratnei. Ekspertiem vajadzētu katras konkrētas vides īpatnības vai iespējas ņemt vērā. Saprast reāli tās iespējas, nevis pamācīt, kāpēc tev tur nav. Mēs esam pierobeža, vienmēr būs savas problēmas. Ja pašvaldībai nav naudas, tad nebūs. Var aizrādīt par tādu trūkumu, kurš neprasa naudu, teiksim, kāds rīkojums nav uzrakstīts, nav paraksts vai datums. Tas ir izdarāms. (direktors, skola nav akreditēta)*

- *Es tiešām no 2000.gada prasīju, lai nomaina logus, un Rīgā šie logi ir ļoti daudzās skolās. Un, ja man katru dienu atnāk šis te eksperts un saka: „Ārprāts, ārprāts, kādi Jums briesmīgi logi! Vai Jūs tiešām esat to prasījuši uzlabot?” (..) šis ir tāds ļoti slidens jautājums, jo pašvaldības ir ļoti dažādas, un, kad es beigās parādīju, ko es esmu izdarījusi par tiem Ls 16 000, tad viņi beigās saprata, ka es plānoju šo darbu un man iet uz priekšu, lēnām. (..) es domāju par tām skolām, kurām ir vēl mazākas šīs naudas summas. Manuprāt, tur vajadzētu paskatīties, ko skola var izdarīt, no tās nelielās naudas summas, kas ir. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Pētījumā iekļautās privātskolas direktore norāda uz atsevišķu komisijas locekļu nevēlēšanos būt atvērtiem pret to, kā skolas darbs tiek organizēts privātskolā, saskatot tajā ekspertu komisijas subjektīvismu. Respondente intervijā norādīja, ka atsevišķi eksperti nav pieņēmuši konkrētās privātskolas darbības modeli un nav tajā iedziļinājušies, kas ir pretrunā ar skolas darbības kvalitātes metodikas izvērtēšanas principu, jo tas paredz vērtēt skolā esošo ikdienas praksi. Šis konkrētais gadījums atklāj arī to, ka atsevišķi akreditācijas eksperti skolas darbības vērtēšanā nav pietiekami atvērti inovatīvām vai vienkārši atšķirīgām pieejām skolas darbības organizācijā, bet savā vērtējumā vadās pēc valsts līmenī noteiktas pieejas, kas atspoguļojas IZM apstiprinātajos paraugdokumentos. Izvērtējot savas skolas pieredzi, šīs skolas direktore norāda, ka nevēlētos skolas vērtēšanas procesā saskarties ar šablonisku skolas darba izpratni, kuras ietvaros ikviena izglītības prakse, kas ir savādāka, tiek uzlūkota kā potenciāls pārkāpums.

- *Kaut vai piemēra pēc: mēs tajā laikā bijām izstrādājuši paši savu audzināšanas plānu, mēs ļoti rūpīgi pie tā divus gadus strādājām. Mēs pat nopublicējām „Skolotājā” un daudziem viņš patika. (..) Viņš bija tāds vajadzīgs un piemērots mūsu skolā. Tomēr viena eksperte mums saka: „Kam Jums ir jāizstrādā savs plāns, ja jau ir izdots IZM plāns, kam Jums tas vajadzīgs? Tad te nevar saprast, ko tad Jūs īsti te gribat un ko tad Jūs tur gribat panākt.” Es uzskatu, ka šajā gadījumā viņai bija jāiedziļinās tajā plānā un tad jāredz, vai tas plāns mūsu skolai ir derīgāks par IZM izstrādāto. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Ļoti svarīgi, ka viņi pieņem skolas darbības modeli un cenšas izvērtēt tieši tās skolas darbības modeli, nevis iet skolā jau ar kaut kādu gatavu savu modeli. Teiksim – es gribu redzēt to, un, ja tas tā nav, tad tas nav īsti labi. Tā nevar novērtēt. (..) Pēc gataviem standartiem ir gatavi vērtēt, bet, kad ir jānovērtē konkrētā skola, tad papūlēties izprast, kāpēc tas tā ir, ne visi eksperti to spēj. (..) Viens eksperts pat, uzskatu, tā amorāli prasa – ko tik daudz strādājat ar bērniem pēc stundām, jums taču likums to neprasa. Kā eksperti to var jautāt un kur šajā situācijā ir bērna intereses? (direktors, skola ir akreditēta)*

Intervijās izskanējušie viedokļi un pieredze ļauj secināt, ka ekspertu prasme ievērot objektivitāti skolas darbības vērtēšanas gaitā ir viens no nozīmīgākajiem viņu profesionalitātes rādītājiem.

### 3.4. Akreditācijas rezultāts

#### 3.4.1. Akreditācijā sniegto rekomendāciju vērtējums

Akreditējamo skolu direktori viennozīmīgi min, ka akreditācijas noslēguma ziņojuma saskaņošana ar akreditācijas komisiju ir noritējusi bez lielām domstarpībām un pretenzijām, kā arī atbilstoši metodikā paredzētajam mehānismam.

- *Man atsūtīja melnrakstu, mēs varējām arī koriģēt un ieteikt savas iebildes, ja mēs uzskatījām, ka tas nav tā, kā mēs domājām. Pēc tam mēs aizsūtījām viņiem atpakaļ, un viņi taisīja galīgo lēmumu.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Mums atsūtīja rezultātus un, kur bija kaut kādas niansītes, tad palabojām, mums nekādu dižu iebildumu vai pretenziju nebija. Praktiski tas bija balstīts uz mūsu pašvērtējuma ziņojumu, pieliekot klāt viņu vērojumus par stundām un visām šīm te lietām. Mums pretenziju nebija.* (direktors, skola ir akreditēta)

Izvērtējot akreditācijā sniegtās rekomendācijas, vairāku skolu direktoru stāstījums parāda, ka rekomendācijas skaita ziņā ir bijušas ļoti maz un nav sniegušas konceptuāli jaunas idejas skolas tālākajai izaugsmei. Direktori norāda, ka izvirzītās rekomendācijas lielāko tiesu gadījumos uzskatījuši par pamatotām, īpaši tad, ja paši vēl pirms akreditācijas slēdziena bija apzinājušies to ieviešanas nepieciešamību. Ir gadījumi, kad direktori atsevišķām rekomendācijām nepiekrīt, jo tās nav bijušas argumentētas. Piemēram, privātskolas administrācijas pārstāve nav atzinusi par pamatotu rekomendāciju, kas paredz „iesaistīt mācību darbā skolēnu pašvērtējumu”, jo skolēnu pašvērtējums viņu skolā tiek gatavots regulāri.

- *Mums jau to rekomendāciju bija ļoti maz. Principā tas bija tas, ko mēs paši zinājām. Absolūti te nekas jauns neparādījās, te bija tikai tās dažas niansītes.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Mums ļoti daudz rekomendāciju nebija. Bet tās rekomendācijas, kuras viņi bija mums uzrakstījuši, tās bija izdarāmas lietas. Daudzi arī bija sīkumi, kurus neierakstīja, bet mums pateica. Mēs tos atzīmējām un zinām. Daudz bija tādas, ko mēs jau zinājām.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Daudzas varbūt bija [argumentētas un pamatotas], bet daudzas nē. Bija arī tādas, kas nebija un kurām mēs tā īsti nevarējām piekrist.* (direktors, skola ir akreditēta)

#### 3.4.2. Akreditācijas rezultātu lietderība

Izvērtējot akreditācijas lietderību, respondentu minētie skolas ieguvumi ir dažādi. Daļa direktoru norāda, ka būtisks ieguvums no akreditācijas procesa ir atbilstošs skolas darba novērtējums un apliecinājums skolas darbības kvalitātei. Tas dod pozitīvu stimulu turpināt darbu.

- *Gandarījums tiešām bija par to, jo strādāts bija daudz, un tas tika pozitīvi novērtēts. Un arī skolotājiem un vadītājiem tiešām tā bija medus maize par to darbu un par tiem uztraukumiem. Gandarījums bija arī par to, ka mēs tiešām pareizi novērtējām savu situāciju.* (direktors, skola ir akreditēta)

- *Ja godīgi, mēs gaidījām stingrāku vērtēšanu – nu, tagad tik būs. Bet viss notika tik mierīgi, tādā labā atmosfērā. (..) Nevienā momentā nebija smaguma sajūta vai sarūgtinājums. (..) Mēs esam godīgi attiekušies pret skolu, pret*

*saviem skolēniem, skolēnu vecākiem un arī pret sabiedrību. To, ko mēs darījām, to mēs darījām tā, kā pēc mūsu domām bija labi. Tas bija arī tas ieguvums, ko mums iedeva šī akreditācija. (direktors, skola ir akreditēta)*

Viens no direktoriem, kurš ir arī akreditācijas eksperts, salīdzinot pašreizējo metodiku un tās īstenošanas mehānismu ar iepriekšējo - Izglītības Valsts inspekcijas akreditācijas mehānismu -, skaidro, ka lielākais ieguvums ir visaptverošs un uz analīzi balstīts skolas darba izvērtējuma noslēguma ziņojums, kurā ir apkopota visa nozīmīgā informācija par skolu, tās darbību un vēlamajiem nākotnes darbības virzieniem.

*- Tās iepriekšējās akreditācijas, kas bija desmit gadus atpakaļ, tur nebija riktīga gala ziņojuma. Te vismaz viss ir uzlikts uz papīra un viss ir salikts pa plauktiņiem. Skats no malas. It kā paskaties uz savu darbu no malas ar citām acīm. Viss aprakstīts, visi ieteikumi, kas ir jāizdara, kādi ir trūkumi, kam ir jāpievērš lielāka uzmanība. Tas palīdz. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Daži direktori kā ieguvumu vērtē praktiskus padomus skolas darbības organizēšanas pilnveidošanas, piemēram, konstruktīvi ieteikumi par dokumentācijas sakārtošanu.

Viedokļu ziņā interesants ir privātskolas direktores viedoklis, ka šai skolai akreditācija un tās sniegtais skolas darba izvērtējums, ir nepieciešams, lai izglītības tirgū apstiprinātu skolas kvalitāti. Pārējo skolu pārstāvji savos komentāros par akreditācijas rezultātu lietderību un ieguvumiem nepieminēja izglītības kvalitātes aspektu.

*- Tas, ka sabiedrība uzticas skolas mācīšanas kvalitātei. Sabiedrībā pastāv šis jautājums, vai privātskola māca pietiekami kvalitatīvi. Valsts skolai it kā neuzdod šādu jautājumu. (..) Akreditācija tomēr apliecina, kā skola strādā. No skolas iekšējā viedokļa svarīgi ir tas, ka skolas attīstība norit pareizā virzienā. Tas ir ļoti svarīgi, jo arī skolotājiem un direktoriem visiem ir jābūt pārliecinātiem, ka skola iet pareizā virzienā. Akreditācija tomēr apstiprina to. (direktors, skola ir akreditēta)*

Reizēm ekspertu izvirzītās rekomendācijas tiek izmantotas kā līdzeklis skolai nepieciešamo finanšu resursu piesaistīšanā. Piemēram, kāds direktors stāstīja, ka akreditācijas eksperti, lai palīdzēt uzlabot akreditējamās skolas materiālo stāvokli, jautājuši, kādas rekomendācijas izteikt, lai skola varētu griezties pašvaldībā pēc palīdzības.

*- (..) akreditācijas eksperti ir tie pozitīvie, ka viņi arī, šīs rekomendācijas veidojot, cenšas palīdzēt skolai nodrošināt, piemēram, kādu problēmu atrisināt vai uzlabot materiālo stāvokli, rekomendē pašvaldībai, eksperts vienmēr arī apprasās, ko Jūs gribētu, lai mēs rekomendācijā ierakstām, kas jums ir problēma. (eksperts, skola ir akreditēta)*

Apkopojot skolu direktoru viedokļus par akreditācijas rezultātu lietderību, kritiski vērtējami ir divi momenti. Pirmkārt, neviens no intervētājiem direktoriem nenorāda, ka sagaida no akreditācijas inovatīvus ieteikumus skolas darba tālākas attīstības dinamikai. Otrkārt, noslēguma ziņojumā iekļautās rekomendācijas skolu pārstāvji uztver drīzāk formāli un savā ikdienas darbā tās īpaši neievēro. Iespējams, tas tā ir tāpēc, ka šie ieteikumi ir pārāk vispārīgi, virknē gadījumu – neizpildāmi, īpaši attiecībā uz skolu materiāli tehnisko nodrošinājumu, un formāli. Kā rāda atsevišķu respondentu izteikumi, ekspertu norādītās rekomendācijas savu aktualitāti iegūs, tuvojoties nākamajai akreditācijai. Tāpēc ļoti svarīgi skolu darbības vērtēšanas sistēmā ir meklēt risinājumus akreditācijas laikā atklāto trūkumu novēršanai, ieteikumu īstenošanas resursu pieejamībai un sasniedzamo rezultātu pārraudzībai.

- *No sākuma mēs it kā viņām pievērsām uzmanību, skatījāmies. Bet tagad, godīgi sakot, ir bišķi aizmirsušies. (smejas) Galvenie punkti, kā jāstrādā, tas ir mēģināts izdarīt. Ja kaut kas ir palicis, tad pagaidām ir palicis, un to noteikti celsim gaismā, kad tuvosies nākamā akreditācija. (eksperts, skola ir akreditēta)*

### 3.4.3. Akreditācijas perioda diferenciacija

Jautāti par nepieciešamību diferencēt skolai izsniegto akreditācijas periodu, daļa direktoru uzskata, ka neatkarīgi no akreditācijas rezultātiem akreditācijas periods nebūtu jādiferencē. Pamatojot savu viedokli, respondenti norāda, ka atsevišķos gadījumos skolas darbības kvalitāti nosaka faktori, kas nav tiešā veidā atkarīgi no skolas un tās darbinieku darba, kā arī nav saistīti ar skolā nodrošināto izglītības procesu. Proti, nereti skolas vērtējumu negatīvi ietekmējošais faktors ir skolas finansiālais stāvoklis, kuru skolai ir minimāla iespēja ietekmēt. Savukārt skolas, kurām akreditācija izsniegta uz pilnu laiku, piešķirtā akreditācijas perioda laikā var stagnēt, nepilnveidojot savu darbību un nedomājot par savu izaugsmi.

- *Domāju, ka nevajadzētu diferencēt, jo tie ieteikumi ir nomainīt logus un, ja tad dod akreditāciju uz diviem gadiem. Tas jau nav ne no manis, ne no skolas kolektīva atkarīgs. Tomēr pamatu pamats ir mācību process, tas ir jāskatās, jo tur parādās tā kvalitāte un viss pārējais. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Nē, jābūt visiem vienādi. (..) Nevar pieņemt, ka tā ir laba skola, tad viņa var tur mierā dusēt, jo tikpat labi tas viss var iesūnot dažādu apstākļu dēļ, gan skolotāju dēļ, gan vadības dēļ, gan kādu citu lietu dēļ. (direktors, skola ir akreditēta)*

Otra daļa direktoru norāda, ka akreditācijas periodu vajadzētu diferencēt. Šāds viedoklis balstās apsvērumā, ka būtiskas akreditācijā konstatētās problēmas dod pamatojumu nepagarināt akreditāciju uz pilno periodu. Šī viedokļa aizstāvji uzskata, ka akreditācijas perioda diferenciacija būtu pamudinājums skolām saņemt labāku vērtējumu un novērst acīmredzamās skolas darba nepilnības.

- *Ja tas ir būtisks aizrādījums, tad varbūt var saīsināt. (direktors, skola ir akreditēta)*

- *Principā jau vajadzētu mazlietiņ. Es atceros, iepriekš bija tie termiņi uz sešiem, pieciem un trim gadiem. Varbūt tas būtu zināmā mērā tāds stimuls tos vērtējumus saņemt, jo šeit neatkarīgi no tā vērtējuma ir vienāds. Tad gan ne uz vienu gadu, bet piecus, četrus gadus un ilgāk. No otras puses, atkal ir jāskatās, kāda ir komisija un cik pamatoti tas ir. (direktors, skola ir akreditēta)*

## 4. Akreditācija neakreditēto skolu pārstāvju priekšstatos

Šajā sadaļā ir analizēti skolu direktori, kuri vēl tikai gaida akreditāciju, viedokļi par akreditācijas procesu skolās. Kopumā šajā mērķa grupā tika intervēti seši vispārīzglītojošo skolu direktori, no kuriem trīs respondenti šobrīd ir arī akreditācijas eksperti. Diviem no direktoriem akreditācija viņu vadītajā izglītības iestādē ir paredzēta 2008. gadā, trijiem – 2010. gadā un vienam - 2011. gadā.

### 4.1. Akreditācijas metodikas vērtējums

Neraugoties uz to, ka šai mērķa grupai nav akreditācijas pieredzes, arī šie direktori pētījumā tika aicināti izteikt savu viedokli par skolu darbības kvalitātes vērtēšanas – akreditācijas - metodiku. To vērtējot, direktori atsaucās galvenokārt uz skolu darbības kvalitātes pašvērtēšanas metodiku, ar kuru lielākā daļa no intervētajiem direktoriem jau ir strādājuši. Tā kā skolu darbības kvalitātes pašvērtēšanas metodika ir integrēta vienotā sistēmā ar skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodiku, kuru veic ārējais vērtētājs, un izvērtē skolas darbības kvalitāti pēc tiem pašiem kritērijiem kā ārējais vērtētājs, tad iegūtie viedokļi ir attiecināmi arī uz akreditācijas metodikas vērtējumu.

Šie direktori viennozīmīgi atzīst, ka jaunā vērtēšanas metodika, salīdzinot ar iepriekšējo akreditācijas mehānismu, aptver visas skolas darbības jomas un sastāv no ļoti niansētiem izvērtēšanas kritērijiem. Vienlaikus, kā norāda direktori, tas ir arī šīs metodikas pielietošanas grūtību pamatā, jo detalizēts skolas darba izvērtējums ir ļoti laikietilpīgs skolas kopējā darba apjoma kontekstā. Tāpat tik detalizēta kvalitātes kritēriju analīze respondentu skatījumā rada augstāku subjektivisma risku vērtējumā.

*- Iepriekšējā akreditācijā, es domāju, ka nebija tik smalki izanalizēts visi šie jautājumi. Tāpat jau praktiski visu to, kas tajā laikā bija jāpārbauda, to jau akreditācijas eksperts pārbaudīja [Izglītības valsts inspektors]. Bet šeit pēc tās jaunās skolas plānošanas un attīstības rokasgrāmatas, kur tās septiņas pamatjomas ir, es domāju, ka šeit ir ļoti smalki. (..) Jomas ir paplašinājušās, un ir konkrēti apakšpunkti katrai jomai, uz kuriem ir jāsniedz tā atbilde. Vienīgais tas apkopojums, tas ir mācību pārzīnei, viss augusta mēnesis gandrīz aiziet, lai visu apkopotu. Arī visi skolotāju pašvērtējumi. Tās mapes ir daudz. (..) Grūti jau man ir spriest, ja nav notikusi. Es nezinu, kas būs pozitīvs. Pozitīvs, es vēlreiz saku, ir tas, ka ir smalki pa tām jomām izstrādāts un ir tie apakšpunkti. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Nu, ja viņa [skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodika] tā ir izstrādāta, pat tā grūti pateikt. Varbūt, ka varētu būt tādos lielākos vilcienos. Jo tik smalki izvērtēt, protams, subjektīvais faktors nostrādās. (..) Katram ir savs raksturs. Arī jautājums par to, kā mēs iepatīkamies akreditācijas ekspertu komisijai. Diemžēl. Tā vismaz stāsta, ka ir bijuši arī tādi momenti. (direktors, skola nav akreditēta)*

Līdzīgi kā direktori, kuru skolas ir akreditētas, arī šie direktori pozitīvi raugās uz situāciju, kad skolas darbu izvērtē neatkarīgi akreditācijas eksperti, kuri iepriekš ar akreditējamo skolu nav bijuši saistīti.

*- Droši vien par pozitīvo varētu uzskatīt to, ka atbrauc tomēr sveši cilvēki. Toreiz bija tā, ka atbrauc inspektors no rajona, kurš mūs visus pazīst. (direktors, skola nav akreditēta)*

Kāda cita direktore savukārt atzīst, ka pilnībā nepārzina jauno akreditācijas pieeju, ņemot vērā faktu, ka viņas vadītās skolas akreditācija ir paredzēta tikai 2011. gadā.

- *Es nezinu, kas ir šī jaunā metodika, jo es līdz šim strādāju profesionālās izglītības sistēmā [kā skolas direktore ir tikai trīs gadus]. Un es tikai zinu, kā akreditācija notiek šajā sistēmā. (direktors, skola nav akreditēta)*

Cits direktors ar bažām un nepatiku raugās uz metodikā paredzēto skolēnu, skolēnu vecāku un skolotāju anketēšanu. Šī direktora skatījumā anketēšanas rezultāti var uzrādīt nevis objektīvo realitāti, bet savstarpējās nesaskaņas, kas var nebūt tieši saistītas ar mācību procesu.

- *(..) ir zināmi nepatika pret tām visām anketēšanām. Tās anketēšanas [skolēnu, skolēnu vecāku, arī skolotāju], ir tā, ka mēs jau esam veikuši šādu tādu sagatavošanas darbu un anketējuši. Nu, tur jau var parādīties viss. Ja tu man nepatīc, es ierakstīšu to. Nu, lūk, tur ir tā visa lieta, ka akreditācijas eksperts var uzķerties. (direktors, skola nav akreditēta)*

Skolu darbības kvalitāte ir saistīta ar dažādu skolas darbības aspektu pozitīvu ietekmi uz mācību procesa rezultātu – skolēna zināšanu izaugsmi un mācību sasniegumiem. Direktori, kuri gaida akreditāciju, norādot, kas, viņuprāt, ir skolas darbības kvalitātes kritēriji, tiecas kā prioritāti skolu darbības kvalitātei izvirzīt rezultātu, nevis pašu mācību procesu. Šāda izglītības kvalitātes izpratne var būt nozīmīgs šķērslis izglītības iestāžu darbības problēmu un to ietekmes uz skolēnu sasniegumiem identificēšanai, kā arī skolas darbības kvalitātes izvērtēšanai, jo tā paredz vērtēt tieši izglītības procesu, nevis rezultātu.

- *Izglītība ir kvalitatīva, to mēs savā skolā vērtējam pēc tā, ja ir pietiekoši daudz skolēnu, kuriem ir vairāk par sešām ballēm, tātad gandrīz labi un uz augšu. Ja ir skolēni, kuri iegūst labas vietas rajona, novada un republikas olimpiādēs, tas nozīmē, ka mums izglītība skolā ir tīri labā līmenī. Protams, ir atsevišķi skolēni, kuriem bija arī šie pēcpārbaudījumi. Tas ir jebkurā skolā, es domāju. Nekur nav tā, ka 100%, viss pilnībā. Bet es domāju, ka tas ir viens no galvenajiem kritērijiem, pēc kā var vērtēt izglītības kvalitāti. Pēc skolēnu sasniegumiem. (direktors, skola nav akreditēta)*

- *Es domāju izglītības kvalitāte, nu, diemžēl jāsaka tas, kas ir, - tie ir valsts pārbaudes darbu rezultāti. (direktors, skola nav akreditēta)*

- *Tie rezultāti ir skolēnu mācību sasniegumi, teiksim, cik sekmīgi skolēni beidz pamatskolu, cik sekmīgi skolēni beidz vidusskolu, vai viņi ar tiem rezultātiem, ar kuriem beidz vidusskolu spēj startēt tālāk. Arī tas, cik no pamatskolas beidzējiem izsaka vēlēšanos turpināt šeit mācības vidusskolā. (..) Manuprāt, skola strādā kvalitatīvi, ja vecāki negrib bērnu no šīs skolas izņemt. (..) (direktors, skola nav akreditēta)*

## 4.2. Gatavošanās akreditācijai

### 4.2.1. Dokumentācijas nozīme gatavošanās posmā

Raksturojot skolu darbu akreditācijas gatavošanās posmā, vairāki direktori norāda, ka akreditācijai nevajadzētu būt papildus slogam skolas darbā, jo iekšējā skolas darba izvērtēšana skolās notiek regulāri. Tomēr vairāki direktori atzīst, ka nekad šie skolas darba iekšējie izvērtējumi nav noslēgušies ar saistīta un integrēta kopvērtējuma

izveidošanu, kā tas ir pirms akreditācijas skolas pašvērtējuma ziņojuma gadījumā. Vienlaikus direktoru viedokļi atspoguļo skolas dokumentu un dokumentācijas sagatavošanas lielo lomu gatavošanās posmā uz akreditāciju. Lai arī pētījuma ietvaros akreditācijas eksperti, komentējot ideālo akreditācijas praksi, norāda, ka tai nevajadzētu sākties ar dokumentu pārbaudi, tomēr atsevišķi akreditācijas eksperti, kuru vadītās skolas vēl gaida akreditāciju, uzsver tieši šī aspekta - dokumentācijas sagatavošanas - lielo nozīmi skolas darba ārējam vērtētājam. Iespējams, tas saistīts ar apsvērumu, ka lielā mērā skolas darbības kvalitātes ārējais vērtējums balstās tieši uz skolas ikdienas prakses dokumentējuma, kā arī to skolas dokumentu, kas apstiprina ikdienas praksi, izvērtējumu.

Analizējot viedokļu atšķirības, jānorāda, ka akreditācijas ekspertiem, kuru vadītās skolas vēl gaida akreditāciju, ir raksturīgi vairāk uzsvērt skolas iekšējā darba izvērtējuma lomu, gatavojoties akreditācijai. Turklāt tiek norādīts, ka šāds iekšējs izvērtējums tiek prasīts no visām skolas darbā un dzīvē iesaistītajām personālījām, tādējādi atspoguļojot labās prakses piemēru. Akreditācijas ekspertu, kuru skolas vēl gaida akreditāciju, lielā iekšējā skolas darba izvērtējuma lomas uzsvēršana akreditācijas procesā visticamāk ir saistīta ar viņu profesionālo darbību akreditācijas jomā un padziļinātāku izpratni par akreditācijas metodiku un norisi.

*- Gatavošanās notiek katru gadu. Šajā mācību gadā mēs iziesim pēc jaunajiem noteikumiem. Tā ir „Skolas vērtēšanas un attīstības plānošanas rokasgrāmata”, kurā ir septiņas jomas. Mēs katru gadu sadalāmies tādos pāros, un tad mēs visas jomas gada beigās izanalizējam. Savs pašvērtējums. Tad mācību pārzinei te ir tas lielākais uzdevums – par visām jomām savilkt to apkopojošo vērtējumu pēc četrām ballu skalas. Mēs šogad pirmo reizi pēc tāda iesim. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Nu, protams, visi tie portfolio ir jāgatavo. Jāsagatavo ir arī metodisko komisiju darbs. To visu dokumentāciju. Principā to jau arī visi akreditācijas eksperti saka, ka pirmais ir dokuments un tad jau ir tālākā runa. Ja nav dokumenta, tad nav nekādu pierādījumu, ka tas ir darīts. Protams, arī tehniskā puse. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Pirmkārt, tie ir jautājumi, kas saistīti ar dokumentācijas noformēšanu. Nav jau noslēpums, ka daudz tiek darīts, bet ne vienmēr tas tiek izlikts uz papīra. Protams, skolotājiem tas ir visgrūtākais, jo dara daudz, bet, kad tas ir jāizliek uz papīra, tas sagādā grūtības. Un tas ir arī laika trūkums. (..) mums ir iekārtotas prioritātes pa atsevišķiem gadiem attīstības plānā. Šīm te prioritātēm veltām vairāk uzmanības gan darbā, gan analizē. Vairāk tagad mēģinu gan pati, gan kolēģi administrācijā, gan kolēģu kolektīvs tieši uz šo te darba analīzi, jo tas ir visgrūtākais. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)*

*- Es pati esmu mācību pārzine un taisu tieši iepriekšējā gada analīzi, un es tieši ar tādu domu daru, ka nākamā gada dokumenti būs tie, kas man jāizstrādā. (..) Ar domu, ka tad vairs nepaliek šie dokumenti, teiksim, iekšējai lietošanai un zināšanai, bet tad jau to skatīs citi cilvēki no malas un vērtēs, kā mēs izskatāmies. (..) Speciāli [gatavošanās] – tā es domāju, ka nē! (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)*

Arī paši akreditācijas eksperti, kuru skolas vēl tikai gaida akreditāciju, atzīst, ka viņiem gatavošanās akreditācijai varētu būt vieglāka, jo ir pilnīgāka izpratne par akreditācijas procesu gan metodikas, gan norises specifikas ziņā.

- *Palīdz noteikti. Es zinu, kas ir tas, kas ir obligāti jāizdara, un es zinu, kas ir tas, ko var aizstāt.* (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)

- *Es domāju, ka man tas palīdz. (..) kādreiz strādāju (..) vidusskolā daudzus gadus un es kā akreditācijas eksperte varēju [palīdzēt], viņi gaidīja akreditāciju un varēju faktiski tā kā nomierināt, jo mani tas nebaida, es zinu, kas tas ir. Pirmkārt, es zinu, kā tas notiek, es zinu, kas tas ir, es zinu to, ka katram vajadzētu tomēr normāli ienākt un meklēt, skatīties, kas jums šeit ir labs. Otrkārt, tā metodika ir skaidra, un tas ir ļoti labi, ka direktoriem pirms tam ir šie kursi, jo citādāk viss nezināmais baida. Man tas tikai palīdz.* (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)

#### 4.2.2. Skolas kolektīva sadarbība gatavošanās posmā

Direktoru stāstījums parāda, ka gatavošanās akreditācijai skolās tiek uztverta kā visa skolas kolektīva pienākums, taču respondentu pieredze par to, kā tieši tas izpaužas, ir dažāda. Tā, piemēram, kāds direktors stāstīja, ka viņa vadītajā skolā katrs darbinieks ir atbildīgs par sava *portfolio*, dokumentu kopuma, kas attiecas uz skolas darbinieka darbības sfēru skolā, sakārtošanu. Savukārt cits akreditācijas eksperts, atklāja, ka viņa vadītajā skolā, gatavojoties akreditācijai, gan skolas darbiniekiem, gan skolēniem rakstiskā veidā ir jāsniedz sava darba izvērtējums. Vēl citas skolas pieredze parāda, ka gatavošanās posmā ir iesaistīti arī skolēnu vecāki.

- *Portfolio, tas ir arī direktora portfolio, katra skolotāja portfolio. Tie ir vāki vai mape, kur ir noteikts dokumentu krājums, lai viņam ir pie rokas, gan noteikumi, gan vērtēšanas noteikumi, gan dežūras, - visas t.s. kārtības, noteikumi, regulamenti.* (direktors, skola nav akreditēta)

- *Gatavojamies jau otro gadu, (..) līdz tehniskajam personālam. Tā ir analīzes veikšana un apmācība. Arī semināru nodarbības – arī pedagoģiskās padomes sēdes, ne gluži lekciju tipā, bet patīk, ka skolotāji raksta, ka ir interesanti.(..) Nu, mums aktīvi ir skolnieki. Daudz dara un jāprot arī savu darbu uzlikt uz papīra. Un arī savu darbu izanalizēt.* (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)

- *Skolotāji, lai varētu normāli iziet akreditāciju, tas nav viena gada darbs. Tas ir gadu no gada. Šīs jomas ir jāizvērtē. Un, protams, mums kā skolas vadībai – gan man, direktoram, gan mācību pārzinei – ir jāapkopo, kas ir pozitīvais, un jāskatās, jo nekad viss pozitīvs nevar būt. (..) Bet visi skolotāji ir iesaistīti. (..) Tāpat skolas vecāku padome, kura ir uz diviem gadiem ievēlēta, tie arī savu vērtējumu dod. Tāpat mācību pārzine ar bērniem, notiek dažādas anketēšanas par dažādiem jautājumiem - ne izzināt par skolotājiem, bet par mācīšanos, vai viņi ir apmierināti ar to, kā mums notiek, vai vide, vai draudzīga skola mēs esam. Tie tad mums krājas no gadu uz gadu, un mācību pārzine tos apkopo. Akreditācijas ekspertu komisijai, (..) mēs viņiem krausim tās mapes priekšā. (..)Skolotāji mums ir ļoti atsaucīgi. Mācību gada beigās par mācību priekšmetiem ir jāraksta pašvērtējums un par pārbaudes darbiem arī.* (direktors, skola nav akreditēta)

Daļa skolu direktoru intervijās atzīst, ka jau šobrīd skolēnu vecākus ir informējuši par gaidāmo akreditāciju, daļa - vēl tikai plāno par to informēt vecākus. Direktoru atklātā prakse rāda, ka viņi nopietni izturas pret šo jautājumu, jo rūpīgi apsver atbilstošāko vecāku informēšanas veidu. Tomēr, neraugoties uz vecāku informētību, direktori uzskata, ka vecāku interesi par akreditāciju skolā lielā mērā nosaka akreditācijas norises



laiks tādā ziņā, vai viņu bērni akreditācijas norises laikā vēl mācīsies konkrētajā skolā. Ja bērns skolā mācības uz to brīdi turpinās, tad vecāku motivācija un interese par akreditāciju ir augstāka.

- *Vecāku attieksme jau ir divējādi, jo viņi jau rēķina, kad bērns beigs skolu un vai bērns beigs līdz tam laikam, tad viņi tā sevišķi tam uzmanību nepievērš un tādos īpašos procesos neiesaistās. Tajā ziņā aktīvāki ir jaunāko klašu skolēnu vecāki. Viņi palīdz ar juridiskām konsultācijām, jo daudz vecāki ir juristi, jo mums nav jurista štata vienība un šobrīd tās juridiskās lietas ir pietiekami sarežģītas.(..) Mums ir ļoti aktīva vecāku padome, kas interesējās par visādām lietām. (direktors, skola nav akreditēta)*

#### 4.2.3. Skolu pašvērtējuma ziņojuma sagatavošana.

Jautāti par to, vai skolas pašvērtējuma ziņojuma sagatavošana atvieglo gatavošanos akreditācijas procesam, tikai akreditācijas eksperti, kuru vadītās skolas vēl nav akreditētas, viennozīmīgi atzīst, ka pašvērtējuma ziņojums atvieglo gatavošanos akreditācijai. Viņi arī norāda uz skolas pašvērtējuma ziņojuma lielo ietekmi akreditācijas procesā, skaidrojot, ka tas ir skolas ikdienas prakses atspoguļojums un pamatmateriāls skolas darba izvērtēšanai ārējam vērtētājam.

- *Nu, es teiktu, ka tas [pašvērtējuma ziņojums] koncentrē, jo tu pats izvērtē pa jomām, un, kad tu vērtē, tu vēl redzi, kur un kas vēl jāpieslīpē. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)*

- *Tas jau būtībā ir tas lielākais darbs. Manuprāt, tas ir lielākais darbs, jo tad, kad rakstīšu pašvērtējuma ziņojumu, visus minētos dokumentus, ko es tur uzskaitu, es pārbaudu. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)*

- *(..) pašvērtējuma ziņojums, tam jāatrod laiks, nav tikai jāuzraksta tas dokuments, bet ir jāizvērtē viss skolas darbs, visa skolas dzīve, pie tam tas ir jāizdara gan ar bērniem, gan ar vecākiem, gan ar skolotājiem, visiem, jo citādi nav jēgas. Citādāk vispār nav jēgas, ne to attīstības plānu, ne to pašvērtējumu. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)*

Direktoru, kuri nav akreditācijas eksperti, attieksme par pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanu ir atšķirīga. Pirmkārt, viņi nerunā par to, ka pašvērtējuma ziņojuma sagatavošana varētu atvieglot gatavošanos akreditācijai, bet vairāk uzsver grūtības, ar kurām nākas saskarties, gatavojot šo ziņojumu. Atzīstot skolu pašvērtējuma ziņojumu par labu skolas darba vērtēšanas praksi, viņi norāda, ka skolas ikdienas prakses atrakstīšana ir ļoti laikietilpīga, rada papildus slodzi skolotājiem un samazina pedagoģiskajam darbam veltīto laiku.

- *Man patīk rakstīt un plānot, un darboties. Bet es domāju, ka drusku tas skolotājs jau tā ir noslogots. Drusku par smagu ir. Vajadzētu tai akreditācijai būt atvieglotai. Es nezinu, kāda viņa tik tiešām izvērtīsies. (direktors, skola nav akreditēta)*

- *Bet varbūt pa tiem kritērijiem, cik es saprotu, tie kritēriji, pēc kuriem jūs vērtējat sevi, sakrīt ar ārējā vērtētāja kritērijiem. Būs, būs, viņi sakrītīs. Viņi savos vērtējumos balstīsies uz tā, ko atrod pašvērtējumā. (direktors, skola nav akreditēta)*

Otrkārt, šo direktora stāstījums parāda, ka atsevišķos gadījumos pašvērtējuma ziņojums tiks gatavots, tikai tuvojoties akreditācijas laikam. Šāda stratēģija atklāj, ka skolas pašvērtējuma metodika konkrētajā skolā nav pieņemta par ierastu skolas darba izvērtēšanas prakses daļu un tiek uztverta kā vienīgi formāla prasība, nevis līdzeklis skolas iekšējās darbības kvalitātes nodrošināšanai. Turklāt tas ļauj secināt, ka šajā gadījumā skolas direktorei nav izpratnes par akreditācijas lomu izglītības kvalitātes sekmēšanā. Tā vietā šīs skolas vadība gaidāmās akreditācijas kontekstā uzmanību pievērš iekšējo normatīvo aktu izstrādei un skolas nolikumam, lai tas atbilstu valstī noteiktajām prasībām, apstiprinot savu neizpratni par akreditāciju kā par skolas darbības kontroles, nevis atbalsta nodrošināšanas mehānismu.

*- Protams, mēs gatavosim pašvērtējuma ziņojumu un visus citus ziņojumus, kas ir vajadzīgi akreditācijai, kad akreditācija tuvosies. Mēs pārskatīsim visas lietas, kas parasti nāk pie akreditācijas, bet tad, kad tas nāks tuvāk un būs šī komisija vairāk vai mazāk zināma. (..) mēs pagaidām strādājam pie iekšējiem normatīvajiem aktiem. Pie skolas nolikuma, kas ir jāpārstrādā, sakarā ar to, ka ir mainījušies likumi un MK noteikumi. (..) Protams, pašvērtējums mums šobrīd nav, jo akreditācija mums ir 2011. gadā. Kāda jēga tad viņu ir taisīt tagad, katru gadu tad viņš ir jāpārstrādā. Mēs, protams, negatavojam katru gadu pašvērtējumu. (direktors, skola nav akreditēta)*

Gatavošanās akreditācijai kontekstā intervijās tika pārrunāta arī respondentu sadarbība ar VIKNVA. Direktori diezgan skopi komentēja savu sadarbību ar VIKNVA, galvenokārt saistot to ar aģentūras piedāvāto semināru skolu direktoriem par akreditāciju. Sekojošie fragmenti no intervijām atspoguļo katra direktora individuālo pieredzi:

*- Zināt, bija atsūtīta vēstule, un es arī pieteicos. Bija domāts, ka būs kaut kādi kursi vai seminārs. Bet tā es arī nekur neesmu bijis. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Gatavojāmies, apmeklējām seminārus. Es sakarā ar šo procesu Rīgā biju četros semināros. VIKNVA rīkotajā seminārā tieši par akreditāciju. Mācību pārzine arī brauca uz trim semināriem un vēl būs divi semināri. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Ir plānota sadarbība, bet pagaidām mēs tos kontaktus neesam tā cieši nodibinājuši. Taisnību sakot tā aģentūra ir kaut kas jauns, un man īsti nav pieredzes, es nezinu, kā ar viņu sadarboties. (direktors, skola nav akreditēta)*

Gatavošanās laikā skola veido arī sadarbību ar izglītības pārvaldēm, ko skolu direktori raksturo visnotaļ pozitīvi, jo tās ir atsaucīgas sniegt konsultācijas par akreditāciju. Vairāki direktori norāda, ka IP kopumā ir uzkrāta liela pieredze skolu konsultēšanā par akreditācijas procesu, un viņi ir gatavi palīdzēt skolām tam praktiski sagatavoties. Īpaši pozitīva pieredze ir bijusi tajos gadījumos, kad IP pārstāvis vienlaikus ir arī akreditācijas eksperts, tādējādi sniedzot profesionālus, pieredzē balstītus ieteikumus akreditācijas veiksmīgai norisei skolā.

*- Protams, izglītības pārvalde jau ir tā institūcija, kas neatsaka savu palīdzību, un viņiem ir arī jāpalīdz. Cik es noprotu no pārējām skolām, kurām jau ir bijusi akreditācija, ka izglītības pārvalde palīdz, tur jau ir savs speciālists. Tā palīdzība notiek, kas ir tie neskaidrie jautājumi. Bet, protams, vienam akreditācijas ekspertam var likties tā, otram tā. (..)Un tad vēl viņi teica, lai atvedam parādām skolas nolikumu. Viņi jau zina teiksim tās nianses, kas un kā.*

*Tāpat attīstības plānu lūdza atvest, un viņi palīdzēs to sakārtot. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Mēs viņus palūdzām [atnākt]. Taču arī citām skolām viņi teica, lai nekautrējas. Viņas pagodinātas jutās, un mēs arī ieguvām. Tie cilvēki, kas braukā un to reālo skatās, var kaut ko pastāstīt. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Bijām uzaicinājuši uz tādu pēcsēdi mūsu rajona akreditācijas ekspertus. Tas ir, izglītības pārvaldes vadītāju un vecāko speciālisti, abi viņi ir akreditācijas eksperti, viņi braukā, veicot akreditāciju. Abi viņi apstāstīja, parādīja tādas lietišas, kur iekrīt kādreiz un saņem mīnusiņus. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Mēs visu laiku sadarbojamies ir izglītības pārvaldi. Es darbojos līdzī, piedalos visās direktoru sanāksmēs, semināros, ko rīko izglītības pārvalde. (..) konsultējos jautājumos, kas attiecas uz šiem normatīvajiem aktiem un citiem jautājumiem, kas kļūst aktuāli, jo viņai [IP pārstāvei – akreditācijas ekspertei] ir šī informācija par akreditāciju citās skolās un kādas ir grūtības. (direktore, skola nav akreditēta)*

### 4.3. Akreditācijas komisija

#### 4.3.1. Priekšstats par akreditācijas ekspertiem

Direktori, kuru skolās vēl nav notikusi akreditācija, savus priekšstatus par akreditācijas ekspertiem ir izveidojuši, balstoties uz akreditēto skolu sniegto informāciju. Piemēram, viens no respondentiem, atsaucoties uz citas skolas pieredzi, uzskata, ka akreditācijas procesa norise mēdz būt atkarīga no akreditācijas ekspertu personiskajām raksturiezīmēm, minot akreditācijas ekspertu augstprātību. Cits intervētais direktors savukārt vērš uzmanību uz akreditācijas ekspertu neviennozīmīgo spēju objektīvi izvērtēt skolā esošo situāciju.

*- Cik es esmu dzirdējis, bet, tas ir tā starp mums runājot, akreditācija ir lielā mērā atkarīga no individuālajiem akreditācijas ekspertiem. Citi akreditācijas eksperti ir normāli, kā varētu teikt, un cilvēcīgi, bet citi – viņš ir akreditācijas eksperts un skolas administrācija, skolas direktors ir zemāks. Ir arī tādi cilvēki. Es tā saprotu, ka pēdējos gados tas tonis no akreditācijas ekspertu komisijas ir mainījies uz pozitīvo pusi, bet sākumā jau izskanēja, ka viņi ir dievi. Tādas runas arī klīda. Kamēr es to neesmu uz savas ādas izbaudījis, tikmēr grūti spriest. Bet tam komisijas sastāvam ir ļoti liela nozīme. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Tas ir grūts jautājums pamatā jau, cik es esmu dzirdējis no apkārtējām skolām, ir ļoti solīdi. (..) par vienu otru, ko es pazīstu un kas pie mums ir bijis, un tagad atkal neregāli kaut ko pieprasa. Nevar taču teikt: „Direktor, paņem 100 000 latu kredītu un sataisi siltuma sistēmu.” Tā kā no akreditācijas eksperta drusku tāds ideāls sapnis. (..) neizvairīsies no tā subjektivisma. (direktors, skola nav akreditēta)*

Neakreditēto skolu direktori raksturoja savas vēlmes, kādiem vajadzētu būt akreditācijas ekspertiem un kādai būtu jābūt skolas darbinieku sadarbībai ar viņiem. Akreditācijas eksperti, kuru skolās nav notikusi akreditācija, uzsver, ka labas sadarbības priekšnosacījums ir eksperta profesionalitāte, kā arī skaidrs tiesību un pienākumu sadalījums akreditācijas norises laikā starp akreditējamās skolas direktoru un komisiju.

- Kad akreditācijas eksperti laicīgi zina, kas viņiem ir jādara, ko viņi jau ir paspējuši izdarīt, iepazīt. (..) Tad, lūk, viņš [akreditācijas ekspertu komisijas vadītājs] ir kā starpnieks, tas, protams, ir atkal, cik veiksmīgi ir sastādīta šī te komanda. Tas arī daudz ko nozīmē. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)
- Veiksmīga sadarbība ir tad, ja katrs zina, kas katram jādara. Ja komisijas vadītājs zina, kas viņam ir jādara, un direktors zina, kas notiek skolā, un, ja viņš nezina, lai viņš nebaidās pajautāt. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)

Direktori, kuri nav eksperti, savukārt norāda, ka, viņuprāt, labas sadarbības priekšnosacījums ir akreditācijas komisijas spēja sniegt padomu un veidot pieredzes apmaiņas dialogu starp skolas darbiniekiem un komisiju, kas ir būtisks priekšnosacījums skolas tālākās darbības uzlabošanai. Tāpat tiek uzsvērts, ka akreditācijas ekspertam vajadzētu būt atvērtam un jāvērtē skola, ņemot vērā tās specifiku un faktisko situāciju. Ļoti svarīgi, pēc direktoru domām, ir tas, lai akreditācijas komisija īstenotu savu konsultējošo, nevis kontrolējošo funkciju, bet tās sniegtie ieteikumi būtu reāli izpildāmi, nevis ideālistiski un utopiski, neiedziļinoties skolas resursu pieejamībā vai plašākā situācijas kontekstā. Tā kāds direktors, atsaucoties uz citas skolas piemēru, norāda, ka nevēlētos, lai akreditācijas komisija sniedz tādus ieteikumus skolas materiāli tehniskās darbības jomas uzlabošanai, kas, izvērtējot reālo skolas dibinātāja un attiecīgi skolas finanšu situāciju, nav iespējami.

- Pēc būtības mācību pārzine ļoti bieži iet pie skolotājiem stundās skatīties, viņa jau nemeklē tajos skolotājos tos mīnusos, bet pēc tam kopīgi pārrunā, kas ir izdevies un kas nav izdevies. Tā vajadzētu darīt arī akreditācijas komisijai. (direktors, skola nav akreditēta)
- Būtu veselīgi un auglīgs darbs tad, ja tik tiešām akreditācijas eksperti būtu sevi līdzvērtīgi nostādījuši mums. Un otrs – ja, protams, kādas kļūdas būs, tad ieteikt, kā – jo viņi ir akreditācijas eksperti – labāk uz priekšu tas ir veicams. Tātad dot savu atzinumu un vērtējumu, kā tas ir labāk izdarām, nevis aktā ierakstīt, ka tas neatbilst tam un tam. Bet viņi ir akreditācijas eksperti, lai to risinātu. Akreditācijas ekspertu komisija ir tā, kas skolai daudz ko būtiski varētu palīdzēt, jo viņi jau braukā pa visu republiku. (..) Esmu par to, ka jautājumi tiek risināti, nevis skolas sodītas. Ja ir uzdots laiks, līdz kuram atrisināt to, kas nav izdarīts, un ja pēc tam pārbauda un ja tad nav izdarīts, tad lūdzu liekat man sodu. Tad es esmu par to, bet nevis uzreiz. (direktors, skola nav akreditēta)
- Jābūt tolerancei vienam pret otru un varbūt sapratnei. Akreditācijas ekspertiem vajadzētu katras konkrētas vides vai nu īpatnības vai nu iespējas ņemt vērā. (..) kaut vai mēs, tas ir pierobeža, vienmēr ir bijis un būs savas problēmas. (..) pieprasīt unikālas superprogrammas vai aparatūru [nevar], ir jāpieiet tam reāli. Vismazākajā lauku skoliņā jau arī nestrādātu muļķi, kas negribētu, bet ja pagastam vai pašvaldībai nav naudas, tad nebūs. Varbūt saprast reāli tās visas iespējas, nevis pamācīt: „Kāpēc tev tur nav?” Tā arī būtu tā sarīšanās. Varbūt arī prast pateikt un prast aizrādīt. (direktors, skola nav akreditēta)

#### 4.3.2. Akreditācijas ekspertu komisijas sastāvs

Aicināti izteikt savus priekšlikumus par to, kādam būtu jābūt akreditācijas ekspertu komisijas sastāvam, direktori kā vienu priekšnosacījumu izvirza akreditācijas ekspertu profesionalitātes principu. Savukārt kāds direktors, izvērtējot šobrīd esošo akreditācijas

komisijas sastāvu, norāda, ka akreditācijas komisijā būtu jābūt arī skolotājiem, jo viņi vislabāk pārzina mācīšanas un mācīšanās specifiku.

Negatīva nostāja direktoru vidū ir pret iespēju akreditācijas ekspertu loku paplašināt, iekļaujot tajā augstskolu pārstāvjus, uzsverot, ka augstskolu pārstāvji uz izglītības procesu vairāk tiecas skatīties teorijas jeb ideālās prakses kontekstā, nevis izvērtējot reālo situāciju. Viens direktors atzīst, ka nevar izteikt savu viedokli par akreditācijas ekspertu komisijas sastāvu, ņemot vērā apstākli, ka viņa skolā akreditācija vēl nav bijusi.

*- Augstskolu pārstāvjus nevajadzētu iekļaut, jo augstskolai ir pilnīgi cits skatījums uz lietām. Es to šobrīd saku arī no savas subjektīvās pieredzes. Es arī šobrīd studēju pedagogiju doktorantūrā, un to man saka arī pedagogi, kas tikko beiguši augstskolu. Saproties, augstskola māca, kā vajag būt, un viņiem nav sevišķa piesaiste tam, kādas ir iespējas, lai dabūtu šo vajadzību līdz realitātei. (...) Tomēr tā teorija ar praksi, tas mums tomēr ir pa vidu. Es ieliktu skolotāju. Atšķirība ir skatījumā no administrācijas pozīcijām un no skolotāja pozīcijām. Piemēram, stundas vērtēšana – būs lietas, kas no skolotāja pozīcijām izskatās savādāk. (direktors, skola nav akreditēta)*

#### 4.4. Akreditācijas rezultāts un ieguvums

Daļa direktoru, spriežot par iespējamiem skolas ieguvumiem akreditācijas procesā, galvenokārt tiecas norādīt uz ieguvumu formālo raksturu. Galvenie ieguvumi direktoru vērtējumā ir skolas akreditācijas pagarinājums un skolas dokumentācijas sakārtošana. Šāds priekšstats par akreditācijas rezultātu ir vērtējams kritiski, ņemot vērā, ka akreditācijas komisijas uzdevums ir vispusīga priekšstata sniegšana par skolas sasniegumiem visās tās darbības pamatjomās un konkrētu ieteikumu izstrāde skolas tālākās darbības pilnveidošanai. Šāda nostāja atkārtoti apstiprina daļas direktoru nepietiekamo izpratni par akreditācijas būtību un mērķiem.

*- Ieguvums būs tas, ka uz sešiem gadiem tiks pagarināts tas, ka mēs esam pilntiesīgi strādātāji, varam izsniegt apliecības par vispārējo pamatizglītību skolēniem. (...) Bet tas nenozīmē, ka akreditācija paies un būs slūžas vaļā. To darbu neatlaidīs, tas ir jāturpina. Bet sistemātiski šo darbu darot, turpinot to katru gadu. Skolotājs sākumā bija skeptisks, tik daudz dokumentu jāraksta un jādarbojas. Mēs pašvērtējumu rakstījām disketēs, tagad „flešā” [zibatmiņā]. Vienvārdsakot, tagad viņam ir vieglāk. Viņš no gada uz gadu ir pieradis pie tā. (direktors, skola nav akreditēta)*

*- Ieguvumi tādi, ko arī saka citi, kuri ir izgājuši, - sakārtot dokumentāciju. Nu, kāds tur ieguvums, ja man naudas nav kaut kā nopirkšanai, tad viņas arī nebūs. Nu, teiksim, arī pašdisciplinējas un sasparojas. (direktors, skola nav akreditēta)*

Otra daļa direktoru viedokļu raksturo respondentu izpratni, kas atbilst metodikā definētajiem akreditācijas mērķiem un norāda, ka nozīmīgākais ieguvums ir iespēja iegūt skolas darbības kvalitātes neatkarīgu vērtējumu un analīzi, vienlaikus salīdzinot iekšējo (skolas) un ārējo (komisijas) vērtējumu un nosakot esošās neatbilstības un to cēloņus. Būtisks ieguvums ir arī komisijas sniegtais neatkarīgais vērtējums un ieteikumi tālākai skolas darbībai, kas neļauj skolai darboties tikai ierasto prakšu līmenī, bet iedzīvināt jaunas idejas. Izskanēja arī viedokļi, ka akreditācijas rezultāts ļauj dziļāk analizēt skolas ikdienas praksi citu skolu prakšu kontekstā un ka neatkarīgs vērtētājs dod lielāku skolas darbības kvalitātes ticamību skolēnu vecākiem.

- Ieguvums skolai ir tas, ka mobilizējamies. Otrkārt, tas liek uz lietām paskatīties citā leņķī un mazliet pasargā no tās iegrimšanas rutīnā. Jo ir raksturīgi tas, ka cilvēki ieiet rutīnā, ja es to esmu darījis 20 gadus, tad tā ir pareizi. (direktore, skola nav akreditēta)

- Sagaidu, lai tie būtu plusi, ar kuriem mēs atšķiramies no citām skolām. No otras puses, ja ir kādas nianšes, kuras no malas ir redzamas, kur vēl ir jāpiestrādā, kādi uzlabojumi vēl ir jāveic, lai tā kvalitāte būtu labāka. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)

- (...) es sagaidu to, (...) vai tas viņu vērtējums sakrītīs, vai mēs redzam vienādi, sakrītīs ar to, kā vērtējam mēs (...). Un, ja gadījumā kādos punktos atšķirsies, tad būs jautājums, kāpēc mēs skatāmies dažādi. (...) un es it kā iegūstu pārlicību, ka mums viss ir kārtībā. Tas ir tas galvenais ieguvums un, protams, arī kādas jaunas idejas un jaunas domas. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)

- Pirmkārt, noteikti man gribētos, lai skola vecāku acīs izskatās labi, jo vecāki ir mūsu pasūtītājs. Un arī pašiem par ieguldīto darbu, jo tas ir tomēr tāds kā atskaites punkts. Ir arī tas ārējais vērtētājs. Ka viņš ir atnācis un pateicis, ka mēs varam debatēt, ka ir ieraugāmi uzlabojumi. (akreditācijas eksperts, skola nav akreditēta)

Izvērtējot direktoru, kuri gaida akreditāciju, viedokļus, iezīmējas vairāki kritiski aspekti, kas parāda šo skolu direktoru daļēju neizpratni par akreditācijas mērķiem un uzdevumiem skolu darbības kvalitātes vērtēšanas kontekstā. Šāds secinājums izriet no sekojošiem viedokļiem: gatavošanās akreditācijai tiek raksturota kā dokumentu pārbaude; daļa direktoru, skaidrojot skolas ieguvumus no akreditācijas, uzsver tikai formālu to nozīmi, piemēram, ieguvums ir pagarināta akreditācija, nevis izglītības kvalitātes celšana; direktori, kuru skolas nav akreditētas un kuri nav eksperti, uztver akreditāciju kā kontroli, nevis konsultatīvu atbalstu; atsevišķi direktori atzīst, ka skolas pašvērtējums tiks gatavots tikai uz akreditācijas laiku.

Lai veicinātu pilnīgāku skolu izpratni par akreditācijas mērķiem skolu darbības kvalitātes vērtēšanas kontekstā, līdzās akreditācijas metodikas praktiskās pielietojšanas skaidrojumam seminārā par akreditāciju ir nepieciešams skolām vairāk skaidrot kvalitātes jēdzienu izglītībā un akreditācijas procesa konceptuālos mērķus.

Tāpat būtu vērtīgi līdzās šobrīd skolu direktoriem un direktoru vietniekiem mācību darbā pieejamajiem kursiem un semināriem, kuros tiek skaidrota skolu vērtēšanas metodika, domāt par citiem informācijas kanāliem skolu darbības kvalitātes vērtēšanu izplatīšanai, lai šī informācija būtu pieejama pēc iespējas lielākam skolas darbinieku skaitam. Piemēram, viens no efektīvākajiem veidiem šādas informācijas izplatīšanai varētu būt informatīvs izdevums skolu darbiniekiem, kas vērsts uz kvalitātes jēdziena izglītībā un akreditācijas mērķu skolu darbības kvalitātes vērtēšanas kontekstā skaidrošanu.

## 5. Skolu akreditācijas norises vērtējums: akreditēto skolu pedagogu perspektīva

Lai iegūtu vispusīgu līdzšinējās vispārizglītojošo skolu akreditācijas norises pieredzes apkopojumu un novērtējumu, kā vēl viena pētījuma mērķa grupa tika iekļauti pēdējos trīs gados, kopš VIKNVA uzsākusi savu darbību šajā jomā, akreditēto skolu skolotāji. Skolotāju grupu diskusijās piedalījās tie skolotāji, kuri ir bijuši tieši iesaistīti akreditācijas procesā, vadot akreditācijas ekspertu novērotās mācību stundas. Grupu diskusiju rezultātu struktūra ir veidota atbilstoši diskusijas vadlīnijām (skat. pielikumā) un pārējo mērķa grupu viedokļu un pieredzes analīzes izklāsta loģikai.

### 5.1. Metodikas vērtējums

#### 5.1.2. Pozitīvie vērtējumi

Līdzīgi kā akreditācijas eksperti un akreditēto skolu direktori arī skolotāji, komentējot pašreizējo akreditācijas metodiku, salīdzināja to ar iepriekšējo metodiku un tās pielietošanu praksē. Šādā skatījumā pozitīvāk diskusiju dalībnieki abās grupās vērtēja šobrīd pielietoto akreditācijas metodiku, pamatojot savu vērtējumu gan ar precīzāk definētiem skolas darbības vērtēšanas kritērijiem, gan ar skaidrāk noteiktām prasībām vērtējamajai izglītības iestādei. Raugoties no skolotāju perspektīvas, pozitīvi ir arī tas, ka mācību stundu novērojumi aptver tikai piecus mācību priekšmetus un kopējais novēroto mācību stundu skaits ir ievērojami samazināts.

Nozīmīgākais pašreizējās akreditācijas pluss ir tās orientācija uz skolas pozitīvo praksi un sasniegumiem, nevis akcentēt trūkumus un neatbilstības iekšējiem un ārējiem normatīvajiem aktiem, kas tika izvirzīts priekšplānā iepriekšējos akreditācijas periodos. Šīs izmaiņas ir mazinājušas arī akreditācijā iesaistīto skolas darbinieku negatīvo stresu skolas darbības vērtēšanas dienās skolā, kas, pēc respondentu domām, arī ir būtisks jaunas metodikas ieguvums.

*- Tomēr nāk vairāk kā draugi, nevis kā ienaidnieki, ar tādu, lai redzētu, kas jums nav tā, kā vajag, bet tad, kad bija iepriekš, atnāk un tiešām ar domu, kā zivi izķidāt. (1)<sup>17</sup>*

*- Man patīk, ka tagad ir skaidras prasības, agrāk tādu vispār nebija. (1)*

*- Es varu piekrist tam pašam, ko jau teica, ka iepriekšējās akreditācijās bija gan tas uztraukums lielāks, gan viss pārējais, kad nosēdēja sešas stundas pēc kārtas reizēm varbūt, bet tagad bija tik, cik bija pieteiktas, vairāk uz stundām negāja. (2)*

Augstāk minētie skolotāju atzinumi par pozitīvajām izmaiņām akreditācijas metodikā un tās pielietojumā norāda arī uz akreditācijas ekspertu metodikas pielietojuma adekvātu izpratni.

#### 5.1.2. Negatīvie vērtējumi

Neraugoties uz virkni atzinīgu vērtējumu, skolotāji sniedza arī kritiskus komentārus, kas daļēji skāra arī pozitīvi vērtētos aspektus. Tas tā ir tāpēc, ka savos spriedumos

<sup>17</sup> Šeit un turpmāk iekavās norādīts diskusijas kods, 1- Rīgas, Rīgas rajona un Ogres rajona skolu skolotāju diskusija, 2 – Jēkabpils, Daugavpils, Aizkraukles, Preiļu un Madonas rajonu skolu skolotāju diskusija.

skolotāji balstījās katrs uz savu individuālo pieredzi, tādējādi atklājot akreditācijas īstenošanas daudzveidīgās prakses.

(a) Novērojamās mācību stundas. Skolotāju pieredze rāda, ka atsevišķos gadījumos, kaut arī ir samazinājies kopējais novēroto stundu skaits, vienam skolotājam nākas vadīt līdz pat astoņām atklātajām stundām dienā, kas rada ārkārtīgi lielu profesionālo un psiholoģisko slodzi. Otrs būtiskākais skolotāju iebildums ir par mācību priekšmetu izvēles principu, kā rezultātā novērotas tiek tikai t.s. pamata priekšmetu mācību stundas, tāpēc akreditācijas norises lielākais slogs gulstas tieši uz šo priekšmetu skolotājiem, savukārt pārējo priekšmetu skolotāji „dzīvo kā nieres taukos”. Balstoties uz šo iebildumu, skolotāji izvirzīja priekšlikumu katrā akreditācijā mainīt vērojamo priekšmetu kopumu, tādējādi aptverot plašāku skolā strādājošo skolotāju loku. Pretējā gadījumā akreditācijas gaitā novērotas tiek vienu un to pašu skolotāju vadītās mācību stundas.

*- Vienīgais, kas bija tajā iepriekšējā akreditācijā, gāja uz visām stundām, uz visiem priekšmetiem, pie katra skolotāja gāja pa vienai stundai, tad šeit ir tikai tie pieci priekšmeti. Pārējie skolotāji ir tā apdalīti, viņi var tā izšmakt un tik traki nenervozēt, īpaši lielā skolā, mazā skolā varbūt sadala darba pienākumus vairāk vai vēl kaut ko, bet te it kā tas smagums tiem pieciem priekšmetiem tiek. (2)*

(b) Dokumentācijas prasības. Lielākā daļa grupu diskusiju dalībnieku uzskata, ka akreditācijas metodikā būtu nepieciešams precīzi noteikt dokumentus, ko akreditācijas komisija pārbaudīs skolas darbības vērtēšanas laikā. Skolotājiem, balstoties uz savu pieredzi, ir izveidojies priekšstats, ka skaidrības un vienotas izpratnes par nepieciešamo dokumentāciju nav nedz skolas darbiniekiem, nedz pašiem akreditācijas komisiju locekļiem.

Kaut arī pašreizējā metodika salīdzinājumā ar iepriekšējo ir orientēta vairāk uz praksi, nevis dokumentācijas pārbaudi, tomēr skolotāju skatījumā nereti eksperti lielāku vērību pievērš skolotāja izveidotajai dokumentācijai, kas raksturo viņa īstenoto mācību darbu, nevis fokusējas uz mācību darba praksi, sadarbības veidošanu ar skolēniem, kas, viņuprāt, atbilstošāk raksturo skolas darbību un atspoguļo patieso situāciju klasēs.

*- Vispār uz akreditāciju diezgan daudz sanāk, ja nu to, ja par šo, ja par izpēti, īstenībā tiešām, kas ir obligāts un kas var būt pielikumā, it sevišķi par audzināšanu, kaut kā priekšmetā to tā neizjūt, man liekas, ka audzināšanas darbs ir tas, vai tiešām tā katra saruna ar vecāku, man liekas pazemojoši, ka es tagad runāju (..) un viss jāpieraksta. (2)*

*- Citādāk es domāju, ka varētu būt mazāk papīru un vairāk konkrētības, tieši, kam man obligāti ir jābūt un tad, ja es vēlos.. lai nav tā, ka man jāskatās, ka kolēģim tur tāds blāķis lielais un tagad kas man nav, es arī tā nekad nedaru, jo var jau redzēt, kas ir visu laiku ikdienā darīts un kas ir tā, kā saka, sakopēts. (2)*

(c) Novēroto stundu vērtēšanas kritēriji. Daži no skolotājiem, atsaucoties uz akreditācijas norisi savās skolās, uzskata, ka ekspertiem nav vienoti novērojamo stundu vērtēšanas kritēriji un vērtējuma aprakstīšanas principi, kā rezultātā nereti skolotāji jūtas neadekvāti novērtēti.



- *Konkrētākas prasības viņiem varētu būt konkrētākas, ko viņi tur skatās, arī, piemēram, vērtējumā. (..) Tad varbūt tā, ka vienam uzraksta to, vienam to, citam pieraksta „laba starppriekšmetu saikne”. Man varbūt arī bija, man nav rakstīts. Citam tur „skolotājs labi pārzina mācību vielu”. Vai es nepārzinu? Es arī pārzinu. Viņi katram savādāk, nevis pēc kādas shēmas, bet uzraksta. (2)*

Šī skolotāju paustā kritika ļauj secināt, ka skolotājiem ir nepilnīgas zināšanas par vērojamo stundu vērtēšanas aspektiem, kas ir iekļauti metodikā standartizētās stundu vērošanas lapā un strukturē vērtētāja darbu. Tāpat tas netieši norāda, ka praksē akreditācijas eksperti ne vienmēr ar skolotāju pārrunā novēroto stundu, kā to paredz metodika. Gadījumos, kad novērotājs ar skolotāju ir pārrunājis stundā notikušo, visbiežāk skolotājiem ir pozitīvas atsauksmes gan par komisijas locekli, gan par stundas vērošanas procesu un novērtējumu. Šajā kontekstā ir labi redzama arī skolotāju un ekspertu sekmīgas sadarbības veidošanas nozīme.

(d) Ekspertu darba objektivitāte. Vērtējot pašreizējo akreditācijas metodiku, skolotāji uzskata, ka tā ļauj iegūt tikai vispārīgu priekšstatu par skolu, bet nevar nodrošināt objektīvu skolas darbības izvērtējumu. Viņuprāt, galvenais šķērslis ir nelielais laika posms (divas līdz trīs dienas), ko ekspertu komisija pavada skolā.

- *Manuprāt, nevar vispusīgi novērtēt skolu, jo tā ir zināmā mērā kampaņa. Jūs zināt, ka tajā un tajā laikā būs, nu tad mēs visi savācamies, fū, paldies Dievam viss beidzās. (..) bērni atskrien starpbrīdī: „Vai, skolotāj, mums bija tajā un tajā stundā akreditācija, un mēs darījām kaut ko tādu, ko mēs savu mūžu neesam darījuši!” Nevar, manuprāt, īsā brīdī, vienā divās dienās pateikt reālo šo stāvokli, varbūt var izvērtēt dokumentāciju. (2)*

Skolas darbības vērtējuma objektivitāti ietekmējot arī skolai sniegtās iespējas sagatavoties akreditācijai. Jāpiebilst, ka skolotāji šajā gadījumā komentēja iespējas sagatavoties novērojamajām stundām, īpaši tajos gadījumos, kad skolotājs par to, ka komisijas eksperti vēros tieši viņa vadīto stundu, uzzina novēloti – dienu vai divas iepriekš.

- *(..) ja tas skolotājam būtu nezināms, ka tūliņ ies manā stundā, ja skolotājs to nezinātu, varbūt būtu mazliet savādāk. Es nezinu, cik tas ir godīgi pret skolotāju, es pati iedomājos, ka man tūliņ, tūliņ pēkšņi atbrauc, pēkšņi ies stundā iekšā. (2)*

Skolotāju viedokļi dalās par to, vai pēc dažām novērotām stundām eksperts var sniegt adekvātu skolotāja darba vērtējumu. Daļa uzskata, ka tas nav iespējams, daļa savukārt ir pārliecināti, ka komisijas locekļiem ir jābūt pietiekami kompetentiem izvērtēt, cik lielā mērā skolotāja sniegums atbilst ikdienā īstenotajam mācību procesam un dot atbilstošu vērtējumu.

- *(..) ieiet vienā stundā skolotājam, pieņemsim, vienā, divās, trīs, tas, manuprāt, neparāda situāciju, jo man pašai bija tā, ka bērni atskrien starpbrīdī: „Vai, skolotāj, mums bija tajā un tajā stundā akreditācija, un mēs darījām kaut ko tādu, ko mēs savu mūžu neesam darījuši!”, (2)*

- *Arī pie kuras klases (..) tas ir ļoti svarīgi. Man, cik ir bijušas pārbaudes, nekad nav bijis tā, ja man būtu jāizvēlas, es noteikti būtu citu klasi ņēmusi un stundu rādījusi, jo iespējas un metodes ir daudz vairāk izmantojamas, vienmēr gadās tā, kā par spīti, nezinot izvēlās to, ko tu nelabprāt būtu ņēmis, bet tāpat es domāju, ka (..) var jau redzēt vai tas darbs ir uz to momentu, vai tomēr tā jau kā sistēma. Bērni, ja viņi visu ir izjutuši, kā tas ir bijis vienmēr, viņi jau*

*dara, un tas ir tā mierīgi, neuztraucoties. Protams, pavisam objektīvi nevar, bet tāds priekšstats. (2)*

Skolotāju paustie akreditācijas metodikas vērtējumi ļauj secināt, ka skolotājiem, iespējams, būtu nepieciešama precīzāka informācija par metodikā iekļautajām vērtējamajām jomām un to vērtēšanas kritērijiem, nepieciešamo dokumentāciju, kā arī ekspertu rīcībā esošajiem instrumentiem.

Skolotāju kritika ļauj spriest arī par trūkumiem skolu administrācijas un skolotāju sadarbībā, gatavojoties akreditācijai, piemēram, attiecībā uz novērojamajām stundām. Tā kā metodikā ir skaidri atspoguļota mācību priekšmetu izvēles sistēma un skolu direktoriem ir iespēja iepazīties ar skolu darbības vērtēšanas metodiku, situācijām, kad skolotājs par viņa vadītās stundas vērošanu uzzina vien iepriekšējā dienā, nevajadzētu būt.

## 5.2. Gatavošanās posms akreditācijai

Vērtējot gatavošanās posma akreditācijai ietekmi uz ikdienas darba organizāciju, daži skolotāji to atceras, kā saspringtu laiku, citi norāda, ka viņu ikdienā tas neienesā būtiskas izmaiņas, tās skārušas galvenokārt skolu administrācijas. Pozitīvās kategorijās par gatavošanos akreditācijai un tās norisi runāja to skolu skolotāji, kuru pārstāvētās skolas, spriežot pēc vēstītā, laicīgi sāk gatavoties akreditācijai un rūpīgi izvērtē jomas, kurās nepieciešami uzlabojumi. Bez īpašām grūtībām gatavošanās skolas darbības vērtēšanai noritējusi arī tajās skolās, kuru direktori paši ir akreditācijas eksperti un labi pārzina metodiku un tās pielietojuma praksē stiprās un vājās puses.

*- Man liekas, ka tas ir tas ikdienas darbs, kurš ir praktiski jāpārdomā, jāsakārto un tad, kad tev jau prasa, tad parādīt un, ja tu esi pārdomājis visu un izdarījis, es domāju, ka tur problēmu nav. (2)*

*- Un arī tā gatavošanās, kad citi saka, ka šausmīgs stress pusgada garumā, mēs, piemēram, neizjutām. Mums direktors pats ir akreditācijas komisijā un viņš teica – mēs jau gadiem zinājām, kam jābūt, nekas nebija tā, ka pēkšņi akreditācijā kaut kas jauns. (..) mums, piemēram, bija liels miers. Protams, katrs bija uztraucies, pie kura nāks. (1)*

Raksturojot gatavošanās procesu akreditācijai skolās, skolotāji norādīja, ka šajā posmā piedalās ne tikai skolas administrācija, bet arī pārējie skolas darbinieki – gan skolotāji, gan tehniskais personāls. Šajā laikā skolās tiek rīkotas dažādas sanāksmes par akreditācijas procesa organizatoriskajiem jautājumiem, gan pedagoģiskās sēdes, kurās tiek apspriests skolā īstenotais izglītības process, analizēti tā iespējamie trūkumi, lai savlaicīgi noteiktu nepieciešamos uzlabojumus. Gatavošanās akreditācijai periodā aktīvi norit arī darbs metodiskajās komisijās.

*- (..) vispirms vairākas sanāksmes, kur visu sīki izrunāja, kam, kā jābūt, kas mums ir, kas jau ir kārtībā, kam jāpievērš uzmanība, ko vadība vēl pārbaudīs pirms, kuri priekšmeti tiks uzskatīti par tiem, kuros noteikti jāparāda stundas, kuriem ir priekšroka un tādā garā. (1)*

Turpinājumā par atsevišķiem gatavošanās akreditācijai aspektiem – skolotāju līdzdalību skolas pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanā, nepieciešamās dokumentācijas

sagatavošanā un sakārtošanā, citu akreditācijā iesaistīto pušu – skolēnu un vecāku – informēšanu un iesaistīšanu.

### 5.2.1. Līdzdalība pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanā

Grupu diskusijās iegūtie dati ļauj spriest, ka skolotāju iesaistīšana skolas pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanā ir izplatīta prakse. Atšķirības pastāv pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanas pieejās un principos.

Vismazāk problēmu ar šī ziņojuma izstrādi ir tajās skolās, kurās regulāri – ik gadu – tiek veikts gan skolotāju darba pašvērtējums, gan skolas darbības kopumā vērtējums. Tuvojoties akreditācijai, šādos gadījumos visa nepieciešamā informācija ir jau iegūta un vienkopus sakārtota, nepieciešami vien atsevišķi papildinājumi, kas neprasa papildu laika resursus nedz no skolotājiem, nedz no skolas vadības. Tā rāda skolotāju atklātā pieredze.

- (...) kopumā es neatceros, ka mēs būtu sagatavojuši kādu speciālu mapīti, kaut vienu, lēnā garā gadu garumā tas viss bija sakrājies, un mums pilnīgi nekas nebija tāds, ko mēs būtu jaunu darījuši. (...) Vienā pusgadā to vajag, nākošā mēs to, jums ir jābūt tādai mapītei, tas tā lēnā garā un cilvēcīgi, un es nekādiem tādiem, nu, es nezinu, mēs neizjutām un arī pirms nāca tā akreditācija, tad arī tā attieksme bija – par ko jūs uztraucaties, jums viss ir kārtībā, atnāks, parādiet, cik jūs labi strādājat. (1)

Skolās, kurās pašvērtējuma ziņojums tiek sagatavots vienīgi akreditācijas mērķiem, ziņojumam nepieciešamās informācijas vākšanas, apkopošanas un izklāstīšanas darbs visiem skolas darbiniekiem rada papildu slodzi un paaugstinātu psiholoģisko spriedzi. Padziļināti izpētot šo respondentu izteikumus citos jautājumos, ir redzams, ka šajās skolās ar akreditāciju saistītais negatīvais stress ienāk skolā vēl pirms akreditācijas norises (komisijas darba skolā) sākuma. Šo skolu pārstāvjiem arī kopumā ir negatīvāka attieksme pret akreditācijas norises organizāciju, vērtēšanas principiem, viņi min lielāku skaitu problēmu. Tas liecina, ka regulārs skolas darba pašvērtējums ir viens no priekšnoteikumiem sekmīgam akreditācijas procesam, sākot no gatavošanās posma.

Nelielas atšķirības pastāv arī pieejās, kā skola gatavo pašvērtējuma ziņojumu. Divas dominējošās pieejas ir (a) anketu vai pašvērtējuma lapu izstrāde skolotāju viedokļu apkopošanai, kam seko iegūtās informācijas apspriešana kopā ar skolas administrāciju (b) darbs metodiskajās komisijās, kas apkopo katra priekšmeta skolotāju vērtējumus, iekļaujot tos skolas kopējā ziņojumā. Abas pieejas paredz sadarbību ar skolas vadību, kopīgi apspriežot iegūtos rezultātus pirms to iekļaušanas skolas darbības pašvērtējuma ziņojumā.

- Mēs bijām ļoti spēcīgi, jo mums bija tādas anketas speciāli izstrādātas un tad vajadzēja, katrs skolotājs veidoja savu versiju, un mēs pēc tam tur pārrunājām arī sanāksmē, un pēc tam skolas vadība, izejot no tā visa, taisīja augšā to pašvērtējumu, un pēc tam mēs viņu apspriedām. (1)

- (...) mums darbojas metodiskās komisijas, un tad mēs to robežās savācam tos datus un iesniedzam vadībai, un tad viņi mums dod pa riņķi, un mēs apspriežam un skatāmies, kā mēs vērtējam, vai mēs piekrītam viņu vērtējumam, un tad kaut ko pamaina. (1)

- Mums atkal katru pavasari vadība skolotājiem dod, sauksim to par pašvērtējumu - kādas ir manas stiprās puses, kādas ir vājās puses, kā es varētu skolas, manuprāt, sliktās, stiprās [puses]. (..) un tad vadība saliek to kopā, un tad augustā atkal to salikto mēs izvērtējam, kas, jā, kas, nē un ko pamainām, un tad top tas gala rezultāts. (2)

Pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanas kontekstā skolotāji komentēja savu viedokli par skolēnu, vecāku un skolotāju anketām, kuru aizpildīšana un apkopošana iekļaujas skolas darbības vērtēšanas sagatavošanas posmā.

Nozīmīgākie skolotāju iebildumi ir vērsti uz anketās iekļauto apgalvojumu formulējumu, kas dažkārt nav viennozīmīgs un paver daudzveidīgas interpretācijas iespējas. Tā rezultātā anketās apkopotā informācija nereti ir kroplīga un neatbilstoši patiesās nostājas un situāciju skolā. Lūk, daži no skolotāju izteikumiem, kas ilustrē raksturoto problēmu:

- Varbūt arī vienkāršotā valodā, lai vecāks to var saprast, jo tie garie termini, teikumi, tas, tas, tas, vajag tur krustiņu vai nevajag, vai vispār neaizpilda, liela daļa nemaz neatnes tās anketas atpakaļ. (1)

- (..) kad mēs tur pildījām tos vērtējumus, viens otrs formulējums (..) nav izdevies formulējums, liekas, ka tur speciāli kāds būtu sastādījis tā, lai pārbaudītu, kā tu proti lasīt. Ziniet, vienu es ļoti atceros, - vai jums notiek skolā bieži strīdi un kautiņi. Es neesmu pat literāts, lai saprastu, ka šos divus nevar ielikt vienā. Bērni tā arī bija uzrakstījuši, viņi domāja par strīdiem, bet tur var iznākt arī kautiņi. Kā var šādi atstāt, tās taču ir divas ļoti atšķirīgas lietas. Tā kā tur viens otrs, ja mēs tā iedziļināties, varbūt vajadzētu pārveidot. (1)

Daži skolotāji pauda neapmierinātību ar anketās izmantoto atbilžu variantu skalu, norādot, ka tā ir nepietiekami izvērsta, jo paredz tikai apstiprinošu („jā”) vai noliedzošu („nē”) atbildi. Iepazīstoties ar skolu darbības vērtēšanas metodikā iekļautajām skolēnu, vecāku un skolotāju anketām, ir redzams, ka esošā skala ļauj izvēlēties vienu no četrām piedāvātajām atbildēm („piekrītu”, „drīzāk piekrītu nekā nepiekrītu”, „drīzāk nepiekrītu nekā piekrītu”, „nepiekrītu”). Līdz ar to ir grūti izvērtēt respondenta norādīto anketu nepilnību, taču var secināt, ka anketā izmantotā skala atbilst skolotāju prasībām par atbilžu amplitūdas iespējām.

### 5.2.2. Dokumentācijas sagatavošana akreditācijas nolūkiem

Skolotāju stāstītais grupu diskusijās ļauj atzīt, ka viens no galvenajiem iemesliem, kas gatavošanās procesu akreditācijai padara par saspringtu laiku skolā, ir akreditācijas mērķiem nepieciešamās dokumentācijas sagatavošana. Turklāt šī problēma ir aktuāla gan skolotāju, gan citu pētījumā iekļauto mērķa grupu vidū. Akreditācijā iesaistīto pušu pastiprinātā uzmanība dokumentācijas atbilstībai akreditācijas un ārējo normatīvo aktu prasībām, iespējams, ir izskaidrojama ar iepriekšējās akreditācijas metodikas fokusu tieši uz dokumentu, nevis to atspoguļojošās prakses izvērtējumu. Kaut arī metodikas akcents šobrīd ir tieši prakse, mērķa grupu, t.sk. skolotāju, priekšstats par sekmīgu sagatavošanos akreditācijai dominē „dokumentācijas sindroms”, kas nostiprina izplatīto stereotipu par skolas darbības vērtēšanu kā par „dokumentu plūdiem”.

(a) Izpratne par nepieciešamajiem dokumentiem. Skolotāju atklātā pieredze rāda, ka dokumentu sagatavošana akreditācijas mērķiem ir haotiska, un tā galvenais iemesls ir skolotāju vidū valdošā neskaidrība par to, kādus dokumentus akreditācijas komisija pārbaudīs. Tā kā skolotājiem nav precīzas informācijas par dokumentiem, kurus varētu lūgt akreditācijas komisija, to gatavošana notiek pēc principa – labāk sagatavot vairāk dokumentu kā nepieciešams nekā mazāk. Gan skolotāji, gan skolu administrāciju pārstāvji interesējas pie saviem kolēģiem, kuru skolās akreditācija jau bijusi, lai iegūtu informāciju par nepieciešamajiem dokumentiem. Ņemot vērā, ka katras skolas pieredze, atkarībā no ekspertu komisijas īstenotā skolas darbības vērtēšanas metodikas pielietojuma, ir atšķirīga, tad arī informācija par pieprasīto dokumentāciju atšķiras. Tā rezultātā top virkne dokumentu, kuri, kā vēlāk izrādās, nav bijuši vajadzīgi un nogulst skolotāju plauktos.

*- Acīmredzot dažādas ir tās prasības, viens eksperts pievērš uzmanību vienam, otrs – otram. Varbūt viņiem pašiem nav, es nezinu, komisijām tā konkrētu prasību, kas kur pievērš uzmanību, no vienas skolas dzirdēju to, no otras šo, man ir jābūt abiem. (2)*

*- Bet vienalga tas drudzis tās mapītes kārtot un likt, un pārrakstīt. Un tiešām skolotāji paliek pēc stundām, nāk sestdienā vai svētdienā, un tad viņš tur kaut ko kārtu un nezina, vai tas īsti būs pareizi, vai tas nekam nederēs. (1)*

(b) Skolotāju portfolio. Vērtējot dažādu dokumentu lietderību, skolotāju domas dalās par skolotāju portfolio iekļaujamajiem dokumentiem un materiāliem, kā arī par šāda vienota portfolio nepieciešamību vispār.

Viena daļa skolotāju uzsver, ka viņiem ir izveidota sava sistēma, kā viņi organizē darbam nepieciešamos dokumentus un informāciju, turklāt materiālu apjoms ir tik liels, ka tas neiegulstas vienas mapes vākos. Īpaši to uzvēra pamata priekšmetu skolotāji, kuri māca vairāku programmu ietvaros un dažādās klašu grupās. Šie skolotāji nenoliedza *portfolio* nepieciešamību. Viņu argumentācija ir balstīta viedoklī, ka jābūt elastīgai pieejai, vērtējot skolotāja vajadzībām piemērotāko viņa darba sistematizācijas veidu. Akreditācijas norises laikā skolotājam ir jāspēj komisijai uzskatāmi parādīt visus materiālus, kas atspoguļo skolotāja darba organizāciju, vienlaikus neizvirzot standartizētas prasības *portfolio* sagatavošanai. Skolotāju grupu diskusijā izskanēja arī viedoklis, ka šobrīd visu dokumentāciju ērtāk uzglabāt elektroniski, nevis papīra formā vairākās mapēs.

*- (...) man visi plaukti un viss tur, kur es sēžu, ir mani portfolio, es labi varu parādīt, kur man kas atrodas. Kā es tādā mapē? Neko nevar salikt, lai gan mums ir atsevišķi audzinātāji un skolotāji. Nu tur es varu saprast, varbūt atsevišķi dokumenti, tur ir skolotājiem audzinātājiem normatīvi, kas ir jāzina, kur ir jāieskatās, tur var būt tavi izglītības dokumenti, vēl kaut kādas informācijas. Viņa varētu būt portfolio, kā mums prasīja, ļoti minimāli, jo man ir visi pārējie portfeli, man ir plāni un viss pārējais man ir citur. (1)*

Sava portfolio sagatavošana ir skolotāju gatavošanās akreditācijai posma viens no svarīgajiem etapiem. Tā kā skolotājiem nav vienotas izpratnes par tajā iekļaujamajiem dokumentiem un mācību darba organizāciju atspoguļojošajiem materiāliem (piemēram, darba lapām, kontroldarbu vai ieskaišu izstrādes materiāliem un lapām u.c.), tad portfolio veidošana akreditācijas nolūkiem nereti izvērsas haotiskā dokumentu un materiālu vākšanā, uzklusot kolēģu viedokļus un iekļaujot savos portfolio pēc iespējas vairāk materiālu. Taču, kā atzīst paši skolotāji, šādi

sagatavotiem portfolio ir tikai formāla nozīme, jo liela daļa tajā iekļautās informācijas nav praksē nepieciešama un ir lieka.

*- Jā, tur par tiem materiāliem es domāju ir tas, ko mēs visi kopējam, vienam ir un tagad otram audzinātājam, man liekas, ka tas ir lieki. Vajag tikai metodiskās komisijas vadītājam, tam, lai ir visi tie materiāli, jo kāda jēga, visu audzinātāju mapēs principā tas pats, tur pietiktu tie plāni un konkrētais darbs ar klasi, nevis visas šitās muļķības. (1)*

*- Kas man personīgi ļoti nepatika, ir ļoti daudz dažādu papīru, kurus nevar nosaukt par dokumentiem, ko visu mēs tur liekam tajās mapēs, jo mēs nezinām konkrēti kādiem viņiem jābūt(..) piemēram, klases audzinātājam obligāti jābūt viens, divi, trīs, četri, pieci (..) un, ja es tur taisu papildinājumus vēl, tad tā ir mana problēma, ja kāds vēlas, lai skatās. Bet brīžiem liekas (..) viens otru pārspēdami jau, ka tik biežāks, ka tik vairāk, man vēl ir, kas tev tur vēl ir, varbūt es kaut ko varu nokopēt. (2)*

Skolotāji līdzīgi kā par pārējo pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo dokumentāciju vēlētos precīzas norādes par obligāti iekļaujamo informāciju, pārējos materiālus pievienojot atbilstoši saviem ieskatiem un darba organizācijas vajadzībām.

(c) Skolotāju un skolēnu darba pašvērtējumi. Skolotāji arī atzīst, ka nav formulētas skaidras prasības, kā analizēt savu darbu, veicot tā pašvērtējumu. Skolotāju pārstāvēto skolu prakses skolotāju pašvērtējumu veikšanā ir atšķirīgas. Diskusiju dalībnieku pieredze atklāja, ka daļa skolotāju to dara regulāri, skolā ir izstrādāti noteikti principi, pēc kuriem skolotāji veic savu pašvērtējumu, un tā ir kļuvusi jau par ierastu praksi. Daļa, savukārt par pašvērtējumu sagatavošanu izteicās drīzāk kritiski, norādot, ka, viņuprāt, tas ir tikai vēl viens no daudzajiem dokumentiem, ko skolas vadība lūdz sagatavot, tuvojoties akreditācijai. Viņuprāt, detalizētai sava un skolēnu darba analīzei nav nozīme, tā ir tikai formāla prasība, kuras izpilde atņem laiku mācību darba organizēšanai ar skolēniem.

Dokumentācijas sagatavošanas kontekstā skolotāji aktualizēja jautājumu par akreditācijas komisiju (plašākā nozīmē – VIKNVA) un Izglītības valsts inspekcijas kompetenču un funkciju pārklāšanos, kā rezultātā skolotāju darbs tiek traucēts, vairākkārt pārbaudot vienu un to pašu dokumentāciju. Skolotāju skatījumā šo abu institūciju darbam vajadzētu būt savstarpēji saskaņotam. Lai to īstenotu, respondenti ieteica veidot skolu akreditācijas komisiju sadarbības mehānismus ar Izglītības valsts inspekciju.

Kopumā skolotāji uzskata, ka viņu darba vērtējumā prioritārs kvalitātes rādītājs ir prakse, ko atspoguļo viņu vadītās mācību stundas, nevis portfolio un citi dokumenti vai informatīvie materiālie. Skolotāju priekšstats, ka primārā nozīme akreditācijas laikā tiek piešķirta mācību darba organizāciju raksturojošajai dokumentācijai, ir viens no cēloņiem stereotīpam par akreditāciju kā „dokumentu plūdiem”.

*- Viņš varbūt reāli nevar nemaz normāli to stundu novadīt, bet viņam ir kārtībā visi dokumenti. Tas, kas tiešām strādā, viņam nav laika rakstīt. (1)*

Skolotāju viedokļi un pieredze par dokumentācijas sagatavošanu akreditācijas gatavošanās posmā ļauj iegūt priekšstatu par katras skolas ikdienas stratēģijām šajā aspektā. Proti, ir skolas, kurās dokumentācija tiek gatavota pēc būtības, izpildot tai paredzēto mērķi, un regulāri, kā rezultātā pienākot akreditācijas laikam šajās skolās strādājošajiem skolotājiem dokumentācijas sakārtošana nerada nedz lieku slodzi, nedz

papildus spriedzi. Pretējā gadījumā, kā rāda diskusijās uzklusīto skolotāju pieredze, dokumentācija nereti ir jāgatavo par ilgāku laika periodu, tās apjoms līdz ar to ir liels, kas savukārt prasa papildus laika resursus.

### 5.2.3. Skolēnu un vecāku informēšana par akreditāciju

Skolotāji teju vienbalsīgi atzina, ka par gaidāmo akreditāciju tiek informēti gan skolēni, gan viņu vecāki. Īpašu problēmu šajā gatavošanās akreditācijai aspektā skolām nav. To apstiprina visās pētījuma mērķa grupās iegūtā informācija, kas nav pretrunīga un nenorāda uz nepieciešamiem pilnveidojumiem.

Visizplatītākā prakse ir informēt vecākus par gaidāmo akreditāciju klases vai skolas sapulcēs vai ar informatīvo lapu starpniecību, retāk skolas izmanto savas mājas lapas kā informācijas izplatīšanas kanālu. Akreditācijas process tiek pārrunāts arī skolas padomes sēdēs, kurās piedalās vecāki, skolotāji un skolēni. Ierasta prakse ir informēt vecākus vienlaikus ar anketu izplatīšanu, taču šajā gadījumā informāciju saņem tikai tā vecāku daļa, kas iekļūst izlasē, ņemot vērā, ka izplatāmo anketu skaits variējas atkarībā no skolas lieluma.

*- Vecāki ir ieinteresēti, lai skola būtu labi akreditēta uz pietiekami ilgu laiku, un tad ir skolas padome, kur gan vecāki, gan skolotāji, gan skolēni, tur viņi kopā šīs lietas pārspriež un tur kaut kādu gadu iepriekš jau noteikti tika izrunāts, kas tad ir kādas pozitīvās un negatīvās lietas, ko vēl var darīt un kas ir jāizdara. (1)*

Skolotāju viedokļi dalījās par skolēnu informēšanas nepieciešamību. Lielākā daļa uzskata, ka skolēni ir noteikti jāinformē par gaidāmo skolas akreditāciju, daļa – gluži otrādi pauda pārliecību, ka skolēniem par to nav jāstāsta, jo tas rada bērnos nevajadzīgu satraukumu, kas tālāk var izplatīties arī ģimenē. Turklāt, zinot par akreditācijas komisijas viesošanos skolā, skolēni to varot izmantot savtīgos nolūkos, apzināti kaitējot skolotājiem novērojamajās stundās. Skolotāju argumentācija pastarpināti raksturo arī pašu skolotāju attieksmi pret akreditāciju un tās mērķu izpratni.

*- Gatavojoties tai akreditācijai, skolotājiem nav jārunā ar bērniem, nāc akreditācija, tas ir bubulis, skolu neakreditēs, un tad viņi tur mājās vēl runā, un tad viņi ir satraukti. Ja viņš neciena to skolotāju, tad viņš arī viņam kaut ko izdara. Ja viņš ciena, viss ir kārtībā.(1)*

*- Tos bērnus jau neviens nebaida ar to, ka tā skola, mums tagad ir tādas problēmas, lūdzu parādiet, nē, absolūti, vienkārši es domāju, ka bērniem ir tiesības zināt, jo viņi vienmēr tā noblisinās, ja atnāk, kaut kādi sēž sveši te, ko viņi vispār grib te pie mums. Tā kā normāli, lai viņi zina, kas notiek skolā pirmām kārtā.(1)*

Stāstot par skolēnu informēšanu, skolotāji atklāja, ka īpašu uzmanību viņi pievērš tiem skolēniem, kuri piedalīsies novērojamajā mācību stundās. Skolēni tiek brīdināti par eksperta klātbūtni un aicināti sakārtot savas dienasgrāmatas un citus mācību procesā izmantotos mācību līdzekļus – darba burtnīcas, piezīmju klades, darba lapas, kartes u.tml.

*- (...) skolēni ir informēti, varbūt audzināšanas stundā tika runāts, ka skolā būs šī akreditācija. Nav noslēpums, ka vakarskolā lielas problēmas ar kavētājiem, pie tiem tika īpaši piestrādāts, un otrs sāpīgs jautājums mums arī šīs*

*dienasgrāmatas. Tā bija cīņa, kamēr mēs tos pirmos mēnešus cīnījāmies, septembris, oktobris pagāja tādā cīņā, bet pēc tam iegājās un tiešām bija tie paraksti, skolotāji arī teica, ka korekti ieraksti atbilstošajā priekšmetā, atbilstošie temati. (2)*

Skolotāju pieredze par akreditācijas komisijas klātbūtnes ietekmi skolā un stundās uz skolēnu uzvedību un līdzdalību mācību procesā ir izklāstīta pētījuma rezultātu ziņojuma 5.3.3.sadaļā par mācību stundu novērojumiem.

### 5.3. Akreditācijas norise skolā

#### 5.3.1. Izglītības kvalitātes vērtēšanas kritēriji

Raksturojot savu izpratni par izglītības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, skolotāju domas dalās. Daļa skolotāju uzskata, ka izglītības kvalitātes rādītājs ir sasniegtais rezultāts - skolēnu mācību sasniegumi. Tāpēc, vērtējos skolas darbības kvalitāti, galvenā vērtība jāpievērš dažādu pārbaužu darbu, eksāmenu un olimpiāžu rezultātiem.

*- Es domāju, ka gala rezultāts tas ir, tas ir gan gadu noslēdzot, tad mums ir tāds starpvērtējums, semestra vērtējums, bet galvenais te ir arī eksāmenu rezultāti, 9. klasi beidzot, gan centralizētie eksāmeni, par kuriem ir prieks, ja tu redzi tos procentiņus, A, B, C, līmenis, tad adrenalīns ir pilnīgi. Ikdienā, protams, tas ir darbs, mācību process, mācīšanās, mācīšana, bet galvenais ir rezultāts. (2)*

*- Bet vispār, ienākot no malas, ir grūti tā, objektīvu vērtējumu nekad nevar iegūt. Teiksim, tu aizej uz ģimnāziju jebkurā vietā Latvijā, kādi skolēni mācās ģimnāzijā, un tu ieej iekšā stundā pie viņiem un, ak, cik labi un, ak, cik skaisti un tu atnāc uz (..) vidusskolu un tur sēž (..), viens varbūt ir nakšņojis kaut kur būdā, vēl par vienu tu esi priecīgs, ka viņš vispār ir atnācis, vēl viens visu nakti nav gulējis, ka viņam vecāki ir dzēruši, nu novadi to stundu tādā pašā līmenī (..). (1)*

Savukārt otra daļa skolotāju, domājot par izglītības kvalitātes kritērijiem, vairāk akcentē izglītības procesa nozīmi, uzsverot skolēnu izaugsmes nozīmi. Šādu viedokli respondentu pamato ar to, ka skolu darbības kvalitātes vērtējums, kas balstās uz skolēnu sasniegumiem, nevar nodrošināt objektīvu skolotāja un skolā īstenotā mācību procesa vērtējumu. Skolēnu sasniegumi ir atkarīgi ne tikai no skolotāja snieguma, bet no virknes citiem faktoriem, piemēram, skolas tipa (piemēram, ģimnāzija vai vidusskola), skolas lieluma, skolas administratīvi teritoriālā izvietojuma (piemēram, lauku vai lielo pilsētu skola) utt.

*- Laikam arī izaugsme, skolēnu izaugsme, jo bieži vien mums atnāk uz vakarskolu ar šiem nepietiekamajiem vērtējumiem, ka mēs redzam, ka viņš tajā mācību gadā tiešām ir uzlabojis savas sekmes ļoti daudz priekšmetos, par to ir gandarījums un tas jau noteikti parāda to, ka kvalitāte ir tāpat. (2)*

Bez jau minētajiem – skolēnu sasniegumi un skolēnu izaugsme – izglītības kvalitātes rādītājiem, skolotāji minēja arī tādus kā skolas vide, materiāli tehniskais nodrošinājums, skolas īstenoto izglītības programmu pēctecība, skolas darbības atbilstību attīstības plānam, kā arī skolotāju prasme radīt motivāciju un prieku mācīties.



- *Es domāju, ka viens ir arī, par cik mums ir visapkārt ļoti daudz skolu, vai tas bērns grib palikt mūsu skolā, vai viņš neaiziet uz citu skolu, tur uz kaimiņu, transports ir pieejams (..), ved par velti. (..) Tad, ja viņi paliek pie mums, tad mums ir kvalitatīvs tas mācību process. (2)*

### 5.3.2. Akreditācijas norises vispārējs raksturojums

(a) Akreditācijas komisijas darba ilgums skolās. Daloties savā pieredzē par akreditācijas norises ilgumu skolās, skolotāji vērtējums nav viennozīmīgs. No vienas puses, skolotāji ir apmierināti, ka komisija skolā strādā divas līdz trīs dienas, nevis ilgstošāk. Šāda nostāja ir saistīta ar to, ka liela daļa skolotāju akreditācijas laiku skolā izjūt kā saspringtu laiku un papildus slodzi ikdienas darbā. No otras puses, skolotāji uzskata, ka tik īsā laikā akreditācijas komisija nevar iegūt pilnvērtīgu priekšstatu par skolas reālo darbību mācību procesa nodrošināšanā.

- *(..) izejot no dokumentācijas pētīšanas un stundu puses, protams, tās dienas ir pietiekami, bet tajā pat laikā tās dienas, ko viņi pavada, ja viņi tiešām grib dot vispārēju, tiešām objektīvu slēdzienu par šo skolu, par maz, par maz viņiem ir. Teiksim, ko viņi vispār varētu saprast, kāda ir skolas vispārējā gaisotne, kas tur, kā tur ir. (1)*

Salīdzinot skolotāju atbildes uz jautājumu par akreditācijas norises optimālo laiku ar viņu komentāriem par akreditācijas norisi kopumā, var secināt, ka skolotāji vēlētos, lai tiktu atsevišķi nodalīts tas laiks, ko komisija velta dokumentācijas analīzei, un laiks, ko komisijas locekļi pavada, vērojot skolotāju vadītās mācību stundas. Katrai no šīm aktivitātēm divas līdz trīs dienas atkarībā no skolas lieluma ir pietiekamas, bet abām kopā – visdrīzāk būtu nepieciešams ilgāks laiks,

(b) Ietekme uz ikdienas darba organizāciju. Lielākā daļa diskusiju dalībnieku, kuru stundas vēroja akreditācijas komisijas eksperti, atzīst, ka tas ir ietekmējis viņu ikdienas darba organizāciju galvenokārt saistībā ar mācību stundu novērojumiem. Lielāku ietekmi ir izjutuši tie skolotāji, kuri strādā vairākās programmās. Tas nozīmē, ka akreditācijas norises dienās skolā viņa vadīto stundu novērojumu skaits ir lielāks nekā citiem skolotājiem. Taču citos skolas ikdienas darbības aspektos skolotāji nav jutuši akreditācijas norises ietekmi.

(c) Sadarbība ar vadību. Akreditācijas norises laikā skolotāju sadarbība ar skolas vadību lielāko tiesu gadījumos ir pozitīva, jo visas puses – gan skolas vadība, gan skolotāji, gan skolas atbalsta personāls, gan daudzkārt arī skolēni – ir ieinteresēti sekmīgā skolas darbības kvalitātes vērtēšanas norisē, lai iegūtu pozitīvu vērtējumu. Kā atzina daži respondenti, akreditācijas laikā skolas kolektīvs ir kļuvis saliedētāks, skolotāji biežāk ir snieguši viens otram nepieciešamo atbalstu, skolas vadības attieksme pret skolotājiem bijusi labvēlīga un motivējoša.

- *(..) novēlēja veiksmes, vispār pozitīvi. Mēs sagaidījām lielāku stresu no vadības puses, bet bija ļoti labi pret skolotājiem. (1)*

Atsevišķi respondenti atzina, ka šajās dienās sadarbība ar skolas administrāciju ir saspringtāka, izpaužas konkrētu rīkojumu formā, bet nereti dienas laikā saskarsme nenotiek vispār, jo tam gluži vienkārši trūkst laika.

- *Kāda tur sadarbība! Tu ņemies pa savām stundām, viņi skraida ar saviem žurnāliem un savu dokumentāciju, ko tu tajās divās dienās vari sadarboties,*

*vakarā visi laimīgi, ka tie ir aizbraukuši projām, paldies Dievam, ka šī diena ir beigusies. (1)*

### 5.3.3. Mācību stundu vērošana

(a) Skolotāju informēšana par novērojamajām stundām. Raksturojot procesu, kā skola izvēlas mācību priekšmetu, kuru vēro akreditācijas eksperti, skolotāji norāda uz atšķirīgām pieredzēm. Dažās skolās mācību priekšmetu nosaka skolas vadība, bet citās tas tiek izlemts pārrunās ar skolotājiem. Lai gan skolai būtu jāizvēlas tikai viens priekšmets, daži skolotāji norāda, ka tā izvēlējusies divus vai pat trīs priekšmetus.

Skolotāju pieredze atšķiras arī pēc tā, cik savlaicīgi viņi uzzina, ka viņu stundās piedalīsies akreditācijas eksperts. Daži skolotāji norāda, ka par stundu vērošanu uzzinājuši tikai tad, kad atbraukusi ekspertu komisija vai dažas dienas iepriekš, citi – vairākus mēnešus vai pat pusgadu iepriekš.

*- (...) tad, kad viņi atbrauc, tad viņi savā starpā vienojas, ko viņi gribētu skatīties, ko skola piedāvā, tā kaut kā bija. Tad, kad viņi ir atbraukuši, tad mēs uzzinājām. (...) Direktors pasaka: „Es gribētu, lai rāda tos trīs priekšmetus, rēķinieties, ka es jūsējos piedāvāšu.” Tā kaut kā, bet viņi [akreditācijas eksperti] var izvēlēties pilnīgi citus. (2)*

*- Mēs, piemēram, zinājām kādus mēnešus divus iepriekš, kuri būs tie divi priekšmeti. Tā bija vēsture, man šķiet, un darbmācība, bet viņi arī atsūtīja ziņu kādus divus mēnešus iepriekš, ka viņi nāks tajās un tajās stundās. Tad bija tā, ka es nabags un vēl tie daži verga darbu darījām pa naktīm, bet pārējie tādi atslābuši, tādi saulaini staigāja pa skolu. (1)*

Skolotāji ļoti kritiski komentē tos gadījumus, kad par stundu vērošanu uzzinājuši īsi pirms akreditācijas norises skolā sākuma, jo tas viņiem liedz mierīgi sagatavoties atklātajai stundai. Piemēram, kā stāstīja viena no pētījuma dalībniecēm, kurai akreditācija izvērsusies par ļoti nepatīkamu pārbaudījumu, tikai piektdienā uzzinājusi par akreditācijas komisijas ierašanos nākamās nedēļas pirmdienā.

*- Pavisam godīgi runājot, man direktors pēc tam iedeva brīvu nedēļu, un es aizbraucu uz ārzemēm, jo es strādāju daudzās programmās un man tās bija astoņas stundas. (...) direktors pēc tam teica: „Es tevi iemetu suņiem par barību, tagad brauc un atpūties.” (1)*

(b) Novērojamās stundas norisi ietekmējošie faktori. Skolotāju grupu diskusijas atklāj, ka stundu vērošana skolotājiem ir satraukuma pilns pārbaudījums. Lielākā daļa skolotāju stundu vērošanu uztver kā sava darba tiešu kontroli, nevis iespēju saņemt objektīvu vērtējumu sava tālāka darba pilnveidošanai. Skolotāji norādīja, ka akreditācijas komisija viņus vērtē tikai pēc dažām novērotajām stundām, kuru veiksmīgu norisi ietekmē vairāki faktori, piemēram, stundas tēma, no kuras ir atkarīgas izmantotās metodes, kā arī klase, kurā skolotājam jābūt atklātā stunda. Pedagogi atzīst, ka skolēni ir dažādi, ne visas klases ir vienlīdz spējīgas un ne ar visām klasēm skolotājam ir izveidojusies laba sadarbība.

*- Vēl jau ir atkarīgs arī no tā, kādas ir klases, ir paralēlklases, ja gadās, īpaši vidusskola. (...) mums, piemēram, viena ir spēcīgāka pēc konkursa un, ja tev trāpās, viņi iet iekšā tieši tajā ne īpaši spēcīgajā klasē. Tu vari parādīt kaut ko daudz labāku, bet tev paskatās tikai to klasi. (1)*

Skolotāji uzsver, ka stundas norisi ietekmē arī akreditācijas eksperta klātbūtne. Tā rada satraukumu ne tikai skolotājam, bet arī skolēniem. Rezultātā pat spēcīgas klases var neparādīt savu labāko sniegumu. Tomēr respondenti atzīst, ka skolēnu sniegums ir ne tik daudz atkarīgs no eksperta klātbūtnes, kā no paša skolotāja, no tā, vai viņš ir uztraucies, kā viņš vada stundu, vai izmanto jau zināmas metodes. Pēc skolotāju domām svarīgi ir arī tas, vai skolēniem ir bijusi pieredze rādīt atklātās stundas.

- *Bērni tajā dienā, man, piemēram, bija ļoti spēcīga klase, man līdz šim brīdim nav izskaidrojuma, kas ar viņiem notika, un mēs ar viņiem esam rādījuši atklātās stundas un viss, viņi pilnīgi izjuka un neko nevarēja, es nezināju, kā viņus savākt, lai novadītu stundu līdz beigām. (1)*

- *(..) ja tu stundā kaut ko darīsi ne to, ko tu dari parasti, tu taču izgāzīsies, tas taču ir skaidrs, tu nevari pēkšņi viņiem likt darīt kaut ko citu nekā tu dari katru reizi, tad tev ir tiešām divi mēneši viņi jātrenē teātrim. Nevar no viņiem paprasīt parādīt to, ka es vienmēr tā daru, tā nav. Kā tu dari, tā tu dari. (1)*

Liela nozīme novērojamo stundu objektīva vērtējuma veikšanā skolotāju skatījumā ir akreditācijas ekspertu profesionalitātei. Tieši tāpēc, kā uzsvēra skolotāji, komisijas locekļiem jābūt skolu pārstāvjiem, kas pārzina mācību procesa organizācijas un norises ikdienu skolās. Respondenti arī atzina, ka profesionāls eksperts var bez pūlēm saskatīt, kuros gadījumos mācību stunda neatbilst ikdienas praksei, ir samākslota un kuros gadījumos tā patiesi atspoguļo skolotāja un skolēnu ikdienas darbu klasē.

- *(..)tajā pat laikā šim cilvēkam, kas sēž manā stundā, viņam ir jābūt tik profesionālam, ka viņam ir jāsaprot, kāpēc tas neaizgāja, vai tur skolēns bija viens tur šāds vai citāds vai kā, jo struktūru jau viņš var redzēt, ka es kaut ko gribu, bet man jau ir tās personības pretī. (..) labi, protams, tas arī ir mans personīgais darbs, vai es viņus spēju savākt vai nē, bet ne no manis vien ietekmējas viss tas gala rezultāts par 100%. (1)*

Skolotāju satraukums par skolēnu uzvedību atklātajā stundā vairāk izskanēja Rīgā notikušajā diskusijā, savukārt tālāko Latvijas reģionu skolu skolotāji vairāk dalījās ar pozitīvu pieredzi. Viņi norādīja, ka skolēni mūsdienās ir atbildīgi, un pat tie bērni, kas citkārt ir slinki un palaidnīgi, akreditācijas dienās ļoti cenšas, un kopumā klase parāda labu sniegumu, neskatoties uz eksperta klātbūtni stundā.

- *(..) ja viņi jūt, ka šī stunda tiešām iet kā parasti, ka es nesaucu tikai tos gudros un viss ir tas pats, aiziet tas viss, un tas stress pazūd, bērniem viņš pazūd ātrāk katrā gadījumā nekā skolotājam, tur man liekas problēmu nav. (2)*

- *Nē, vispār atbildības sajūta no skolēniem bija ļoti liela, es uzskatu, jo viņi arī apzinās to, ja neakreditēs skolu, tad nebūs, kur nākt vairs arī, tā ir ļoti nopietna lieta, un vispār arī stundās, kad bija komisijas locekļi, viņi (..) ļoti nopietni skatījās, bet es uzskatu, ka skolēnu attieksme bija ļoti laba un atbildības sajūta varbūt dubultojusies. (2)*

- *(..) mums bija viens puika, neveicas viņam īpaši mācībās, viņš tāds palaidnīgs mazliet, parasti stundās ar viņu ir problēmas. (..) ļoti uztraucāmies, kā viņš uzvedīsies. Kā par brīnumu, viņš bija kluss, viņš visu darīja tā, kā vajag, cik viņš spēja, gāja pie tāfeles, atbildēja, kaut ko mēģināja rēķināt. (2)*

(c) Pārrunas ar ekspertiem pēc novērojuma. Lai gan saskaņā ar akreditācijas metodiku, komisijas ekspertam vērotā stunda ir jāpārrunā ar skolotāju, ne visos

gadījumos tas tā notiek. Tie skolotāji, kuriem ir bijusi iespēja pārrunāt novēroto, šādu metodikas stratēģiju vērtē ļoti pozitīvi, jo šajās pārrunās saskata iespēju izskaidrot neveiksmes, ja tādas bijušas. Turklāt skolotāji vēlas dzirdēt eksperta vērtējumu, kas var sniegt arī noderīgus ieteikumus turpmākajam darbam. Visbeidzot šāda saruna var novērst dažādus pārpratumus un neskaidrības, kas ekspertam var rasties, noskatoties tikai vienu stundu un nezinot, kā skolotājs strādā citās stundās.

*- Tad es uzskatu, ka stundu, ko viņš ir vērojis, pēc tam, ja viņš vēlas šo stundu izrunāt ar šo skolotāju, pie kā viņš ir, viņam tas ir noteikti jādara, jo katrā klasē skolotājam ar šo klasi ir savas īpatnības kaut kādas, kuras viņš nevar zināt un kuras varbūt stundas laikā nekādi neparādās, bet kaut kāds konteksts, un, ja viņš to nezina, viņš var ierakstīt mīnusu ne tajās vietās, kur vajag. (1)*

*- Man divas stundas vēroja, pēc katras stundas notika pārrunas ar ekspertu, un atbilstoši tad viņš gribēja dzirdēt mana paša domas par stundu, tad viņš izteica savus komentārus, vērtējumu. Tā nebija, ka tikai iedod papīru parakstīt, tas tika pārrunāts viss. Un arī pārējie eksperti, kas mums skolā bija, ar priekšmetu skolotājiem visas stundas pārrunāja. (2)*

Pārrunām ar ekspertiem, kā rāda skolotāju pieredze, ir liela nozīme skolotāju pozitīvas attieksmes pret akreditāciju veidošanā. Turklāt pārrunu rezultātā skolotājiem veidojas arī atbilstoša izpratne par akreditācijas mērķiem, saskatot tās pozitīvo ieguldījumu gan skolotāja, gan skolas īstenotā mācību procesa kvalitātes celšanā kopumā.

*- Un tiešām sarunas pēc visām stundām, trīs stundas tās bija, notika mums un ļoti tā draudzīgā atmosfērā, nevis tādā aizrādījuma formā, bet tādā padomdevēja formā. Bija lietas, ko varētu darīt savādāk varbūt, vai nu tur neizdevās vai kā. Tiešām nepalika tāds rūgtums, kā viņa man uzdrošinās aizrādīt, jo nav jau tā, ka vienmēr sanāk tā, kā esi izdomājis, bet ļoti labs bija tas novērtējums. (2)*

*- (..) par šīm pārrunām, mums pagājušajā gadā bija ļoti patīkamas šīs pārrunas. (..) mēs ļoti daudz uzprasījām tādas jautājumus, kur joprojām nav vienota viedokļa. Viņš mums ļoti daudz ko pateica, ieteica abām par tām instrukcijām, kā tur to datumu rakstīt, viņam varēja ļoti daudz uzprasīt, tas bija ļoti labi vispār, ka ir tādi cilvēki, kas atbrauc, kuri ir kompetenti un arī zina, ka ir noteikti jautājumi, kuri nekad nav līdz galam izstrādāti un tev nav viņus ne kur izlasīt, ne arī to kāds var pateikt, un mums ļoti daudzus jautājumus ļoti labi ieteica. (1)*

Kā redzams iepriekš citētajā fragmentā, skolotāji ļoti pozitīvi vērtē akreditācijas ekspertu koleģiālu attieksmi pret skolotājiem, ekspertu kompetenci konsultēt un sniegt padomus par skolotājam neskaidrajiem jautājumiem. Raksturojot ekspertu sniegto ieteikumu lietderību, skolotāji uzsvēra, ka ļoti svarīga ir forma, kādā šie ieteikumi tiek pasniegti, un laikam, kad tas tiek darīts. Apkopojot grupu diskusijās atklātās pieredzes, jāsecina, ka pozitīvi vērtējama prakse ir novēroto stundu pārrunāšana dienas beigās mierīgā gaisotnē, atvēlot tam nepieciešamo laiku. Pretējā gadījumā, darot to starpbrīdī, pārrunas ir sasteigtas, skolotājs ir satraucies gan par novadīto stundu, gan par gaidāmo stundu, tāpēc viņam ir grūti uztvert eksperta sakāmo un izvērtēt sniegto ieteikumu lietderīgumu. Rezultātā skolotājam veidojas priekšstats par stundu novērošanu kā formālu akreditācijas procesa sastāvdaļu, neizprotot tās patiesos mērķus un iespējamo devumu skolotāja darba pilnveidošanai.

- Mums varbūt nebija, jo starpbrīži bija ļoti īsi un tikās, kad noskatījās visas stundas, (..) tad sarunāja brīvu brīdi un tikās eksperts, un runāja par visām stundām, ne pēc katras, jo viņam vajadzēja iet uzreiz un tad ir labāk, ja ilgāk tu vari parunāt un visu, nevis, ka tur tajās piecās vai desmit minūtītēs starpbrīdī ātri par to stundu, (..) lai nav, ka skolotājs domā par nākošo stundu, tad tā saruna arī nav, bet bija sarunas. (2)

- Pie tam pirmajā dienā tās bija piecas pēc kārtas, pēc pirmās man bija šitā, pēc otrās man jau bija tā, pēc trešās man jau bija vienalga, es domāju, sēdi, pie tam starpbrīdī viņa nāca klāt runāties, kas nebija, kā viņa būtu darījusi citādāk, man pat nebija laika padzerties (..). (1)

(d) Jautāti par ieteikumiem, kā uzlabot stundu vērošanas procesu, skolotāji apgalvo, ka nepieciešams novērst tādus gadījumus, kad pie viena skolotāja vēro vairākas stundas pēc kārtas (līdz pat astoņām mācību stundām dienā). Šādos gadījumos novērotājam un skolotājam nav iespējams arī rast laiku produktīvām savstarpējām pārrunām, kas, kā rāda pētījuma rezultāti, ir ļoti svarīgi. Skolotāji arī vēlas būt savlaicīgi informēti par viņu vadīto stundu novērošanu, kā arī par to, kādu dokumentāciju akreditācijas eksperts vēlēšies pārbaudīt. Šādu priekšnoteikumu ievērošanu sniegtu skolotājiem iespējas sekmīgi sagatavoties mācību stundu novērojumiem un mazinātu negatīvo stresu akreditācijas norises laikā skolā.

- Jāizskata ir priekšmetus dažādās programmās pa divām stundām. Ja viens skolotājs strādā daudzās programmās, mums bija skolotāji, kuriem noskatījās pat astoņas stundas. Tas ir divās dienās pilnīgi absolūti ārprātīgs stress. Vēl stundas ir saliktas pēc kārtas, reizēm tā ir pirmā stunda, reizēm tā ir absolūti pēdējā stunda pēc pusdienām. (1)

- Varbūt iepriekš zināt, ko vēlas redzēt, vai dokumentāciju, vai tas pats portfolio vai bērnu darbi, lai es laikus varu, nevis es tā sakrauju bez maz visu, ko varētu gribēt redzēt, bet viņš vispārībā uz to neuzmet aci. (1)

## 5.4. Akreditācijas ekspertu komisijas darba vērtējums

### 5.4.1. Akreditācijas komisijas sastāvs

Vērtējot akreditācijas ekspertus pēc to pārstāvētajām institūcijām, skolotāji atzinīgi izsakās par pašreizējo komisiju sastāvu, uzsverot, ka ļoti svarīgi ir, lai akreditāciju veiktu skolu praktiķi. Diskusijās izskanēja ieteikums papildināt esošos komisiju sastāvus ar skolotājiem - metodisko komisiju vadītājiem.

Skolotāji uzskata, ka akreditācijas komisijas sastāvam jābūt pēc iespējas neitrālākam, lai tajā nebūtu pārstāvji no konkurējošām un tā paša rajona skolām.

- Man arī tāda pati pieredze ir ar divām akreditācijām pēc kārtas. Ja tagad bija šajā akreditācijā no Jelgavas un Rīgas pamatā tie vērtētāji, bet iepriekšējā bija [mūsu] rajona, tad pilnīgi nevar salīdzināt. Rajona pilnīgi tā, kā gribētu tevi tikai iznīdēt, neko labu nevar pateikt, pēc stundas tev tā nodod, ka tu vispār vairs nevari saprast, kas tur tik traks bija. Šeit [otras skolotāja pārstāvētās skolas akreditācijā] bija ļoti pozitīva attieksme. (1)

Viens no noteicošajiem faktoriem, kas, pēc skolotāju domām, nosaka ekspertu atbilstību šim amatam, ir viņu praktiskā pieredze, strādājot skolā. Novērojamo stundu kontekstā diskusiju dalībnieki norādīja, ka būtu vēlams, lai novērotājam būtu

skolotāja darba pieredze un viņš būtu mācījis tos priekšmetus, kurus vēro. Skolotāju skatījumā tas ir būtisks priekšnoteikums, lai akreditācijas eksperts izprastu ne vien klasē un skolā notiekošo mācību procesu, bet arī sniegtu profesionālus un lietderīgus ieteikumus, kas balstītos viņa gan kā eksperta, gan kā skolotāja, pieredzē. Turklāt skolotāja darba rādītājs ļautu arī ekspertam noteikt, cik lielā mērā vērotā mācību stunda atbilst ikdienas praksei, nevis ir īpaši veidota akreditācijas nolūkiem.

- *Jā, teiksim, valodnieks, viņš varētu varbūt iet gan krievu valodā, gan latviešu valodā, gan angļu valodā, bet tiešām, ja viņš iet bioloģijā un iet sportā, tad ...* (1)

- *(..) ir pieci cilvēki, viņi neaptver visus tos priekšmetus, un mums vizuālajā mākslā iet iekšā cilvēks un kādas četras stundas sēž, un piesienas skolotājam, kāpēc tas bērns to zīmuli tur tā, nevis tā. Mūsu bērns studē mākslas akadēmijā, tur vienalga, kaut kājā turi to zīmuli.* (1)

Tikpat svarīgi, kā atzina skolotāji, ir tas, lai eksperts kā praktiķis pārstāvētu līdzīga tipa skolu, piemēram, lai vakarskolas akreditācijas komisijā būtu vismaz viens vakarskolu pārstāvis, nevis tikai ģimnāziju eksperti.

Līdzīgi kā skolu administrāciju pārstāvji (gan akreditēto, gan neakreditēto skolu gadījumā) arī skolotāji ļoti negatīvi vērtē ierosinājumu akreditācijas komisijā iekļaut augstskolu pārstāvjus. Savu nostāju skolotāji pamato ar to, ka augstskolu mācību spēkiem trūkst praktiskā pieredze un zināšanas par reālo skolas darbu, kas ir būtisks šķērslis skolas darbības kvalitātes efektīvam novērtējumam.

- *Tie, kas tiešām reāli paši strādā un redz, kā tas dzīvē ir, nevis atnāk, ka viņš desmit gadus jau vairs nav strādājis, viņš tagad ir augstskolā pasniedzējs, viņš ir tik tālu no tā visa, ka brīžiem liekas, ka viņš vispār skolā nekad nav mācījies.* (1)

#### 5.4.2. Akreditācijas ekspertu profesionalitātes rādītāji

Pēc skolotāju domām, veiksmīga akreditācijas norise skolā ir lielā mērā atkarīga no akreditācijas komisijas ekspertu profesionalitātes. Apkopojot skolotāju pieredzē balstītos ekspertu vērtējumus, izriet, ka lielākajā daļā gadījumu ekspertu darbs ir bijis profesionāls, viņu kompetence ir bijusi atbilstoša viņu veicamajiem pienākumiem.

- *Mums arī šī pēdējā pagājušajā rudenī ļoti kompetenta bija, ļoti kompetenta visos, gan vēsturē, gan arī matemātikā, valodā, tiešām tādas būtiskas lietas varbūt pateica, varēja atbildēt uz jautājumiem, piemēram, kad pašiem nav skaidrs, kompetenta.* (1)

Kā galvenos ekspertu profesionalitāti raksturojošos rādītājus respondenti minēja skolas darbības kvalitātes vērtētāju pieredzi gan darbā skolā, gan ekspertu amatā, attieksmes veidošanu pret skolu un skolas darbiniekiem, akreditācijas mērķu izpratni un metodikas pielietojuma prasmi.

- *(..) ļoti labi tas, ka vērtēja skolotāji. Komisijā, cik es atceros, mums bija skolotāji, tie cilvēki, kas paši strādā skolā un zina, kā tas ir, kā tas notiek, tas liels pluss.* (2)

Tomēr vislielāko vērību, vērtējot ekspertu darbu, skolotāji pievērsa viņu personības īpašībām un psiholoģiskajam raksturojumam, kas nosaka ekspertu attieksmi pret skolu kopumā. Ja tā ir pozitīva, labvēlīga, uz sadarbību vērsta, tas palīdz skolotājiem

mazināt negatīvo stresu – satraukumu un bailes, ko akreditācija rada skolotājos, un padara akreditāciju par pozitīvu pieredzi, no kuras var mācīties gan skolotājs, gan eksperts, kas pilda padomdevēja un konsultanta, nevis kontrolētāja un soģa lomu.

- *Es tikos ar komisiju kā atbalsta personāls, tikšanās, var teikt, bija laba, un man varbūt šajā tikšanās patika tas, ka arī šie komisijas pārstāvji dalījās, kā pie viņiem šie problemātiskie jautājumi tiek risināti, vairāk tas nebija tāda atskaites veidīga, bet mums izvērtās vairāk kā domu apmaiņa, tas man tā ļoti patika. (2)*

- *Ļoti spēcīgi ir atkarīgs, kādā psiholoģiskā noskaņojumā atnāk šī komisija, vai viņa tev atnāk tā „nu, mēs tagad jūs te žmiegsim” vai normāli kā kolēģis pie kolēģa, (..) neaizmirstot to, ka viņi tomēr ir komisija, kas nāks un pārbaudīs, bet ar normālu attieksmi, nevis pārāku tādu „mēs te tagad karaļi, mēs te jūs te tagad”. Tas ir ļoti būtiski. (1)*

Diemžēl skolotājiem ir ne tikai pozitīvās prakses pieredze. Pētījuma dalībnieki norādīja, ka ir saskārušies ar negatīvu, reizēm pat naidīgu un uzbrūkošu ekspertu attieksmi un pat neētisku komisijas rīcību. Šādos gadījumos, kā uzskata skolotāji, ir teju neiespējami veidot sekmīgu skolas un komisijas sadarbību, kā arī nodrošināt skolas darbības kvalitātes objektīvu vērtējumu.

- *(..) pēc tām divām dienām puse gribēja aiziet no darba un puse bija slima, tai skaitā arī direktore, jo bija šis te: „Kāpēc jūs 9.klasē atkārtot cenšaties deklinācijas un kas jums vispār te ir?” (..) kritizējoši, nevis vērtējoši. Pēc tam mēs beigās arī neuzzinājām vērtējumus par savām stundām. (1)*

- *(..) es nezinu, vai viņi tā drīkst darīt, bet tā bija mana rajona bioloģijas skolotāja, kurai es kādreiz biju metodiskās apvienības vadītāja. Tad viņa nāca ar tādu domu paskatīties, kā tad tu pati to dari. Es biju klusībā cerējusi, ka viņa noskatīsies vienu, divas, trīs stundas, metīs mieru, bet viņa godprātīgi atsēdēja visas astoņas. (1)*

Lai novērstu šādu gadījumu izplatību, kā arī rastu iespēju pašiem skolotājiem veikt akreditācijas komisijas darba vērtējumu, vienā no diskusijām atbalstu guva ieteikums izstrādāt ekspertu vērtēšanas anketas, kuras pēc akreditācijas norises skolā aizpilda skolotāji, īpaši tie, kuru vadītajās stundās tika veikto novērojumi. Šajās novērtējuma anketās vajadzētu iekļaut tādas aspektus kā ekspertu profesionalitāte, kompetence konkrēto priekšmetu mācību stundu novērošanā un skolotāja darba vērtēšanā, pārrunu un ieteikumu lietderīgums, saskarsmes un sadarbības veidošanas prasme.

- *Jā, un varbūt tad mainītos tā komisija, vienā skolā par viņiem saraksta, otrā, tad varbūt izdarītu secinājumus. Kas tad viņi paši dievi virs mums ir, viņi var mūs, kā saka, un atkal tie, kas atnāk un ir ļoti cilvēcīgi, varbūt viņiem pašiem būtu patīkami, ka mēs par viņiem izteiktu. (1)*

Šāds vērtējums, pirmkārt, nodrošinātu ekspertiem atgriezenisko saiti no skolotājiem, otrkārt, veiktu zināmas sociālās kontroles funkciju, ierobežojot neētiskas rīcības gadījumus no ekspertu puses, treškārt, ļautu skolotājiem justies kā līdzvērtīgiem ekspertu partneriem, kuru darbam ir vienots mērķis – skolas darbības kvalitāte.

## 5.5. Akreditācijas norises noslēgums - rezultāti

(a) Skolotāju līdzdalība gala vērojumu un noslēguma ziņojuma apspriešanā. Akreditācijas metodika paredz, ka skolas darbības kvalitātes vērtēšanas noslēguma dienā skolā komisija iepazīstina skolas vadību ar gala vērojumu rezultātiem. Par to,

vai šajā pasākumā piedalās arī skolotāji, lemj skolas vadība, metodika to neaizliedz. Skolotāju grupu diskusiju rezultāti rāda, ka prakses ir dažādas – daļā skolu skolotāji tiek aicināti kopā ar vadību uz klausīt komisijas vērojumus, daļā skolu – par šiem vērojumiem skolotājus skolas administrācija informē atsevišķi, bez ekspertu klātbūtnes.

Lai gan tajās skolās, kur skolotāji piedalās gala vērojumu paziņošanā, kā atzina diskusiju dalībnieki, šī saruna parasti ir vispārīga, tomēr tā ir nepieciešama. Skolotāji vēlas dzirdēt komisijas vērtējumu par savu un skolas darbu, tādējādi saņemot atgriezenisko saiti no ekspertu komisijas. Vairāki skolotāji atzinīgi norāda, ka šajā sarunā eksperti vairāk uzsver pozitīvos vērojumus, sniedzot skolotājiem gandarījumu par paveikto darbu. Netieši tā tiek veidota arī pozitīva attieksme pret akreditācijas procesu kopumā, kā arī veicināta skolu darbības kvalitātes vērtēšanas mērķu izpratne plašākā kontekstā.

- (...) mēs sēdējām zālē, drusciņ parunāja, viņi [akreditācijas eksperti] drusciņ pastāstīja, bet tā konkrēti, ka latviešu valodā vajag to vai to, tā nē. (1)

- (...) komisija, kad bija veikusi akreditāciju, noslēguma sarunā viņi vispār iepazīstināja ar to, ko viņi labu ir redzējuši, pirmkārt, un tie trūkumi un priekšlikumi, kas būtu jāmaina, tie sekoja pēc tam, tie nebija tie galvenie. Lūk, tas jums ir slikti, tas ir slikti – tā neteica, vienmēr saskatīja labo un, ja tur kādi trūkumi kādā jautājumā, tad teica, ka tie jānovērš, protams. (2)

- Man patika, kad bija noslēgums, (...) tad viņi uzsvēra katra priekšmeta pozitīvās, ko viņi ir redzējuši labu. Tas tomēr visa kolektīva priekšā bija gandarījums skolotājiem, kad katrs komisijas loceklis teica, kas ir labs bijis tajā stundā, ko viņi labu ir redzējuši. (2)

Savukārt, kad skola saņem akreditācijas komisijas izstrādāto skolas darbības kvalitātes vērtējuma noslēguma ziņojumu, skolas administrācija parasti aicina visus skolotājus noklausīties, apspriest un izteikt priekšlikumus par komisijas galīgo vērtējumu.

(b) Akreditācijas ekspertu rekomendāciju lietderīgums. Vērtējot akreditācijas ekspertu izstrādātās rekomendācijas skolas darbības pilnveidošanai un esošo trūkumu novēršanai, skolotāji norāda, ka tās mēdz būt vispārīgas un tāpēc grūti izpildāmas. Līdzīgi kā pētījuma pārējās mērķa grupas, viņi uzskata, ka ekspertu komisijai, izstrādājot ieteikumus, jāņem vērā katras skolas reālie apstākļi, skolas tips, skolas cilvēku resursi un pieejamais finansējums, kā arī objektīvie faktori, kas ietekmē noteiktas skolas darbības jomas.

- Jāatrod psihologs un sociālais darbinieks, nu atrodi psihologu, divi gadi mums nav viņa, sociālie darbinieki mainās viens pēc otra, nepatīk viņiem tas darbs, un skola nevar atrisināt, piemēram, šo jautājumu. (1)

- Tur nav konkrēti priekšlikumi, ko viņi gribētu un kā, un tagad mēs, kad esam savas domas atkal izteikuši un savākuši datus, vai mēs atkal izdarīsim labi līdz tai nākamajai reizei? (1)

Kritiski skolotāji vērtē atsevišķiem ekspertiem piemītošo tendenci salīdzināt savu skolu ar akreditējamo skolu, pieņemot, ka viņa pārstāvētās skolas rīcības modelis ir pareizāks.

Skolotāji uzskata, ka rekomendāciju kvalitāte ir atkarīga no ekspertu profesionalitātes, pieredzes un skolā pavadītā laika. Neskatoties uz to vispārīgo raksturu, daži skolotāji



atzīst, ka rekomendācijas ir noderīgas un tiek ņemtas vērā skolas turpmākajā darbā. Viņuprāt, neatkarīgs profesionāls eksperts var objektīvāk novērtēt skolas darbību nekā paši skolas darbinieki, tāpēc ļoti svarīgi līdzās skolas pašvērtējumam veikt arī skolas darbības kvalitātes ārējo novērtējumu.

Lai sekmētu skolai izvirzīto rekomendāciju lietderīgumu, skolotāja izteica ieteikumu papildināt vispārīgās rekomendācijas ar konkrētām norādēm par veicamajām aktivitātēm to īstenošanai. Pretējā gadījumā, pēc skolotāju domām, zūd šo ieteikumu jēga. Kopumā vērtējot akreditācijas nozīmi skolas darbā, vairāki skolotāji atzīst, ka tas deva stimulu sakārtot, sistematizēt skolas darbu un novērst vairākus tā trūkumus.

*- Viņi visi ir eksperti, tātad zinoši cilvēki, tad arī viņiem tam vispārīgajam slēdzienam būtu jādod šie konkrētie ierosinājumi. Sēdiet, kaut vai piecatā domājiet, ko labu šeit var izdarīt, tad tikai tam ir kaut kāda jēga. (1)*

*- Mums skolu tas stimulēja tajā ziņā, ka mēs visus plānus tagad esam arī datorā savādījuši, tālāk vieglāk tu ko vari mainīt un lietot (..), citādi tas bija katrreiz no jauna. (1)*

## PĒTĪJUMA SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Pētījuma „Vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas pieredzes novērtējums” rezultāti sniedz vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas pieredzes novērtējumu pēdējos trīs gados, kopš šo procesu organizē un koordinē Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūra. Pētījuma ietvaros ir izpētītas akreditācijas īstenošanā iesaistīto mērķa grupu – politikas veidotāju, akreditācijas ekspertu, skolu administrāciju un pedagogu – viedokļi par pašreizējo akreditācijas metodiku, skolu darbības kvalitātes vērtētāju darbu, akreditācijas procesa visiem trīs (sagatavošanās, norises, noslēguma) posmiem, kā arī akreditāciju rezultātā izvirzīto rekomendāciju lietderīgumu un pielietojamību gan skolas darbības pilnveidošanas, gan valsts izglītības politikas veidošanas kontekstā.

Pētījumā iegūtie dati ļauj secināt, ka šobrīd akreditācijas sekmīgu un efektīvu organizāciju plašākā mērogā negatīvi ietekmē skaidru, politikas līmenī definētu skolu akreditācijas stratēģisko mērķu trūkums. Tā novēršanai būtu nepieciešams veicināt Vispārējās izglītības kvalitātes vērtēšanas stratēģijas izstrādi, politikas līmenī skaidri definējot skolu akreditācijas konceptuālos mērķus.

Tikpat svarīgi izglītības politikas līmenī ir noteikt izglītības politikas īstenošanas organizācijā un pārraudzībā iesaistīto institūciju funkcijas un atbildību. Īpaši svarīgi ir izvērtēt VIKNVA un Izglītības valsts inspekcijas kompetenču sadalījumu akreditācijas kontekstā, lai novērstu šo institūciju darbības pārklāšanos. Šobrīd visuzskatāmāk tās dublējas saistībā ar skolu darbību apliecināšās dokumentācijas pārbaudi, neraugoties uz to, ka VIKNVA un IVI mērķi šajā ziņā ir atšķirīgi. Viens no šīs problēmas īstermiņa risinājumiem būtu saskaņot VIKNVA un IVI darbības grafiku skolās, lai izvairītos no situācijām, ka īsā laikā skolā tiek pārbaudīti vieni un tie paši dokumenti divas reizes. Diemžēl pētījuma gaitā IVI vadošie darbinieki atteicās sniegt savu viedokli par tās līdzšinējo darbību skolu akreditācijas jomā un pašreizējām funkcijām, lai izvērtētu optimālākos abu institūciju sadarbības modeļus.

Izvērtējot un salīdzinot visu pētījumā iesaistīto mērķa grupu pieredzi, ir redzams, ka skolu akreditācijā ir aizsācies ļoti nozīmīgs process – notiek akreditācijas paradigmu maiņa, kas aizsākās ar 2004.gadā īstenoto Pasaules Bankas Izglītības attīstības projekta ietvaros izstrādāto un aprobēto skolu darbības kvalitātes vērtēšanas metodiku, kura pētījumā iekļauto mērķa grupu vērtējumā nodrošina elastīgāku akreditācijas īstenošanu un ir vērsta uz pieredzes apmaiņu un atbalsta sniegšanu, nevis skolas darbības kontroli. 2004.gadā aizsākto procesu 2005.gadā pārņēma un sekmīgi turpina virzīt VIKNVA.

Izglītības politikas veidotāji un akreditācijas eksperti pozitīvi vērtē VIKNVA izveidi, tās īstenoto akreditācijas procesa administrēšanu un pārraudzību, akreditācijas ekspertu komplektāciju un to darbības koordinēšanu. Lielākā daļa ieteikumu VIKNVA darbības pilnveidošanai ir saistīti ar akreditācijas ekspertu profesionalitātes celšanu, izstrādājot efektīvākus ekspertu darbības kontroles mehānismus. Jāpiebilst, ka pētījuma gaitā vairākkārt tika norādīts, ka VIKNVA savā darbībā ir ierobežota nepietiekamo finanšu un cilvēku resursu dēļ, piemēram, akreditācijas ekspertu tālākizglītības un darbības kvalitātes kontroles nodrošināšanā.

Raksturojot paradigmu maiņu akreditācijas jomā, pētījuma rezultāti ilustrē vairākas šo atziņu apstiprinošas pazīmes. Līdzšinējā skolu darbības kvalitātes vērtēšanā primārā

nozīme tika piešķirta skolas darbību atspoguļojošās dokumentācijas atbilstībai ārējiem un iekšējiem normatīvajiem aktiem, ko lielā mērā noteica par akreditācijas organizēšanu atbildīgā IVI. Šajā posmā ir izveidojies joprojām plaši izplatītais iesaistīto mērķa grupu priekšstats par akreditāciju kā kontrolējošu mehānismu skolas darbības nodrošināšanai. Kaut arī pētījuma rezultāti rāda, ka šajā ziņā notiek pozitīvas izmaiņas un akreditācija arvien vairāk tiek uztverta kā atbalsts skolu sekmīgai darbībai izglītības procesa īstenošanā, ir ļoti svarīgi veidot visiem sociālajiem partneriem vienotu izpratni par akreditācijas mērķiem un to sasniegšanas procesa nozīmīgumu.

Gan akreditācijas ekspertu, gan akreditēto skolu pieredze sniedz pamatu secinājumam, ka arvien vairāk skolu darbības kvalitātes vērtēšanā prioritāra nozīme tiek pievērsta skolā īstenotajam mācību procesam un praksei, nevis skolas darbības rezultātiem skolēnu mācību sasniegumu izteiksmē un dokumentācijai, kas atbilst pašreizējās metodikas ietvaros definētajiem mērķiem un uzdevumiem. Arī šīs izmaiņas vērtējamās kā akreditācijas paradigmu maiņas pazīmi.

Neraugoties uz pozitīvajām tendencēm akreditācijas mērķu izpratnē, pētījums atklāj arī virkni problēmu, kuru novēršana sekmētu skolu darbības kvalitātes vērtēšanas attīstību aizsāktajā virzienā.

Atsevišķs problēmu loks ir saistīts ar akreditācijas ekspertu sagatavošanu, atlasī un profesionalitāti. Akreditācijā iesaistīto mērķa grupu viedoklis ir vienots par to, ka akreditācijas ekspertiem ir jābūt profesionāli saistītiem ar vispārīzglītojošo skolu darbību, kā tas šobrīd arī tiek īstenots, jo lielākā daļa akreditācijas ekspertu ir skolu administrāciju un izglītības pārvalžu pārstāvji. Vienlaikus tieši šāda pieeja akreditācijas ekspertu atlasē ir cēlonis vienai no lielākajām problēmām akreditācijas procesa efektivitātes nodrošināšanai. Proti, pētījumā iegūtie dati rāda, ka akreditācijas ekspertu – skolu administrāciju pārstāvju starpā liela ietekme ir viņu korporatīvajām saitēm, gan vērtējot skolas darbības kvalitāti, gan akreditācijas ekspertu darbību skolā. Tas ir arī viens no cēloņiem, kas skolas darbības kvalitātes vērtēšanā kavē ievērot objektivitātes principu, padarot akreditāciju par formālu procesu, kas nenodrošina saturiski pamatotu un objektīvu informāciju par skolu darbības kvalitāti. Turklāt tas ir arī viens no faktoriem, kas ietekmē plaisas veidošanos starp skolu akreditācijas rezultātā iegūtajiem augstajiem novērtējumiem un vispārējās izglītības kvalitātes rādītājiem valstī kopumā. Ir nepieciešams mazināt akreditācijas ekspertu iespējamo subjektivitāti, pārskatot ekspertu atlasē un akreditācijas komisiju komplektēšanas principus, kā arī veicinot regulāru akreditācijas ekspertu tālākizglītību par akreditācijas metodikas jautājumiem.

Skolu pieredze atklāja, ka gadījumos, kad akreditācija ir noritējusi veiksmīgi, ekspertiem galveno vērību pievēršot skolas darbības praksei, nevis dokumentācijas kontrolei, kā arī paužot labvēlīgu un ieinteresētu attieksmi pret skolas kolektīvu un skolā īstenoto mācību procesu, skolas administrācija un skolotāji ir saņēmuši vērtīgu pieredzi un atbalstu savas tālākās darbības organizēšanai. Minētais ļauj secināt par akreditācijas ekspertu profesionalitātes nozīmi akreditācijas veikšanā un sadarbības veidošanā ar skolas darbiniekiem.

Lai sekmētu akreditācijas procesa efektivitāti un tā mērķu – izglītības kvalitātes paaugstināšanu - sasniegšanu, ir nepieciešams turpināt veidot akreditācijas ekspertu un skolu vienotu izpratni par skolu darbības vērtēšanas mērķiem, metodikā iekļautajiem kvalitātes rādītāju vērtēšanas kritērijiem un to pielietojumu. Ir vēlams rīkot regulārus seminārus akreditācijas ekspertiem nelielās grupās par metodikas

pielietošanu, balstoties uz prakses gadījumu analīzi. Savukārt skolu administrāciju pārstāvju izpratnes veicināšanai vēlams nodrošināt skolu darbības vērtēšanas metodikas plašāku pieejamību.

Skolas darbības kvalitātes vērtēšanas prakšu izpēte atklāja izplatītākās problēmas akreditācijas sagatavošanas un norises posmos. Pirmkārt, ir nepieciešams mazināt skolas darbības iekšējā un ārējā vērtējuma neatbilstību, iesaistot skolas pašvērtējuma ziņojuma izstrādē visu skolas kolektīvu. Pašreizējā pieredze rāda, ka skolas, kurās tas tā notiek, ir labāk sagatavotas akreditācijai un pauž lielāku izpratni par akreditācijas procesu kopumā. Turklāt pozitīvā prakse ir veikt skolas darbības pašvērtējumu regulāri, nevis tikai akreditācijas nolūkiem. Pēdējā gadījumā šiem ziņojumiem ir formāls raksturs, kas neatspoguļo reālo skolas darbību. Otrkārt, ir jāceļ skolas darbinieku, īpaši skolotāju, motivācija aktīvāk iesaistīties skolas darbības kvalitātes vērtēšanā, skaidrojot kvalitātes jēdzienu izglītībā un akreditācijas procesa konceptuālos mērķus.

Akreditācijas noslēguma posmā sagatavotajiem skolu darbības vērtējuma ziņojumiem būtu jākalpo par izglītības politikas veidošanas informatīvo bāzi kā valsts, tā pašvaldību līmenī, tomēr praksē to pielietojums ir ļoti ierobežots. Ziņojumi kopumā ir novērtēti kā virspusēji un reālo situāciju neatspoguļojoši, savukārt rekomendācijas balstās galvenokārt uz *jābūtības* principu, neņemot vērā praktiskās dzīves realitāti. Apkopotā skolu pieredze ļauj secināt, ka skolas šobrīd nesagaida no akreditācijas inovatīvus ieteikumus skolas darba tālākās attīstības dinamikai, noslēguma ziņojumā iekļautās rekomendācijas tiek uztvertas formāli to vispārīgā un neizpildāmā satura dēļ. Tāpēc ļoti svarīgi skolu darbības vērtēšanas sistēmā ir meklēt risinājumus akreditācijas laikā atklāto trūkumu novēršanai, ieteikumu īstenošanas resursu pieejamībai un sasniedzamo rezultātu pārraudzībai, nosakot izglītības politikas līmenī institucionālo atbildību par rekomendāciju ieviešanu. Šobrīd praksē nav vienota mehānisma rekomendāciju īstenošanai – dažviet procesa pārraudzība ir pašvaldības kompetencē, citviet funkcijas ir deleģētas izglītības pārvaldēm.

Pētījuma rezultāti ļauj secināt, ka vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas efektivitātes un tās mērķu sasniegšanas garants ir visu procesā iesaistīto pušu saskaņota darbība un vienota izpratne par akreditācijas mērķiem, to sasniegšanai izmantoto instrumentu pielietojumu un rezultātu ieguldījumu izglītības kvalitātes celšanā lokālā un nacionālā līmenī.

## PIELIKUMI

### Pielikums A

#### Politikas veidotāju interviju vadlīnijas

Šobrīd Baltijas Sociālo zinātņu institūts sadarbībā ar Vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas valsts aģentūru veic pētījumu par vispārējās izglītības iestāžu akreditācijas līdzšinējo pieredzi. Pētījuma uzdevums ir apkopot viedokļus un informāciju par to, kā šobrīd noris skolu akreditācijas process, kā notiek tajā iesaistīto institūciju sadarbība, cik lielā mērā akreditācijas process un tā īstenošanas gaita atbilst sagaidāmajam.

Jūsu profesionālā pieredze un viedoklis var sniegt nozīmīgu ieguldījumu akreditācijas pieredzes izvērtēšanā un pilnveidošanā nākotnē, tāpēc mēs aicinām Jūs piedalīties pētījumā un atbildēt uz mūsu jautājumiem.

#### **Ievada jautājums**

**Pastāstiet, lūdzu, kā Jūsu profesionālā darbība ir saistīta ar vispārējās izglītības iestāžu akreditāciju.**

#### **Vispārējās izglītības kvalitātes politika un VIKNVA darbība**

**Kā Jūs vērtējat šobrīd esošo politiku vispārējās izglītības kvalitātes vērtēšanā? Kāda ir IZM politika izglītības kvalitātes noteikšanā un uzlabošanā? (Ko IZM šobrīd dara un plāno šajā jomā?)**

**Šobrīd vispārējās izglītības iestāžu akreditāciju kopš 2005. gada rudens veic VIKNVA. Kā Jūs vērtējat VIKNVA izveidošanas lietderību? Kādi apstākļi un mērķi noteica šādas aģentūras izveidošanas nepieciešamību?**

**Kādam vajadzētu būt funkciju un atbildības sadalījumam starp IZM Vispārējās izglītības departamentu un VIKNVA attiecībā uz vispārējās izglītības iestāžu akreditāciju? Kas un kāpēc būtu maināms šo funkciju sadalījumā?**

**PAPILDUS JAUTĀJUMS IZM UN VIKNVAS PĀRSTĀVJIEM: Kā Jūs vērtējat sadarbību starp IZM un VIKNVA? (Vai) Kādi ir šīs sadarbības „vājie posmi”?** *Ja ir šādi „vājie punkti”, jautāt: Kāpēc? Kāda būtu vēlamā sadarbība?*

#### **PAPILDUS JAUTĀJUMI IZGLĪTĪBAS PĀRVALŽU (IP) PĀRSTĀVJIEM**

**Kādas ir IP funkcijas vispārējās izglītības kvalitātes nodrošināšanā? Cik sekmīgi šīs funkcijas tiek īstenotas, Jūsprāt? Pamatojiet, lūdzu, savu viedokli!**

#### **PAPILDUS JAUTĀJUMI IP UN VIKNVA PĀRSTĀVJIEM**

**Kā Jūs vērtējat sadarbību starp IP un VIKNVA? (Vai) Kādi ir šīs sadarbības „vājie posmi”?** *Ja ir šādi „vājie punkti”, jautāt: Kāpēc? Kāda būtu vēlamā sadarbība?*

#### **JAUTĀJUMI VISIEM**

**Kāda, Jūsprāt, ir vispārējo izglītības iestāžu akreditācijas rezultātu nozīme vispārējās izglītības politikas plānošanā un veidošanā? Kā tieši līdz šim vispārējo**

izglītības iestāžu akreditācijas rezultāti ir palīdzējuši pilnveidot vispārējās izglītības sistēmu?

**Kas ir mainījies izglītības iestāžu akreditācijas īstenošanā kopš to organizē VIKNVA? Kā Jūs vērtējat šīs izmaiņas?**

**Kā Jūs vērtējat līdzšinējo VIKNVA trīs gadu darbību tieši izglītības iestāžu akreditācijas jomā? Cik sekmīgi/ nesekmīgi VIKNVA īsteno šo savu funkciju? Lūdzu, pamatojiet savu viedokli!**

**Kā Jūs vērtējat pašreizējo izglītības iestāžu akreditācijas īstenošanas finansēšanas mehānismu? Kādi ir risinājumi?**

#### ***Akreditācijas process un metodika***

*Akreditācija nozīmē izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanu. Kas liecina par to, ka skolas kā izglītības iestādes darbība ir kvalitatīva? Kādi, Jūsaprāt, ir izglītības iestādes darbības kvalitātes rādītāji?*

**Kā Jūs vērtējat pašreizējo akreditācijas metodiku? Kādi, Jūsaprāt, ir šīs metodikas pozitīvie un negatīvie aspekti?**

**Kas, Jūsaprāt, ir tie pozitīvie aspekti pašreizējā akreditācijas metodikā (VIKNVA, Pasaules Bankas), kas to atšķir no iepriekšējās akreditācijas metodikas, kuru izmantoja Valsts Izglītības inspekcija?**

*Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka IZM nav stratēģijas, kas paredzētu vienotus principus, saskaņā ar kuriem vērtēt vispārējās izglītības kvalitāti, līdz ar to ir risks, ka akreditācijas ekspertu komisijas vērtējums atsevišķos gadījumos var būt subjektīvs.*

**Kādi, Jūsaprāt, varētu būt mehānismi, kas palīdzētu izvairīties no subjektivitātes akreditācijas procesā?**

#### **PAPILDUS JAUTĀJUMI IP UN VIKNVA PĀRSTĀVJIEM**

**Kā Jūs vērtējat esošo kārtību (gan skolās, gan ekspertu komisijās), kādā notiek skolas gatavošanās akreditācijai? Kādas Jūs saskatāt problēmas un to risinājumus šajā posmā?**

**Kā Jūs vērtējat kārtību, kādā notiek pats akreditācijas process un noslēguma ziņojuma sagatavošana? Kādas Jūs saskatāt problēmas un to risinājumus šajos posmos?**

#### **JAUTĀJUMI VISIEM**

**Balstoties uz Jūsu līdzšinējo pieredzi, kādas ir galvenās izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas grūtības, ar kurām savā darbā sastopas (*jautāt atbilstoši respondenta kompetencei*):**

- VIKNVA?
- IZM?
- izglītības pārvalde?
- akreditācijas komisija?
- skola?

*Atbilstoši atbildei uz jautājumu, jautāt par katru institūciju: Kas, Jūsaprāt, būtu nepieciešams, lai šīs grūtības mazinātu vai novērstu?*

#### PAPILDUS JAUTĀJUMI IP PĀRSTĀVJIEM

**Raksturojiet, lūdzu, sadarbību starp IP un skolām akreditācijas procesā – gan gatavošanās posmā, gan pēc akreditācijas posmā? Kā Jūs vērtējat šīs sadarbības efektivitāti un kvalitāti?**

IP uzdevums ir analizēt savā administratīvajā teritorijā esošo skolu darbību un tās kvalitāti. Kādu lomu IP, analizējot savā pārraudzībā esošo izglītības iestāžu darbību un izglītības procesa kvalitāti, piešķir akreditācijas komisijas ziņojumam un rekomendācijām?

IP ir tā institūcija, kas dod/ nedod atļauju skolas direktoram, ja viņš ir akreditācijas komisijas loceklis, doties veikt akreditāciju. **Kāda ir Jūsu kā IP pārstāvja attieksme pret skolu direktoru iesaistīšanu akreditācijas ekspertu komisijās?**

#### PAPILDUS JAUTĀJUMI IP un VIKNVA PĀRSTĀVJIEM

**Raksturojiet, lūdzu, VIKNVA un akreditācijas ekspertu sadarbību? Kā Jūs vērtējat šīs sadarbības efektivitāti un kvalitāti? Kādi ir šīs sadarbības „vājie punkti”?**

*(Valsts Kontroles ziņojums parāda, ka izglītības iestādei ir nepieciešami tūlītēji uzlabojumi trūkumu novēršanai, taču nav izstrādāta kārtība, kā un kas pārlicinās par trūkumu novēršanu ātrāk nekā nākamajā akreditācijā, kas rada risku, ka izglītības iestādes, kam ir bijis zemākais akreditācijas vērtējums, trūkums sāk novērst tikai pēc 5 – 6 gadiem – gatavojoties uz nākamo akreditāciju.)*

**Vai, Jūsaprāt, akreditācijas periods būtu jādiferencē, ņemot vērā skolai piešķirto vērtējumu akreditācijā (1.-4. līmenis)? Ja jā un nē: Lūdzu, pamatojiet savu atbildi – kāpēc?**

#### ***Akreditācijas komisija***

**Kā Jūs vērtējat to, kā šobrīd notiek skolu akreditācijas ekspertu sagatavošana un mācības? Kādi ir ekspertu sagatavošanas pozitīvie aspekti? Kas būtu maināms ekspertu sagatavošanā?**

#### PAPILDUS JAUTĀJUMI VIKNVA PĀRSTĀVJIEM

**Kādas ir galvenās grūtības/ problēmas, ar kurām VIKNVA saskaras, nodrošinot ekspertu sagatavošanu?**

#### JAUTĀJUMI VISIEM

*Šobrīd akreditācijas komisija sastāv no pieciem komisijas locekļiem. Lielākā daļa komisijas locekļu ir skolu direktori, kā arī Izglītības pārvalžu pārstāvji. Jautājums par akreditācijas ekspertu pārstāvniecību.*

**Cik liela nozīme, Jūsaprāt, ir komisijas ekspertu sastāvam, raugoties no tajā pārstāvēto institūciju viedokļa (Izglītības pārvalžu, skolu administrācijas, augstskolu u.c. pārstāvji)? Kādu institūciju un kāda līmeņa pārstāvjiem vajadzētu būt akreditācijas komisijā?**

**Kāda ir komisijas sastāva ietekme uz skolas darbības kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, to interpretāciju?**

**Kādi ir nepieciešamie priekšnosacījumi, lai akreditācijas ekspertu komisijām būtu vienota izpratne par vērtēšanas kritērijiem un lai varētu veikt pēc iespējas objektīvāku novērtējumu?**

***Noslēguma jautājumi***

**Kā, Jūsprāt, VIKNVA darbība un vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēma Latvijā kopumā iekļaujas Eiropas Savienības izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēmā?**



## Pielikums B

### Ekspertu interviju vadlīnijas

#### (1) akreditācijas eksperti/ direktori, kuru skolas NAV akreditētas

##### *Ievada jautājums*

**Kāda ir Jūsu kā akreditācijas eksperta pieredze? Cik ilgi Jūs jau esat eksperts? Cik skolās esat piedalījies akreditācijas īstenošanā?**

##### *Akreditācijas komisija*

**Balstoties uz Jūsu pieredzi, kā Jūs vērtējat to, kā šobrīd notiek skolu akreditācijas ekspertu sagatavošana (mācības)? Kādi ir ekspertu sagatavošanas pozitīvie aspekti? Kas būtu maināms ekspertu sagatavošanā?**

*Šobrīd akreditācijas komisija sastāv no pieciem komisijas locekļiem. Lielākā daļa komisijas locekļu ir skolu direktori, kā arī Izglītības pārvalžu pārstāvji. Jautājums par akreditācijas ekspertu pārstāvniecību.*

**Cik liela nozīme, Jūsaprāt, ir komisijas ekspertu sastāvam, raugoties no tajā pārstāvēto institūciju viedokļa (izglītības pārvalžu, skolu administrācijas, augstskolu u.c. pārstāvji)? Kādu institūciju un kāda līmeņa pārstāvjiem vajadzētu būt akreditācijas komisijā? Lūdzu, pamatojiet savu atbildi!**

*(Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka, lai izvairītos no subjektivitātes vērtēšanā akreditācijas procesā, kad vērtējums tiek izdarīts, ņemot vērā skolu, no kurām ir eksperti, pieredzi, visās skolās ekspertu komisijas sastāvā būtu jāiekļauj gan skolu administrācijas, gan izglītības pārvalžu, gan augstskolu pārstāvjus.)*

##### *Gatavošanās akreditācijai skolā*

**Kā notiek ekspertu komisijas gatavošanās akreditācijai? Kā notiek iekšējā darba sadale starp ekspertiem šajā posmā?**

**Cik lielā mērā informācija, ko Jūs saņemat no akreditējamās skolas pirms akreditācijas norises (2-3 dienas, ko pavadā skolā), palīdz ekspertu komisijai plānot akreditācijas procesu skolā?**

**Kas, Jūsaprāt, būtu galvenās lietas, kas skolai (skolotājiem, direktoram) būtu jāņem vērā, gatavojoties akreditācijas norisei skolā?**

##### *Akreditācijas norise un metodika*

**Akreditācija nozīmē izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanā. Kādi, Jūsaprāt, ir izglītības iestādes darbības kvalitātes rādītāji? Kas liecina par to, ka skolas kā izglītības iestādes darbība ir kvalitatīva?**

**Balstoties uz Jūsu līdzšinējo pieredzi, kādas ir galvenās izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas grūtības, ar kurām savā darbā sastopas (jautāt atbilstoši respondenta kompetencei):**

- akreditācijas komisija?
- skola?

*Atbilstoši atbildei uz jautājumu, jautāt par katru institūciju: Kas, Jūsaprāt, būtu nepieciešams, lai šīs grūtības mazinātu vai novērstu?*

**Kā Jūs vērtējat pašreizējo akreditācijas metodiku? Kādi, Jūsaprāt, ir šīs metodikas pozitīvie un negatīvie aspekti?**

**Cik lielā mērā, Jūsaprāt, esošie vērtēšanas kritēriji, pēc kuriem notiek akreditācija, ļauj vispusīgi analizēt skolas izglītības kvalitāti? Ja nē: Kādi tam ir iemesli? Kādas izmaiņas būtu nepieciešamas?**

*Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka IZM nav stratēģijas, kas paredzētu vienotus principus, saskaņā ar kuriem vērtēt vispārējās izglītības kvalitāti, līdz ar to ir risks, ka akreditācijas ekspertu komisijas vērtējums atsevišķos gadījumos var būt subjektīvs.*

**Vai, Jūsaprāt, starp ekspertiem pastāv vienota izpratne par to, kā pēc iespējas objektīvāk vērtēt skolas darbības kvalitātes kritērijus (tēmas)?**

*Ja nē: Lūdzu, pamatojiet savu viedokli! Kādi tam varētu būt iemesli?*

**Kādi, Jūsaprāt, varētu būt mehānismi, kas palīdzētu izvairīties no subjektivitātes akreditācijas procesā?**

**Vai, Jūsaprāt, pietiek ar laiku (2-3 dienas), kas ekspertu komisijai ir jāpavada skolā, lai pilnvērtīgi novērtētu skolas darbības kvalitāti? Ja nē: Kāds būtu optimālais laiks? Kādi tam ir šķēršļi?**

**Vai vienmēr pēc novērotajām mācību stundām notiek komisijas eksperta un skolotāja individuālas sarunas?**

*Ja jā: Kas parasti šajā sarunā tiek pārrunātas?*

*Ja nē: Kas/ kādi apstākļi nosaka to, ka šī saruna notiek vai nenotiek?*

*Viena no akreditēto skolu administrācijas pārstāvju sūdzībām par akreditācijas procesu ir par t.s. „dokumentu plūdiem”. Sakiet, lūdzu, cik pamatotas ir šādas sūdzības? Ja tās nav pamatotas, kā un kāpēc veidojas situācijas, kurās skolu pārstāvji jūtas pārāk noslogoti ar dokumentu sagatavošanu akreditācijai?*

### **Akreditācijas rezultāts**

*Skolas darbības kvalitātes vērtēšanas noslēgumā tiek sagatavots gala ziņojums. Ziņojumā iekļautajai informācijai ir jābūt saskaņotai ar skolu.*

**Kā Jūs raksturotu gala ziņojuma saskaņošanu ar skolu?**

**Kā tiek risinātas situācijas, kurās ekspertu komisijai rodas domstarpības ar skolu?**

*Skolu, kurās notikusi akreditācija, novērojums liecina, ka atsevišķos akreditācijas gadījumos sniegtajām rekomendācijām ir ļoti vispārīgs raksturs. Tas tālāk var apgrūtināt rekomendāciju ieviešanu skolā.*

**Kādi, Jūsaprāt, ir iemesli tam, ka atsevišķos gadījumos rekomendācijām ir vairāk vispārīgs, nevis konkrēts raksturs? Kas būtu darāms, lai to novērstu?**

**Cik lielā mērā parasti skolas pašvērtējums atbilst ekspertu komisijas gala ziņojumam? Ja nē: Kas ir tie kvalitātes kritēriji, kuros vērtējums mēdz atšķirties? Kādi tam ir iemesli?**

**Cik lielā mērā, Jūsaprāt, skolu pārstāvji – administrācija, skolotāji – izprot akreditācijas lomu un nozīmi skolas darbībā?**

*(Valsts Kontroles ziņojums parāda, ka izglītības iestādei ir nepieciešami tūlītēji uzlabojumi trūkumu novēršanai, taču nav izstrādāta kārtība, kā un kas pārlicinās par trūkumu novēršanu ātrāk nekā nākamajā akreditācijā, kas rada risku, ka izglītības iestādes, kam ir bijis zemākais akreditācijas vērtējums, trūkums sāk novērst tikai pēc 5 – 6 gadiem, gatavojoties uz nākamo akreditāciju.)*

**Vai, Jūsaprāt, akreditācijas periods būtu jādiferencē, ņemot vērā skolai piešķirto vērtējumu? Ja jā un nē: Lūdzu, pamatojiet savu atbildi – kāpēc?**

**Vai, Jūsaprāt, skolotājiem būtu jāpiedalās akreditācijas gala vērojumu paziņošanā (vērtēšanas norises posmā)? Lūdzu, pamatojiet savu viedokli! (Saskaņā ar MK noteikumiem vērtēšanu norises posma noslēgumā mutiski informēt izglītības iestādes vadītāju par vērtēšanas gaitā izdarītajiem vērojumiem.)**

#### ***Par skolas gatavošanos akreditācijai***

**Kad Jūsu skolā ir plānota akreditācija?**

**Lūdzu, pastāstiet, kā notiek/ notiks gatavošanās akreditācijas procesam Jūsu skolā? Kas šajā gatavošanās procesā ir/ būs iesaistīti no skolas darbiniekiem? Kā tieši viņi tiks iesaistīti?**

**Kā – pozitīvi/ negatīvi - skolas gatavošanos akreditācijai ietekmē/ varētu ietekmēt tas, ka Jums ir eksperta pieredze?**

**Kā, Jūsaprāt, skolas pašvērtējuma sagatavošana atvieglo vai gluži otrādi - apgrūtina skolas gatavošanos akreditācijas procesam? Lūdzu, pamatojiet, kāpēc!?**

**Kādā apmērā Jūs jau esat informējuši vai plānojat informēt par gaidāmās akreditāciju un tās norisi:**

- skolotājus?
- skolas administrāciju?
- skolēnu vecākus?

**Kā Jūs raksturotu veiksmīgu sadarbību starp ekspertu komisiju un skolu?**

**Pēc kādiem principiem jūsu skolā tiks noteikts mācību priekšmets, kuru novēros ekspertu komisija?**

**Ko Jūs sagaidāt no akreditācijas rezultātiem? Kādi ieguvumi, Jūsaprāt, būs skolai no akreditācijas procesa?**

#### ***VIKNVA darbība***

**Raksturojiet, lūdzu, Jūsu kā akreditācijas eksperta sadarbību ar VIKNVA?**

**Raksturojiet, lūdzu, Jūsu kā akreditējamās skolas administrācijas pārstāvja sadarbību ar VIKNVA?**

**Kā Jūs vērtējat VIKNVA darbību skolu akreditācijas jomā? Kas, Jūsuprāt, ir pozitīvie aspekti pašreizējā akreditācijas metodikā (VIKNVA Pasaules Bankas), kas to atšķir no iepriekšējās akreditācijas metodikas, kuru izmantoja Izglītības Valsts inspekcija?**

**Kā, Jūsuprāt, VIKNVA darbība un vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēma Latvijā kopumā iekļaujas Eiropas Savienības izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēmā?**

## Pielikums C

### Ekspertu interviju vadlīnijas

(2) akreditācijas eksperti/ direktori, kuru skolas IR akreditētas

#### **PAR RESPONDENTA PĀRSTĀVĒTĀS SKOLAS PIEREDZI**

##### GATAVOŠANĀS

Lūdzu, pastāstiet, kā notika gatavošanās akreditācijas procesam Jūsu skolā? Kas šajā gatavošanās procesā bija iesaistīti no skolas darbiniekiem? Kā tieši viņi tika iesaistīti?

Kā, gatavojoties skolas akreditācijai, notika Jūsu sadarbība ar:

- ar VIKNVA?
- izglītības pārvaldi?
- ar skolotājiem?
- ... ar citām institūcijām, grupām?

Kā – pozitīvi/ negatīvi - skolas gatavošanas akreditācijai ietekmēja tas, ka Jums ir eksperta pieredze?

Kā, Jūsaprāt, skolas pašvērtējuma sagatavošana atviegloja vai gluži otrādi - apgrūtināja skolas gatavošanos akreditācijas procesam? Lūdzu, pamatojiet, kāpēc!?

Kādas ir Jūsu novērotās problēmas/ grūtības, ar kurām bija jāsaskaras, gatavojot skolas pašvērtējuma ziņojumu?

Kādā apmērā Jūs informējāt par gaidāmās akreditāciju un tās norisi:

- skolotājus?
- skolas administrāciju?
- skolēnu vecākus?

Pēc kādiem principiem jūsu skolā tika noteikts mācību priekšmets, kuru novēroja ekspertu komisija?

Kā Jūs vērtējat sadarbību ar ekspertu komisiju laikā, kad notika gatavošanās akreditācijas norisei skolā?

Kādas ir Jūsu novērotās problēmas/ grūtības, ar kurām bija jāsaskaras, gatavojoties akreditācijai?!

##### NORISE

Pastāstiet, lūdzu, par akreditācijas procesa norisi Jūsu skolā?

- cik dienas tā ilga?
- kā tas ietekmēja skolotāju un administrācijas darbu?
- ko Jūs būtu vēlēties/-usies, lai notiktu citādi?
- kas radīja lielākās grūtības gan administrācijai, gan skolotājiem?

- ko Jūs vērtējat kā īpašu sekmīgu Jūsu skolas akreditācijā?

Lūdzu, raksturojiet, kā notika skolas sadarbība ar akreditācijas ekspertiem laikā, kad eksperti uzturējās skolā! Kā Jūs raksturotu veiksmīgu sadarbību starp ekspertu komisiju un skolu?

Kā Jūs vērtējat komisijas, kas veica akreditāciju Jūsu skolā, profesionalitāti?

Lūdzu, raksturojiet, kāda bija Jūsu sadarbība ar skolas skolotājiem akreditācijas laikā! Vai skolotāji tika aicināti piedalīties akreditācijas gala vērojumu paziņošanā (vērtēšanas norises posmā)? *Ja nē*: Lūdzu, pamatojiet, kāpēc!?

### REZULTĀTS

*Skolas darbības kvalitātes vērtēšanas noslēgumā tiek sagatavots gala ziņojums. Ziņojumā iekļautajai informācijai ir jābūt saskaņotai ar skolu.*

**Kā notika gala ziņojuma saskaņošana ar skolu?**

**Kā Jūs risinājat situācijas, kurās ekspertu komisijai nebija vienots skatījums ar skolu?**

**Kā Jūs vērtējat, cik lielā mērā ekspertu rekomendācijas bija pamatotas un argumentētas?**

*Ja nē*: Kas, Jūsaprāt, bija tie iemesli, kāpēc ekspertu rekomendācijas nevar raksturot kā pamatotas/ argumentētas?

**Kādos aspektos Jūsu skolas pašvērtējums sakrita ar ekspertu komisijas novērtējumu?**

**Kādos aspektos Jūsu skolas pašas pašvērtējums nesakrita ar ekspertu komisijas novērtējumu? Kāds, Jūsaprāt, varētu būt iemesls nesakritībai?**

**Ko Jūs sagaidījat no akreditācijas rezultātiem? Kādi ieguvumi, Jūsaprāt, bija skolai no akreditācijas procesa?**

**Kāda nozīme Jūsu skolas darbā šobrīd ir akreditācijas ekspertu komisijas ieteikumiem?**

### **JAUTĀJUMI KĀ AKREDITĀCIJAS EKSPERTAM**

**Kāda ir Jūsu kā akreditācijas eksperta pieredze? Cik ilgi Jūs jau esat eksperts? Cik skolās esat piedalījies akreditācijas īstenošanā?**

### **Akreditācijas komisija**

**Balstoties uz Jūsu pieredzi, kā Jūs vērtējat to, kā šobrīd notiek skolu akreditācijas ekspertu sagatavošana (mācības)? Kādi ir ekspertu sagatavošanas pozitīvie aspekti? Kas būtu maināms ekspertu sagatavošanā?**

*Šobrīd akreditācijas komisija sastāv no pieciem komisijas locekļiem. Lielākā daļa komisijas locekļu ir skolu direktori, kā arī izglītības pārvalžu pārstāvji. Jautājums par akreditācijas ekspertu pārstāvniecību.*

**Cik liela nozīme, Jūsaprāt, ir komisijas ekspertu sastāvam, raugoties no tajā pārstāvēto institūciju viedokļa (izglītības pārvalžu, skolu administrācijas, augstskolu u.c. pārstāvji)? Kādu institūciju un kāda līmeņa pārstāvjiem vajadzētu būt akreditācijas komisijā? Lūdzu, pamatojiet savu atbildi!**

*(Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka, lai izvairītos no subjektivitātes vērtēšanā akreditācijas procesā, kad vērtējums tiek izdarīts ņemot vērā skolu, no kurām ir eksperti, pieredzi, visās skolās ekspertu komisijas sastāvā būtu jāiekļauj gan skolu administrācijas, gan izglītības pārvalžu, gan augstskolu pārstāvjus.)*

#### **Gatavošanās akreditācijai skolā**

**Kā notiek ekspertu komisijas gatavošanās akreditācijai? Kā notiek iekšējā darba sadale starp ekspertiem šajā posmā?**

**Cik lielā mērā informācija, ko Jūs saņemat no akreditējamās skolas pirms akreditācijas norises (2-3 dienas, ko pavadā skolā), palīdz ekspertu komisijai plānot akreditācijas procesu skolā?**

**Kas, Jūsaprāt, būtu galvenās lietas, kas skolai (skolotājiem, direktoram) būtu jāņem vērā, gatavojoties akreditācijas norisei skolā?**

#### **Akreditācijas norise un metodika**

**Akreditācija nozīmē izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanu. Kādi, Jūsaprāt, ir izglītības iestādes darbības kvalitātes rādītāji? Kas liecina par to, ka skolas kā izglītības iestādes darbība ir kvalitatīva?**

**Balstoties uz Jūsu līdzšinējo pieredzi, kādas ir galvenās izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas grūtības, ar kurām savā darbā sastopas (jautāt atbilstoši respondenta kompetencei):**

- akreditācijas komisija?
- skola?

*Atbilstoši atbildei uz jautājumu, jautāt par katru institūciju:* **Kas, Jūsaprāt, būtu nepieciešams, lai šīs grūtības mazinātu vai novērstu?**

**Kā Jūs vērtējat pašreizējo akreditācijas metodiku? Kādi, Jūsaprāt, ir šīs metodikas pozitīvie un negatīvie aspekti?**

**Cik lielā mērā, Jūsaprāt, esošie vērtēšanas kritēriji, pēc kuriem notiek akreditācija, ļauj vispusīgi analizēt skolas izglītības kvalitāti? Ja nē: Kādi tam ir iemesli? Kādas izmaiņas būtu nepieciešamas?**

*Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka IZM nav stratēģijas, kas paredzētu vienotus principus, saskaņā ar kuriem vērtēt vispārējās izglītības kvalitāti, līdz ar to ir risks, ka akreditācijas ekspertu komisijas vērtējums atsevišķos gadījumos var būt subjektīvs.*

**Vai, Jūsaprāt, starp ekspertiem pastāv vienota izpratne par to, kā pēc iespējas objektīvāk vērtēt skolas darbības kvalitātes kritērijus (tēmas)?**

*Ja nē:* **Lūdzu, pamatojiet savu viedokli! Kādi tam varētu būt iemesli?**

**Kādi, Jūsaprāt, varētu būt mehānismi, kas palīdzētu izvairīties no subjektivitātes akreditācijas procesā?**

**Vai, Jūsaprāt, pietiek ar laiku (2-3 dienas), kas ekspertu komisijai ir jāpavada skolā, lai pilnvērtīgi novērtētu skolas darbības kvalitāti? Ja nē: Kāds būtu optimālais laiks? Kādi tam ir šķēršļi?**

**Vai vienmēr pēc novērotajām mācību stundām notiek komisijas eksperta un skolotāja individuālas sarunas?**

*Ja jā: Kas parasti šajā sarunā tiek pārrunāts?*

*Ja nē: Kas/ kādi apstākļi nosaka to, ka šī saruna notiek vai nenotiek?*

*Viena no akreditēto skolu administrācijas pārstāvju sūdzībām par akreditācijas procesu ir par t.s. „dokumentu plūdiem”. Sakiet, lūdzu, cik pamatotas ir šādas sūdzības? Ja tās nav pamatotas, kā un kāpēc veidojas situācijas, kurās skolu pārstāvji jūtas pārāk noslogoti ar dokumentu sagatavošanu akreditācijai?*

### **Akreditācijas rezultāts**

*!!! Atkārtoti uzdot šo jautājumu KĀ EKSPERTAM!*

**Kā Jūs raksturotu gala ziņojuma saskaņošanu ar skolu?**

**Kā tiek risinātas situācijas, kurās ekspertu komisijai rodas domstarpības ar skolu?**

*Skolu, kurās notikusi akreditācija, novērojums liecina, ka atsevišķos akreditācijas gadījumos sniegtajām rekomendācijām ir ļoti vispārīgs raksturs. Tas tālāk var apgrūtināt rekomendāciju ieviešanu skolā.*

**Kādi, Jūsaprāt, ir iemesli tam, ka atsevišķos gadījumos rekomendācijām ir vairāk vispārīgs, nevis konkrēts raksturs? Kas būtu darāms, lai to novērstu?**

**Cik lielā mērā parasti skolas pašvērtējums atbilst ekspertu komisijas gala ziņojumam? Ja nē: Kas ir tie kvalitātes kritēriji, kuros vērtējums mēdz atšķirties? Kādi tam ir iemesli?**

**Cik lielā mērā, Jūsaprāt, skolu pārstāvji – administrācija, skolotāji – izprot akreditācijas lomu un nozīmi skolas darbībā?**

*(Valsts Kontroles ziņojums parāda, ka izglītības iestādei ir nepieciešami tūlītēji uzlabojumi trūkumu novēršanai, taču nav izstrādāta kārtība, kā un kas pārlicinās par trūkumu novēršanu ātrāk nekā nākamajā akreditācijā, kas rada risku, ka izglītības iestādes, kam ir bijis zemākais akreditācijas vērtējums, trūkums sāk novērst tikai pēc 5 – 6 gadiem, gatavojoties uz nākamo akreditāciju.)*

**Vai, Jūsaprāt, akreditācijas periods būtu jādiferencē, ņemot vērā skolai piešķirto vērtējumu? Ja jā un nē: Lūdzu, pamatojiet savu atbildi – kāpēc?**

**Vai, Jūsaprāt, skolotājiem būtu jāpiedalās akreditācijas rezultātu akreditācijas gala vērojumu paziņošanā (vērtēšanas norises posmā)? Lūdzu, pamatojiet savu viedokli! (Saskaņā ar MK noteikumiem vērtēšanu norises posma noslēgumā mutiski informēt izglītības iestādes vadītāju par vērtēšanas gaitā izdarītajiem vērojumiem.)**



**VIKNVA darbība**

**Raksturojiet, lūdzu, Jūsu kā akreditācijas eksperta sadarbību ar VIKNVA?**

**Raksturojiet, lūdzu, Jūsu kā akreditējamās skolas administrācijas pārstāvja sadarbību ar VIKNVA?**

**Kā Jūs vērtējat VIKNVA darbību skolu akreditācijas jomā? Kas, Jūsaprāt, ir pozitīvie aspekti pašreizējā akreditācijas metodikā (VIKNVA, Pasaules Bankas), kas to atšķir no iepriekšējās akreditācijas metodikas, kuru izmantoja Izglītības Valsts inspekcija?**

**Kā, Jūsaprāt, VIKNVA darbība un vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēma Latvijā kopumā iekļaujas Eiropas Savienības izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēmā?**

## Pielikums D

### Ekspertu interviju vadlīnijas (3) akreditācijas eksperti/ IP pārstāvji

#### *Ievada jautājums*

Pastāstiet, lūdzu, kā Jūsu profesionālā darbība ir saistīta ar vispārējās izglītības iestāžu akreditāciju?

Kāda ir Jūsu kā akreditācijas eksperta pieredze? Cik ilgi Jūs jau esat eksperts? Cik skolās esat piedalījies akreditācijas īstenošanā?

#### *Akreditācijas komisija*

Balstoties uz Jūsu pieredzi, kā Jūs vērtējat to, kā šobrīd notiek skolu akreditācijas ekspertu sagatavošana (mācības)? Kādi ir ekspertu sagatavošanas pozitīvie aspekti? Kas būtu maināms ekspertu sagatavošanā?

*Šobrīd akreditācijas komisija sastāv no pieciem komisijas locekļiem. Lielākā daļa komisijas locekļu ir skolu direktori, kā arī izglītības pārvalžu pārstāvji. Jautājums par akreditācijas ekspertu pārstāvniecību.*

**Cik liela nozīme, Jūsaprāt, ir komisijas ekspertu sastāvam, raugoties no tajā pārstāvēto institūciju viedokļa (izglītības pārvalžu, skolu administrācijas, augstskolu u.c. pārstāvji)? Kādu institūciju un kāda līmeņa pārstāvjiem vajadzētu būt akreditācijas komisijā? Lūdzu, pamatojiet savu atbildi!**

*(Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka, lai izvairītos no subjektivitātes vērtēšanā akreditācijas procesā, kad vērtējums tiek izdarīts ņemot vērā skolu, no kurām ir eksperti, pieredzi, visās skolās ekspertu komisijas sastāvā būtu jāiekļauj gan skolu administrācijas, gan izglītības pārvalžu, gan augstskolu pārstāvjus.)*

#### *Gatavošanās akreditācijai skolā*

Kā notiek ekspertu komisijas gatavošanās akreditācijai? Kā notiek iekšējā darba sadale starp ekspertiem šajā posmā?

Cik lielā mērā informācija, ko Jūs saņemat no akreditējamās skolas **pirms** akreditācijas norises (2-3 dienas, ko pavadā skolā), **palīdz** ekspertu komisijai plānot akreditācijas procesu skolā?

Kas, Jūsaprāt, būtu galvenās lietas, kas skolai (skolotājiem, direktoram) būtu jāņem vērā, gatavojoties akreditācijas norisei skolā?

#### *Akreditācijas norise un metodika*

**Akreditācija nozīmē izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanu. Kas liecina par to, ka skolas kā izglītības iestādes darbība ir kvalitatīva? Kādi, Jūsaprāt, ir izglītības iestādes darbības kvalitātes rādītāji?**

Balstoties uz Jūsu līdzšinējo pieredzi, kādas ir galvenās izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanas grūtības, ar kurām savā darbā sastopas (*jautāt atbilstoši respondenta kompetencei*):

- izglītības pārvalde?
- akreditācijas komisija?
- skola?

Atbilstoši atbildei uz jautājumu, jautāt par katru institūciju: **Kas, Jūsaprāt, būtu nepieciešams, lai šīs grūtības mazinātu vai novērstu?**

**Kā Jūs vērtējat pašreizējo akreditācijas metodiku? Kādi, Jūsaprāt, ir šīs metodikas pozitīvie un negatīvie aspekti?**

**Cik lielā mērā, Jūsaprāt, esošie vērtēšanas kritēriji, pēc kuriem notiek akreditācija, ļauj vispusīgi analizēt skolas izglītības kvalitāti? Ja nē: Kādi tam ir iemesli? Kādas izmaiņas būtu nepieciešamas?**

*Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka IZM nav stratēģijas, kas paredzētu vienotus principus, saskaņā ar kuriem vērtēt vispārējās izglītības kvalitāti, līdz ar to ir risks, ka akreditācijas ekspertu komisijas vērtējums atsevišķos gadījumos var būt subjektīvs.*

**Vai, Jūsaprāt, starp ekspertiem pastāv vienota izpratne par to, kā pēc iespējas objektīvāk vērtēt skolas darbības kvalitātes kritērijus (tēmas)?**

*Ja nē: Lūdzu, pamatojiet savu viedokli! Kādi tam varētu būt iemesli?*

**Kādi, Jūsaprāt, varētu būt mehānismi, kas palīdzētu izvairīties no subjektivitātes akreditācijas procesā?**

**Vai, Jūsaprāt, pietiek ar laiku (2-3 dienas), kas ekspertu komisijai ir jāpavada skolā, lai pilnvērtīgi novērtētu skolas darbības kvalitāti? Ja nē: Kāds būtu optimālais laiks? Kādi tam ir šķēršļi?**

**Vai vienmēr pēc novērotajām mācību stundām notiek komisijas eksperta un skolotāja individuālas sarunas? (izplatība praksē)**

*Ja jā: Kas parasti šajā sarunā tiek pārrunāts?*

*Ja nē: Kas/ kādi apstākļi nosaka to, ka šī saruna notiek vai nenotiek?*

*Viena no akreditēto skolu administrācijas pārstāvju sūdzībām par akreditācijas procesu ir par t.s. „dokumentu plūdiem”. Sakiet, lūdzu, cik pamatotas ir šādas sūdzības? Ja tās nav pamatotas, kā un kāpēc veidojas situācijas, kurās skolu pārstāvji jūtas pārāk noslogoti ar dokumentu sagatavošanu akreditācijai? Vai ir vienotie dokumenti kritēriju sagatavošanai?*

**Kā Jūs vērtējat pašreizējo izglītības iestāžu akreditācijas īstenošanas finansēšanas mehānismu?**

### **Akreditācijas rezultāts**

*Skolas darbības kvalitātes vērtēšanas noslēgumā tiek sagatavots gala ziņojums. Ziņojumā iekļautajai informācijai ir jābūt saskaņotai ar skolu.*

**Kā Jūs raksturotu gala ziņojuma saskaņošanu ar skolu?**

**Kā tiek risinātas situācijas, kurās ekspertu komisijai rodas domstarpības ar skolu?**

Skolu, kurās notikusi akreditācija, novērojums liecina, ka atsevišķos akreditācijas gadījumos sniegtajām rekomendācijām ir ļoti vispārīgs raksturs. Tas tālāk var apgrūtināt rekomendāciju ieviešanu skolā.

**Kādi, Jūsaprāt, ir iemesli tam, ka atsevišķos gadījumos rekomendācijām ir vairāk vispārīgs, nevis konkrēts raksturs? Kas būtu darāms, lai to novērstu?**

**Cik lielā mērā parasti skolas pašvērtējums atbilst ekspertu komisijas gala ziņojumam? Ja nē: Kas ir tie kvalitātes kritēriji, kuros vērtējums mēdz atšķirties? Kādi tam ir iemesli?**

**Cik lielā mērā, Jūsaprāt, skolu pārstāvji – administrācija, skolotāji – izprot akreditācijas lomu un nozīmi skolas darbībā?**

*(Valsts Kontroles ziņojums parāda, ka izglītības iestādei ir nepieciešami tūlītēji uzlabojumi trūkumu novēršanai, taču nav izstrādāta kārtība, kā un kas pārlicinās par trūkumu novēršanu ātrāk nekā nākamajā akreditācijā, kas rada risku, ka izglītības iestādes, kam ir bijis zemākais akreditācijas vērtējums, trūkums sāk novērst tikai pēc 5 – 6 gadiem, gatavojoties uz nākamo akreditāciju.)*

**Vai, Jūsaprāt, akreditācijas periods būtu jādiferencē, ņemot vērā skolai piešķirtos vērtējumus? Ja jā un nē: Lūdzu, pamatojiet savu atbildi – kāpēc?**

**Vai, Jūsaprāt, skolotājiem būtu jāpiedalās akreditācijas gala vērojumu paziņošanā (vērtēšanas norises posmā)? Lūdzu, pamatojiet savu viedokli! (Saskaņā ar MK noteikumiem vērtēšanu norises posma noslēgumā mutiski informēt izglītības iestādes vadītāju par vērtēšanas gaitā izdarītajiem vērojumiem.)**

### **IP specializētie jautājumi**

**Lūdzu, raksturojiet, kāda ir (Jūsu) izglītības pārvaldes loma un funkcijas tās pārraudzībā esošo skolu izglītības kvalitātes nodrošināšanā? Cik sekmīgi šīs funkcijas tiek īstenotas, Jūsaprāt?**

**Raksturojiet, lūdzu, sadarbību starp IP un skolām akreditācijas procesā – gan gatavošanās posmā, gan pēc akreditācijas posmā? Kā Jūs vērtējat šīs sadarbības efektivitāti un kvalitāti?**

**Vai Jūs kā IP pārstāvis iesaistāties skolu pašvērtējuma ziņojumu sagatavošanā? Ja jā: Kas, Jūsaprāt, ir tā problemātika pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanā, ar kuru skolas visbiežāk saskaras? (IP var būt iesaistīti skolu pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanā)**

IP uzdevums ir analizēt savā administratīvajā teritorijā esošo skolu darbību un tās kvalitāti. Kādu lomu IP, analizējot savā pārraudzībā esošo izglītības iestāžu darbību un izglītības procesa kvalitāti, piešķir akreditācijas komisijas ziņojumam un rekomendācijām?

**Kāda, Jūsaprāt, ir akreditācijas rezultātu nozīme skolas tālākās darbības plānošanā? Kā tas īstenojas praksē?**

IP ir tā institūcija, kas dod/ nedod atļauju skolas direktoram, ja viņš ir akreditācijas komisijas loceklis, doties veikt akreditāciju. **Kāda ir Jūsu kā IP pārstāvja attieksme pret skolu direktoru iesaistīšanu akreditācijas ekspertu komisijās?**

#### ***VIKNVA darbība***

**Raksturojiet, lūdzu, Jūsu kā akreditācijas komisijas locekļa sadarbību ar VIKNVA?**

**Kā Jūs vērtējat VIKNVA darbību skolu akreditācijas jomā? Kas, Jūsprāt, ir pozitīvie aspekti pašreizējā akreditācijas metodikā (VIKNVA Pasaules Bankas), kas to atšķir no iepriekšējās akreditācijas metodikas, kuru izmantoja Izglītības Valsts inspekcija?**

**Kāda, Jūsprāt, ir vispārējo izglītības iestāžu akreditācijas rezultātu nozīme vispārējās izglītības politikas plānošanā un veidošanā? Kā tieši līdz šim vispārējo izglītības iestāžu akreditācijas rezultāti ir palīdzējuši pilnveidot izglītības kvalitāti skolās?**

**Kā, Jūsprāt, VIKNVA darbība un vispārējās izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēma Latvijā kopumā iekļaujas Eiropas Savienības izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēmā?**

## Pielikums E

### Ekspertu interviju vadlīnijas

(4) Direktori, kuri NAV eksperti un kuru skolas IR akreditētas

#### **GATAVOŠANĀS**

Lūdzu, pastāstiet, kā notika gatavošanās akreditācijas procesam Jūsu skolā? Kas šajā gatavošanās procesā bija iesaistīti no skolas darbiniekiem? Kā tieši viņi tika iesaistīti?

Kā, gatavojoties skolas akreditācijai, notika Jūsu sadarbība ar:

- ar VIKNVA?
- izglītības pārvaldi?
- ar skolotājiem?
- ... ar citām institūcijām, grupām?

Kā, Jūsaprāt, skolas pašvērtējuma sagatavošana atviegloja vai gluži otrādi - apgrūtināja skolas sagatavošanos akreditācijas procesam? Lūdzu, pamatojiet, kāpēc!?

Kādas ir Jūsu novērotās problēmas/ grūtības, ar kurām bija jāsaskaras, gatavojot skolas pašvērtējuma ziņojumu?

Kādā apmērā Jūs informējāt par gaidāmās akreditāciju un tās norisi:

- skolotājus?
- skolas administrāciju?
- skolēnu vecākus?

Pēc kādiem principiem jūsu skolā tika noteikts mācību priekšmets, kuru novēros ekspertu komisija?

Kā Jūs vērtējat sadarbību ar ekspertu komisiju laikā, kad notika gatavošanās akreditācijas norisei skolā?

Vai, Jūsaprāt, ir svarīgi nodrošināt, ka ekspertu komisijā ir pārstāvēti gan skolu administrācijas, gan izglītības pārvalžu, gan augstskolu pārstāvji? Lūdzu, pamatojiet savu atbildi!

Kādas ir Jūsu novērotās problēmas/ grūtības, ar kurām bija jāsaskaras, gatavojoties akreditācijai?!

#### **NORISE**

Pastāstiet, lūdzu, par akreditācijas procesa norisi Jūsu skolā?

- cik dienas tā ilga?
- kā tas ietekmēja skolotāju un administrācijas darbu?
- ko Jūs būtu vēlēties/-usies, lai notiktu citādi?
- kas radīja lielākās grūtības gan administrācijai, gan skolotājiem?
- ko Jūs vērtējat kā īpašu sekmīgu Jūsu skolas akreditācijā?

**Lūdzu, raksturojiet, kā notika skolas sadarbība ar akreditācijas ekspertiem laikā, kad eksperti uzturējās skolā! Kā Jūs raksturotu veiksmīgu sadarbību starp ekspertu komisiju un skolu?**

**Kā Jūs vērtējat komisijas, kas veica akreditāciju Jūsu skolā, profesionalitāti?**

**Lūdzu, raksturojiet, kāda bija Jūsu sadarbība ar skolas skolotājiem akreditācijas laikā!**

**Kādas bija atsauksmes no skolotājiem par akreditācijas norisi skolā, īpaši no tiem skolotājiem, kuri tiešā veidā bija iesaistīti (mācību stundu novērojumi)?**

**Vai, Jūsaprāt, skolotājiem būtu jāpiedalās akreditācijas gala vērojumu paziņošanā (vērtēšanas norises posmā)? Ja nē: Lūdzu, pamatojiet, kāpēc!?**

*(Saskaņā ar MK noteikumiem vērtēšanu norises posma noslēgumā mutiski informēt izglītības iestādes vadītāju par vērtēšanas gaitā izdarītajiem vērojumiem.)*

**Kā Jūs vērtējat pašreizējo akreditācijas metodiku? Kādi, Jūsaprāt, ir šīs metodikas pozitīvie un negatīvie aspekti?**

**Kādas, Jūsaprāt, būtu nepieciešamas izmaiņas akreditācijas metodikā? Kāpēc?**

**Cik lielā mērā, Jūsaprāt, esošie vērtēšanas kritēriji, pēc kuriem notiek akreditācija, ļauj vispusīgi analizēt skolas izglītības kvalitāti? Ja nē: Kādi tam ir iemesli? Kādas izmaiņas būtu nepieciešamas?**

*Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka IZM nav stratēģijas, kas paredzētu vienotus principus, saskaņā ar kuriem vērtēt vispārējās izglītības kvalitāti, līdz ar to ir risks, ka akreditācijas ekspertu komisijas vērtējums atsevišķos gadījumos var būt subjektīvs.*

**Vai, Jūsaprāt, starp ekspertiem pastāv vienota izpratne par to, kā pēc iespējas objektīvāk vērtēt skolas darbības kvalitātes kritērijus (tēmas)?**

*Ja nē: Lūdzu, pamatojiet savu viedokli! Kādi tam varētu būt iemesli?*

**Kādi, Jūsaprāt, varētu būt mehānismi, kas palīdzētu izvairīties no subjektivitātes akreditācijas procesā?**

**Vai, Jūsaprāt, pietiek ar laiku (2-3 dienas), kas ekspertu komisijai ir jāpavada skolā, lai pilnvērtīgi novērtētu skolas darbības kvalitāti? Ja nē: Kāds būtu optimālais laiks?**

*Viena no akreditēto skolu administrācijas pārstāvju sūdzībām par akreditācijas procesu ir par t.s. „dokumentu plūdiem”. Sakiet, lūdzu, cik pamatotas ir šādas sūdzības? Ja tās nav pamatotas, kā un kāpēc veidojas situācijas, kurās skolu pārstāvji jūtas pārāk noslogoti ar dokumentu sagatavošanu akreditācijai?*

## **REZULTĀTS**

*Skolas darbības kvalitātes vērtēšanas noslēgumā tiek sagatavots gala ziņojums. Ziņojumā iekļautajai informācijai ir jābūt saskaņotai ar skolu.*

**Kā Jūs raksturotu gala ziņojuma saskaņošanu ar skolu?**

**Kā tiek risinātas situācijas, kurās ekspertu komisijai rodas domstarpības ar skolu?**

*Skolu, kurās notikusi akreditācija, novērojums liecina, ka nereti rekomendācijām ir ļoti vispārīgs raksturs. Tas tālāk var apgrūtināt rekomendāciju ieviešanu skolā.*

**Kā Jūs vērtējat, cik lielā mērā ekspertu rekomendācijas bija pamatotas un argumentētas?**

*Ja nē: Kas, Jūsaprāt, bija tie iemesli, kāpēc ekspertu rekomendācijas nevar raksturot kā pamatotas/ argumentētas?*

**Kādos aspektos Jūsu skolas pašvērtējums sakrita ar ekspertu komisijas novērtējumu?**

**Kādos aspektos Jūsu skolas pašas pašvērtējums nesakrita ar ekspertu komisijas novērtējumu? Kāds, Jūsaprāt, varētu būt iemesls nesakritībai?**

**Ko Jūs sagaidījāt no akreditācijas rezultātiem? Kādi ieguvumi, Jūsaprāt, bija skolai no akreditācijas procesa?**

**Kāda nozīme Jūsu skolas darbā šobrīd ir akreditācijas ekspertu komisijas ieteikumiem?**

*(Valsts Kontroles ziņojums parāda, ka izglītības iestādei ir nepieciešami tūlītēji uzlabojumi trūkumu novēršanai, taču nav izstrādāta kārtība, kā un kas pārliecinās par trūkumu novēršanu ātrāk nekā nākamajā akreditācijā, kas rada risku, ka izglītības iestādes, kam ir bijis zemākais akreditācijas vērtējums, trūkums sāk novērst tikai pēc 5 – 6 gadiem – gatavojoties uz nākamo akreditāciju.)*

**Vai, Jūsaprāt, akreditācijas periods būtu jādiferencē, ņemot vērā skolai piešķirto vērtējumu? Ja jā un nē: Lūdzu, pamatojiet savu atbildi – kāpēc?**

*Ja respondents ir kompetents: Kā Jūs vērtējat VIKNVA darbību skolu akreditācijas jomā? Kas, Jūsaprāt, ir pozitīvie aspekti pašreizējā akreditācijas metodikā (VIKNVA Pasaules Bankas), kas to atšķir no iepriekšējās akreditācijas metodikas, kuru izmantoja Izglītības Valsts inspekcija?*



**Pielikums F****Ekspertu interviju vadlīnijas**  
**(5) Direktori, kuru skolas NAV akreditētas*****Skolas gatavošanās akreditācijai*****Kad Jūsu skolā ir plānota akreditācija?**

Lūdzu, pastāstiet, kā notiek/ notiks gatavošanās akreditācijas procesam Jūsu skolā? Kas šajā gatavošanās procesā ir/ būs iesaistīti no skolas darbiniekiem? Kā tieši viņi tiks iesaistīti?

**Kā, gatavojoties skolas akreditācijai, notiek/ plānojat organizēt Jūsu sadarbība/-u ar:**

- VIKNVA?
- izglītības pārvaldi?
- ekspertu komisiju?
- skolotājiem?
- ... ar citām institūcijām, grupām?

**Kā, Jūsaprāt, skolas pašvērtējuma sagatavošana atvieglo vai gluži otrādi - apgrūtina skolas sagatavošanos akreditācijas procesam? Lūdzu, pamatojiet, kāpēc!?**

**Kādā apmērā Jūs jau esat informējuši vai plānojat informēt par gaidāmās akreditāciju un tās norisi:**

- skolas administrāciju?
- skolotājus?
- skolēnu vecākus?

**Pēc kādiem principiem jūsu skolā tiks noteikts mācību priekšmets, kuru novēros ekspertu komisija?**

***Akreditācijas process un metodika***

***Akreditācija nozīmē izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanu. Kādi, Jūsaprāt, ir izglītības iestādes darbības kvalitātes rādītāji? Kas liecina par to, ka skolas kā izglītības iestādes darbība ir kvalitatīva?***

***Ja respondents ir kompetents: Kā Jūs vērtējat pašreizējo akreditācijas metodiku? Kādi, Jūsaprāt, ir šīs metodikas pozitīvie un negatīvie aspekti?***

*Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka IZM nav stratēģijas, kas paredzētu vienotus principus, saskaņā ar kuriem vērtēt vispārējās izglītības kvalitāti, līdz ar to ir risks, ka akreditācijas ekspertu komisijas vērtējums atsevišķos gadījumos var būt subjektīvs.*

**Kādi, Jūsaprāt, varētu būt mehānismi, kas palīdzētu izvairīties no subjektivitātes akreditācijas procesā?**

**Balstoties uz savu kolēģu pieredzi, kā Jūs vērtējat kārtību, kādā notiek pats akreditācijas process un gala ziņojuma sagatavošana un saskaņošana ar skolu? Kādas Jūs paredzat iespējamās problēmas akreditācijas laikā?**

**Ko Jūs sagaidāt no akreditācijas rezultātiem? Kādi ieguvumi, Jūsaprāt, būs skolai no akreditācijas procesa?**

#### ***Akreditācijas komisija***

*Šobrīd akreditācijas komisija sastāv no pieciem komisijas locekļiem. Lielākā daļa komisijas locekļu ir skolu direktori, kā arī izglītības pārvalžu pārstāvji. Jautājums par akreditācijas ekspertu pārstāvniecību.*

**Cik liela nozīme, Jūsaprāt, ir komisijas ekspertu sastāvam, raugoties no tajā pārstāvēto institūciju viedokļa (izglītības pārvalžu, skolu administrācijas, augstskolu u.c. pārstāvji)? Kādu institūciju un kāda līmeņa pārstāvjiem vajadzētu būt akreditācijas komisijā? Lūdzu, pamatojiet savu atbildi!**

*(Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka, lai izvairītos no subjektivitātes vērtēšanā akreditācijas procesā, kad vērtējums tiek izdarīts ņemot vērā skolu, no kurām ir eksperti, pieredzi, visās skolās ekspertu komisijas sastāvā būtu jāiekļauj gan skolu administrācijas, gan izglītības pārvalžu, gan augstskolu pārstāvjus.)*

**Kā Jūs raksturotu veiksmīgu sadarbību starp ekspertu komisiju un skolu?**

*Ja respondents ir kompetents: Kā Jūs vērtējat VIKNVA darbību skolu akreditācijas jomā? Kas, Jūsaprāt, ir pozitīvie aspekti pašreizējā akreditācijas metodikā (VIKNVA Pasaules Bankas), kas to atšķir no iepriekšējās akreditācijas metodikas, kuru izmantoja Izglītības Valsts inspekcija?*

## Pielikums G

### Akreditēto skolu skolotāju grupu diskusiju vadlīnijas

#### **GATAVOŠANĀS**

**Lūdzu, pastāstiet, kā notika gatavošanās akreditācijas procesam Jūsu skolā? Kas šajā gatavošanās procesā bija iesaistīti no skolas darbiniekiem? Kā tieši viņi tika iesaistīti?**

*Akreditācijas process skolā sākas ar skolas pašvērtējuma ziņojuma sagatavošanu akreditācijas komisijai.*

**Kā Jūs bijāt iesaistīta/-s skolas pašvērtējuma ziņojuma un skolas attīstības plāna sagatavošanā? Kāda bija Jūsu sadarbība ar skolas vadību, sagatavojot skolas pašvērtējuma ziņojumu un attīstības plānu?**

**Kas, Jūsaprāt, ir tā problemātika pašvērtējuma ziņojumu sagatavošanā, ar kuru skolai un skolotājiem visbiežāk jāsaskaras?**

**Cik lielā mērā informācija, ko Jūs saņēmat no skolas vadības par gaidāmo akreditācijas procesu, ļāva Jums sekmīgi sagatavoties akreditācijas norisei skolā? Vai informācija par akreditācijas procesu un norisi no skolas administrācijas tika saņemta pietiekošā apjomā?**

**Vai Jums bija pietiekoši daudz laika, lai sagatavotos akreditācijai?**

**Kā gatavošanās akreditācijas procesam ietekmēja Jūsu ikdienas darba organizāciju? Lūdzu, raksturojiet, kādas bija šīs izmaiņas?**

*Skola izvēlas vienu no pieciem akreditācijā novērojamajiem mācību priekšmetiem. Lūdzu, raksturojiet, kā notika mācību priekšmeta, kuru vēroja ekspertu komisija, izvēle Jūsu skolā? (Vai skolas vadība konsultējās šajā jautājumā ar skolotājiem?)*

**Cik lielā mērā par gaidāmo skolas akreditāciju Jūs informējāt:**

- skolēnus?
- skolēnu vecākus?

#### **NORISE**

**Pastāstiet, lūdzu, par akreditācijas procesa norisi Jūsu skolā?**

- cik dienas tā ilga?
- kā tas ietekmēja Jūsu darba organizāciju? Lūdzu, raksturojiet, kādas bija šīs izmaiņas!
- ko Jūs būtu vēlēties/-usies, lai notiktu citādi?
- ko Jūs vērtējat kā īpašu sekmīgu Jūsu skolas akreditācijā?

*Akreditācija nozīmē izglītības iestāžu darbības kvalitātes vērtēšanu. Kādi, Jūsaprāt, ir izglītības iestādes darbības kvalitātes rādītāji? Kas liecina par to, ka skolas kā izglītības iestādes darbība ir kvalitatīva?*

**Kā Jūs vērtējat pašreizējo akreditācijas metodiku? Kādi, Jūsaprāt, ir šīs metodikas pozitīvie un negatīvie aspekti? Kas būtu maināms metodikā?**

**Cik lielā mērā, Jūsaprāt, esošie vērtēšanas kritēriji, pēc kuriem notiek akreditācija, ļauj vispusīgi analizēt skolas izglītības kvalitāti? Ja nē: Kādi tam ir iemesli? Kādas izmaiņas būtu nepieciešamas?**

**Kāda bija Jūsu sadarbība ar skolas vadību akreditācijas procesa skolā norises laikā?**

**Vai skolas vadība Jūs aicināja piedalīties ekspertu komisijas akreditācijas gala vērojumu paziņošanā vērtēšanas norises posmā? Vai, Jūsaprāt, skolotājiem būtu jāpiedalās akreditācijas komisijas novērošanas rezultātu paziņošanā par akreditācijas norises posmu skolā? (Saskaņā ar MK noteikumiem vērtēšanas norises posma noslēgumā ekspertu komisija informē tikai izglītības iestādes vadītāju par vērtēšanas gaitā izdarītajiem vērojumiem.)**

**Cik lielā mērā Jūs informējat skolēnus par to, ka mācību priekšmetus novēros akreditācijas eksperti? (Kāda bija skolēnu atbildes reakcija?)**

**Kā akreditācijas ekspertu klātbūtne mācību stundās ietekmēja skolēnu uzvedību?**

*Viena no akreditēto skolu administrācijas pārstāvju sūdzībām par akreditācijas procesu ir par t.s. „dokumentu plūdiem”. Sakiet, lūdzu, cik pamatotas ir šādas sūdzības? Ja tās nav pamatotas, kā un kāpēc veidojas situācijas, kurās skolu pārstāvji jūtas pārāk noslogoti ar dokumentu sagatavošanu akreditācijai?*

#### ***Norises posms un ekspertu komisija***

**Balstoties uz Jūsu pieredzi, kā Jūs vērtētu savu sadarbību ar ekspertu komisiju?**

**Kā Jūs vērtējat komisijas, kas veica akreditāciju Jūsu skolā, profesionalitāti?**

**Kāds ir Jūsu vērtējums par to, kā notika akreditācijas ekspertu darbība vērotajās mācību stundās?**

**Kādi būtu Jūsu ieteikumi ekspertiem, vērojot mācību stundu norisi? Lūdzu, pamatojiet savus ieteikumus!**

*Valsts Kontroles ziņojumā norādīts, ka IZM nav stratēģijas, kas paredzētu vienotus principus, saskaņā ar kuriem vērtēt vispārējās izglītības kvalitāti, līdz ar to ir risks, ka akreditācijas ekspertu komisijas vērtējums atsevišķos gadījumos var būt subjektīvs.*

**Vai, Jūsaprāt, starp ekspertiem pastāv vienota izpratne par to, kā pēc iespējas objektīvāk vērtēt skolas darbības kvalitātes kritērijus (tēmas)?**

**Jā nē: Lūdzu, pamatojiet savu viedokli! Kādi tam varētu būt iemesli?**

*Šobrīd akreditācijas komisija sastāv no pieciem komisijas locekļiem. Lielākā daļa komisijas locekļu ir skolu direktori, kā arī izglītības pārvalžu pārstāvji. Jautājums par akreditācijas ekspertu pārstāvniecību.*

**Cik liela nozīme, Jūsaprāt, ir komisijas ekspertu sastāvam, raugoties no tajā pārstāvēto institūciju viedokļa (izglītības pārvalžu, skolu administrācijas, augstskolu u.c. pārstāvji)? Kādu institūciju un kāda līmeņa pārstāvjiem vajadzētu būt akreditācijas komisijā? Lūdzu, pamatojiet savu atbildi!**

**Vai vienmēr pēc novērotajām mācību stundām notika Jūsu un komisijas eksperta individuālas sarunas?**

*Ja jā: Kas parasti šajā sarunā tiek pārrunāts? Kā Jūs vērtējat šo sarunu lietderību?*

*Ja nē: Kas/kādi apstākļi nosaka to, ka šīs sarunas notiek vai nenotiek?*

**Kāda ir šo sarunu ietekme uz Jūsu tālāko darbu?**

**Vai, Jūsaprāt, pietiek ar laiku (2-3 dienas), kas ekspertu komisijai ir jāpavada skolā, lai pilnvērtīgi novērtētu skolas darbības kvalitāti? *Ja nē: Kāds būtu optimālais laiks?***

## **REZULTĀTS**

**Lūdzu, pastāstiet, kā skolas vadība Jūs iepazīstināja ar ekspertu komisijas gala ziņojumu par akreditācijas rezultātiem?**

**Vai, Jūsaprāt, ekspertu rekomendācijas bija pamatotas un argumentētas? *Ja nē: Kas bija tie aspekti, kuros, Jūsaprāt, ekspertu argumentācija nebija pamatota? Kāpēc?***

*Skolu, kurās notikusi akreditācija, novērojums liecina, ka atsevišķos akreditācijas gadījumos sniegtajām rekomendācijām ir ļoti vispārīgs raksturs. Tas tālāk var apgrūtināt rekomendāciju ieviešanu skolā.*

**Kādi, Jūsaprāt, ir iemesli tam, ka atsevišķos gadījumos rekomendācijām ir vairāk vispārīgs, nevis konkrēts raksturs? Kas būt darāms, lai to novērstu?**

**Cik liela nozīme šobrīd Jūsu darbā ir akreditācijas ekspertu komisijas ieteikumiem? Kā tie ietekmēja Jūsu darba organizāciju un skolas darbību kopumā? Sniedziet, lūdzu, konkrētus piemērus!**

*Ja nebija vērojama ietekme: Kāpēc, Jūsaprāt, akreditācijas rezultāti neietekmēja skolas darbību/ Jūsu darbu?*